

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохраняются все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как наименование о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отключайте автоматические запросы.
Не отключайте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

м/о п

ГРАМОТЫ

И

ДРУГІЕ ИСТОРИЧЕСКІЕ ДОКУМЕНТЫ,

ОТНОСЯЩЕСЯ

ДО ГРУЗИИ.

TSAGARELI
"ГРАМОТЫ"

Томъ II. Выпускъ I.

ГРУЗИНСКІЕ ТЕТКСТЫ

съ 1768 по 1801 годъ.

Подъ редакціей А. А. Цагарели,

Ординарнаго Профессора Императорскаго С.-Петербургскаго Университета.

(122)

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

(Вас. Остр., 9 лн., № 12).

1898.

Slav 3430.13 (2, pt. 1)
✓

Изданіе Высочайше учрежденной Комиссіи печатанія Государственныхъ Грамотъ
и Договоровъ, состоящей при Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства
Иностранныхъ Дѣлъ.

75 * 2

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Второй томъ настоящаго изданія приходится, къ великому нашему прискорбію, начать синодикомъ лицъ, оказавшихъ покровительство и содѣйствіе его осуществленію.

Изданіе это возникло при нынѣ уже въ Бозѣ почивающемъ Императорѣ Александрѣ III, въ царствованіе котораго русская историческая наука и архивовѣдѣніе получили такое широкое развитіе.

Первый томъ настоящаго изданія былъ поднесенъ мною лично покойному Государю. Принявъ его благосклонно, Государь изволилъ подробно спрашивать меня о составѣ и значеніи его какъ историческаго матеріала. При этомъ я имѣлъ счастливый случай убѣдиться насколько покойный Императоръ, по широтѣ пониманія задачъ Исторіи и исторической правды, стоялъ выше многихъ изъ тѣхъ, которые мнятъ себя присяжными историками.

Когда-же была представлена докладная записка отъ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ объ изданіи II-го тома этихъ документовъ, покойному Государю угодно было Собственноручно начертать на ней „хорошо“.

Такъ-же сочувственно относились къ этому изданію покойные министры Иностранныхъ Дѣлъ Н. К. Гирсъ, кн. А. Б. Лобановъ-Ростовскій и управлявшій этимъ министерствомъ, нынѣ здравствующій членъ Государственнаго Совѣта Н. П. Шип-

кинъ. О покойномъ-же директоръ Моск. Архива Мин. Ин. Дѣлъ баронъ Ѳ. А. Бюлеръ, при изданіи II-го тома, остается мнѣ повторить еще съ большимъ основаніемъ то, что я о немъ сказалъ въ предисловіи I-го тома, стр. XXXII, а именно, что издаваемые нынѣ документы „вѣроятно еще нескоро-бы увидѣли свѣтъ, если бы въ многуважаемомъ директоръ упомянутаго Архива бар. Бюлеръ я не встрѣтилъ живѣйшаго сочувствія и дѣятельной поддержки къ приведенію въ исполненіе этого предпріятія“.

Второй томъ Грамотъ и другихъ историческихъ документовъ, относящихся до Грузіи, будетъ состоять изъ двухъ выпусковъ, содержащихъ въ себѣ документы на грузинскомъ и русскомъ языкахъ. О содержаніи всего II-го тома будетъ рѣчь подробно въ русскомъ (II) выпускѣ, здѣсь-же я ограничусь несколькими словами относительно грузинскихъ документовъ, вошедшихъ въ настоящій выпускъ за время съ 1768 по 1801 годъ.

Наибольшая часть этихъ документовъ приходится на царствованіе царя Карталинскаго и Кахетинскаго Ираклія II, столѣтняя годовщина смерти котораго исполнилась 11 января текущаго года. Не много найдется историческихъ первоисточниковъ, которые-бы проливали столь обильный свѣтъ на судьбы Грузіи и на жизнь и дѣятельность этого замѣчательнаго царя за послѣдніе 30 лѣтъ его правленія, какъ настоящіе документы.

Остальные документы приходятся на царствованіе сына Ираклія II, царя Георгія XII, затѣмъ на царствованіе царей Имеретинскихъ Соломона I и Давида, за время правленія владѣтельныхъ князей Каціи и Григорія Дадіани, равно Маміи, Симона и Вахтанга Гуріели и др. Грузинскіе-же документы за царствованіе Соломона II имѣются на-лицо въ дѣлахъ Архива съ начала текущаго столѣтія по 1810 годъ, т. е. по конецъ царствованія Соломона II въ Имеретіи.

Кромѣ грамотъ въ это изданіе вошло и нѣсколько договоровъ, заключенныхъ: между царями Иракліемъ и Соломономъ I (см. № 72), между Соломономъ I и Маміей Гуріели (№ 56), между царями и владѣтелями Грузіи (№ 172), между императрицей Екатериной II и царемъ Иракліемъ II (№ 76, ср. 64, 70). Этотъ послѣдній договоръ былъ нанечатанъ въ 80-хъ годахъ XVIII вѣка (дата не показана на печатныхъ экземплярахъ) на отдѣльныхъ листахъ, in-folio, малаго формата, параллельно на грузин-

скомъ и русскомъ языкахъ. Грузинскій текстъ отпечатанъ церковнымъ шрифтомъ (хуцури). Эти листы составляютъ въ настоящее время большую библиографическую рѣдкость. Договоръ этотъ, состоявшійся въ 1783 году между Россіей и Грузіей, есть какъ извѣстно, единственный ратификованный правительствами обоихъ царствъ. Проектъ новаго договора, имѣющаго быть заключеннымъ между императоромъ Павломъ I и царемъ Георгіемъ XII, какъ извѣстно, формально заключенъ и ратификованъ не былъ. Проектъ этотъ былъ выработанъ въ Петербургѣ на основаніи полномочія, даннаго царемъ Георгіемъ своимъ носламъ отъ 7 сентября 1799 года (№ 175), одобренъ (апробованъ) императоромъ Павломъ и подписанъ первоприсутствующимъ въ Коллегіи Иностр. Дѣлъ гр. Ростопчинымъ отъ 23 ноября 1800 года. Проектъ этотъ состоитъ изъ 16 пунктовъ. Русскій текстъ его напечатанъ въ Актахъ Кавказской Археографической Комиссіи, т. I, стр. 179 — 181. Какъ сказано, этому второму договору не суждено было осуществиться.

Грузинскій текстъ договора 1883 года печатается здѣсь цѣликомъ со включеніемъ начала (99—101) и конца (107—110), выпущенныхъ въ старопечатныхъ экземплярахъ. Кромѣ документальной важности грузинскаго текста договора и библиографической рѣдкости его печатныхъ экземпляровъ, основаніемъ къ помѣщенію его здѣсь послужило и то обстоятельство, что въ напечатанныхъ здѣсь документахъ встрѣчаются и съ грузинской и русской стороны безнрестанныя ссылки на разныя статьи этого договора, которыя были бы непонятны читателю безъ полнаго текста его.

Текстъ этого договора списанъ съ подлинника, хранящагося въ Моск. Архивѣ М. И. Д. Онъ писанъ церковными (хуцури) строчными буквами четко и красиво на пергаментѣ, in-folio, на четырехъ листахъ, зашнурованныхъ и снабженныхъ массивною металлическою печатью. Ореографія этого подлинника, какъ и другихъ Актовъ, сохранена въ точности за исключеніемъ знаковъ препинанія. Какъ видно, текстъ договора сначала былъ составленъ на русскомъ языкѣ, и затѣмъ сдѣланъ грузинскій переводъ, который весьма тяжелъ и не вездѣ понятенъ безъ русскаго текста.

Грузинскіе документы, вошедшіе въ настоящій выпускъ, переписывались доцентомъ Лазаревскаго Института Восточныхъ

языковъ А. Хахановымъ, бывшимъ студентомъ Факультета Восточныхъ языковъ Спб. Университета М. Картвелишвили и пишущимъ эти строки, который и свѣрялъ копии съ подлинниками.

Акты эти, за исключеніемъ 5—6 документовъ, являются въ печати впервые. Они извлечены изъ Моск. Архива М. И. Д. за исключеніемъ № 174—180, взятыхъ изъ рукописнаго сборника документовъ царевича Давида Георгіевича, снабженныхъ подлинными подписями, и № 181, изъ документовъ царевича Ираклія Александровича (внука царя Ираклія II), напечатаннаго П. И. Иоселіани вмѣстѣ съ договоромъ № 172 въ его книгѣ: „Жизнь царя Георгія“ (на грузинскомъ языкѣ). Тифлисъ. 1895 г., стр. 22—28, 118—139.

Къ сожалѣнію, въ Архивѣ М. И. Д. грузинскіе подлинники не всегда оказываются при дѣлѣ, а имѣются только русскіе переводы, такъ напримѣръ, грузинскаго текста Ноты, врученной министерству грузинскими послами въ апрѣлѣ 1801 года (№ 181), нѣтъ въ дѣлѣ С.-Петербургскаго Архива М. И. Д. 1—7, № 1, за 1800—1805 г., а имѣется только русскій переводъ его. На нѣкоторыхъ документахъ помѣчено, что изъ канцеляріи Коллегіи Ин. Дѣлъ переданы въ Архивъ только русскій переводъ, а подлинникъ остался въ канцеляріи. Слѣдовательно, нѣкоторые подлинники попали въ другое мѣсто, и есть надежда, что они не потеряны окончательно, а современемъ можно ихъ розыскать и издать.

Впрочемъ такихъ отсутствующихъ грузинскихъ подлинниковъ мало. Остальные на-лицо. Всѣ они писаны съ большимъ тщаніемъ гражданскими (мхедрули) буквами за исключеніемъ заглавныхъ строкъ, писанныхъ нерѣдко церковнымъ (хуцури) письмомъ, вязью. Особенною красотою письма отличаются документы, вышедшіе изъ канцеляріи царя Ираклія. Между ними есть настоящіе образцы грузинскаго каллиграфическаго искусства. Равно красивы и нѣкоторыя грамоты царя Соломона I, напр., оригиналь номера 166. Быть можетъ средства позволятъ намъ присоединить снимки съ нихъ (фототипіей или литографіей) въ видѣ приложенія къ слѣдующему изданію грузинскихъ и другихъ восточныхъ текстовъ Грамотъ вплоть до 1810 года, когда было присоединено царство Имеретинское къ Россійской имперіи.

Грузинскіе документы, вошедшіе въ настоящій выпускъ

писаны книжно-разговорнымъ языкомъ XVIII вѣка; въ нихъ богословскаго начала и конца (какъ это постоянно встрѣчается въ грамотахъ предшествовавшихъ вѣковъ) вовсе нѣтъ, или встрѣчается только вкратцѣ въ весьма рѣдкихъ случаяхъ; обыкновенно же послѣ титула и краткаго обращенія къ лицу, которому адресованъ документъ, непосредственно слѣдуетъ изложеніе дѣла. При этомъ особенною дѣловитостью отличается переписка царя Ираклія: онъ пишетъ, правда, иногда слишкомъ подробно, нерѣдко въ нѣсколькихъ документахъ послѣдовательно повторяетъ одно и то-же, но безъ фразъ, необыкновенно деликатно и вмѣстѣ съ тѣмъ разумно, убѣдительно, серьезно, и всегда о важныхъ и существенныхъ вопросахъ и „нуждахъ“ (мѣстами въ документахъ встрѣчается это русское слово, какъ и нѣсколько другихъ, записанное грузинскими буквами) своего царства, церкви и народа.

Ему нѣсколько подражаетъ въ манерѣ изложенія имеретинскій царь Соломонъ I, но у этого послѣдняго встрѣчается мѣстами и фразеологія и риторика, соединенныя съ изысканною, утонченною, специфически имеретинскою вѣжливостью.

Особенно интересна переписка этихъ царей съ императрицей Евкатериной. Переписка эта проникнута чувствомъ удивленія этой великой женщиной, мудрой и могущественной правительницей своего народа, защитницей христіанской церкви и христіанскихъ народовъ Востока, угнетаемыхъ исламомъ; отсюда и воззванія, постоянно повторяющіяся въ ихъ Грамотахъ по адресу императрицы, что она „мать всѣхъ православныхъ христіанъ“, что „заступница всѣхъ слабыхъ“ и т. п. Обаяніе, которое она производила на европейцевъ, даже на скентиковъ-энциклопедистовъ, было въ представленіи азіатскихъ правителей и народовъ еще сильнѣе; особенно послѣ побѣдоносной первой турецкой войны. Этимъ объясняются отчасти умилительный тонъ переписки и важныя политическія рѣшенія, принятыя этими царями вслѣдъ за 70-ми годами прошлаго вѣка.

Содержаніе документовъ, помѣщенныхъ какъ здѣсь, такъ и въ I-мъ томѣ нерѣдко значительно расходится не только съ известнымъ пересказомъ и очеркомъ русско-грузинскихъ отношеній П. Г. Буткова, но и послѣдующихъ историковъ. Указывать ихъ—не входитъ въ программу настоящаго изданія. Первой и

главной задачей нашего изданія было напечатаніе въ хронологическомъ порядкѣ цѣликомъ, въ подлинникъ и переводѣ, письменныхъ памятниковъ русско-грузинскихъ отношеній съ тѣмъ, чтобы современемъ они послужили прочнымъ основаніемъ для систематическаго и цѣльнаго обзора и изложенія совершившихся историческихъ событій, которыхъ памятниками они служатъ.

Никто, конечно, не станетъ отрицать важнаго значенія подобнаго изданія для исторической науки. Не было еще примѣра, чтобы близкое и основательное знаніе Исторіи по *первоисточникамъ* принесло-бы кому нибудь или чему-нибудь вредъ, но, что, наоборотъ, незнакомство, или поверхностное знакомство съ ней служить часто источникомъ многихъ серьезныхъ недоразумѣній, ошибокъ и заблужденій какъ въ наукѣ, такъ и въ практической жизни—это фактъ общеизвѣстный. Далѣе, если цѣльное и систематическое изложеніе хода историческихъ событій, съ указаніемъ внутренней связи причинъ и слѣдствій ихъ, возможно, такъ сказать, только съ извѣстной исторической дистанціи, и для этого необходимо имѣть мысленно предъ духовнымъ взоромъ извѣстную историческую перспективу, то съ другой стороны безусловно вѣрно и то, что матеріалы, факты и документы для такого связаннаго и цѣльнаго прагматическаго изложенія историческихъ событій должны быть собраны и сохранены для науки въ возможно близкое къ событіямъ этимъ время, ибо почти всегда чѣмъ свидѣтельство ближе къ событію, тѣмъ оно достовѣрнѣе и убѣдительнѣе.—Это и имѣлось въ виду при изданіи предлагаемыхъ документовъ.

Это, скажутъ, элементарныя истины.

Да. Но, къ сожалѣнію, не для всѣхъ. Въ виду этого необходимо всячески поощрять и поддерживать обнародованіе историческихъ документовъ. Архивныя занятія, будучи сами по себѣ весьма важными и существенными для науки, какъ извѣстно, не изъ особенно привлекательныхъ и бросающихся въ глаза, но если работающіе по этой отрасли вмѣсто нравственной поддержки и ноощренія встрѣтятъ при своихъ занятіяхъ не только равнодушіе, но нерѣдко разнаго рода затрудненія и препятствія, то охотниковъ до подобныхъ занятій найдется не много. А это будетъ очень жаль, ибо Исторію пришлось бы тогда *сочинять* помимо документовъ.

Письменными намятниками русско-грузинскихъ отношеній, хранящимися въ Моск. Архивѣ М. И. Д. я занимаюсь съ 1881 года. Въ теченіи этого времени мнѣ пришлось пересмотрѣть почти все что имѣется по этой части въ упомянутомъ Архивѣ за XVIII вѣкъ, а часть ихъ я уже издалъ; изъ остальной части документовъ многое можно было бы издать съ пользою для науки, если бы средства позволяли, но между ними я не нашелъ ни одного документа ни на русскомъ, ни на грузинскомъ, ни на другихъ языкахъ, котораго бы по тѣмъ или инымъ соображеніямъ нельзя было-бы передать гласности пынѣ, когда цѣлый вѣкъ отдѣляетъ насъ отъ событій того времени. Да едва ли подобные документы, трактующіе о минувшихъ русско-грузинскихъ отношеніяхъ, не подлежащіе оглашенію, имѣются въ какихъ-либо другихъ государственныхъ Архивахъ и древнехранилищахъ.

Нанротивъ того, изъ близкаго знакомства съ этими памятниками русско-грузинскихъ отношеній выношшь несомнѣнное убѣжденіе, что желаніе сблизиться у грузинскаго и русскаго правительствъ было обоюдное, что тяготѣніе Грузіи и Россіи другъ къ другу было взаимное. Грузія, вслѣдствіе относительной близости границъ обоихъ царствъ и но единовѣрію, предпочитала союзъ и покровительство Россіи таковымъ не только Персіи и Турціи, но и покровительству западно-европейскихъ державъ. Россія съ своей стороны желала сблизиться съ Грузіей какъ съ единственнымъ фактически существующимъ *христіанскимъ* царствомъ въ Передней Азіи (да и въ цѣлой Азіи) не только съ цѣлью распространенія при ея нравственномъ и матеріальномъ содѣйствіи своего военно-политическаго и торговаго вліянія на Востокъ, но, безъ сомнѣнія, и съ цѣлью религіозно-гуманною — защитить и поддержать ослабѣвающую единовѣрную Грузію въ вѣковой неравной борьбѣ съ полумѣсяцемъ; словомъ, въ лицѣ Грузіи Россія хотѣла поддержать вообще христіанство на Востокъ. Конечно, сближеніе это не могло осуществиться разомъ и безъ задержекъ, — этому мѣшали и разстояніе между границами Россіи и Грузіи, и труднопреодолимыя природныя препятствія, и отсутствіе дорогъ и безопасности, и дороговизна передвиженія войскъ, и враждебные народы, чуждые культурѣ и христіанству, сидѣвшіе между ними, въ особенности же вѣковыя

связи и отношенія, существовавшія у Грузіи съ непосредственными могущественными юго-западнымъ и восточнымъ сосѣдями — Турціею и Персіею. Наконецъ, замедленія и недоразумѣнія происходили въ русско-грузинскихъ сношеніяхъ не только оттого, что обыкновенно въ международныхъ сношеніяхъ и переговорахъ каждая изъ сторонъ имѣетъ въ виду прежде всего пользу и выгоду своего народа и государства, но и потому, что лица, на которыхъ съ обѣихъ сторонъ возлагались трудныя и отвѣтственные военно-политическія миссіи, не всегда стояли на высотѣ своего положенія, и часто изъ „усердія не по разуму“, желая, повидимому, ускорить ходъ историческихъ событій съ цѣлью сближенія этихъ странъ, а иногда и изъ своекорыстныхъ видовъ, агенты эти только тормозили и нерѣдко совсѣмъ разстраивали на болѣе или менѣе продолжительное время добрыя и дружественныя отношенія, уже установившіяся было между Грузіею и Россіею (напр., гр. Тотлебенъ).

Дай Богъ, чтобы уроки прошлаго не пропали даромъ, а послужили бы поучительнымъ примѣромъ для будущаго.

Въ заключеніе считаю пріятнымъ долгомъ принести мою искреннюю благодарность многоуважаемому барону Д. Ө. Стурту, директору Государственнаго и Мин. Ин. Дѣлъ Архивовъ, за любезность и предупредительность, которыя я постоянно встрѣчалъ какъ въ немъ, такъ и въ его подчиненныхъ, занимаясь столь продолжительное время во ввѣренномъ его заботамъ учрежденіи.

Ал. Цагарели.

23 Апрѣля 1898 года.
С.-Петербургъ.

ХРОНОЛОГИЧЕСКІЙ ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВЪ, ВОШЕДШИХЪ ВЪ НАСТОЯЩІЙ ВЫПУСКЪ.

1768 годъ.

	СТРАН.
23 Іюня. Просительная грамота царя Имеретинскаго Соломона I имп. Екатерины II	1

1769 годъ.

14 Марта. Записка о Грузіи Кутаисскаго митрополита Максима . .	2
30 Апрѣля. Грамота Карталинскаго и Кахетинскаго царя Ираклія II ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра	5
5 Іюня. Грамота царя Ираклія графу Н. И. Панину	6
6 Іюня. Грамота царя Соломона I ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра	7
14 Іюня. Краткое описаніе странъ и народовъ, окружающихъ Грузію.	8
4 Сентября. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатерины II . .	13
— Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	14
1769—1770 г. Письмо Ахалцихскаго паши Наами къ царю Ираклію.	—
24 Сентября. Письмо царицы Дареджани (Даріи) къ кн. Ант. Ром. Моуравову	17
» Епископы въ Карталиніи и Кахетіи въ 70-хъ годахъ XVIII вѣка	—

1770 годъ.

СТРАН.

»	Рапортъ царю Ираклію отъ Арагвскаго Моурава кн. Кайхосро Андроникашвили	18
»	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	19
»	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	20
11	Февраля. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ . . .	21
—	Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	22
8	Апрѣля. Письмо католикоса Антонія I къ кн. А. Р. Моуравову .	24
2	Мая. Письмо поручика Дегрالیи къ царю Ираклію	—
6	Мая. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	26
10	Мая. Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру кн. А. М. Голицыну .	27
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Гр. Орлову	30
12	Мая. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	31
—	Письмо католикоса Антонія къ гр. Н. И. Панину	33
13	Мая. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	34
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	35
25	Мая. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	—
—	Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	36
3	Іюня. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	37
—	Письмо царя Ираклія къ гр. Тотлебену	—
4	Іюня. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	38
1	Іюля. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	41
4	Іюля. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	44
14	Іюля. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ	47
—	Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	48
1	Августа. Письмо Арагвск. Моурава Кайх. Чолакашвили къ Ираклію .	49
7	Августа. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	—
27	Августа. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	52
30	Августа. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	53
19	Сентября. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	54
—	Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ . . .	56
24	Сентября. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моуравову	58
26	Сентября. Письмо армянскаго епископа Исаи къ царю Ираклію съ замѣткой Ираклія	59
—	Письмо вартапета Исаи къ царю Ираклію	60
9	Октября. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	61
10	Октября. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	65
30	Ноября. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	66

1771 годъ.

СТРАН.

2 Декабря. Письмо царя Ираклія къ кн. Заалу Орбеліани	67
Февраль. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ	68
17 Іюня. Записка царя Соломона къ неизвѣстному.	70
» Письмо Давида, сахлтъ-хучеса царя Соломона, къ кн. А. Р. Моуравову.	71
— Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	—
3 Іюля. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	72
» Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	73
» Письмо царя Ираклія къ ст. сов. Петру Васильевичу [Бакунину?]	74
27 Октября. Письмо царя Соломона къ имп. Екатеринѣ	75
— Договоръ, заключенный влад. кн. Маміей Гуріели съ царемъ Соломономъ I.	76
» Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	77
19 Декабря. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.	78
29 Декабря. Списокъ подарковъ, посланныхъ царемъ Иракліемъ имп. Екатеринѣ.	79
— Списокъ подарковъ, посланныхъ царемъ Иракліемъ гр. Н. И. Панину.	80
30 Декабря. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	—
» Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	81
— Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру кн. Голицыну.	82
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ объ условіяхъ, на какихъ онъ желалъ поступить подъ покровительство Россіи	83

1772 годъ.

21 Апрѣля. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	85
2 Іюня. Письмо царя Ираклія къ гр. З. Г. Орлову	86
13 Іюня. Письмо царя Ираклія къ капитану Ив. Лавр. Львову.	87
24 Октября. Письмо царевича Леона и католикоса Антонія I къ гр. Н. И. Панину.	88

1773 годъ.

16 Марта. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	89
---	----

27 Апрѣля. Представленные гр. Н. И. Панину царевичемъ Леономъ и катол. Антоніемъ I условія, на какихъ царь Ираклій желалъ поступить подъ покровительство Россіи	90
23 Юня. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	92
27 Юля. Союзный договоръ, заключенный между царями Иракліемъ и Соломономъ и присланный ими имп. Екатеринѣ	94
1 Сентября. Представленіе отъ царей Ираклія и Соломона имп. Екатеринѣ	96
1 Декабря. Письмо царей Ираклія и Соломона къ гр. Н. И. Панину.	97

1774 годъ.

24 Августа. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	98
10 Ноября. Представленіе отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ	175
— Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину	176

1775 годъ.

30 Марта. Письмо Имеретинскаго посланника Давида Квинихидзе къ гр. Н. И. Панину	—
6 Мая. Письмо царя Ираклія къ ген.-поручику П. С. Потемкину	177
29 Мая. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину	178

1783 годъ.

24 Юля. Договоръ, постановленный между Ея Императорскимъ Величествомъ [имп. Екатериной II] и царемъ Карталинскимъ и Кахетинскимъ Иракліемъ Вторымъ	99
--	----

1784 годъ.

23 Мая. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ	111
Май. Представленіе отъ Имеретинскаго царя Давида имп. Екатеринѣ	180
15 Сентября. Представленіе отъ Имеретинскаго царя Давида, духовенства и вельможъ имп. Екатеринѣ	181

1786 годъ.

13 Декабря. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ кн. Гарсевана Ревазовича Чавчавадзе	111
---	-----

1787 годъ.

2 Марта. Письмо кн. Г. Р. Чавчавадзе къ гр. И. А. Остерману . . . —

СТРАН.

1790 годъ.

Союзный договоръ Грузинскихъ царей и владѣтельныхъ князей. . . 183

1793 годъ.

17 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. 112

10 Февраля. Представленіе имп. Екатеринѣ о Союзномъ договорѣ,
заключенномъ между царями и владѣтельными князьями Грузіи. —

25 Февраля. Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву 113

12 Декабря. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ 114

— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ —

— Письмо царя Ираклія къ гр. П. А. Зубову —

1794 годъ.

9 Апрѣля. Письмо княгини Маріи Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву. 115

19 Октября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко . . . —

1795 годъ.

17 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. 116

27 Января. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко —

» Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. 117

24 Марта. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко. 118

1 Юня. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко —

6 Юля. Письмо царицы Даріи къ имп. Екатеринѣ 119

23 Юля. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко. —

3 Ноября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву —

— Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородко . . . 120

23 Ноября. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. —

31 Декабря. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородко 121

1796 годъ.

Январь. Письмо царицы Даріи къ имп. Екатеринѣ —

— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ 122

8 Января. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ. —

— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману. 123

7 Марта. Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Екатеринѣ . . .	124
5 Апрѣля. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	126

1797 годъ.

3 Февраля. Письмо царя Ираклія къ гр. Безбородко	127
— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману	128
— Письмо царя Ираклія къ гр. Остерману	—
— Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашкареву	—
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	129
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	—
4 Февраля. Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ . . .	130
— Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
16 Апрѣля. Письмо царя Ираклія къ гр. Безбородко	131
— Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу	132
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	133
28 Апрѣля. Отношеніе отъ кн. Г. Чавчавадзе къ кн. Безбородко . .	—
9 Юня. Грузинскій переводъ фирмана, полученнаго въ Тифлисѣ отъ Аги-Магомедъ-хана Персидскаго на имя царя Ираклія . . .	—
10 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. Безбородко.	134
11 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. Г. Чавчавадзе.	135
— Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу	136
23 Юня. Письмо царя Ираклія къ кн. А. А. Безбородко	140
— Сообщеніе кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	141
18 Сентября. Отношеніе отъ кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко.	—
30 Сентября. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко. .	142
8 Декабря. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко. .	—
31 Декабря. Представленіе отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу. . . .	143

1798 годъ.

5 Января. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	146
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	147
— Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородко.	148
10 Марта. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
— Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Ѳеодоровнѣ	149
Апрѣль. Сообщеніе въ Иностр. Коллегію отъ кн. Г. Чавчавадзе . .	150
14 Мая. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	—
18 Мая. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу	151

	СТРАН.
30 Июня. Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу.	—
28 Июля. Письмо изъ Тифлиса къ арм. архіеп. Іосифу отъ царевича Давида Георгіевича.	152
30 Августа. Письмо неизвѣстнаго (С. Л. Лашкарева?) изъ С.-Петер- бурга къ царю Георгію	153
11 Октября. Грамота царя Георгія, данная кн. Г. Чавчавадзе. . . .	—
— Письмо царя Георгія къ С. Л. Лашкареву	154
— Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородко.	—
— Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородко.	—
16 Октября. Представленіе отъ царицы Маріи, супруги царя Георг- гія, имп. Маріи Ѳеодоровнѣ.	155
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	—
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	156
» Списокъ инвеституръ и подарковъ, полученныхъ царемъ Георгіемъ отъ имп. Павла.	157
12 Ноября. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.	158
— Письмо царицы Даріи къ кн. А. А. Безбородко.	159
16 Декабря. Сообщение кн. Г. И. Авалова въ Иностр. Коллегію . .	—

1799 годъ.

2 Января. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ кн. Г. Чавчавадзе. . . .	160
8 Января. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородко . . .	161
18 Января. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію	—
29 Января. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ кн. Георгію (Егору) Але- ксандровичу Багратіону	162
15 Февраля. Письмо кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.	163
22 Марта. Выдержки изъ письма царевича Давида Георгіевича, представленныя княземъ Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію. .	164
26 Апрѣля. Письмо царевича Давида изъ Тифлиса къ кн. Г. Чавча- вадзе	165
1 Мая. Собственноручное письмо С. Л. Лашкарева къ царевичу Давиду Георгіевичу.	183
12 Мая. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Москвы къ С. Л. Лашкареву. .	166
11 Июня. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Моздока къ С. Л. Лашкареву. .	—
16 Июня. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса къ С. Л. Лашкареву. .	167
— Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. Остерману.	—
— Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу	184

1800 годъ.

	СТРАН.
7 Сентября. Полномочіе, данное царемъ Георгіемъ своимъ посланникамъ, отправленнымъ имъ въ С.-Петербургъ	195
14 Января. Объявленіе отъ царя Георгія Русскому посланнику при Грузинскомъ дворѣ ст. сов. П. И. Коваленскому	168
27 Января. Объявленіе отъ царя Георгія ст. сов. П. И. Коваленскому.	—
14 Марта. Грамота царя Георгія арм. архіеп. Іосифу Мхаргдзели (Аргут.-Долгорукому)	169
16 Юня. Письмо царя Георгія къ ген. Кноррингу.	170
» Письмо царя Георгія къ кн. Г. Чавчавадзе	—
10 Декабря. Представленіе царю Георгію отъ графа А. А. Мусина-Пушкина и резолюція этого царя	185
28 Декабря. Циркуляръ ген.-м. Лазарева къ жителямъ Кахетіи. . .	189

1801 годъ.

3 Января. Письмо ген.-м. Лазарева къ царевичу Давиду Георгіевичу	190
— Циркуляръ Грузинскихъ дворянъ къ жителямъ Ахмета и Тіанети	—
— Такой-же циркуляръ отъ тѣхъ же къ жителямъ Кахетіи.	192
Апрѣль. Нота, врученная Грузинскими послами министерству.	195

1. Д. VII. 23 Июня 1768 г. Просительная грамота царя Имеретинскаго Соломона I Имп. Екатеринѣ II. Русскій переводъ см. т. I. № 7.

საყოველთაო დედაო მართლმადიდებელთა ქრისტიანთაო, რომელი მასლად ბელთა და შორეულთა ზოგად განზგანათდებ და დედობრივითა თანაღმობითა ღმერთებრივისა მოწყალებსა უხვებით მოგვფენ ფვლთა; და არა თუ მხოლოდ უოფლობით რისიისა საკვისრამს ხარ სიჭადულ და ნუგეშინისმცემელ, ად უთა თანერთგმათა წისა და უზადლსა აღმოსავლეთისა სარწმუნოებისათა ზოგად ხარ სიჭადულ და ნუგეშინისმცემელ,— ამისთვის მოტყინარიითა გულთა, სსსოებითა მტკიცითა და შეურყეველითა სარწმუნოებითა უდ დიდებულსა საუდარსა გარკუ მოვლითა, შეგრდომით და თაყვანისცემით მტერთა ქრისტეს ჭისათა დამტრ გუნველსა თერკთა იატაკსა შეგიგრდებით და შეწყალებისა და მოწყალებისა მთხრ ველი სამსა სავედრებელსა სიტყვასა განფენ წინაშე დედობრივისა უდმოა წყალებისა თქვენისა:

პირველად, რათა გამომიკსნა უცხოთესლთა, ოსმანთა, კელისაგან და უდ ძლიერი კელი დასდვა ჩვენსედა და ქრისტიანსა და ერსა ჩვენსა ზედა, და ხუკუნ ნოდ მონად, მსახურებად და სიამპერიოდ აღგვრაცხე; და ესე უმეტეს სხვასათსა ტრფიალებით სწადელ არა ჩემდა, ძლიერო კელმწიფეო, რათა მონა შენი, მეფე იმერეთისა სოლომონ, შემტოა მონათა შენთა, რამეთუ მრავლით ჟამადგან მსურს, რათამტა სისხლი ჩემი დაითხილს ქრისტეს მოტემულისა სჯულისათვის, და, თუმტა უდ მოწყალე კელმწიფე იხებებს და დაგვდებს ძლიერსა კელსა თვისსა,— მეტ ამ აღთქმას მოვანსენებ, ქრისტეს შეწევნითა, რომ აღმოლსა ვლეთის სარწმუნოებისა და სჯულისათვის უდ მოწყალის კელმწიფის სამსახურსე უცხო თესლთა, ოსმალთ, შვეკვდე და ვიდრე სისხლის დათხევამდე კელმწიფის სამსახურსედ ვიღვარო. ათარმეტო წელიწადი არის რომ სფანთქრის ჟარსა და

ჩვენ ძლიერი ბრძოლა გვაქვს, და შეიძლება ჩემს ქვანაში შემოსულან იმათი სარასკეკები და ფაშები, ტყვის ხარაჯა და ტყვე უთხოვიათ, და რომ არ მიმიცია, ზამთარ და ზაფხულ რამი გეჭონების ძრეული. ქრისტეს შეწევნითა და უღმრთესის კელმწიფის წყალობით, ყოველთვის დამარცხებით და სიძრწვილელუღნი წარსულან, და თვით კელითა ჩემითაც მრავალნი მომისრავნ; რომელიმე ჩემი ცისეები აიღეს და ისეგ დაფაგდებინე, და გაყარე, და ახლა ჩემი ქვანა ერთობით შეგე მიჭირავს.

და უკეთუ ესე არა ინებოს, მეორედ: სახიერებისა, წყალობისა და მადლისათვის აქავე განგვაბტვიტოს უღ მოწყალე კელმწიფემ საკმარისა და შეწევნითა მიერ, რომ ჭარის მიტემა შეგეძლო და მით უძლოთ წინააღდგომად ოსმანთა, რომეთუ ჩვენ სახმართავან თუ ნაკლულევან ვართ.

მესამედ: მტერნი ჩვენნი მამადაინნი, ოსმანნი, თუ უძლიერეს ჩვენსა არიან, უკეთუ, ცოდვითა ჩვენთათვის, ვერღარა უძლოთ წინააღდგომად, — უღ მოწყალე კელმწიფემ შეგვიწინაროს საიმპერიოსა თვისსა, ვითარცა შეწვენარებისა სხუანი შეფენი, რათა მართლმადიდებლობით გმსახურებდეთ მოხანთა თვისთა თანა. და რა შედიცა ინებოს უღ მოწყალის კემწიფის ტონებისა სიწმინდის და შეწყალების ცამს—კრეთ განაცოს. სხვა ჩვენი ტულის სიტყვა და განზრახვა ჩვენის ქუთათულ მიტროპოლიტისა მაქსიმეს მიერ მოკესნდეს.

წელსა ჩდ.მწ, თვესა ივნისს ჩბ.

2. Д. II. 14 Марта 1769 г. Записка о Грузин митрополита Нутаисскаго Максима. Переводъ т. I. № 11.

საქართველოში ორნი მპურობულნი არიან ახლა: მეფე სოლომონს უჭირავს საიმპერიოთ, მეფე ერეკლეს ქართლი და კახეთი; ისინი ერთმანერთში დიდი მეტობები არიან, ასე რომ ერეკლე, ოსმალნი რომ იმერეთში მოვიდნენ, საიდუმლოდ მეუკმარა ორჯულ, აგრევე მეფე სოლომონ ცხადად ცხრა ცხრა ათასის კაციოთ, თითონაც იქ ბრძანდებოდა ორჯულ და მესამეთ თავისი ძმა არჩილ რამდენიმე კაციოთ ლეკებზედ შეაწივა, და ყოველთვის განმარჯვეს. იმერეთში თავადები, დადიანი, გურიელი, კრისტავი და აგრეთვე სხვანი სულ ყველანი მეფე-სოლომონის მოკრჩილნი არიან ყოველ ფერში და არც შეუძლიანთ, რომ მოკრჩილნი არ იყვნენ. იმერეთს სამძღვარი აქვს ადმოსავლეთიდან ქართლი და კახეთი. ტფილისი, ქართლის ტახტი, ორის დღის სავალია; სამსრეთიდან ურუმის ქვეყანას; ჩრდილოეთიდან ოსებისა—მთაში მსახლობელნი; დასავლეთიდან—შვიდ ზღვა. იმერეთზედ ოსმალოს ქალაქი ახალციხე ასრე ახლო არის, რომ ერთის დღის სავალია იმერეთის სამძღვრიდან. იმ ახალციხიდან აზრუმი რვის დღის სავალია, ტრაპიზონი იმერეთიდან ექვსის დღისა. ამ სამს ქალაქებში სამთუნანი ფაშები უფროსათ არიან. იმერეთში წყლები: პირველი,

რონი, ოსეთიდან გამოდის და შუგა იმერეთში, ქუთაის ქალაქში, ჩადის; მეორე, მუვირილა, — ისიც ოსეთიდან გამოდის და ქუთაისიდან სამს გერსზედ რომის შეეყრება; მესამე, ძირულა, იმერეთის და ქართლის სამძღვარსა ჰყოფს; და ქართლიდან გამოდის, მუვირილას შეეყრება; მეოთხე, ხანის წყალი, იმერეთის მხრიდან სამხრეთიდან გამოდის და უვირილას შეეყრება. ეს ოთხი წყალი შავ ზღვაში ჩადის. ამით გარდა მთელ იმერეთში პატარა წყლები, ტბები და წყაროები, თევზის სხვა და სხვა გვარისა მრავალი არის. იმერეთი შავზღვაზედ არის ტყიანსა და მთიანსა, და ასე მაგარს ალაგს, რომ შუა იმერეთში დიდი ოსმალის ჯარი მოვიდეს, დიან ცოტას გაციო ვასუხს გასცემს. სამი იმერეთის ციხე: ბათომი, ფოთი და სოხომი ზედა ზღვის შირზედ არიან, და კაი მისაღვომი აქვს სომალდისა და ნავისა. შუგა იმერეთში პირველი ქალაქი ქუთაისია, მერმე ბაღდადი, შორათანი, ცუცხვატი. ამ შვიდს ციხეებში შვიდსამდის ოსმალე იდგება. ამ ციხეებში დიდისანი არიან, მაგრამ ზიანი და წინამდებლობა არ შაუძლიანთ და გერც იქმნენ. მეფე სოლომონს რამდენსამე კიდევ მორჩილობენ ამ ალაგებში; ამიტომ უძლებს და არა ჰყრის, რომ ოსმალე კელახლა არ აიშალოს. ამ ციხეების გარკემოც ასე დიდროვანი ტყეები არის და დიდრონი ხეები, რომ სომალდები აშენდებს; ფისი და კანათი მრავალია. იმერეთში, ამ შვიდს ციხეს გარდა იმერეთში მომცრო ქალაქები და ციხეები მრავალია, რომელიც მეფე სოლომონს უჭირავს; იმ ციხეებში რაც ოსმალი არიან, ზარბაზანი დიდი და პატარა ოთხმოც და ხუთი, და სხვა ალაგებში, სხვა ოსმალნი არ არიან, ხოთმეტამდის იქნება; უფროსი ერთი, ოსმალნი ახლა რომ იმერეთში მოვიდნენ, იმაღვან დაინარხუმეს, და ზოგიერთი ასეთია, რომ მინდორში დააქვთ და მტერზედ ხმარობენ. იმერეთში მოდის თეთრი ჰური, შავი ჰური, ქერი, ფეტილი, ბრინჯი, სამარხო, წამლის ბაღახები, ყურძენი და სხვა ხილი; ამეების დიდი სიმრავლე არის ყოველს ფერში და ასეთი ნაყოფიერი ქვეყანაა, რომ ტყეებშიაც მრავალი ყურძენი და სხვა კარგი ხილი არის; შავის ზღვის შირზედა ნარინჯი და ზეთის ხილი მოდის; აბრამუმი, ბამბა და დიან წმინდა სელი არის ამდენი, რომ ვაჭრებს სხვა ქვეყნებშიაც ვიქვით, დიან იათათ ჰვიდულობენ. ცხენი და სხვა შირტუფი, დიდი და პატარა, დიან მრავალია; ღვინო და ოცკა მრავალია. ქუთაისის ქალაქიდან ვაჭრები დადიან ნაფითა იმ სამს ციხეში — ბათომს, ფოთს და სოხომს, გასასუილათ დააქვსთ წმინდა სანთელი, აბრამუმი, ბამბა, ბეწვი მელისა, კვერნისა და გუფხვისა, და სხვა მელის ხორაკი; იქიდანაც წყლით მოაქვთ ოსმალის საფაჭრო: სხვა და სხვა ფერი ფარჩა, მაუდი, მაქარი, ყაფა და სხვა (სტამბოლიდან რვას დღეზედ და ურჩიმიდან ხუთს დღეზედ სომალდები იმ ციხეებში მიდიან) ოსმალნი იმერეთს მოდიან ხმელეთით: ახალციხიდან, აზრუმიდან და ტრანზი-ზონიდან. ქართლში, სწორედ ტფილის ქალაქზედ, უიზლიბაშის მხრიდან იმერეთი მარჯვნივ დარჩება. ზოგიერთს ალაგას იმერეთში ოქროსი და გერცხლის და სხვების ქანი არის, მაგრამ ესენი იმერეთს არაოდეს არ მოუხმარია, ერთი რკინის მეტი, ამიტომ რომ მეტი მტერი არ აუხნდეს, ყოველთვის

ამის ტღაში არიან, რომ დათარონ და სამალთ არ შეიტყონ; ასლა იმერეთში სამალთს თეთრი შედის და გადის, მარტო აქროსი და გვრტხლისა. იმერეთში თაყადნი და აზნაურნი მტრის პირდაპირ თაფისის კაცებით, იარაღით და აზნაურთ გამოფენენ; რტდა ხუთი ათასი და ან რტდა ათი ათასამდის კაცი შეიყრება მაშინ, რაფესაც მტერი იმერეთში შემოვა. თეთრი რომ არ არის ჯარის მისატყმი, ამიტომ სამძღვარს იქით გვრ მიეკებებიან და გვრ უმტრებენ; და თუ ჯარის შესანახავის თეთრი აუარ მსწრათ რამრტდაათს ათასს კაცს და მეტსაც შეიძლებენ შეყარს და მტრის სამძღვარს იქითაც მიეკებებიან, და იმერეთშიაც არ შემოუშებენ. ყოფელს სამალთს ალაკებში, მეტადრე ასლა იმერეთში, გარე შემო ბუფრი საქრთველარს კანნი არიან, უთუოთ შემოყრებიან ამისთანას საქმეს რომ გაიგონებენ; იმერლებს ჯარდა ყოფელთვის იშოება თეთრითა მეამარი ლეკი და რსი რამრტდა ათასამდის და მეტიც. ამას წინათ მეფემ სოლამონმა რამდენიმე ლეკი იქირავა ტოტასხისა, თითო კაცი რარალ თუმნათ უჯდებოდა. თუ იმერლებს ულუფა მიეცემათ და ყოფელთვის განწყობილნი იქნებიან ქვეითი და ტხენარსანი, რარტარც რუსეთში სალდათი და დრატუნი ჯდება, ისე მოუნდება. იმერლები ხმარობენ რამში თოფსა, ხმალსა და შუბსა; იმ რაკათ, რარტარც რსმალთნი შეიბმინ და ქვეითიცა და უფრო ტხენარსანიცა. ხალხი იქაური მამაცი, მეორ მარი და მარწილი იქნება, მის დრარ რამის რიგი ასე ისწავლარს, რარტარც ეგრზინში. თოფსა, კმალსა და ტუფის მარობენ რსმალთს ქვეყნიდამ, უიზლიბას შიდამ და ტფილისის ქალაქიდამ; თოფის წამალს თუმცა იმერეთშიაც აკეთებენ, მაგრამ უფროსი ერთი ამ შემოწკრილის ქალაქებიდამ მარობენ. იმერეთის სამძღვრიდამ მოზდარკამდის ხუთი დღის სავალი არის; რსებზედ და პატარა ყბარდო რსედ თუმცა გზა ასე ავი არის, რომ რარის დღის სავალზედ ურმებით არ იფლებო დეს, ტხენარსანი და სპალხინანი გაიფლის გაზაფხულზედ, ზაფხულში და შამოდგომაზედ; სამთარშოკი სოტრეკა, დიდი თოფლი რომ მოვა, ტხენითაც არ გადაისფლება, ქვეითნი ყოფელთვის გადაიფლიან, მაგრამ გზა გაკეთდება ასე, რომ ურმითაც გაიარარს. თუ იმერეთის ქვეყანა ასე ბენდიური შეიქნება, რომ ძლიერი და მარტლ მადიდებელი აღმარსაფლეთის სარწმუნოების ტარტი კელს დასდებს და სარუგუნოდ იუმარს, და მეფე სოლამონს რუსეთიდამ ხუთი ათასამდის კაცს თაფისის გაწყობილობით და სანარჯარს თეთრით გაუგზავნის რუსეთი, ის რომ დანახავს სარფარ ველად მარტლმარწმუნეს და ძლიერის იმშეკარტრინცას სპარმანებელის ქვეშე, იქნება ასეთი იმედი მიეცემა თვითარს და იმის ხალხსა, რომ იმ ტხიებში რსმალთები რომ არიან, სულ ყველას ამარწყვეტს, და რამდენისაც ათასის კაცის შეყარებმანება, და იმითიც ხარჯი ებოძება, იმთენს იშოარის და შეყარის, და ამავ ზაფხულს რსმალთ დიდს ზინს უზამს, და რაც იმერეთის გარემო რსმალთს ალაკები არის დატყარს, და რამდენიცა ჯარის შესანახავათ თეთრი მიეცემა მის დრარს გადახდასაც შეიძლებს, ხალხიც რომ დანახავს თაფის თაფს, მოდგმის მამარტობას ერთიოარათ გამარინენს და უსჯულარს კელის დატხინისათვის მათის მადლის

ბრძანებით მტკრზედ თაფის სისხლის დაღვრას არ დაზოგვენ, და მანადის კელ მწითის ერთგულობასკედ მტკიცეთ იქმნებინან. ამას მეფის სოლომონის გამაგზავნილი ქუთათული მიტროპოლიტი მაქსიმე მოგასსენებს.

3. Д. XIX. 30 Апрель 1769 г. Грамота Карталинскаго и Кахетинскаго царя Ираклія II ген.-м. Поталову, коменданту Кизляра.

იუნისის შეიღსა თქუწნის მალაღმსრუტელობის წიგნი მივიღეთ, რომელს მანც ჩუწნ დიდად სასურველი ჭამბაფი გვასხარა, რომელ მისის დიდებულების არა მასა ოსმალთა ზედა სასელოფანი ძლევა მიუღია. ამ საზოგადოს ბედნიერებას ღვთისრმმაღლობელის პირით და გუღით გარდამეტებულის სისანუღით მოგიღლა ცაფთ.

რომელიც რომ ჩუწნ თქუწნს მალაღმსრუტეობას წიგნი მოვსწერეთ, და ის უმადლესს კარს წარკეღინათ, ამისთჳს ვმადლობთ თქუწნს კეთილ მეგობრობას; ვითარცა ჩუწნი და მისის სიმადლის მეფის სოლომონის შეერთება ამ კეთილის აღჩუგასკედ მისის მალაღ ღრთობის ბრწყინებას წიგნი ეწერა, იმ სანით ჩუწნ და მეფე სოლომონ ტფილისს შეფიყარებით. თუმცა პირუტყუ ასეთი მტკიცე სიუწარული ქრისტიანეთა შეწნის, მაგრა ამ მართლმადიდებელის საწმ მუნობისა და უოფლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურისათჳს ორთაფდაფიფით და კანცნცა განფასკეთ, რომელიც რომ მისის დიდებულების წინაშე წარმოიფინებინან. იუნისის 4 მეფე სოლომონ ტფილისით წაბძანდა და ამავე იუნისის თთჳს 8 პორუნიკს უფალს განაზ გრიგორის ჭობულოფს რომ გვზანდიით და ჩუწნგან თქუწნის მალაღმსრუტეობის მომართ წარმოფენილი კანც მოგვიფიდა თქუწნის მალაღმსრუტეობის წიგნითა და მეფის სოლომონის, და მის მარათ თქუწნ რომ წიგნი მოგეწერათ, ამ უფალმან პორუნიკმა ჩუწნ კანც გამაგრთხოვა და ამერელ მეფეს სოლომონთან გაისტუმრა, რათამცა მისგან ებძანოს, ამისი ნება იურს იქ მოვიღეს, და ეს თქუწნ მალაღმსრუტეობის მოწყრილი წიგნი იქ განუტხადოს, და აწ გ ჯ ამ მიზუზით დაეოფნა, და მისთფის ჩუწნნი კანცნც ამ პორუნიკის წამოსრუღამდის დაფაეენეთ; ის ჩუწნი მეორე წიგნი უმადლესს კარს რომ წარკეგზავნათ, ვითარც იმ წიგნიში მოგეწერათ ჩუწნი ჭაზრნი, გ ჯ მასვე ჩუწნს ჭაზრსა გაგიმეორებთ.

მისის მალაღ ღრთობის ბრწყინებას გამა უმეტესი სასოება გუაქჳს, რომ ე ჯ მოწყალის კელმწიფის ძალი ე ჯლს საქართუტლში მოწყალებით დაიდება, და ასეთი ღრთ წარმოღვომილა, რომ რაღენ უმსწართფისისა და უწადიერკუსისა ძალადობითა იმოქმედება, ეგოღენ მისის დიდებულების სამსახური ჩუწნგან უფროს კეთილ შემთხუტულებითა წარემართება; ე ჯლნი საქართფელოსკანნი, დიდნი

და მტოკენი, უფროადესისა გულისმოგონებითა დადებად თავთა განმზადებულნი ფართ.

ამ ხანად პორუნიგმატ წარმოგზავნა თავისთან მუოფი კარდი და ამას გამოგა ტანეთ ჩუქნი კარდი, რომელიც რომ ამ ჩუქნს წიგნს ის მოაერთმევეს თქუქნს მაღალ მსუქლელობას და მოგვლით მაღიად გამოაბრუნეთ ეს ჩუქნი კარდი.

ტფილისი.

4. Д. V. 5 Июня 1769 г. Грамота царя Ираклия гр. Н. И. Па-
нину. Пер. т. I. № 18.

მისი იმპერატორისა და ხუანთქრის ზაფის დახსნის ჭამბაფი რა გუქსმა, გელა-
დით სურფილით უჭე შიარტიკისა უწყებსას ჩუქნდამო, ხოლო დროსა ამას გუქწია
ჭამბაფი, ფითარმედ უიზლარდამ კნიაზ რაფილარი მოსრულ არს საზღუდარსა ქართლი-
სასა და მიმავალ არს მისის სიმაღლის მეფის სოლომონისდა, და მუის წარმოგზავნა
ჩუქნგან კნიაზი ერთი, რათამტა კეთილ მგზავრობითა მიიუქნარს მეფის სოლო-
მონისდა. შემდგომად ამა რაფილარისა მეფე სოლომონს თავისი მისანდო კარდი
თქეენი დროსაბრწყების წიგნით წარმოველიან ჩუქნდამო და მოემტნო, ფითარმედ—
რომელსაც ადგილსა ქართლისასა მოგვიწიოთ, მუნ შეგუქვბეთ; და შემდგომად
რადენისამე დღისა ხსენებული რაფილარიცა ჩუქნდამო წარმოველიან. ფინაადგან
მეფეს სოლომონს თვისსავე ქუქუანასა საჭირონი და საკმარნი საქმენი შენდო-
მოდნენ, რომელ მისი განუგებლობა არ ეკებოდა, ამისთჳს რადენთამე დროთა
დაეეოგნა. და რადეს იგი მობძანდა ჩუქნდა მომართ, ფითარ თ. დ. ბ. წიგნი გუქა
წუქნდა მართლმადიდებელის საწმუნოებისათჳს და ყოფლად მოწყალის კელმწი-
ფის სამსახურისათჳს, თუმიტა ჩუქნ მტკიცითა სიუქარულისა ერთობითა ფიუქნით,
მაგრა ამა მიზეზათათჳს უმტკიცესისა ფიციოთა გუფიციით ერთმანერთსა და განმ-
ზადებულნი ფართ უმეტეს შეძლებისა ჩუქნისა ამ ჩუქნისა სანატრელისა საქმი-
სათჳს.

თქვანი დროს. ბრწყ.წიგნში მეფის სოლომონისათჳს და ჩუქნ ყოფლისა საქარ-
თქლკობისათჳს ყოფლად მოწყალის კელმწიფის იმედი და დაუგდებლობა, და ყო-
ფელს ჟამს შეწეგნა აღგუქვბთ, ამისათჳს მზადდობელნი ფართ პირველად ღვთისა
და მ. ი. დ. და მექმე თ. დ. მ. ნუკემისა. და რომელიც ჩუქნი დიდი სასურუქლი
არის რსმალთათანა ბრძოლა, და ამას ზედ უწუქვიფართ თ. დ. ბ. შეწეგნითა ღვთი-
სათა ამაზედ განმზადებული ფართ ბედნიერობით მ. ი. დ. მაგრა ფინაადგან
მართლმადიდებლობისა საწმუნოებისა და ყოფლად მოწყალის კელმწიფის სამ-
სახურისათჳს მაჭხმადიანთა მიმართა ბრძოლათა აღუადგენთ შეძლებისაებრ ჩუქ-
ნისა, რომელნიც ჩუქნნი გარემონი მტკრნი იმყოფებინან, და უფროსრე დღისტ-
ნელნი, რადგან საწმუნოების საწმუღლით იმოქმედება კეთილ აღრჩევა ესე, — ზედ

მიწვევით ვუწყოთ, იგინიტა ჩუწნდამო მტერობას შეძლებისაებრ უმეტესად ჭეო-
ფენ.

ჩუწნგან ჩუწნის ვედრების მოხსენება ესე არს თ. ღ. ბ. რათა უსამდგომე-
ლად აღძრა განათლებული გონება. თქუწნი და მისმან ედ მოწყალებამან ამა
კეთილსა მარჯუწსა დროსაზედა მზეებრი თვისისა მოწყალებისა შუქი მოგუთინოს
და ტასწყალებული ჭარი გუწბოძოს, რომ მ. ი. დ. საფარუწლი ჩუწნდამო ვოგელთა
თანა განეცადნეს და ჭარითა მით, და რომელიც ჩუწნ ჭარი გუწუფს და შეძლება
გუწაქგს, ამა ორითავე უმეტეს შეძლებისა ჩუწნისა ოსმალთა თანა მტერობას
სრულის წადილით ვეცადნეთ.

ჩუწნ ამ სათხოველს გერ ვკადნიერდებდით, მაგრამ თ. ღ. ბ. ჭეშმარიტების
წიგნმა კადნიერება მიგვალებინა. ეს უეტეველად ვიცით, რა ვოგელად მოწყალის
კელმწიფის ძალი აქ მოიწვეა და მ. ი. დ. საფარუწლი დაგუწფარება, რადგან დღეს
სამარსეთი უეტემწიფოდ ძეგს, ამისთვის მრავალთა ურთიერთთა მიმართ ბრძოლა და
მტერობა აქუწს; ამას ზედა ჩუწნ მიერ მოხსენებულის ვედრების მიზეზით შიში-
საგან შეიკრფიან და რომელიც მასხმადანნი ჩუწნისა გარემონი არიან, და ან
ჩუწნს მფლობელობას ქუწშ იმყოფებიან დღეს, ჩუწნ ამას უეტეველად ვჭკონებთ,
ესენიც რომელიცე გავგეერთდებიან, და ოსმალთ მტერობაზედა რაოდენი სიმხნე
და გამორდილება აქუსთ, ზოგნი შიშისაგან და ზოგნი რომლისავე მიზეზისაგან,
ჩუწნთან სიმართლით გაირჯებიან.

თ. ღ. ბ. წიგნის გამო და ამა ზემო აღწერილთა მიზეზთათვის მისის უმაღ-
ლესისა კარისა მიმართ ჩუწნ მიერ წარმოგზავნა კნიაზ არტემი ანდრონიკოვი,
რათამცა მოასწინოს თ. ღ. ბ., რომელიც ჩუწნ მიერ ამისდა ჭრწმუნებული იყოს.
ვითხოვ თ. ღ. ბ. რათა რომელიც ამან მოგასწინოსთ ვოგელსავე კრწ-
მუნნეთ.

ქალაქსა ტფილისს, ივნისსა 5, 1769 წელსა.

Б. Д. XIX. 6 Июня 1769 г. Грамота царя Соломона ген.-м. Потапову, коменданту Низяра.

ვიცით გულდაჯერებით, რომ თქვენის მეგობრობისა და სიუწარულისა
ფრინდი თანამდებობა გვაქუწს, ჭკრეთ სიამოვნე და სსმსხუნი არარა გამოჭსტსა-
ლებია თქუწნს მალამსლუწლასს, ამაღ რომელ დროთა მათ ოდეს დიდსა
შეჭირგებასა შინა ვიუწწნით უსჯულთა ქრისტეს მტერთაგან, და მამინ ჩვენნი
სარწმუნო კაცი კნიაზი ქაიხარრო რა მოსრულ იყო მხარესა მაგას, დიდისა
პატრიოთა მიტეღოთ და შეგეწუნარებინათ, და აწცა ოდეს ჩუწნი მიტროპოლიტი
ვოგელადსამღუქელა მასიმე წარმოგზავნეთ დესპანად მისის დიდებულების
მადლისა ხელმწიფისა წინაშე, უგზოს სსხის პატრიოთ და დიდებით მიტეღოთ, და

ამათ უოფელათოთჳს უმეტეს ზომისა მმადლობელ ვართ თქუნიისა მადალ მსლუჭლ-
ლობისა.

აწცა ამას ვითხოფ თქუენის მადალმსლუჭლობისაგან, რათა უმეტეს ინებოთ
და იწადოთ კეთილწარმართება საქმისა ჩუნიისა, და რომლისც გზით შეწყვეს
იუოს, შეეწივნეთ მისის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესისა კაცისადმი
წარმოგზავნულსა ამას კაცსა ჩუნიისა კნიაზ დავითსა. დაიწკა ქალაქსა ტფი-
ლისს, იუნისს 6, დღესა 1769 წ.

**6. Д. XIX. 14 Июня 1769 г. Краткое описаніе странъ и на-
родовъ, окружающихъ Грузію. Пер. т. I. № 198.**

აღწკა ახალციხისა. ახალციხის ქვეყანა, რომელიც, არის ქართლის ქვეყნის
ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა ძალითა, და არიან გაქამამადი-
ნებულებნი, და ადგილ ადგილ მტირედნი ქრისტიანენიც იზოგებიან, და ქვეყან ადგილ-
თა ამათ საათაბაგო. ამას მთაცა აქუს და ბარცა. ვაკეა მინდუროანი და კეთილზ-
უოფიერი. არს დასავლით კერძო მდებარეობა ამისი და მტირედრე დაზიდული
სამხრით კერძოდცა, არს მესამლურე ხეების ადგილებისა—ზემოქართლისა, სომ-
ხითისა და თრიალეთისა. აქა ზის ვეზირი სამთუდიანი და არს შემძლებელი
თაფისავ ადგილში ხუთის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანისა, მაგრა ჯაბანნი და
შეუბედაფნი არიან ომსა შინა. ამას მრავალნი ადგილები აქუს ლეკისაგან აოსრე-
ბული და იმათგან მრავალი ძალი აქუსთ დაკლებული, და ეს ახალციხელნი ჩვენთან
უშეფოთლად არიან და მშვიდობით.

აღწკა უარსისა. უარსი არს ქვეყანა ერთი მახლობელად არაარტის მთისა.
ესეცა ნაწილი არს სომხითის სამეფოჲსა და არიან დღეს გაქამამადიანებულებნი;
მაგრა ქრისტიანენი მრავალნი იზოგებიან აქა—სარწმუნოებით სომეხნი და მტრ-
ედნი ქართველებიცა; აქუს მთა, მაგრა ბარი უდიდესი აქუს; და არს ვაკე მინდუროანი,
უტყუო; ძვეს სამხრეთ კერძო და მტირედრე დაზიდულ დასავლით კერძოდ. ზის
ფაშა ორთუდიანი და ხან სამთუდიანი, და არს შემძლებელი თაფისავ ქვეყანაში
ორი ათასის მეომრის კაცის შოფნისა; და ჩვენის ქვეყნის ადგილების საზღვარი
და უარსისა ერთმანერთში არიან. ამასაც მრავალი ადგილი აქუს ლეკისაგან აოსრე-
ბული, და არიან ესენიც ომში შეუბედაფნი, ჯაბანნი და გამოურდებნი.

აღწკა ბაიაზეეთისა. ბაიაზეეთი არს ქვეყანა ერთი, რომელშიც ზის ფაშა
ორთუდიანი, და არს ნაწილი სომხითის სამეფოჲსა, და შეუძლია გამოყვანა თაფისავ
ქვეყანაში უჯამაგიროს კაცისა, მეომრისა, ათას ხუთასისა. აქ იზოგებიან მრავალნი
ქრისტიანენი—სარწმუნოებით სომეხნი. ეს ბაიაზეეთი ქურთები ხვანთქარს მაგოდ-
ნად არას გამსახურებან, თუ არ თაფისის ნებოთა. ძვეს სამხრით კერძო და დამოკი-
დულ არს ზურგსა არაარტისას, და მესამლურენი არიან ერევნისა, საღმისისა და

ყარსისა, და ესენი იმათზედ რაში უფრო გამოცდილნი არიან და აქუსთ ქვეყანა შენი და მტრისაგან წაუმხდარი.

აღწერა ერევანისა. ერევანი არს ერანის საბეკლარბეგო ადგილი ერთი, რომელიც რომ უოფილა პირველ სომეხთ მეფისა ტახტი; ზის აქა ბეკლარბეგი, მაგრა უმკვიდრო, და აქა არს ტახტი სომეხთ ქათოლიკოსებისა. მთაც მრავალი აქუს და ბარცა, და არს ნაყოფიერ-მოსავლიანი. სახლობენ აქა მრავალნი ქრისტიანენი სარწმუნოებით სომეხნი. ამათი ქვეყანა წამხდარი იყო ათას თხუთმეტის წლის (?) წინათ ლეკთაგან და ვიწილბაშთაგან, სანამდის ჩვენ ხელს დაფარებდით. ახლა რომ ჩვენგან ხელდადებულნი შეიქნენ, ვეკლათგან დაფარულნი არიან, და ჩვენ გვემოსახურებთან, მაგრა უშენი ადგილიც მრავალი აქუსთ. ძვეს სამხრით კერძო, საშუალ ქართლისა და ბაიაზეთისა. ჩვენის ქვეყნის სირონი და ესე ერთმანერტში არიან. ჩვენსა და იმათ შუა მთა ძვეს ურმისა და ქარაგნის საფალია. და შეუძლია გამოუყვანს თავისაჲ ქვეყანაში ორის ათასის მეომრის კაცისა, მაგრა ესენიც რამსა და შებამაში ჯაბანნი, შეუძარათენი და გამოუცდილნი არიან უფროსდა.

აღწერა განჯისა. განჯა არს ქვეყანა ერთი ერანის საბეკლარბეგო, ქალაქი შატიოსანი და ციხე ქებული. ესენი ჩვენზედ მახლობელნი მესამხლურენი არიან. ამათში ქრისტიანენი მრავალნი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი; მთასა, თუ ბარში არს ადგილი ნაყოფიერი, და უზისთ ხანი შემკვიდრეობით; ამათ შეუძლია თავისაჲ ქვეყანაში საშის ათასის მეომრის კაცის გამოუყვანა. ძვეს ქვეყანა ესე საშუალ აღმოსავლისა და სამხრისა—შირვანისა, ყარაბაღისა, ერევნისა, ხამსისა და ქართლის შუათ; მთიან ბარანნი და წყლიან ნაყოფიერი. ამ განჯის მეპატრონენი ცარქემეო მესოხ ბლებისაგან და თავისის ხალხისაგან ბევრჯერ კარდაცვიდენ თავისის ადგილიდამ, და ჩვენის მოხმარებით, და ჯარის მიტემით მტრებიც გაუფუჭეთ, ქალაქი, ციხე, ქვეყანაც მოუღვეით ამათ მტრებსა და ისევე ეს შემკვიდრეები დაესხით, და ჩვენგან დაპყრობილი ადგილები იმათვე მივეცით; და ამ მიზეზებით ერევანსავეთ გვიმტრხილებენ შეძლებისაგან, და რადგანც ლეკზედ მახლობელად არიან, ამათი მივეღვეობიც გუჟაფს; და რაში ერევნელთაგან უმეტესი და უმხნესი გამოცდილება აქუსთ.

აღწერა ხამსისა. ხამსა არს ქვეყანა ერთი, რომელსა შინა არიან შვიდნი სამეფოები; ესენი ქრისტიანენი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი, და უზისთ ამათაც კათალიკოსი, და სპარსთ მეფისა სახლუგლით ხარჯის მძღველნი უოფილან ესენიც. რომელსაც სპარსეთის კელმწიფობა მოიშალა იმ ადგილის ერთმან ელის კაცმან მოჭმადიანმა, გვარით ჯოანშირმან, ძალი მოიცა, და ამ ხამსის საშუალს ადგილს ციხე არის ძველადგან მაგარი, და სიფერაგითა დაიპყრა ის ადგილი; რამდენჯერმე ჩვენსა და ამ ჯოანშირში შთოთი ჩამოვარდა, და, ძალითა ღვთისათა, ჩვენგან და ჩვენის ჯარისაგან დამარცხდენ და დარბზენ, არათუ ის ქრისტიანენი სომეხნი—არა, მარტოდ ის ჯოანშირნი. ამ უამად მიზეზები შემოკვიდნა იმ გვარი, რომ ჩვენსა და იმათში მშვიდობა არის. აქუს ხამსას სიმაგრე დიდი, მთა მრავალი კლდინა-ტუიანი და ბარცა აქუს წყლიანი, დიდად ნაყოფიერი. თავის ქვეყანაში შეუძ-

ღია გამოყვანა ჟოანშირსა მეომრის კაცისა ორი ათას ხუთასისა, და სომეხნიცა გამოეღვი ოთხი ათას ხუთასი. ძვეს საშუალ აღმოსავალისა და სამხრეთისა ქვეყანა ესე და უჭირავსთ ამათ საზღურამდე უარადაღისა და განჯისა, და არს საშუალ შირვანისა და ნახჩევნისა, განჯისა და უარადაღისა. კაცნი ამ ხამსისანი არიან, რომელნიც რომ სომეხნი არიან, დიდად მამაცნი, მეომარნი და შემბუღავნი, და ამ მედიქტების ერთმანერთში შუკისა და მტერობის ჩამოვარდნამ ჟოანშირების ხელში შეუარსა ესე სომეხნი.

აღწერა ყუბისა. ყუბასანი, რომელიც რომ არის ერთის მდარის ადგილის მებატონე; მაგრა ამ ყუბასანმან დაღისტანის ლეკის ძალითა დაიჭირა დარუბანდი, ბაქრა და სალიანი, და მისი გარკემო ადგილები, და ამ ადგილების და ჰერით ამ ახლახანებში არზი მიჭსწერა ხვანთქარსა იმ ძალით, როგორც წინათ სულხაგს შირვანი ეჭირა, რომელიც ჰქანის ერთი საბეკლარბეგო ადგილია და ხვანთქარსა იყო, ამანაც ისე მოინდომა, და იმ არზის პასუხად ფარვანი და ბძანება მოუფიდა ხვანთქარსაგან, რომელიც ხევს ფსცანით ესრეთ: შენ მანდუდან იმ ზღვის პირები გაამაგრეო, წამოდეკ მანდუდამ და შირვანი დაიჭირეო, როგორც სულხაგს ეჭირაო. ადგა წამოვიდა დაღისტანის ჟარითა და შირვანი დაიჭირა, იქიდან შაქის ხანსუდ მოვიდა და დაამარცხა. ეს საქმე რომ ხევნთან განცხადებული შეიქნა, ამ ფამად ხევს შაქის ხანს ჟარით შეგვიწიებით და ამ ჩუქნის შეწყვენის გამო ყუბასანს თავისი წადილი დაუხსნა და შერიგება მოინდომა, და შემოაჩვიდა.

აღწერა კუმუხისა. კუმუხის მთავარნი ქურდულად გუმტერობენ. ამ კუმუხის ბატონს სანამდის მამა ცოცხალი ჰყვანდა ხვანთქარი ხაზინასაც უგზავნიდა, ძალსაც ძალეუდა და კიდევ ელაპარაკებოდა, და შირვანიც ეჭირა, და ახლა ამისი შვილებიც ნიადაც ხვანთქარს ელაპარაკებინან, და მუდამად მიდიან და მოდიან, და ახლაც იქ არის; ამ ფამად ერთი სულხაგს შვილი ხვანთქართან მივიდოდა, ყირიმშიკი მივიდა, იქ იყო და ამ ამბებში რა იქნა და რა არა — აღარა ვიცით რა. და ესეც ითქვა, რომ ხვანთქარს ვითამ ჟარის თაობა მიეტევს იმისთვის. და სულ ქვეყანაზედ განცხადებულა თუ როგორ გულსმოდგინებით გუმტერობენ ან კუმუხის კაცნი, ან ურემისა, და მის კაცნი, და ან შამხალის კაცნი, და ან რომელიმე დაღისტანის ადგილები, და ზოგნი ლეკნი კიდევ შემოგვიერთდნენ რომელთამე მიხეცებითა.

აღწერა შაქისა. შაქის ხანი, რომლის პაპას ჰაჯი ჩალაბი ერქვა და ამ ჰაჯი ჩალაბის მამა სომხის ხუცესი იყო, და თვითონ ჰაჯი ჩალაბი გარდაქცეული იყო მამამადიანობასა ზედა, და ოსტატობითა რითმე დაიჭირა ის ადგილი ჰაჯი ჩალაბმან. ძველად ეს ადგილი კახეთის სამეფოს ნაწილი ყოფილა და ძალით წართმევიათ მამამადიანთაგან დროთა შაჰბაზ არარკელისა, სპარსეთის კელეწიფისათა. ამას შინა მსახლობელნი არიან მრავალნი ქრისტიანენი სომეხნი ცხადად და ქართველნი ფარულად, მოჭმადიანთა შიშითა. ძვეს ქვეყანა ესე შირვანის შემოღვევებით იალბუზის კალთის ქვეშე და კახეთის დასწორებით მიდევნებოდა. მთად იალბუზი

აჭუს და ბარცა აჭუს, და არს კახეთზე აღმოსავალით კერძო. შემდეგელი არის თავისივე ქვეყანაში სამის ათასის მეომრის კაცის გამოყენებისა. დღევანდელამდის ჩვენსა და იმათში დიდი მტკრება იყო ხანდახან, და რდესმე შვიდობა და შეკოა გება იყო.

აღწერა აღის სულტანისა. აღის სულტანი, რომელიც ძველად კახეთის მეფის ერთი მთავარი არის და კახის სულტანად სსხელდებული, და დროთა შატაბაზ ჰიროველისათა გაჭამადიანებული, და გამდგარი კახეთის სსმეფოსაცან, და ესეცა აღმოსავალით ძვეს კახეთზე.

აღწერა ჭარის ხეობისა, ჟინიხისა, თაღისა და ბელაქნისა. თაღის ხეობა, ჟინიხ ხეობა, ჭარის ხეობა და ბელაქნის ხეობა. ესენი უბატონონი არიან და ამათი ხალხი ფაქის რაითი თარაქამა, რომელიც იბოებიან მტირედნი ქრისტიანები, ზოგნი მართლმადიდებლები ფარულად და ზოგნი სომეხნი არიან განცხადებულად. ძველად ეს ადგილები სულ კახეთის სსმეფოს ნაწილები არიან და ამ მასა ღობელს ჟამებში მრავალჯერ უმსახურათ კახეთის მეპატრონეთათვის, და ეს ადგილები მომხრებულა შატაბაზ ჰირველისა დროთა, და ამ მომხრებულს ადგილებს ზედ ზოგი თათარი თვითონ დაუსახლებია შატაბაზს და ზოგნი ლეკნი თვითონ გაკდმოსახლებულან და დაშენებულან. ამათ დაღისტანის იაღბუზზედ უუდიანთ ზურგი და ძალიც იმათგანა აჭუსთ. შიგა და შიგის ქვეყნები ხან შემოკრიგებულნი არიან ჩვენიან და ხან აშლილნი. შამახიიდან ბელაქნამდისინ მრავალჯერ ჩვენს მტკრებაზედ ერთნი ყოფილან; და დაღისტანის ძალს კარდა შეუძლია ამ ძირს ბასა მეომრის კაცის გამოყენა ხუთის-ექუსის ათასისა: ესენი სულ კახეთის მიწაში სახლობენ და ქისიურს ასე ახლარ მეზობლები არიან, რომ სოფლით სოფლადმდე ზოგი რცდათი ვერსი არის და ზოგი რცდასუთისა, და არს ქვეყანა ესე ძნელად შესასულელი, ტუიანი, მრავალწელიანი და მაგარი.

აღწერა ხუნძახისა. ხუნძახის მთავარი, რომელიც არის აგარი, დაღისტანში, და არს ქვეყანა ამისი მთის ადგილი; თავისი უმა მეომარი გამოყო ათას ხუთასი, და რადესაც მოინდომებს დაღისტანში იშოგნის თხუთმეტს-თექუსმეტს ათასს კაცს, და არს კახეთზედ აღმოსავლსა და ჩრდილარ სსშუალ. ძველად კახეთის მეფის ერისთავი ყოფილა; ჟამთა ფითარებისგან და მოჭამადიანთ ძაღისგან სსშუა ადგილებიც მრავალი ჩამოკრთმეფია კახეთსა და ესეც მიღებიათ. ესენი წინა ხანებში ხან შემოკრიგებული იყო ჩვენთან და ხან არა; მასუგან დიდი მტკრება მოინდომა ჩვენსედა, დაღისტანის ჟარით მოვიდა უეცრად და ქართლში ერთს ცხეს შემოსა ადგა; შევებენით და დიდად დამარცხდა ჩვენგან, ძალითა ღუთისათა, და მრავლნი ამოსწიდნენ. მეორეს წელიწადზედ კიდევ შური იძია ჩვენსედა და მეორედ წამოვიდა კიდევ დაღისტანის რცდაოკი ათასის ლეკითა, და რაც კახეთის მეზობლები იყუნენ შირვანს ზეით, ანუ განჯელნი, ამათაც ძალი მოსცეს, ჭაჯი ხალხი შვილი და აღის სულტანი თვითონ იყუნენ, ჭარელნი, თაღელნი და სულ იმ ძირსობის კაცნი,— ესენიც იქნებოდნენ ათათასი კაცი, და კახეთის ერთს ცხეს შემოადგნენ; სანამა

ჩვენ ძლიერი ბრძოლა გვაქვს, და შეიძლება ჩემს ქუანაში შემოსულან იმათი სარასკერები და ფაშები, ტუფის ხარჯა და ტუფი უთხოვით, და რომ არ მიმიტია, ზამთარ და ზაფხულ რამი გვექონებია ძრეული. ქრისტეს შეწვევითა და უღმრთაყლის კელმწიფის წყალობით, ყოველთვის დამარცხებით და სირცხვილეულები წარსულან, და თვით კელითა ჩემითაცა მრავალნი მომისრავნ; რომელიმე ჩემი ტიხები აიღეს და ისევე დაგბადებინე, და გავეარე, და ახლა ჩემი ქუანა ერთობით შევე მიჭირავს.

და უკეთუ ესე არა ინებოს, მეორედ: სახიერებისა, წყალობისა და მადლისათვის აქვე განგვატკიცოს უღმრთაყლე კელმწიფემ საკმართა და შეწვენათა მიერ, რომ ჟარის მიტემა შევიძლო და მით უძლოთ წინააღდგომად ოსმანთა, რამეთუ ჩვენ სახმართავან ფედ ნაკლეულებან ვართ.

მესამედ: მტერნი ჩვენი მაჭმადინნი, ოსმანნი, ფედ უძლიერეს ჩვენსა არიან, უკეთუ, ცოდვათა ჩვენთათვის, ვერღარა უძლოთ წინააღდგომად, — უღმრთაყლე კელმწიფემ შეგვიწყნაროს საიმპერიოსა თვისსა, ვითარცა შეუწყნარებთან სხუანი მეფენი, რათა მართლმადიდებლობით გმისახულებდეთ მონათა თვისთა თანა. და რამელიცა ინებოს უღმრთაყლის კელმწიფის გონებისა სიწმინდის და შეწყალებისა ცამს—გრეთ განაკოს. სხვა ჩვენი გულის სიტყვა და განზრახვა ჩვენის ქუთათულ მიტროპოლიტისა მაქსიმეს მიერ მოკესუნდეს.

წელსა ჩღაშ, თვესა ივნისსა კბ.

2. Д. II. 14 Марта 1769 г. Записка о Грузии митрополита Кутаисскаго Максима. Переводъ т. I. № 11.

საქართველოში ორნი მზერობელნი არიან ახლას: მეფე სოლომონს უჭირავს საიმერეთო, მეფე ერეკლეს ქართლი და კახეთი; ისინი ერთმანერთში დიდი მეგობრები არიან, ასე რომ ერეკლე, ოსმალნი რომ იმერეთში მოვიდნენ, საიდუმლოდ მეკემარს ორჯულ, აგრევე მეფე სოლომონ ცხადად ცხრა ცხრა ათასის კაცით, თითონაც იქ ბრძანდებოდა ორჯულ და მესამეთ თავისი ძმა არჩილ რამდენიმე კაცით ლეკებო ზედ შეაწივა, და ყოველთვის გაიმარჯვეს. იმერეთში თავადები, დადანი, გურიელი, კრისტავი და აგრეთვე სხვანი სულ ყველანი მეფე სოლომონის მოჩინი არიან ყოველ თერში და არც შეუძლიანთ, რომ მოჩინი არ იყვნენ. იმერეთს სამძღვარი აქვს აღმოსავლეთიდან ქართლი და კახეთი. ტფილისი, ქართლის ტახტი, ორის დღის სავალია; სამხრეთიდან ურუმის ქვეყანას; ჩრდილოეთიდან ოსებისა—მთაში მსახლობელნი; დასავლეთიდან—შავი ზღვა. იმერეთზედ ოსმალის ქალაქი ახალციხე ასრე ახლო არის, რომ ერთის დღის სავალია იმერეთის სამძღვრიდან. იმ ახალციხიდან აზრუმი რვის დღის სავალია, ტრავნიზონი იმერეთიდან ექვსის დღისა. ამ სამს ქალაქებში სამთუხიანი ფაშები უფროსათ არიან. იმერეთში წყლები: პირველი,

წიონი, ოსეთიდან გამოდის და შუგა იმერეთში, ქუთაის ქალაქში, ჩადის; მეორე, მუვირილა, — ისიც ოსეთიდან გამოდის და ქუთაისიდან სამს გუგისხედ წიონს შეეუკრება; მესამე, ძირულა, იმერეთის და ქართლის სამძლვარსა ჭეოფს; და ქართლიდან გამოდის, მუვირილას შეეუკრება; მეოთხე, ხანის წყალი, იმერეთის მხრიდან სამხრეთიდან გამოდის და ყვირილას შეეუკრება. ეს ოთხი წყალი შუგ ზღვაში ჩადის. ამათ გარდა მთელ იმერეთში პატარა წყლები, ტბები და წყაროები, თევზის სხვა და სხვა გვარისა მრავალი არის. იმერეთი შუგ ზღვაზედ არის ტყიანსა და მთიანსა, და ასე მაგარს ალაგს, რომ შუგ იმერეთში დიდი ოსმალოს ჯარი მოვიდეს, დას ცოტას გაციოთ მას უნს გასცემს. სამი იმერეთის ციხე: ბათომი, ფოთი და სოხომი ზედ ზღვის შინზედ არიან, და კაი მისადგომი აქვს სომალდისა და ნავისა. შუგა იმერეთში პირველი ქალაქი ქუთაისია, მეორე ბაღდადი, მორათანი, ცუცხვატი. ამ შვიდს ციხეებში შვიდსამდის ოსმალო იდგება. ამ ციხეებში დიდისხანი არიან, მაგრამ ზიანი და წინამდებლობა არ შაუძლიანთ და გერც იქმნენ. მეფე სოლომონს რომდენსამე კიდევ მორჩილობენ ამ ალაგებში; ამიტომ უძლებს და არა ჭერის, რომ ოსმალო კელახლა არ აიშალოს. ამ ციხეების გარკვეთა ასე დიდროვანი ტყეები არის და დიდრონი ხეები, რომ სომალდები აშენდებს; ფისი და კანათი მრავალია იმერეთში. ამ შვიდს ციხეს გარდა იმერეთში მომცრო ქალაქები და ციხეები მრავალია, რომელიც მეფე სოლომონს უჭირავს; იმ ციხეებში რაც ოსმალი არიან, ზარბაზანი დიდი და პატარა ოთხმოც და ხუთი, და სხვა ალაგებში, საცა ოსმალი არ არიან, სთუთმეტამდის იქნება; უფროსი ერთი, ოსმალი არა რომ იმერეთში მოვიდნენ, იმაღვან დაინახუშეს, და ზოგიერთი ასეთია, რომ მინდორში დააქვთ და მტერზედ ხმარობენ. იმერეთში მოდის თუთხი ჰური, შავი ჰური, ქერი, ფეტვი, ბრინჯი, სამარხო, წამლის ბაღსები, ყურძენი და სხვა ხილი; ამეების დიდი სიმრავლე არის ყოველს ფერში და ასეთი ნაყოფიერი ქვეყანაა, რომ ტყეებშიაც მრავალი ყურძენი და სხვა კარგი ხილი არის; შავის ზღვის შინზედა ნარინჯი და ზეთის ხილი მოდის; აბრამუმი, ბამბა და დას წმინდა სელი არის ამდენი, რომ ვაჭრებს სხვა ქვეყნებშიაც მიაქვთ, დას იათათ ჭეიდულობენ. ცხენი და სხვა პირუტყვი, დიდი და პატარა, დას მრავალია; ღვინო და ოტკა მრავალია. ქუთაისის ქალაქიდან ვაჭრები დადიან ნაფითა იმ სამს ციხეში — ბათომს, ფოთს და სოხომს, გახასუილათ დააქვსთ წმინდა სანთელი, აბრამუმი, ბამბა, ბეწვი მელისა, კვერნისა და ფეტვისა, და საჭმლის სოროგი; იქიდანაც წყლით მოაქვთ ოსმალოს საფაჭრო: სხვა და სხვა ფერი ფარჩა, მაუდი, შაქარი, ყაფა და სხვა (სტამბოლიდან რვას დღეზედ და ურჩიმიდან ხუთს დღეზედ სომალდები იმ ციხეებში მიდიან) ოსმალი იმერეთს მოდიან ხმელეთით: ახალციხიდან, აზრუმიდან და ტრანპი-ზონიდან. ქართლში, სწორედ ტფილის ქალაქზედ, უიზლიბაშის მხრიდან იმერეთი მარჯვნივ დარჩება. ზოგიერთს ალაგს იმერეთში ოქროსი და ვერცხლის და სხვების ქანი არის, მაგრამ ესენი იმერეთს არაოდეს არ მოუხმარია, ერთი რკინის მეტი, ამიტომ რომ მეტი მტერი არ აუხნდეს, ყოველთვის

ამის ცდაში არიან, რომ დათარგმან და აღმართ არ შეიტყონ; ხსენებენ იმერეთში აღმართის თეთრი შედის და გადის, მარტო ჩქაროსი და გვრტხლისა. იმერეთში თაფალი და აზნაურნი მტრის პირდაპირ თაფლის კატეგორიით, იარაღით და აზნაურთა გამოყენებ; რაღა ხუთი ათასი და ან რაღა ათი ათასამდის კაცი შეიყრება მამის, რაღა მტრის იმერეთში შემოვა. თეთრი რომ არ არის ჯარის მისცემი, ამიტომ სამხედროს იქით ვერ მიეგებებიან და ვერ უმტრებენ; და თუ ჯარის შესანახავის თეთრი იყოს მსწრაფათ რამოდენათს ათასს კაცს და მეტსაც შეიძლება შეეკრას და მტრის სამხედროს იქთანაც მიეგებებიან, და იმერეთშიაც არ შემოუშვებენ. ყოველს აღმართს ალაგებში, მეტადრე ხსენებ იმერეთში, გარე-შემო ბევრი საქართველოს კაცნი არიან, უთუოთ შემოეყრებიან ამისთანას საქმეს რომ გაიგონებენ; იმერლებს ზარდა ყოველთვის იშლება თეთროთა მკამარი ლეკი და რსი რამოდენა ათასამდის და მეტიც. ამას წინათ შეეგებ სოლომონმა რამდენიმე ლეკი იქირავა ცოტასანსა, თითო კაცი რაოდენ თემნათ უჭადვოდა. თუ იმერლებს უფროს მიეცემათ და ყოველთვის განწყობილნი იქნებიან ქვეითი და ცხენოსანი, რაგორც რუსეთში ხალხთი და დრავური ჯდება, ისე მოუნდება. იმერლები ხმარობენ რაში თოფსა, ხმალსა და შუბსა; იმ რიგით, რაგორც აღმართის შეიბმის და ქვეითიცა და უფრო ცხენოსანიცა. ხალხი იქაური მამაცი, მკამარი და მარხილი იქნება, მის დროს რამის რიგი ასე იწყებულს, რაგორც ევროპაში. თოფსა, კმალსა და ტყვიას მარობენ აღმართს ქვეითიდან, უიხილბაში დამ და ტყვიისს ქადაქიდან; თოფის წამალს თემიცა იმერეთშიაც აკეთებენ, მაგრამ უფროსი ერთი ამ შემოწყობილს ქადაქიდან მარობენ. იმერეთის სამხედრო დროიდან მოხდებამდის ხუთი დღის საფალი არის; რსებზედ და პატარა უბარდოა ხუდ თემიცა გზა ასე ავი არის, რომ რისი დღის საფალიზედ ურმებიოთ არ იფლებოა დეს, ცხენოსანი და სპაზიანი გაიფლის გაზაფხულზედ, საფხულში და შემოდგომაზედ; სამთარქვიო სოფლებს, დიდი თოფის რომ მოვა, ცხენითაც არ გადაიფლება, ქვეითნი ყოველთვის გადაიფლიან, მაგრამ გზა გაკეთდება ასე, რომ ურმითაც გაიაროს. თუ იმერეთის ქვეყანა ასე ბუნდური შეიქნება, რომ ძლიერი და მართლ მადიდებელი აღმართის საწმინდობის ტახტი კელს დასდებს და საუკუნოდ იემობს, და შეეე სოლომონს რუსეთიდან ხუთი ათასამდის კაცს თაფლის გამოყენებით და სახარჯოს თეთროთ გაუცხავის რუსეთი, ის რომ დაინახავს საფარვლად მართლმორწმუნეს და ძლიერის იმპერატორის საბრძანებლის ქვეშე, იქნება ასეთი იმედი მიეცემა თვითონ და იმის ხალხსა, რომ იმ ცხენებში აღმართები რომ არიან, სულ ყველას ამოწყვეტს, და რამდენისაც ათასის კაცის შეყრება მამება, და იმითიც ხარჯი ებრძება, იმთენს იშოფის და შეყრის, და ამჟ საფხულს აღმართ დიდს შინას უცამს, და რაც იმერეთის გაკრემო აღმართს ალაგები არის დაიჭერს, და რამდენიცა ჯარის შესანახავათ თეთრი მიეცემა მის დროს გადახდასაც შეიძლება, ხალხიც რომ დაინახავს თაფის თაფს, მოდგმის მამაცობას ერთიორათ გამოიჩინს და უსჯულს კელის დაჭხნისათვის მათის მადლის

ბრძანებით მტკრზედ თავის სისხლის დაღვრას არ დაზოგვენ, და მანადის კელ მწითის ერთგულთაზედ მტკიცეთ იქმნებიან. ამას მეთვის სოლომონის გამოცხადნილი ქუთათული მიტროპოლიტი მახსივე მოგახსენებს.

3. Д. XIX. 30 Апрель 1769 г. Грамота Карталинского и Нахетинского царя Ираклия II ген.-м. Потапову, коменданту Кизляра.

ივნისის შეიღას თქმწმის მალაღმსრუტელობის წიგნი მივიღეთ, რომელ მანც ჩქმწმ დიდად სასურველი ჰამბაგი გვანარა, რომელ მისის დიდებულების არ მასა ოსმალთა ზედა სახელოვანი ძლევა მიუღია. ამ საზოგადოს ბედნიერებას ღვთისმშობლის პირით და გულთ კარდამეტყულის სიხარულით მოგილოცავთ.

რომელიც რომ ჩქმწმ თქმწმს მალაღმსრუტეობას წიგნი მოგსწერეთ, და ის უმადლეს კარს წარგვედინათ, ამისთვის ვმადლობთ თქმწმს კეთილ მეგობრობას; ვითარცა ჩქმწმი და მისის სიმაღლის მეთვის სოლომონის შეერთება ამ კეთილის აღრწყაზედ მისის მალაღ ღრთობის ბრწყინებალების წიგნში ეწერა, იმ სახით ჩქმწმ და მეუე სოლომონ ტფილისს შევიყარებით. თუმცა პირქმწმ ასეთი მტკიცე სიუწარული ქრისტიანეთა შექმწმის, მაგრა ამ მართლმადიდებელის საწმ მუწობისა და ყოფიად მოწყალის ხელმწითის სამსახურისათვის ორთავდაგიფიციტო და კაცნიცა განფწესეთ, რომელნიც რომ მისის დიდებულების წინაშე წარმოიფინებიან. ივნისის 4 მეუე სოლომონ ტფილისით წამანდა და ამავე ივნისის თთვს 8 პორუნიკს უფალს გნიაზ გრიგორის ჰობულავს რომ გვზანდიით და ჩქმწმგან თქმწმის მალაღმსრუტეობის მომართ წარმოფენილი კაცი მოგვიფიდა თქმწმის მალაღმსრუტეობის წიგნითა და მეთვის სოლომონის, და მის მართ თქმწმ რომ წიგნი მოგეწერათ, ამ უფალმან პორუნიკმა ჩქმწმ კაცი გამოგუწობვა და ამერელ მეუეს სოლომონთან გაისტუმრა, რათამცა მისგან ებძანოს, ამისი ნება იუოს იქ მოვიდაც, და ეს თქმწმ მალაღმსრუტეობის მოწყრილი წიგნი იქ განუტხადოს, და აწ გ და ამ მიზეზით დაეუფნა, და მისთვის ჩქმწმნი კაცნიც ამ პორუნიკის წამოსრულამდის დაეუენეთ; ის ჩქმწმი მეორე წიგნი უმადლეს კარს რომ წარგვეცხანათ, ვითარ იმ წიგნში მოგეწერათ ჩქმწმი ჰაზრნი, გ დასვე ჩქმწმს ჰაზრსა გაგიმეორებთ.

მისის მალაღ ღრთობის ბრწყინებალების გამო უმეტესი სასოება გუჰქმს, რომ ე და მოწყალის კელმწითის ძალი ელს საქართქმწლში მოწყალებით დაიდება, და ასეთი ღრა წარმოღგომილა, რომ რაოდენ უმსწათყისისა და უწადიერუსისა ძალადობითა იმოქმედება, ეგოდენ მისის დიდებულების სამსახური ჩქმწმგან უფროს კეთილ შემთხქმულებითა წარემართება; ელნი საქართველსაგანნი, დიდნი

და მტრენი, უფროადესისა გულისმოდებინებთა დადებად თავთა განმზადებულნი ფართ.

ამ ხანად პორუნიგმატ წარმოგზავნა თავისთან მეოთხე კაცი და ამას გამოგზავტანეთ ჩუქნი კაცი, რომელიც რომ ამ ჩუქნს წიგნს ის მოაქთმეგს თქუქნს მალად მსუქელობას და მოგვლით მალად გამოაბრუნეთ ეს ჩუქნი კაცი.

ტფილისი.

4. Д. V. 5 Июня 1769 г. Грамота царя Ираклия гр. Н. И. Панину, Пер. т. I. № 18.

მისი იმპას დიდობის და ხუანთქრის ზაფის დახსნის ჭამბაფი რა გუქნმა, ველადით სუქრფლით უქუქმარიტუსსა უქუქბასა ჩუქნდამო, ხალა დროსა ამას გუქნწია ჭამბაფი, ფითარმედ უიზლარკიდამ კნიაზ რაფიტარნი მოსრულ არს სარღუარსა ქართლასასა და მიმავალ არს მისის სიმალლის მეფის სოლამონისდა, და მუის წარმოგზავნა ჩუქნგან კნიაზი ერთი, რათამტა კეთილ მგზავრობითა მიიუქნოს მეფის სოლამონისდა. შემდგომად ამა რაფიტარისა მეფე სოლამონს თავისი მისანდო კაცი თქუქნი დრათუსბრწყუბის წიგნით წარმოეგვლინა ჩუქნდამო და მოემტნო, ფითარმედ— რომელსაც ადგილსა ქართლისასა მოგვიწიოთ, მუნ შეგუქრბეთ; და შემდგომად რადენისამე დღისა ხსენებული რაფიტარნიცა ჩუქნდამო წარმოეგვლინა. ვინააღგან მეფეს სოლამონს თვისსავე ქუქნუნასა სარკონი და სარკონი სარქმენი შესდო მოდენ, რომელ მისი განუგებლობა არ ეკებოდა, ამისთვს რადენთამე დროთა დაეუოგნა. და რადეს იგი მობძანდა ჩუქნდა მომართ, ფითარ თ. დ. ბ. წიგნი გუქნ წუქნგდა მართლმადიდებელის სარწმუნოებისათვს და უოგლად მოწყალის კელმწიფის სარმსახურისათვს, თუმტა ჩუქნ მტკიცითა სიუქარულისა ერთობითა ფიუქნით, მაგრა ამა მიზეზათვს უმტკიცისისა ფიცითა ვეფიცენით ერთმანერთსა და განმზადებულნი ფართ უმეტეს შექლებისა ჩუქნისა ამ ჩუქნისა სანარტკელისა სარქმიო სათვს.

თქუქნი დრათ. ბრწყ. წიგნში მეფის სოლამონისათვს და ჩუქნ უოგლისა სარქმთქლუბისათვს უოგლად მოწყალის კელმწიფის იმედი და დარუგებლობა, და უოგლს უამს შეწყგნა აღგეთქუქთ, ამისათვს მმადლობელი ფართ პირველად დფთისა და მ. ი. დ. და მერმე თ. დ. მ. ნუტეშისა. და რომელიც ჩუქნი დიდი სარსურქული არის რსმადლათანა ბრძოლას, და ამას ზედ უწუქნვიფართ თ. დ. ბ. შეწყენითა დფთისათა ამარედ განმზადებული ფართ ბედნიერობით მ. ი. დ. მაგრა ვინააღგან მართლმადიდებლობისა სარწმუნოებისა და უოგლად მოწყალის კელმწიფის სარმსახურისათვს მარქმადიანთა მიმართა ბრძოლათა აღუადგენთ შექლებისარებ ჩუქნისა, რომელნიც ჩუქნნი გარემონი მტრნი იმუოფებინ, და უფრარსრე დაღისტნელი, რადგან სარწმუნოების სარჩულით იმარქმედება კეთილ აღჩევა ესე, — ზედ

მიწვევით ვუწყოთ, იგინიდა ჩუწნდამო მტკრობას შეძლებისებრ უმეტესად ჭეო-
ფენ.

ჩუწნგან ჩუწნის გედრების მოხსენება ესე არს თ. ღ. ბ. რათა უხამდგომე-
ლად აღძრა განათლებული გონება თქუწნი და მისმან ედ მოწყალებამან ამა
კეთილსა მარჯუწსა დროსაზედა მიზეებრი თვისისა მოწყალებისა შექი მოგუთინოს
და გასწავლებული ჯარი გუწბოძოს, რომ მ. ი. დ. საფარუწლი ჩუწნდამო ყოველთა
თანა განეცადნეს და ჯარითა მით, და რომელიც ჩუწნ ჯარი გუყავს და შეძლება
გუჯაჭვს, ამა რითთავე უმეტეს შეძლებისა ჩუწნისა რსმალთა თანა მტკრობას
სრულის წადილით გეცადნეთ.

ჩუწნ ამ სათხოველს გერ გვადნიერდებდით, მაგრამ თ. ღ. ბ. ჭეშმარიტების
წიგნმა კადნიერება მიგვადებინა. ეს უეტუედად ვიცით, რა ყოველად მოწყალის
კელმწიფის ძალი აქ მოიწვეა და მ. ი. დ. საფარუწლი დაგუწფარება, რადგან დღეს
სამარსეთი უეტელმწიფოდ ძვეს, ამისთვს მრავალთა ურთიერთთა მიმართ ბრძოლას და
მტკრობას აქუწს; ამას ზედა ჩუწნ მიერ მოხსენებულის გედრების მიზეზით შიში-
საგან შეიკრფიან და რომელიც მასხმადანნი ჩუწნისი გარემონი არიან, და ან
ჩუწნს მიფლობელობას ქუწშ იმყოფებიან დღეს, ჩუწნ ამას უეტუედად გჭგონებთ,
ესენიც რომელნიმე ტაგვეერდებიან, და რსმალთ მტკრობაზედა რაოდენი სიმხნე
და გამორდილება აქუსთ, ზოგნი შიშისაგან და ზოგნი რომლისამე მიზეზისაგან,
ჩუწნთან სიმართლით გაირჯებიან.

თ. ღ. ბ. წიგნის გამო და ამა ზემო აღწერილთა მიზეზთათვის მისის უმაღ-
ლესისა კარისა მიმართ ჩუწნ მიერ წარმოიგზავნა კნიაზ არტემი ანდრონიკოვი,
რათამცა მოასწენოს თ. ღ. ბ., რომელიც ჩუწნ მიერ ამისდა ჭრწმუნებული იყოს.

ვითხოვ თ. ღ. ბ. რათა რომელიც ამან მოგახსენოსთ ყოველსავე ერწ-
მუნნეთ.

ქალაქსა ტფილისს, იუნისსა 5, 1769 წელსა.

Б. Д. XIX. 6 Июня 1769 г. Грамота царя Соломона ген.-м. Потапову, коменданту Низляра.

ვიცით გულდაჯერებით, რომ თქვენის მეგობრობისა და სიყუარულისა
ფრიადი თანამდებობა გვაქუწს, ჯერეთ სიამოვნე და სარსახური არარა გამოჭსტნა-
დებია თქუწნს მადამსლუწლბას, ამად რომელ დროთა მათ რდეს დიდსა
შეჭირგებასა შინა ვიუწწნით უსჯულოთა ქრისტეს მტკრობაგან, და მამინ ჩვენი
სარწმუნო კაცი კნიაზი ქაიხოსრო რა მოსრულ იყო მხარესა მაგას, დიდისა
პატრიოთა მიტელოთ და შეგეწენარებინათ, და აწცა რდეს ჩუწნი მიტროპოლიტი
ყოველადსამღუქველო მაქსიმე წარმოგზავნეთ დესპანად მისის დიდებულების
მადლისა ხელმწიფისა წინაშე, უტნოს სხის პატრიოთ და დიდებით მიტელოთ, და

ამათ უოგველათაჲს უმეტეს ზომისა შმაღლობელ ფართ თქუენისა მადალ მსლუჭლ-
ლობისა.

აწცა ამას ვითხოვ თქვენის მადალმსლუჭლობისაგან, რათა უმეტეს ინებოთ
და იწადოთ კეთილწარმოებას საქმისა ჩუენისა, და რომლისაც გზით შეწევნა
იუოს, შეეწივნეთ მისის იმპიკატორების დიდებულების უმაღლესისა კარისადმი
წარმოგზავნულს ამას კაცსა ჩუენსა კნიაზ და ვითსა. დაიწერა ქალქსა ტფი-
ლისს, იუნისს 6, დღესა 1769 წ.

**6. Д. XIX. 14 Июня 1769 г. Краткое описаніе странъ и на-
родовъ, окружающихъ Грузію. Пер. т. I. № 198.**

აღწერა ახალციხისა. ახალციხის ქვეყანა, რომელიც, არის ქართლის ქვეყნისა
ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა ძალითა, და არიან გუბამადო-
ნებულები, და ადგილ ადგილ მტირედნი ქრისტიანენიც იბოგებიან, და ჭკვიან ადგილ-
თა ამათ სსათბაგო. ამას მთაცა აქუს და ბარიცა. ვაკეა მინდურჩიანი და კეთილხა-
უოფიერი. არს დასავლეთ კერძო მდებარეობა ამისი და მტირედრე დაზიდული
სამხრით კერძოდაცა, არს მესაზღურე ხეების ადგილებისა—ზემოქართლისა, სომ-
ხითისა და თრიალეთისა. აქა ზის ვეზირი. სამთულიანი და არს შემძლებელი
თაფისავ ადგილში ხუთის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანისა, მაგრა ჯაბანნი და
შეუბედაფნი არიან ომსა შინა. ამას მრავალნი ადგილები აქუს ლეკისაგან აოხრე-
ბული და იმათგან მრავალი ძალი აქუსთ დაკლებული, და ეს ახალციხელები ჩვენთან
უშეოთლად არიან და მშვიდობით.

აღწერა უარსისა. უარსი არს ქვეყანა ერთი მახლობელად არაქარსის მთისა.
ესეცა ნაწილი არს სომხითის სამეფოაჲსა და არიან დღეს გუბამადიანებულები;
მაგრა ქრისტიანენი მრავალნი იბოგებიან აქა—სარწმუნოებით სომეხნი და მტო-
რედნი ქართველებიცა; აქუს მთა, მაგრა ბარი უდიდესი აქუს; და არს ვაკე მინდურჩიანი,
უტყეო; ძვეს სამხრეთ კერძო და მტირედრე დაზიდულ დასავლეთ კერძოდ. ზის
ფაშა ორთულიანი და ხან სამთულიანი, და არს შემძლებელი თაფისავ ქვეყანაში
ორი ათასის მეომრის კაცის შოვნისა; და ხეების ქვეყნის ადგილების საზღვარი
და უარსისა ერთმანერთში არიან. ამასაც მრავალი ადგილი აქუს ლეკისაგან აოხრე-
ბული, და არიან ესენიც ომში შეუბედაფნი, ჯაბანნი და გამოყვადელები.

აღწერა ბაიაზეთისა. ბაიაზეთი არს ქვეყანა ერთი, რომელიცა ზის ფაშა
ორთულიანი, და არს ნაწილი სომხითის სამეფოაჲსა, და შეუძლია გამოყვანა თაფისავ
ქვეყანაში უჯამაგიროს კაცისა, მეომრისა, ათას ხუთასისა. აქ იბოგებიან მრავალნი
ქრისტიანენი—სარწმუნოებით სომეხნი. ეს ბაიაზეთის ქურთები ხვანთქარს მაგოდ-
ნად არას ემსახურებიან, თუ არ თაფისის ნებოთა. ძვეს სამხრით კერძო და დასოკო-
დულ არს ზურგსა არაქარსისა, და მესაზღურენი არიან კრეგნისა, საღმასისა და

უარსისა, და ესენი იმათსეუდ ომში უფრო გამოცდილნი არიან და აქუსთ ქვეყანა შენი და მტრისაგან წაუშინდარი.

აღწერა ერევანისა. ერევანი არს ერანის საბეგლარბეგო ადგილი ერთი, რომელიც რომ უოფილა პირველ სომეხთ მეფისა ტახტი; მის აქა ბეგლარბეგი, მაგრა უმეკვიდრო, და აქაჲ არს ტახტი სომეხთ ქათოლიკოზებისა. მთაც მრავალი აქუს და ბარბაცა, და არს ნაყოფიერ მოსავლიანი. სახლობენ აქა მრავალნი ქრისტიანენი სარწმუნოებით სომეხნი. ამათი ქვეყანა წამსდარი იყო ათას თხუთმეტის წლის (?) წინათ ლეკთაგან და უიწილბაშთაგან, სანამდის ჩვენ ხელს დაგვატარებდით. ხელა რომ ჩვენგან ხელდადებულნი შეიქნენ, უგელათგან დაფარულნი არიან, და ჩვენ გვემოსახურებთან, მაგრა უშენი ადგილიც მრავალი აქუსთ. ძვეს სამხრით კერძო, სსშუალ ქართლისა და ბაიასეთისა. ჩვენის ქვეყნის სირონი და ესე ერთმანერთში არიან. ჩვენსა და იმათ შუა მთა ძვეს ურმისა და ქარაგინის საფალია. და შეუძლია გამოყვანა თავისაჲ ქვეყანაში ორის ათასის მეომრის კაცისა, მაგრა ესენიც ომსა და შეპაშაში ჯაბახნი, შეუძარათენი და გამოუტყდელნი არიან უფროსლა.

აღწერა განჯისა. განჯა არს ქვეყანა ერთი ერანის საბეგლარბეგო, ქალაქი შატიოსანი და ცხიკე ქუბული. ესენი ჩვენსეუდ მახლობელნი მესამზღურენი არიან. ამათში ქრისტიანენი მრავალნი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი; მთასა, თუ ბარბაქი არს ადგილი ნაყოფიერი, და უზისთ ხანი შემეკვიდრეობით; ამათ შეუძლია თავისაჲ ქვეყანაში სპის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანა. ძვეს ქვეყანა ესე სსშუალ აღმოსავლისა და სამხრისა— შირვანისა, ყარაბაღისა, ერევანისა, ხამისისა და ქართლისა შუათ; მთიან ბარბანი და წყლანს ნაყოფიერი. ამ განჯის მეპატრონენი გარკვეულა მხრებლისაგან და თავისის ხალხისაგან ბევრჯერ გარდაცვიფდენ თავისის ადგილიდამ, და ჩვენის მოხმარებით, და ჯარის მიტრებით მტრებიც გაუფუჭეთ, ქალაქი, ცხიკე, ქვეყანაც მოუღვეით ამათ მტრებსა და ისე ეს შემეკვიდრეები დაუსნით, და ჩვენგან დაპყრობილი ადგილები იმათეუ მიუგერთ; და ამ მიზეზებით ერევანსაგით გემორონილებენ შეძლებებისაგებ, და რადგანც ლეკსეუდ მახლობელად არიან, ამათი მძევლეუბიც გუყვარს; და ომში ერევნელთაგან უმეტესი და უმხნესი გამოცდილება აქუსთ.

აღწერა ხამისისა. ხამის არს ქვეყანა ერთი, რომელსა შინა არიან შვიდნი სამეფოქანი; ესენი ქრისტიანენი არიან, სარწმუნოებით სომეხნი, და უზისთ ამათაც კათალიკოზი, და სპარსთ მეფისა სახლეულოთ სარჯის მძღვეკლნი უოფილან ესენიც. რომელსაც სპარსეთის კელმწიფობა მოიშალა იმ ადგილის ერთმან ელის კაცმან მოკმადიანმა, გვარით ჯოანშირმან, ძალი მოიცა, და ამ ხამისის სსშუალს ადგილს ცხიკე არის ძველადგან მაგარი, და სიგერაგითა დაიპყრა ის ადგილი; რამდენჯერმე ჩვენსა და ამ ჯოანშირში შფოთი ჩამოგარდა, და, ძალითა დფთისათა, ჩვენგან და ჩვენის ჯარისაგან დამარცხდენ და დაიწხნენ, არათუ ის ქრისტიანენი სომეხნი— არა, მარტოდ ის ჯოანშირნი. ამ უამად მიზეზებით შემოგვიწდა იმ გვარით, რომ ჩვენსა და იმათში შშვიდობა არის. აქუს ხამისს სიმაგრე დიდი, მთა მრავალი კლდიან-ტყიანი და ბარბაცა აქუს წყლიანი, დიდად ნაყოფიერი. თავის ქვეყანაში შეუძ

ღია გამოყვანა ჟოანშირსა მეომრის კაცისა ორი ათას ხუთასისა, და სომეხნიცა გამოვლენ ოთხი ათას ხუთასი. ძვეს საშუალ აღმოსავლელისა და სამხრეთისა ქვეყანა ესე და უჭირავსთ ამათ საზღურთაშინე უკანდაღისა და განჯისა, და არს საშუალ შირვანისა და ნახჩენისა, განჯისა და უკანდაღისა. კაცნი ამ ხამისანნი არიან, რომელნიც რომ სომეხნი არიან, დიდად მამაცნი, მეომარნი და შემბედავნი, და ამ მედიქტების ერთმანერთში შურისა და მტერობის ჩამოვარდნამ ჟოანშირების ხელში შეეარსა ესე სომეხნი.

აღწერა ურბოსა. ურბოსანი, რომელიც რომ არის ერთის მდარის ადგილის მეპატონი; მაგრამ ამ ურბოსანის დაღისტანის ლეკის ძალითა დაიჭირა დარუბანდი, ბაქო და სელაინი, და მისი გარეშემო ადგილები, და ამ ადგილების დაჭერით ამ ახლოხანებში არსი მიჭსწერა ხვანთქასსა იმ ძალით, რომელიც წინათ სულხანს შირვანი ეჭირა, რომელიც ქუჩანის ერთი საბუკლარბუგო ადგილია და ხვანთქისკენ იყო, ამანაც ისე მოინდომა, და იმ არსის პასუხად ფარვანი და ბძანება მოუვიდა ხვანთქისკან, რომელიც ჩვენ ვსცნით ესრეთ: შენ მანდუდან იმ ზღვის პირები გაამატეო, წამოდეგ მანდუდამ და შირვანი დაიჭირეო, რომელიც სულხანს ეჭირაო. ადგა წამოვიდა დაღისტანის ჟარითა და შირვანი დაიჭირა, იქიდან შაქის ხანზედ მოვიდა და დაამარცხა. ეს საქმე რომ ჩვენთან განცხადებული შეიქნა, ამ ჟამად ჩვენ შაქის ხანს ჟარით შევეწიებით და ამ ჩუხნის შეწიების გამო ურბოსანს თავისი წადილი დაუხსნა და შერიგება მოინდომა, და შემოკრიგდა.

აღწერა კუმუხისა. კუმუხის მთავარნი ქურდულად გუმტერობენ. ამ კუმუხის ბატონს სანამდის შამა ცოცხალი ჰყვანდა ხვანთქარი ხანისანსაც უგზავნიდა, ძალსაც აძლევდა და კიდევ ელაპარაკებოდა, და შირვანიც ეჭირა, და ახლა ამისი შეილებიც ნიანდაგ ხვანთქარს ელაპარაკებოდა, და მუდამად მიდიან და მოდიან, და ახლაც იქ არის; ამ ჟამად ერთი სულხანს შეილი ხვანთქართან მივიდოდა, ყირიმშიკი მივიდა, იქ იყო და ამ ამბებში რა იქნა და რა არა — აღარა ვიცით რა. და ესეც ითქვა, რომ ხვანთქარს ფითამ ჟარის თაობა მიეცეს იმისთვის. და სულ ქვეყანაზედ განცხადებულია თუ რომელი გულსმოადგინებით გუმტერობენ ან კუმუხის კაცნი, ან უცემისა, და მის კაცნი, და ან შამხალის კაცნი, და ან რომელნიმე დაღისტანის ადგილები, და ზოგნი ლეკნი კიდევ შემოგვიერთდნენ რომელთაზე მიზეზებითა.

აღწერა შაქისა. შაქის ხანი, რომლის პაპის ჭაჭი ჩალაბი ერქვა და ამ ჭაჭი ჩალაბის მამა სომხის ხურცესი იყო, და თვითონ ჭაჭი ჩალაბი გარდაქცეული იყო მაჭმადიანობასა ზედა, და ოსტატობითა რითმე დაიჭირა ის ადგილი ჭაჭი ჩალაბმან. ძველად ეს ადგილი კახეთის სამეფოს ნაწილი ეოფილა და ძალით წართმევიანთ მაჭმადიანთაგან დროთა შაქაბაზ არარკელისა, სპარსეთის კელმწიფისათა. ამას შინა მსახლობელნი არიან მრავალნი ქრისტიანენი სომეხნი ცხადად და ქართველნი ფარულად, მაჭმადიანთა შიშითა. ძვეს ქვეყანა ესე შირვანის შემოღვევებით იალბუხის კალთის ქვეშე და კახეთის დასწორებით მიდევნებოდა. მთად იალბუხი

აქუს და ბარცა აქუს, და არს კახეთზე აღმოსავალით კერძო. შემდეგბელი არის თაფისაჲ ქვეყანაში სამის ათასის მეომრის კაცის გამოყვანისა. დღევანდელმდის ჩვევსა და იმათში დიდი მტკრობა იყო ხანდახან, და ოდესმე მშვიდობა და შეკოება იყო.

აღწერა აღის სულტანისა. აღის სულტანი, რომელიც ძველად კახეთის მეფის ერთი მთავარი არის და კახის სულტანად სახელდებული, და დროთა შესაბამის პირად ველისათა გაჭმამადიანებული, და გამდგარი კახეთის სამეფოსაკან, და ესეცა აღმოსავალით ძვეს კახეთზე.

აღწერა ჭარის ხეობისა, ჟინიხისა, თაღისა და ბელაქნისა. თაღის ხეობა, ჟინის ხეობა, ჭარის ხეობა და ბელაქნის ხეობა. ესენი უბატონონი არიან და ამათი ხალხი ფაქის რაათი თარაქმას, რომელშიაც იზოებთან მტოვრდნი ქრისტიანნი, ზოგნი მართლმადიდებელნი ფარულად და ზოგნი სომეხნი არიან განცხადებულად. ძველად ეს ადგილები სულ კახეთის სამეფოს ნაწილები არიან და ამ მხალხობელს ჟამებში მრავალჯერ უმსახურათ კახეთის მეპატრონეთათვის, და ეს ადგილები მოახრებულა შესაბამის პირველისა დროთა, და ამ მოახრებულს ადგილებს ზედ ზოგი თათარი თვითონ დაუსახლებია შესაბამის და ზოგნი ლეკნი თვითონ გარდამოსახლებულან და დაშენებულან. ამათ დაღისტანის იალბუზზედ უუდიათ ზურგი და ძალიც იმათგანა აქუსთ. შიგა და შიგის ქვეყნები ხან შემოარიკებულნი არიან ჩვევთან და ხან აშლილნი. შამანიდამ ბელაქნამდისინ მრავალჯერ ჩვენს მტკრობაზედ ერთნი ყოფილან; და დაღისტანის ძალს გარდა შეუძლია ამ ძირბასას მეომრის კაცის გამოყვანა ხუთის-ექუსის ათასისა: ესენი სულ კახეთის მიწაში სახლობენ და ქისიუის ასე ახლან მეზობელნი არიან, რომ სოფლით სოფლადმდე ზოგი ოცდათი ვეკისი არის და ზოგი ოცდახუთისა, და არს ქვეყანა ესე ძნელად შესასულელი, ტყიანი, მრავალწყლიანი და მაგარი.

აღწერა ხუნძახისა. ხუნძახის მთავარი, რომელიც არის აგარი, დაღისტანში, და არს ქვეყანა ამისი მთის ადგილი; თაფისი უმა მეომარი გამოუა ათას ხუთასი, და როდესაც მოინდომებს დაღისტანში იშოვნის თხუთმეტს-თექუსმეტს ათასს კაცს, და არს კახეთზედ აღმოსავლსა და ჩრდილოს საშუალ. ძველად კახეთის მეფის კრისთაფი ყოფილას; ჟამთა ფითარებისკან და მოჭამადიანთ ძალისკან სხუა ადგილებიც მრავალი ჩამოკრთმეფას კახეთსა და ესეც მიღებიათ. ესენი წინა ხანებში ხან შემოარიკებული იყო ჩვევთანა და ხან არა; მასუკან დიდი მტკრობა მოინდომა ჩვენზედა, დაღისტანის ჟარით მოვიდა უეცრად და ქართლში ერთს ტიხეს შემოსადგა; შევებებით და დიდად დამარცხდა ჩვენგან, ძალითა ლუთისათა, და მრავალნი ამოსწყდნენ. მეორეს წელიწადზედ კიდევ შუკი იძია ჩვენზედ და მეორედ წამოვიდა კიდევ დაღისტანის ოცდაორი ათასის ლეკითა, და რაც კახეთის მეზობლები იყუნენ შირვანს ზეით, ანუ განჯელნი, ამათაც ძალი მოსცეს, ჭაჯი ჩაღაბი მფილი და აღის სულტანი თუთონ იყუნენ, ჭარკელნი, თაღაღენი და სულ იმ ძირბობის კაცნი, — ესენიც იქნებოდნენ ათათასი კაცი, და კახეთის ერთს ტიხეს შემოსადგნენ; სანამ

დის ჩვენ ჯარს შემოვიყრიდით, ჩვენს მისულამდის, წინათვე ჯარი მივაშველეთ და ცხინდამ მრავალი კაცი ამოუწყდით და სირცხვილუელები გაბრუნდნენ. მასუკან ჩვენთან შემოკიგება მოინდომა, ჩვენც შევრიგდით და მტრიკვს რსმე ჯამაგირს ვაძლევთ. კახეთის საზღვრიდან ოთხის დღის სავალი გზა არის. თუმცა ეს ხუნძახის მთავარი შემოკიგებული არის, მაგრამ იმას რაც კაცი უფს ისინი კი ქურდულად გუმტერობენ ჩვენს ქვეყანაში.

აღწერა დიდოქის ტისა, დლიდგო-სურსუკისა, თუმ-თუ შავსეკის ურისა და კეკისა. კიდევ კახეთის სამეფოს ნაწილი, რომელნიც კახეთზედ წდდილად კერძო არიან ოთხნი თუმნი,—დიდოქი, ქისტი, დლიდგი და სურსუკი ლეკთაგან მიგუხმინან და გაჭუმამდიახებიათ. ახლა ცდილობენ და სურსთ, რომ თუშეთი და სეფსურ-თუშავი და კევი, რომელიც რუსეთის საკელმწიფოა და საქართველოს შემოსავალი და გასავალი გზა არის, ესეც დაიპყრან და თავიანთ საწმუნოებაზედ მიიზიდონ, და იმათი ჭაზრი ეს არის: რომელნიც ნათესავნი არიან ოსნი, და ანუ სხუა გვარნი ნათესავნი ამ მთებში იმყოფებიან — ესენი უირიმამდის სულ გაჭამამადიანონ, და ამ მთას შინა არა მტირკლნი არიან ახლად მიქცეულნი იმათს საწმუნოებაზედ და ნიადაგაც აქტევენ.

აღწერა გადმოსავალისა გზისა. და ეს გზა რომ დაგვიწყრია — ეტების რუსეთის საკელმწიფოში ასე განცხადებული იყო, რომ ასეთი რამ იყო ვითომ ტაკეთებაზედ ბუერი საჩუქელი მოუნდეს,—ამის ტაკეთება ჩვენგან ადგილად შეიძლება. და ამ გზაზედ ხიმი არის, რომელიც საზღვარი არის, იქილამ მოკიდებული რაც მთა არის ორმოცი ვერსი იქნება, და ამ ორმოცს ვერს იქით და აქით სულ ფაკე არის, და ამ ორმოცის ვერსის მთის გზაზედ შიგ და შიგ გავაკებული გზა ბუერი არის.

აღწერა ქერიმხანისა. ქერიმხან, რომელიც არის დღეს აღმდგარი და შირაზისა ზის, და სპარსეთი, რომელიც ოთხს ნაწილად გაყოფილი არის—ადრბეჯანად, არაუად, ქარსისტანად და ხვარსანად, და კიდ ქონან ადგილებიც სხუნი გილანისა, მანანდარისა და ამაღანისა, ამ სპარსეთის ოთხის ნაწილისაგან ადრბეჯანში უჭირავს მტირკლნი რამე, არაუი სრულებით უჭირავს, ხვარსანში სულ არა უჭირავს რა, ქარსისტანი, რომელიც არის შირაზი, უჭირავს; ესენი, რაც რომ უჭირავს, რომელინიმე ოდესმე მოჩხილ არიან და ოდესმე უჩხნი; გილანამანანდარელები და ამაღანელები—ესენი კი ემსახურებიან; ამან მრავალი გამოცდილება მიიღო გამარჯვებასა და დამარცხებაში, და ახლა რომ იმის საქმესა და განზრახვაში სხანს—შირანს გარეთ გამოსვლა აღარსად ნებას, ჩვენთან მეგობრობას იხემებს, კაცსა და წიგნს გვიგზავნის, მაგიერს კაცსა და წიგნს ჩვენც უგზავნით.

აღწერა ასურეთა. სირიელები, რომელნიცა იმყოფებიან საშუალ სპარსეთისა და ოთმანისათა, და არიან ურნი მრავალნი, მქონებულნი მთისანი, თუ ბრისანი, საწმუნოებით სრულად ქრისტიანენი, ვითარ რაოდენნიმე მილიონნი, და უფროსი ერთი გამოცდილნი ბრძოლათა შინა. ერთი წელიწადი არის, რომ მრავალჯერ მოგვივლინეს კაცნი ვედრებისანი სამღუდელონი, ეპისკოპოსნი და მღუდელნი,

ანუ თუ მთავრთაგანნი, გვევედრნენ და გვევედრებიან იქილამ ზურასა და ჩვენს ქვეყანაში მოსულასა. ამათგანნი ზოგნი ჩვენსედ დიდად შორიელნი არიან და ზოგნი მასლობენი; ჩვენც აღმხედრებას ვაპირებდით, და რომელთაც მასლობელებს სირიელთ ჩვენი ხელი მისწვდებოდა იმათ მოყვანას ვაპირებთ და შორიელთაცა ზედა სხუაგვარ კელის მიცემას, როგორც ჩვენგან შეიძლებოდა, და ამ განზრახვასა შინა რა ვიყვნით, მაშინ წარმოგვიდგა ღვთის განგებულის აღჩვენება ესე მისის დიდებულებისა ედ მოწყალის კელმწიფისა—მოხედვას სსზოგადოდ უოველთა ქრისტიანეთა ზედა, და ჩვენ დიდებულებისა მისისა სამსახურისა ღონისძიებაში შევედით და ვართ, და რადეს ედ მოწყალის ხელმწიფის მზის თუალის სახე შუქი გამოუბრწყინდებათ ჩვენის მხრის ქრისტიანეთა და მისის დიდებულების ხელი დაგვეთარება, მაშინ ამ სირიელთა ერისა და ადგილისაგან ძალსა არა მტირედსა მოვირთხამთ ჩვენს მასლობელთაზედა და ბარის კაცთაზედა, რომელსაც ადგილზედა ხელი მიგვიწვდება იმათ ჩვენს ქვეყანაში მოვიყვანთ და აქედამ მოვირთხათ იმათ ძალსა, და შორიელთა, რომელნიცა მათა და სიმაგრეთა შინა არიან, და რაც ერთის მხრის მსჯამადიანთ ეგ უნდათ, რომ არას ემორჩილებიან,—ამათ თაფიანთ ადგილიდამ შემოვიერთებთ, და ქრისტიანობის მტკრთზედა აღმხედრდებიან, და აღვამხედრებთ.

ეს ინსტრუქცია მ. ბ. კანტელარისადა მირთმეგად კეთილ შესაბამობით ვრასცხეთ,—ამისთვის აქაურნი საქმენი და გარემოებათა ჩვენთანი მ. ბ. იუწყოს.

7. Д. VIII. 4 Сентября 1769 г. Представление царя Ираклия имп. Екатерине II. Пер. т. I. № 202.

მისის იმპერატორების დიდებულებისა წინაშე განცხადებულ იქმნას ესე, რომელიც უფლისა იანარაღ მართის ტოტლებენის ზეპირ დაბარებულობით ჩემ, მდაბლის მონისთჳს, მოწყალეებით გებრძანათ, რათა ხონთქრისა სამთლობელოსა, რომელიც ჩქვზგან შეიძლებოდაც საქართველოს ნაპირებიდამ მტკრობად განვეწყუნეთ და თქვზნისა უოფლად დიდებულებისაგან ჯარითა და სხუას შეწევნით ჩქვზ, მდაბალი მონანი, დათარული ვიქმნეთ, ამას ზედა თქვზნის უოფლად მოწყალეებს დიდისა სიმდაბლითა გმადლობთ და ვსასოებთცა თქვზნის დიდებულებისაგან, რომ შემდგომად ამისა დაუგდებლად დაგვიცუნე.

აწინდელისა ამის თქვზნისა უდიდებულესობის და უუმადლესის ბრძანების წინათვე ჩქვზ, რომელიც მის ბრწყინებულებას ღრავს მინისტრს მეფის სოლო მონისდა მოწყენეს, იმ წიგნისა გამო ამ კეთილისა აზრისა ღთისა მადლობით და მხარულეებით მიმდებულე-ვიქმენით, რომლისთჳსცა უუმადლესსა კარსა დამორჩილებით თქვზნის დიდებულებისა სურვილით სამსახურსა ზედა განმზადებულება მოგახსენეთ. და კუალდაც ამ სასოებისა მომხსენებულნი თქვზნის დიდებულებისანი

ვიკანნიერებთ, რათა როდესაც თქმნი უმაღლესი განზრახვა ხვანთქრისა მიმართ ბრძოლისა ნებას ბრძანებდეს—ჩუწნიც იმ თქმნიის დიდებულების ნებისა და ბრძანებისა თანშეკრულნი ვიუწნეთ; ღთისა და თქმნიისაგ მოწყალებით როდენ ძალ გუწდვას უმეტესსა მტრობას ფაჩუწნებდეთ, და როდესაც კუალად მშვიდობას ინებებდეს თქმნი უოგლად მოწყალება—ჩუწნიც მშვიდობით თანდაცულები ვიუწნეთ საუგუნოდ, და შემდგომად, რომელნიცა სრულებით ჩუწნიც მონასხენებულნი გვაქუნდნენ მისის ბრწყინებულებისა პირუწლის მინისტრისთვის კუალად განგვიცხადებინ და კუალად ჩუწნიც უოგლნი გარემონი საქმენი უფლისა იანარალ მაინის ტოტლებინსაგან უმაღლესობისა თქმნიის კარსა მოხსენდება.

8. Д. VIII. 4 Сентября 1769 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину.

მ. დ. ბ. ესეცა განცხადოს: თხუთმეტი პოლკი ჭარი რომ მოგვისხენებინ, ამ თხუთმეტის პოლკისაგან ხუთი პოლკი ჭარი ახლა გვებოძოს, ამ ზამთრამდისვე. ამიტომ, რომ თუმა ამისა დ. ბ. ათას ხუთასი გაცი ადგივითქუა მადლს კარს მოუკსენებლად, მაგრამ ესე არა კმა არს; და ეს ხუთი პოლკი ჭარი ამაღ გვენებავს ზამთრამდის და ამისთვის მოგასხენებთ და გთხოვთ, რომ რადგან ოსმალთ ძალი ჩუწნის საზღურადმდე არ მოწყუელა, ჩუწნიც იმ ჭარის შეწევნით, რომელნიც რომ არა რატის მთის გარემო, ანუ ახლცინისა და ანუ ყარსისა გარემო ქრისტანნი არიან, და იგინი ოსმალთა მონებასა ქუწუ იყოფებიან, და კუალად, რომელნიც შავის ზღვის გარემო ჩვენ კერძო ადგილნი უჭირავს, შესაძლებელი არს, რომ უოგლივე ძალითა დგთისათა მიუღოთ, და ათი პოლკი გაზაფხულზე, რადესაც დროსა და საქმესა ეშესაბამებოდეს, მაშინ გვიბოძეთ. დგთითა და უოგლად მოწყალის კელმაციის ბედნიერებით გვგონებთ, რომ მ. დ. სხუას ჭარებისაგან ჩუწნიც კერძონაკლები ბრძოლა არ ფაჩუწნოთ და სამსახური.

სხუას ჩვენგან თ. დ. ბ. განსაცხადებულს ზეპირს სიტუუას უფალი მაინი რატვიევი მოახსენებს.

9. Д. VХ. 1769 — 1770 г. Письмо Ахалцихскаго Паши Наами къ царю Ираклию.

მადლო დანიშნულა მეფეო!

სასურველო, მართლებრო და გულთ შეერთებულა, შემძლებლო მეზობელო ჩვენო და მეტობარო—შენ კეთილ ნაბეჭდი პირველი და უკანსენელი, და სო მართლის შესწორებული და საკადრო მოკითხვა კარგად ყოფნისა უცხოს მოკითხვით მოკითხთხვით, და შენის მეტობის სათრის ჭამბის კითხვის უკან ჩვენის

მეგობრობის ჩვენება ეს არის, — რომ წამდენითავე დღითა ამის უწინ ჩვენგან მრავალთაგანის რაგინიანის ჩინებულის კაცებისაგან თქვენს სიმაღლესთან გამოგზავნილი კაცები თქვენკენ წარმოიგზავნა. იმათის მოსვლის დროს თქვენი დიდებულება უნდა მხრისაგან ბძანებულ იყო; იმ კაცების როგორ უჩივოდ დაბრუნება ისევ უკანვე თქვენს სიმაღლესთან ცნობილი იქნება; ახლა ზოგი ერთის მიზეზი ეს არის, რომ მანამდე ალა გამოიგზავნა ზოგი ერთის სალაშკარის საქმიანობის. ჩვენის მეგობრობის მხრივად ახლის კაცის გამოგზავნის მიზეზი ეს არის, რომ მანამდე ალა გამოიგზავნა. მალე დოგლაფანის და სუგუნოს პირველიდგანვე, დროთავე ნადირ შანისათა ფრად შეკრული და შემტკიცებული მშვიდობიანი შეკრება, ორის დოგლაფანის მტკიცედება და საზღვრების პირობის დადება და ფიცი საუგუნოდ, — ამ აღთქმების წაყვანა, როგორც რომ საკადრისი იყო, ისე დატყულ იყო დოსტოვის ბედის გაცხელებაზედ, და აღძვრა სულ შიშის უოთილ იყო ჭკანის საზღვრებზედ ერთის კაცის წყენის და შეძულებისაგან — დიად შიშისა ფართ და ვუოთილფართ. ამ დიდს საქმეზედ მუდამ დიდდითა დიდნი ვეზირები და უფროსთა უფროსნი და სხვათა ლაშქართა უდიდესნი, და საზღვართა უზრუნველნი ძლიერად მომრიდალნი უოთილას; ვითარ განთიადის მზის შარავანდედი განცხადებულ არის, ისე ეს განცხადებულ არის, რომ მომრიდალნი არიან. მისის დიდებულების სიმაღლისაგან ხორ რომ მათს ფეხთა მიწას ჩლდინის ვეზირობა შებობა მასუკან თქვენის მაღლის მხრისაგან ჩვენი ასე ახგარა იყო და საუგუნო მეგობრობა დამტკიცებული იყო, რომ ერთი წამ წყენა არა მომხდარა არც თქვენიდამ ჩვენთან და არც ჩვენიდამ კვლად თქვენთან, ნიდაც მეგობრობა გამოცხადებულ უოთილას, და საუგუნოს მეგობრობისათვის გვეჭვრიტა და იმ დოსტოვის სიმაგრის მიწისზედ ფეხით დამტკიცებული ვუოთილფართ. მევე სოლომონი, ბოლო დაცვიფრული, ამასუწინ თაგვამზიდურობითა თავის გზიდამ გასულ იყო, ამისთვის იმასზედ რისხვა გაცრცხლან დიდის ქვეყნის მშეურობელისა, დიდ შარავანდისისა, ძლიერისა ძალისა სვიანისა და ქალაქებთა მჭირავისა მისის ბედნიერობით იმ დანიშნულს სოლომონის პატრიფის მიტემისათვის. ჩვენ იმისის გარდასდევინების ფარმანი მოგვივიდა, და ფარმანის მოსვლის დროს ის მოვიდა და ჩვენ შემოგვეხვეწა შიშისა და სამსახურის ჯაჭვის უელმოდებითა და პირობის დადებითა. ჩვენ, საბრალისა, შეწუხებულისა, ახრებულისა, უხელფეხოსა და გათავებულის ხალხის სიწყაღულსა და სიბრალისათვის მაღალსა და აღმატებულს ხელმწიფეს არხი უუფით, და ამ არხის მიწითვეაზე, და ჭეშმარიტმან და ზეციერმან მეუფემან და შარავანდედიანმან ძლიერმან მოწყალებამან მაღალმან კელმწიფემან და ქვეყნის მოსამართმან ის დიდებით უოთნა სოფლის დასარულამდე უწებებლად და განუსაზღვრლად მისცეს. კელმწიფობის ტახტზედ და სუფევაზედ საუგუნოდ აგოს, იმისი ზემდომის მტრების თავი თაგქვე იყოს! მან ჩვენი ვედრება შეისმინა, და როგორც უოთილ იყო წყალობა უფო და მაღალი ფარვანი უბობა. ჩვენის საყვარელის ქეჭის ხელით გაგვზავნეთ. ხალათი ჩაეცმეინა, წამდენსამე თვეს იმეკეთიც

დამშვიდებაში შესულ იყო; იმ დანიშნულის სოლომონისათვის რამედნი ფერად ფერადი იმედი იყო წყალობისა და შეწყნარებისა; მაგრამ ესენი დაიფიქრა და გულში ჩადებულ იოკოვლობა, სიამე, სიფინთე, დაღატი, მუხანათობა და ჭკამსადობა გა-
მოაღწადა. მოსკოვის უსჯულოებთან, დემეტრის იმითი ბოლო დაქცეოს, სოლო-
მონს კაცი გაეგზავნა იმ უსჯულოებთან და რამდენიმე ასი კაცი მოუყვანინებია, რომ
თქვენს ორისავე დოვლათსაგან მართლსაწმუნოდ და მისანდოდ დიდ გვარობა-
ზედ ცნობილ ხართ, თქვენს მიწილამ რომ ის უსჯულოები თქვენს შეუტეობრად
და უნებურად გარდამოსულ იუუნენ—ეს ხომ არ იეჭვება, ხუთსა ან ათს დღესა თქვენს
ქვეყანაში უფლიათ, ამასუკან იმერეთს გარდასულან, კელმწიფის ტიხეებისაგან შარაპ-
ნის სხელდობით ტიხეს რამდენსამე დღეს შემოდგომოდნენ, ღვთის წყალობით და
კელმწიფის ბედნიერობით, ვერ ექნათ და ხელი ვერაზედ მისწდომოდით, რჯულის
მოლაღატის და სიწმინდის საზომის მქონებულის სოლომონის ვითარება შეეტყუათ
და ისევე უკანვე. დაბრუნებულ იუუნენ თავისავე საძაგელის მიწისაგან. უკან დაბრუ-
ნებაში ახლა თქვენს მიწაში დამდგარან, და გვიკვირს ამისთანა საქნელი საქმე,—
გასინჯეთ სანჯართების დიდ დიდებას და უფროსების გულის შეტყუა, შეძრვა და
ამდურგვა. არ იქნება ახლა ეს განცხადებული და გამოპირული საქმე და ეს განსაცდ-
ლები სანჯართის ბეგებმა, ან უკანის მიწაში მყოფმა თათრებმა რომ შეიტყუან—ეს
დიდი ხანსე თავიანთი გულში ავის ფიქრით უოფილან. ამ საქმის ქნითა თქვენის
სისწორის გზისა, თქვენის ორისავე დოვლათის კეთილმეგობრობისა, და იმდენის
სიკეთის გაფუჭება—არ იქნება ეს საქმე. სწორედ მაღლის დაფლათის მხრიდამ
ერთი მიწი და წარი ის მეგობრობა საუკუნედ დადგომილ ამასევე ერთი დაუ-
შვიდებელი საქმე თქვენს გულში ან შემოსული, ან შემოხდომილიყოს. ჩვენის
სანჯართების ვეზირებისაგან თქვენ ჭკანის სანჯართებისაგან ერთი მეგობრობა, ან
განსხვავებულ შემეგობრობა იქნეს ერთმანერთის გატანა, როგორც მეგობრობას
და ძმათ მოყვარებას შევინს, და მეგობრობის ბელს უჭობდეს, და კარგი იყოს,
იმისი მისეფლად და გარიგება ჭკუისაგან და დიდის საქმისაგან არ იქნება, მაგრამ
მაგ უსჯულოების თქვენს ქვეყანაში ყოფნა და დგომა მაღლის საუკუნოდ მყოფის
კელმწიფის დოვლათისათვის და ჭკანის დოვლათისათვის სხვა და სხვა ფიქრი
და თქვენის სისწორისა და მეგობრობის უოფილის ვითარებისა დიდი წარალი
და დასჯელისი არ იქნება ჩვენსა და თქვენში ამისთანა მტკიცე საბლის საკრ-
ველი რომ არის? და უმეტესად ამ ორს წელიწადში განცხადებულად და ხანინოდ
ხილულია მეგობრობაზედ. თქვენის მეგობრობის ხათრისათვის ეს ერთობის
წიგნი დაიწერა, იმ შემოწერილის აღის კელით გამოიგზავნა წინაშე. დიდება
დთსა, რომ თქვენს სამსახურში მოიწიფა ამ წიგნის ვითარებას და ძალს რომ
სტნობ და შეიტყუებთ, განცხადებულ იქნება თქვენის მხრისაგან რაც გამოჩენილი
ნიშნები არის და შესდომილი მომხდარი ვითარებანი იუუნენ — ჩვენის მხრისა-
გან მოიწიქეთ, და ის შემოწერილი ალა უკანვე გამოაბრუნეთ ჩვენთანავე.
და ჩვენს თქვენის მეფობის გონებიდამ არ დაგვიფიქროთ თქვენის მეფოა

ფობის გონებიდამ ითხოება და ივედრება თქვენგან ჩვენი დაუფიწყებლობა, ნიას დაგ თქვენს შეგობრობის სისწორეზედ იუვნეთ.

გულწმიდა ნაჭამან, ვალი ჩლდირისა.

10. Д. XV. 24 Сентября 1769 г. Письмо царицы Дареджани (Дарім) къ нн. Ант. Моуравову.

ბრწუინვალეს კნიაზს ანტონი რომანიჩს მორავს,

ჩვენს ძმისაღაცს საგულეგებელსა.

რადგან თქვენი ბრწუინვალება ჩვენის ქვეუნიას ბძანდება და მისის სიმაღლის მეფის ერთგული და კეთილისშეოფელი ხართ, ჩვენც ძმის ალაგას გვეგულეებით, და ვიცით, რომ ჩვენის სამშობლოს საქმეზე კეთილად გაიჩვენებით, და ამისთვის მოგასხენებთ: რომელიც სიტუვა ირანადს (ტოტლებენს) ებძანა, ჩვენ იმ საქმეზე ჩვენს ძმას დადიანთან ერთი კნიაზი მამუკა ხიდირბეგიშვილი გავგზავნეთ, ან თვითონ ნახავს იარანადს, (ან) ძმას აახლებს. თქვენის ძმობისაგან მოველით რაოდენ შესაძლებელ იყოს ჩვენის სამშობლოს საქმეზე ბეჭითი ბძანდებოდეთ. ზოგი ჩვენი სიტუვა ამ ჩვენის თავადის მამუკასათვის დაგვიბარებია—ეს მოგასხენებს. რაც ზეპირი გამოგვეზავნა, მოგვივიდა, მაღლობა მოგვისხენებია.

დედოფალი ქართლისა და კახეთისა დარია.

11. Епископы въ Карталинїи и Кахетїи въ 70-хъ годахъ XVIII вѣка.

ქდ სამღუდელონი მღუდელომთავარნი ქართლისა და კახეთისანი.

კახეთისა:

ქართლისა:

ზენონ არქიეპისკოპოსი ალავერდელი. დავით მიტროპოლიტი ქისიუისა. საბა ნინოწმინდელი მიტროპოლიტი. ზოსიმე არქიეპისკოპოსი რუსთველი. დოსითეოს ეპისკოპოსი ნეკრესელი.

ბესარიონ მიტროპოლიტი სამთავროდსა და გორისა. ქრისტეფორე მიტროპოლიტი. გერმანე ეპისკოპოსი მროველი. იოსებ ეპისკოპოსი ურბნელი. დავით ეპისკოპოსი ნიქოზელი. ეპისკოპოსი სამთავნელი, ჯერეთ. განუწესებელი.

დაცლილნი აოხრებისგან:

საეპისკოპოსო სამეპისა.	სამიტროპოლიტო ანტაღისა.
საეპისკოპოსო გიშისა.	საეპისკოპოსო მანგლისისა.
საეპისკოპოსო ჭკრამისა.	საეპისკოპოსო წიღვანისა.
საეპისკოპოსო ხარჭიშოსი.	საეპისკოპოსო წაღვისა.
	საეპისკოპოსო ბოღნისისა.
	საეპისკოპოსო წინწყაროსი.
	საეპისკოპოსო დმანისისა.

12. Д. VIII. 1770 г. Рапортъ царю Ираклію отъ арагвскаго Мю-
рава (губернатора) Каихосо Андроникашвили.

ქ. ღონ ბედნიერის კელმწიფის ჭირი არაგვის მოურავს ქაინოსროს მოს-
ტეს: რაც ჩემი საქონელი გრათმა ააკლებინა, რაც თქვენის ბძანებით მოგვბარდა
პოლკოვნიკისა და ღვარდიის კაპიტანის ხელით ჩემი ვაზბი უჭირავსთ, და რომეუ-
ლიც მაკლია და არ მომტეპია ამას ქვემოთ უწერია. ამის მოხსენებას ამისთვის
ვაგვიანებდი — თქვენის სიმაღლისა და მათის ბრწყინვალეების იანაწლის ერთად
შეუტას ველოდი; მე უოვლად მოწყალის ხელმწიფის სამსახურზედ და ბარჯის
გარდმოსაზიდვით გამისტუმრეთ, თორემ იანაწალს იმერეთს გარდაგვებოდი და
გრათს იქ ჩემს საქონელს ვთხოვდი; მანამ აქ ამ უოვლად მოწყალის ხელმწიფის
სამსახურს ადვასრულებდი, მანამ გრათი გაისტუმრეს და ჩემი საქონელი და დავა
გრათთან დარჩა, და ახლა სამართალს ვითხოვ.

რაც მაკლია:

- ქ. უოვლად მოწყალის ხელმწიფის წყალობა: რქრას საათი აღმასით გაწყო-
ბილი.
- ქ. მეორე საათი ვერცხლისა.
 - ქ. ვერცხლის ტაშტი და აღთაფა.
 - ქ. ვერცხლის სინი ექვსის ფიალით, ხალბაქით და კოვზით.
 - ქ. სამოცი ფულური ფინდილი.
 - ქ. ათი თუმანი ქალაქის თეთრი.
 - ქ. სამი ვერცხლის თასი.
 - ქ. მაუდის ქათიბი კვერნით სავსე გიღნის ღილით.
 - ქ. ოთხი რქრას ბეჭედი: ამაში რჩი იაკუნდით იყო, ერთი ლაღი და ერთი
ზურმუხტი.

- ქ. ორი ღილი: ამაში ერთი შინაქარა იყო, ერთი მარჯალიტისა.
- ქ. ქალის საკაბე ყალამქრისა.
- ქ. ერთი თავსუდ დასახურაფი ყალამქარი.
- ქ. ორი ხადრი ყალამქრისა: ერთი შეკერილი, მეორე შეუკერაფი.
- ქ. ერთი უთი წამლებისა ოთხის თუმნისა.
- ქ. საწოლის იარაღი ორასი ნაჭერი, ხინი, ქაშანური და მინა.
- ქ. სპილენძის იარაღი: ჯამი, თეთში, ნალბაქი, ფსუზი, ჩამადანი, ფანარა-ტაშტი, ალთაბა, მსხვილი და წვრილი სამასი ნაჭერი.
- ქ. ოთხი ხალიჩა, სამი ფარდაგი, ორი უიზილბაშის ქეჩა, ორი თაქნაბადი.
- ქ. ეჭვის ცხენი თავის უნაჯირებით.
- ქ. სამი ჯოჯი.
- ქ. შვიდი თოფი, ხმალი და იარაღი.
- ქ. ერთი დაბანჩა ფრანგული კარგათ გაწეობილი.
- ქ. ერთი ჩემი შვილეუკად გაზდილი თაფადისშვილი იოსებ ამ ჩემს აკლებს დღეს მომიკლეს.
- ქ. ერთი ჩემი კაცი ამ დღესვე აიკლეს, ოცი თუმნისშეტი საქონელი [წასრ-თვეს].

13. Д. VIII. 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

თ. მ. დ. ბ. მოსახსენებლად ესენიგ საჭიროდ გგონეთ, რომელთაც მოგასხსენებთ: ღრ. ტოტლებენი მ. დიდბულებსაგან წარმოგზავნილთა შტაფთა და ოფიცართა არესტს უშერება, რომელთა ბრალი არა არს განტანადებულ. ამათ იჭერს, ხმალსა ჰყვინს და უკანვე აბრუნებს, რომელთაგანი ერთი არს კნიაზ რატიევი, პოდპოლკოვნიკი, რომელიც ღრაფმა, შემდგომად აწუროთ გამოპარვისა, მოინდომა არესტის საქნელად, და რატიევი, რადგან საქმენი ღრაფისანი ჰსცნა, არ დამოაჩნია და, მე მანრობა თვისი მოსვლა და ჩვენ მ. დიდბულების სამსახურისთვის ესრეთ ვამჯობინეთ აქ მოგვეყვანა, დაგობარეთ და მოვიყვანეთ თავისთან მოყოლილის ჯარით.

კჳალა, პოდპოლკოვნიკი ნაუმ ნიკოლაიჩი ჩოდლოკოვი, რომელიც ჩვენი ნება არ იყო, ჩვენდა მოვიდა და ღრაფმა, პირველ აწუროს წასვლისა, არესტი უყო და პეტერბურს გამოისტუმრა, და ჩუქნ რომ მტრის ქვეყნიდამ მოგედით ტფილისს, და ცნა ჩოდლოკოვმა მოსულა ჩვენი, გამოქტეკოდათ და აქ მოვიდა. არ ვიცით ან ამას რა დანაშული აქვს და ან იარაღი რას ბრალს ადებს, რომელიც წარმოაფლან უმადლესსა კარსა, და თუ რაიმე ბრალი აქვს, თვით გასცეს პასუხი. დეკრალი, რომელი პირველ ახალციხეს წასწლისა ჩვენისა, რომელსაც ამბობენ სიტყვით მე-საიდუმლედ მისსა (ტოტლებენისა) და თვითცა ესრეთ ასე ამბობს, და ეს გაკჳა ოფ-შეტით (პოჩოტით?), წყალობით და ხინის მომატებით, და მე მითხრა ბრწვენს

ვალემ ღრამმა, რომ ჩემი და ჩემის ქვეყნისა მრავალი ძვირი მოეწეროს ამ დეგრა-
ლის რუსეთში და იმას არესტი ექნას და გაეგდოს, — ამ საქმისთვის მე ასე მაწ-
მუნა ღრამმა. და როდესაც ჩვენ ტფილისს მოგვადით და ჩვენი მოსულა შეეტყო
დეგრადს, ისიც გამაპარულიყო გზიდან და ჩოღლეკოფთან ჩვეთან მოვიდა, და
ეს დეგრადი ამას წერილით მოწმობს: არა თუ თუთ ამას თავისის ნებით დაეწე-
როს, არამედ ღრამის ბრძანებით დაეწეროს ჩემი და ჩემის ქვეყნის ძვირები, და
რომელიც ღრამს ისტრუქცია: ქქონებიც, ყოფლითურთ მის წინააღმდეგად ემოქმე-
დოს. დეგრადი ასე სწერს თავისის კელით, რომელიც მოუტია ჩემთვის.

თქვენს ბრწყინვალეებასთან ამისთანა საქმეების გამოცხადება დიად შეზარება-
ტეშმბრითად და ვითხოვ თქვენის ღრამობის ბრწ. ბოდიშს, რომ თავი არ შეგწ-
ყინდესთ, მაგრამ საქმისაგან დამჭირნო შეიქცენ, რომ უნდა მომესვენებინა. ეს დე-
გრადი ჩვენგან გაშვებულია და როდესაც უნდა წარმოგვალს.

ამ სამთავისვე იარანალ მაიორს მანიჭესტი გაეწერა ჩვენს ქვეყანაში, რომე-
ლიც იყო ჩვენდა მომართ მიძიმედ აღსახეული და ავი, რომლისაც, მანიჭესტის პირი,
თ. ლ. ბ. მოეკრთმევა.

და თვითონ იარანალ მაიორი უკან გამობრუნებული მივიდა, და სიდაც რომ
საქართველოთგან რუსეთის გზის კარია, ესე იგი ანანური, იქ მივიდა თავისის ჯა-
რით და იქ დადგა, რომელიც სხვათაგან ავით დასახანავი იყო, და ესრეთ საგონე-
ბელი არს, რომ რომელიც აქ პოლეკოვნიკი კლავეკა არის მომავალი, ვგონებთ
ისიც თავის გამანდამში მიიყუანოს, და არ ვიცით თუ რა ეკუთვების უოფად შემდ-
გომად.

ამასტა კუვალად მოგახსენებთ: ღრამ იანარალ მაიორმა ტოტლეებენმა პოლ-
პოლეკოვნიკს სიმეონ ჩოლაყოფს რომ არესტი უყო და წარმოგზავნა, — მაგისი
დანაშაული არა ჩანს რა; თუ საკემწითო დანაშაული არა ქქონდეს რა თ. მ. ლ. ბ.
ვითხოვ, რომ ყოფილადმოწყალის კელმწიფის წყალობით აქავ გამოგზავნოს
სამსახურზედ, და ამას დიდ წყალობად ჩავიგებებ.

14. Д. VIII. 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

პირველ ამისსა უმაღლესსა კაცსა ჩვენმიერ მოხსენდა: ნამო ნიკოლაიჩი
ჩოღლეკოფი, რომელსაც იარანალ მაიორმა უწინარეს ამის არესტი უყო, რომელი-
საც ვერ შევიტყუევით თუ რომლის დანაშაულის თანამდებობა ქქონდა, — ეს, ღრამ
ტოტლეებენის იასულებების გამოქცეული, მოვიდა ჩვენთან; რადგან ჩვენგანაც მოხ-
სენებული იყო ეს კადნიერება — ამის გამო თქვენს მადლს ღრამობის ბრწყინვა-
ლებასთან მივიღევით და კვალად მოგახსენეთ, რომ ვინათგან უმაღლესს კაცს უნდა
წამოხსნეს იყო, აწ. ამა დროსა ჩვენგან წარმოიგდინა ეს ჩოღლეკოფი; უკეთუ თქვე-
ნის მ. ლ. ბ. ნება ქქონდეს, აქაური ამბავი მოგახსენოს.

15. Д. VII. 11 Февраля 1770 г. Представление царя Соломона имп. Екатерине II. Пер. т. I. № 35.

მათის უუფოვლად დიდებულების მოწყალებისა და წყალობის შანაგანდებით მიიყენილი მეფე აფხაზიშვირთა სოლომონ კედ მოსახესენებელსა ამას შეგვდროს მითითა განკრძალვითა მოგახსენებთ: რადეს უდ დიდებულისა იმპერატორობისა მათისა წე წარმოივლინა ჩვენ მრ ქუთაისის მიტროპოლიტი მაქსიმე, და მეუფა ვაღლითა გონებითა, გუდრებითა მრავლითა სამშვირილოდ და სამფლობელოდ მივართო ვით საუკუნოდ თავნი ჩვენნი და სამეფო ჩვენი, ს უცხო თესლთა, ოსმანთაგან, ჩვენ ს ა დადებულ მიღებად შეუწყალებელნი ჭირნი და ტყვეობანი ამისავე ხელითა მოართო მუღლსა არსასა შ ა უდ უუმოწყალებისა კელმწიფისა წე თითოეულად გამოვაცხადეთ, და რომელისა ვედრება ფრად უმეტეს სატროფოსაწადელ ჩვენდა იყო წყალობად, იგი მიითვალა დმურთებრსა გონებასა უოვლად მოწყალისა კელმწიფისა საუკუნოდ საიმიპერიად მათდა აღკრცხვა და შერთვა ვრცელისა სამფლობელოსა თვისისა ჩვენი და სამეფო ჩვენიც სათხო ეყო, ს დედობრივითა თანაღმობითა ს კნოდ შეწვევისა, წყალობისა და მფარველობისა უქაში ეწყალობა და უდ ძლიერი კელი დაეღვა ჩვენ ს ა, და ჯარიცა მისის განწესებით ებოძა, და მრავლითა სახიერებითა ესრეთ შეწყალებულ ვიყვნით. რადეს მოიწია მხედართმთავარი მათითა მკედროს ბითურთ საზღვარსა თემისა ჩვენისასა, მრავლად მოხარულნი წინ მივეკებებით, და აღმოვიგითხეთ რა ბრძანება და წერილი გამოგხნისა და შეწყალებისა ჩვენისა, მუგლდადგმით მადლობა შევწირეთ და მივართვით უდ ღთსა და მერმე უდ მოწყალებს კელმწიფეს, და ზოგად ვისრეთ გარდასრულითა სინარულითა სამღვდულოთა და საეროთა, დიდთა და მცირეთა, და უღმან საკსებამან ქუჩისა ჩვენისამან ესრეთ განიხარა ვა ეკვიპტით მონებისაგან გამოგხნილთა ისრალითა, და მუის თანა თაუგანისმცემელ, მლოცველ, მმადლობელ ვიქმნენით უნივე მათის უდ ძლიერის იმპერატორობის დიდებულებისა, რომელმან ემმანოელისაგერი გამოგხნისა და შეწყალების შანაგანდელი მოგვფინა. შოკაშანის ციხესა, რომელიცა ოსმანთ აქვინდათ გამაგრებული, მაშინვე დაუყოვნებულად მათი ბედნიერი ჯარი და ჩვენც კრთობით შემოვადგეთ. ამას ჟამსა ერთი თავადი ჩვენი დადიანი, უღთვის ოსმანთ მიმდგომი და მტერი ქეანობისა, შეკვირობულდა, თათრის ჯარი და თავისი შემოიყარა და ჩვენი წინაგანწყობა და ამ კეთილის საქმეების დარღვევა მოინდომა, ამის გამო ჩემის ჯარით თათრის ჯარსა და დადიანსე სამრად წაველ და უდ მოწყალის კელმწიფის ბედნიერი ჯარი შოკაშანის ციხეს შემოვყენე; ჩვენ მაგიერად ჩვენი ძმა იოსებ კათალიკოსი და ქუთაისის მიტროპოლიტი მაქსიმე და სხვანიც კრთულნი ჩემნი გვერდს მოუყენენ. ქეს ცხოველის მეოფელის ჯარის შეწყაგნითა, უდ მოწყალის ხელმწიფის სახელით, თათრის ჯარსა და დადიანს შევებით,

მასინვე გააქტივით, ამოვსწვიტით, მრავალი ტოტსალი და მეუდარი დაუნარჩუნეთ. ბუკის ციხე ეპურათ თათართა, ისიც ავიღეთ და დავაქტივით, მისი ჯაბახანაც ჩვენ დაგვრჩა. და ამ საქმეებში რომ ვიყავით, შოკაშანის ციხეს რომ უნდოდა დიდებულის კელმწიფის მკედარტმთავარი ადგა, იმავე მეორე დღეს წასვლა მოენდომებინა, ჩვენი ძმა კათოლიკოსი და სხვანიცა დიდად შესვენოდნენ: „მოიხადე, ატერ ჩემი ძმა, მეფეც, მალე მოგეშველება და ღმერთ ამ ციხეებსაც მალე აიღებთო“. — შითაც არ დაეშალა. მეორე დღეს ჩვენდა შეუტულობდა, დაუკითხვად გაბრუნებულ იყო და ქართლშიდ გაკდასრულიყო. და ამისა შდ მრავალგზის ვკვადრე ჩვენს ქვეყანაში მოსვლასა, უნდოდა მოწყალის კელმწიფის ბრძანება ასე გაქვსთმეთქი, მაგრამ არას გზით არ ინებეს [მოსვლა]. აწამას მუკლადგმით და მრავალგზის შევრდომით მოვასხყუნებთ ვედრებითა მეურავლითა მათს იმპერატორობის უნდოდა დიდებულებასა: ვინათგან დედობრივის მოწყალებით, სხნიერებით მოხელეა ქუო ჩვენ ზედა და სუგუნოდ დაფარვისა და თვისთა მონათა თანა აღრიცხვა და შეტვის წყალობა და უქაზი გვიბოძა, ესეოდენტა მართლმადიდებელთ ქრისტიანეთა გულნი სისარულით აღაპსო, იმათი უნდოდა დიდებულება ოსმანთ ტუვეთ ნულარ მიგვტემს, ნუ დაგვადებს, და მტერთ გულისად ნუ გაგვბდის: პირველადგა მოგვიკესნებია და აწც მასვე მტეოდტად და შეურეველად მოვასხყუნებთ: ჩვენ და ჩვენი სამეფო რაც შეძლება გვაქვს განმზადებულნი ვართ უნდოდა მოწყალის ხელმწიფის სამსახურზე სისხლის დათხევად, და სადაც ინებებს, მათს წინაღმდეგებს შევეხეცებთ. სხვა ჩვენი ვედრების სიტყვა კინაზ დავითის პირით მოგესნდეს.

თებერვალს ია, წელს ჩდმი.

16. 10 Февраля 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 35.

მეფე აფხაზიანეთის სოლომონ მივართმევ დიდითა ვედრებითა წინაშე მათსა სავედრებელსა ამას არზასა: ოდეს წარმოიგლინა ჩვენ მიერ ქუთაისის მიტროპოლიტი მასქსიმე სავედრებელად უნდოდა დიდებულისა იმპერატორობისა მათისა წინაშე, და სამიშვირინად და სამეფლობელად მათდა მრავლითა ვედრებითა მივართეთ თავნი ჩვენნი და სამეფო ჩვენი, და უცხო თესლთა ოსმანთაგან მრავალ ჟამ და დებული ტუვეობა და ოკრობრიფითა თანაღმობითა, რომელიცა უმეტეს გვსურდა, მით შეწყალებულ ვიყუნით; წყალობა და ჯარი თავის განწესებითა, და სამიშვირინად და სამეფლობელად მათდა დადებად უნდოდა ძლიერისა კელისა და სუგუნოდ დაფარვისა და შეწყენისა უქაზი ეწყალობა ჩვენთვის. ხოლო ოდეს მოიწივნენ სასამეფოსა ჩვენსა, მდიდარნი და გლახანი სისარულით მივეტებენით და, რა აღმოვიკითხეთ ბრძანება და წერილი გამოგსნისა და შეწყალებისა ჩვენისა, ყოველნივე

ერთბამად მმადლობელ, თაყვანისმცემელ ვიქმნებით ღვთისა და ედ უმოწყალო სისა კელმწიფისა. მასვე ჟამსა დაუყოვნებელად კელმწიფის უძლეველი ჟარი და ჩვენცა შორაპნის ციხეს შემოვაღებოთ,—ოსმანთ ქონდათ გამაგებულნი. მაშინ ღმერთმან ცათამან საკვირველი შიშის ზარი დასცათ ოსმანთა, ციხეებიდამ ერთმანა ერთს კაცს აპარებდნენ: რუსეთის ჟარი მოეშველათ ჟაბახანითაო, შიგ ცეცხლით დაგვწვენო, გავიპარნეთო! ამა ჟამს, ერთი თავადი არის ჩვენი დადიანი, ყოველთვის თათრების მიმდგომი იყო და ქრისტიანების მტერი, ეს შეგვიორგუელდა, თათრის ჟარი შემოიყარა და თავისი, და ჩვენი წინაგანწყობა მოინდომა. ამის გამო ჩემის ჟარით თათრის ჟარზე და დადიანზე წაველი, და ედ მოწყალის კელმწიფის ჟარი შორაპნის ციხეს შემოვაყენე, ჩემი ძმა კათალიკოსი და სხვანი ერთგულნი ჩემნი გვერდს მოუყენე. იესო ქრისტეს შეწევნითა, ედ მოწყალის ბედნიერს უღურებედ, შუა ვებენით, თათრის ჟარი და დადიანის ამოვსწევიტეთ, გააქციეთ, მრავალი ცოცხალი და მკვდარი დაგინარჩუნეთ. სანამდის ომიდამ გამოვბრუნდებოდი, ჩემ შეგუითხავად და შეუტყობრად, მერვე დღეს, კელმწიფის მკვდართმთავარა ქართლში გარდასულიყო; ჩემი ძმა კათალიკოსი და სხვანიც მრავალს ხეწნოდენ დიდის ვედრებითა, მაგრამ არას გზით არ მოეცადა. ამასუკან კიდევ მრავალი ვევედრე: ჩემსავ ქვეყანაში გარდა მობძანდით, ედ მოწყალის კელმწიფის ბრძანებაც ასე გაქვსოთ შეთქო,—არას გზით აღარ ინებეს. თურამ ეს ზამთარი აქ მოეცადათ, ღვთისა და ყოვლად დიდებულის კელმწიფის ძალმან ასეთი შიშის ზარი დასდგა ოსმანთა—რაც იმათი ციხეები იყო აქ სრულ ავიღებდით ამ ზამთრობითა. თქვენის მაღალის ბრწყინვალეების წინაშე, ღვთის ჭეშმარიტებით და ღვთის დაუძინებელი თვალი მხედველ არს, რომ ჭეშმარიტს მოგახსენებთ: ჩვენ ედ ძლიერის ხემწიფის მკვდართმთავრისათვის არა შეგვიცოდებია რა, არცა რა გვიწყენია; ჩვენის ცოდვისაგან ასე მოხდა, რომ ედ მოწყალის კელმწიფის წყალობა და ჟარი ჩვენის ქვეყნიდამ გავვერდა. რაც პირველს არაჴაში პირაბა მომინსენებია,—ჭეშმარიტებამ იცის, სრულის გონებითა და ანთებულის გულითა განმზადებული ვარ, რომ ედ დიდებულის კელმწიფის ბედნიერს უღურებედ ქრისტიანობისათვის ჩემი სისხლი დაგთხოო, და მეცა და ჩემი სამეფოცა კელმწიფის მტერს შევეკოცნეთ. ახლა თქვენს აღმატებულს სიმამლესა და ღვთის მოყვარე გონებასა დიდის ვედრებით და ქენებითა მოგახსენებთ, რომ ედ მოწყალეს კელმწიფისთან მოხდა აღდგეთ ჩვენთვის და ესოდენტა ქრისტიანეთათვის, და შეგვაბრალეთ: ვინათგან ინება და ღმერთებრი მოწყალება და სხიერება მოგვფინა და თვისთა მოხანთათან აღგვრაცხნა, ნულარ დაგვკადებს, შეგინებულთა ოსმანთა ტყვედ ნულარ მივგვრემს, მტერთ გულისად ნუ გავგვიდის, და მათის ედ დიდებულის იმპერატორობის საუკუნოდ მოხანი, თაყვანისმცემელნი და მმადლობელ-მლოცველნი გვამყოფოს. სხვან ჩვენს სიტყვას სავედრებელს ეს ჩვენი გნიაზი დავით [გვინიხიძე] მოგახსენებთ.

თებერვალს ი, წელს ჩღჟი.

17. Д. XV. 8 Апрель 1770 г. Письмо католикоса Антону
кн. А. Р. Моуравову.

ბრწყინვალეო კნიაზო უფალო ანტონ რომანიანი

ჩემო საყმუნო მეგობარო !

ქეს ცხოვრების მომცემელის ჩუბნდა ყოვლად ბრწყინებალეს ადღა
დღესასწაულს მოგილოცავ და მეგობრობითითა შეკრულებითა ვიკითხავ
ნის ბრწყინებალებისა ვითარყოფისა, რომლისა სიმრთელესა შევჭრადც
ბედნიერებად. ვითხოვ შენისაგან ბრწყინებალებისა, რომ მომწერო: მინდა ღ
ნიკიტა ივანოვიჩის წიგნი მიეჭსწერო, რომ იმის დიდებულებას პანდიის ბო
მადლობა ჩემი იმისგან მოხსენდეს, და ტიტლო მომწერე ღრათისა, წიგნში
წერიცა და პაკეტზედ დასაწერიცა, და მანდ იმის სიმადლეს მეუფეს მოვანთმე
წიგნს, ასე რომ პაკეტზედ ჩემი ბეჭედი იყდეს, მაგრა ერთი პირი შეუქ
იყოს, და ჩემი ღრათ ნიკიტა ივანოვიჩთან მიწერილი წიგნი თქუბნ ჭსთარე
რუსულად, და იმ პაკეტში ჩაიდუბნ ისიც და ისე წარიგზავნოს.

რომელიც სათქმელი იყოს რუსული ამბავი — ვითხოვ რომ მომწეროთ,
ან დაცლილს არქივების საყდრებზედ ვინ განწესებულან — ისიც მომწერეთ.

თქუბნის ბრწყინებალების მარად კეთილის მეწადე ანტონ კათალიკოს
დაიწერა ქალაქს ტფილისს, აპრილის 8 დღეს, წელს 1770.

18. Д. VIII. 2 Мая 1770 г. Письмо поручика Дограли
царю Ираклию. Пер. т. I. № 209.

ქ. მის სიმადლეს უგანათლებულესს მეუფეს,
ჩემს კელმწიფეს ირაკლის.

რადგან იარანაღის ტოტლებენისაგან გასტუმრებული ვიყავ იმ მიზეზით, რომ
გორც მოგხსენებიათ, რომ მე დამიწერია ამისთანა წიგნები, რომელიც ჩემის
კელმწიფის სახიანო და უმეტესად კელმწიფის ირაკლის წინადმდგე იყო, — გავშტერდ
რომ ღრათს თქუბნის სიმადლისათვის მოუხსენებია, რომ მე დანაშაული მქონდეს,
დავეჭირო და გავეგდო, ის წიგნები ჩემის ნებით დამეწეროს. ამას ვგონებდი, რომ
ტფილისის ქალაქს მოვიდე და ჩემი თავი გავიმართლო. მართლაც, რომ ის წიგ
ნები დამიწერია, მაგრამ იარანაღის ბძანებით: პირველი დამიწერია ადონ მინდრო

დაც მისი სიმაღლე ირანადს შეეყარა, მეორე წიგნი—როდესაც იმეკეთილად
 მღვდელი; კიდევ დამიწერია სჯარტუკელის გასინჯულობა—მუდამ იარანა
 ხანებით; შესამე წიგნი დამიწერია ზამთარში, მოზღოქს რომ წავედით, — ოფი
 ის ქალაქის გასინჯულობა, და სულ ეს წიგნები ყოველი სიმაღლისა და მის
 იმაღლის მეფის ირაკლის დიდების სრულიად წინააღმდეგი ყოფილა, და ჩემგან
 რომელი ყოფილა იარანადის ბძანებით, როგორც იპოქსა კოპია იმის წიგნებში.
 სსამი გვირა არის, რომ თქვენის ლაგირილად ღრფი მოვიდა და თავის ოფირება
 დამაბეზდა, რომ მე ამისთანა წიგნები დამიწერია. მეტე მე მაგ იარანადს მოს
 ენე: შენ ხომ იცი, — ეს წიგნები შენის ბძანებისაებრ დამიწერია. როცა იარანადმა
 ტეო, რომ იმ საიდუმლოს შენახვა მე არ მინდოდა, მიბძანა, რომ ჰეტერა
 სსაგის გავისტუმრებ გაის ჰატევით, და მახუჭა შვიდი ველენდიზის ოქრო და მოს
 ტა სახელი—პორუნიკობა, ამ იმედით წავედით; მაგრამ შემიტყვიან, რომ თქვე
 სსიმაღლისთვის მოუხსენებია, რომ მე გამაგლო ერთის ზვის გატისავით და სა
 თველეს წინააღმდეგსავით; ვერ მოვითმინე ამისთანა დაბეზდება, რადგან მუდამ
 თვული ვყოფილვარ ამაღლებულის ჩემის კელმწიფის წინაშე და თქვენის სიმა
 ფის წინაშე, და თქვენგან დიდის ვედრებით ვითხოვ მფარველობას. იარანადის
 ქრები და ნიშნები მუდამ წინააღმდეგი ყოფილა თავის ინსტრუქციისა და ჩვენის
 ღმწიფის ბძანებისა, და მუდამ მოატყუარუსის პირველი მინისტრები: ბევრჯელ
 უწერია იარანად ჩერნიშოვთან და იარანად ჰანინთან, რომ ერთი ჟამი დასელოს
 სსაქარტუელე დაიჭიროს თავის იმპერატორის სახელით, რომელი ქვეყანაც
 თვის ერეკლეს საბძანებულს ქვეშ არის. ესეც მისწერა: რუსეთს აბაზი მოსტრან, აქ
 მოგზავნონ და, თუ იმ აბაზებს მეფე ირაკლი არ მოიწონებს, ამას მტრობას
 ამოუცხადებს. კიდევ სხვაც ბევრი წიგნები არის ჩემგან დაწერილი იარანადის ბძა
 ებით, რომელიც თქვენის სიმაღლის წინააღმდეგია და სრულიად საზიანოდ არიან.
 კრიად გვედრები, რომ ეს დაიჯერო: გაჭირვებულმა დავსწერე. ახლა თქვენ გვე
 რები, რომ არ დამაბეზდოთ ამაღლებულის იმპერატორისა წინაშე, რომლის,
 იმპერატორის, და თქვენის სიმაღლის მუდამ ერთგული და დიდის სიმაღლით
 იყავ და ვიქნები.

ჩემო უგანათლებულესო ბატონო კელმწიფე, ფრიად მდაბალი და ფრიად
 მოჩინილი მოსამსახურე კარლო დეკრალი და პოდპორუნიკი.

ქ. კარლო დეკრალისაგან ჩემთან მოწერილის წიგნის პირი არის.

ირაკლი.

ტფილისს. მაისის 6, წელსა ჩლო.

19. Д. III. 6 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Моуравову. Пер. т. I. № 42.

ღრადი ტოტლებენი აწუჟრის ტინიდაჲ თუ რაგორის სქემით წამოვიდა და გამოიზარა— ამის თვითმნახაჲნი ხართ და დამსწრენი და კარგათ იცით. ჩვენ რომ ღრადის უფონა, თუ სად იყო, რომ არ ვიცოდით, რა რომ მტრის ქვეყნიდამ ამ სქემით დაბრუნდა; მასუკან პოდპოლკოვნიკი რატეივი, რომელიც ახლის ჯარით გარდემოსრულიყო, აქ ტფილისს მოუწოდეთ, რომ იმ ჯარის სურსათისათვის გვეზრუნა, და გელიც მოუმართეთ, და კიდევ, რადგან უნდა მოწყალის გელმწიფის იმპერატორის სტატუსი იყოს, უნდა გამოგვეცხადებინა თუ რას მიხეცებით მოვცდით ამ დროებში მისის დიდებულების სამსახურს; და ამასობაში გრადისაჲ საგანგებოდ კაცი გაუგზავნეთ და აქ, ტფილისს, მოვიწვიეთ, რომ რაც რომ დღეს იმას ჯარი უყანდა მოგვესვენებინა, კანს ადგილს დაგვეყენებინა, საკმარის სურსათი ეშოვნათ, მომავლის ჯარისთვისაც რიგი მიგვეცა და მასუკან ისევ უნდა მოწყალის გელმწიფის სამსახურსად აღდგომულ ვიყავით ჩვენ და ისინი საზოგადოდ მტერს უდარათო მოვიდა, პასუხიც არ მომსვლია იმ ჩემის წიგნისა, და თვითონვე იწერება პოდპოლკოვნიკი რატევისას, ჩოღლუკოვისას და დეგრადისას, ეს მეორე დღეს მოეწერა,— ესენი დამეჭირა და იმასთან გამეგზავნა; ჯერ ამის თავის მოწყობის წიგნის პასუხიც არ მოიცადა ჩვენგან, და დღეს ტფილისს და უნდა ჩემს ქვეყნებში წიგნები და კაცები გაუგზავნა, და შემოუთვლია: ვინც იმათ ცოცხალს მომტურისათს თუღურს მივსცემო, და ვინც მეუდარს მომიტანსო ასს თუმიანსო,— და ეს თქვენ გასინჯეთ თუ რა ბოროტი და მოსაყვირებელი გმა გავა ამგვარის სქემების დაჭერითა ჩვენს ქვეყნებში. უნდა მოწყალის რუსეთის გელმწიფის ტანტისა ასეთი სასოება აქუსთ უფველს ჩვენის ქვეყნის კაცთა დიდთა და მცირეთა და მოჩინებობა, არათუ დიდის გელმწიფის სარდალსა, ერთს დაბაღს სალდათსაც გაუგონებეს ამგვარს სიტყვას, თუმიც ბოროტია, მაგრამ ასე მოჩინებობით შეკრულნი არიან ამ ძალით. დღეს რომ ესენი ქნა, ხვალ უბოროტესებს მოინდომებს, და ამითი რაც ჩემის უნდა მოწყალის გელმწიფის სასოებით აღთქმული წყალობა მაქუს წიგნითა, თუ სქემითა, საგონებელია, რომ სუფველს ბოროტად გარდაცვლას ეცდობა. თანა მდებობა არ ქონდა ჩემს უკითხავად ჩემს ხალხთან ამისთანას წერილის მოწყობისა. ამ მიხეცებით მე მაგას ჩემს ქვეყნებში ვერ გაუძლებ და ჩემის მოწყალის გელმწიფის სამსახურსაც მომაცდენს. თუ ამისთანა უნდა ბოროტს კაცს მომამოკრებთ, რაც აქ გელმწიფის ჯარები არის იმათთვის სურსათისა და კეთილ გამოზრდის სქემც თავსმიდვისა და მტრის მტერობაცა— წინაშე ღმრისა და წინაშე ჩემის უნდა მოწყალის გელმწიფის ავღუსტის წინაშე, და პასუხის მიმცემიც ვიქნები, და სქემის წარმართება ნება დავთისა არს.

ტფილისს. წელსა 1770, მაისის 6 დღესა.

20. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру
А. М. Голицыну.

ვინაჲდგან წყალობითა ზეგარდამოჲთა ყოველთა სსქარტუჭლეთა, დიდთა და მცირეთა, სურვილისამებრ ჩუქნისა, კეთილი ღრთ გუჭწია და მ. დ. მოწყაღუ ბით სსზოგადოდ აქეთა მყოფთა ქრისტიანეთა ყოველსა ღრთსა მთარგველობით, სსსრუბა ადთქმით, უმაღლესსა ყდ მოწყაღესა აღვისტასა ებძანა, უკეთუ ჩვენ მ. დ. ქრისტიანეთა მტერთა ოსმანთა ზედა მტერობა ვაჩვენოთ, და აწ ამა უმაღლესისა ბძანებისა ყდ დამორჩილებულთა სისხრულთი მივიღეთ ბძანება ესე და იარანალ მადორს ორგზის და სსმგზის კაცნი წარუგზავნეთ და დიდის ვედრებით—ან მუსჩანს და ან ჩვენს ქალაქს მოვიდეს ტფილისს, და ან გორის ქალაქის სოფლების მასლობელად ჩვენ იმასთან მივიდეთ, და მტერზედ მისვლა როგორ სსთანადო იქმნებოდა, კვალადცა სურსათი რა ეკთი მოუნდებოდა, და ან რომელი გზა უმჯობესი იყო—ეს გამოგვეჩინა, მაგრამ არ ინება: არც ჩვენთან მოვიდა და არც ჩვენ მიგვიწოდა, და უკმაზნი მიზეზნი დასდუნა, და პირველ ვიდრე ამისა და შემდგომ მადცა ითხოვდა ჩემგან, რათამცა მიმეცა სსმასი, ანუ ათასი კაცი, რომლისა მეცნიერ მას ვიცოდი მცირედითა ჯარითა მტერს ვნებას ვეჩას მისცემდა, და უფრო თხრთანა, რომელი კიდევ აღვასრულე, როდენ შეძლება ჩვენი იყო ყოფლითურთ.

ტოტლებენს სურამს ლაგისა თხრსა შევეყარებით მარტის იზ და იქიდან იმერეთის მეფეს სოლომონთან კაცის გავზავნით, ანუ თუ წიგნის მიწერით ჩვენთან მტერზედ სსმტეროდ შემოსაერთებულად; რომლისაც გვართაც ვეცა დენით, უეჭო არს, ვითარცა თანამდებობა აქვს ნაღვორნი სოვეტნიკს გნ. ანტონ მოურავოვს, რათა უმაღლესსა კარსა მოახსენოს. და როდესაც ჩვენ და იანარალ მადორს სურამიდან ქვიშხეთს ავედით და ზეგარდამოებრი წყალობა მ. დ. ბოძებული წმ. მოციქულისა ანდრია პირველწოდებულის ორდენი მივიღეთ ღვანდის ოფიცრისაგან, რომლისაც მადლობა უმაღლესსა კარსა უვრცელესად მოახსენდება; როდესაც ქვიშხეთიდან მტერზედ განვემსადენით რაც სურსათი მთხოვა ღვანდის პური და ქერი უმოვნეთ, ასე რომ სურამშიაც მრავალი დაადო, და სსკლავიც უმოკვით, ამავბის ზოგის ფასი არცკი მიუცია. რადგან ჩვენი ჯარი დიდინის გამოსული იყო თავის ადგილთაგან, ვისაც პური და ქერი შემოაკლდა, იმის (ტოტლებენის) მესურსათისაგან იყიდეს; თვითონ მე, რავდენისამე ჩვენის ჯარის კაცისათხრ მეც ვიყიდე პური და ქერი—რაც რომ მთის კაცნი შორიულნი გვანდენ იმ ჯარისთვის, რადგანაც მალე გუჭგონა მტერზედ მისვლა და დავა გვინდით, ეს იყო მიზეზი ჩვენის ჯარის სურსათის სყიდვისა; და სადღესავალიოდ ადებდა მტერზედ მისვლასა და მიზეზობდა მიზეზთა უძღურთა, რადგანაც განებაში ეს ედვა, და თვითონაც რაცა მოუნდის ურმის ხარებიდან გლუხვაცს

ართმევდა, უგოცდა და ნახევარს თასს არ აძლევდა, მაგრამ მ. დ. სამსახურის სურვილი აქვესთ აჭურთ დიდთა და მცირეთა, რომელნიც გონების მქონებულნი არიან, თუ მ. დ. გონების განზრახვის წარსამართლებელი იქნება, როგორც თავის სისხლს ახლა ამ დროს არ დაზოგავს და ეგრეთვე უზესთაქისა საქმეს ანაჭრდებენ.

ვინაშთაგან მიუხედავად იყო მიზეზისა, რათამცა ეპოვოს მიზეზი მტერთა ზედა მიუსუღელობისა, ამისთვის განაგრძებდა დროთა, მაგრამ რადღაც შემძლებელ ვიყავით აღმასრულებელ ვიქმენით მიზეზებთა მათ მისთა, და სადგურის ციხეს მისვლასა, იქილამ მტრის ციხე და სოფელაქალაქი, რომელი იყო აწეური; ამას ჰქვანდა გზა მისასრულებელი ორი, ერთკერძოაშა გზისა სიგრძე იყო ვერსი ორმოცი, რომელსა ზედა არტილერიის გაიფლიდა, და მეორისა კერძოაშა გზისა სიგრძე იყო ვერსი ოცდა ოთხი, რომელსა ზედა თავისის რიგით არტილერიის დაუშლელად არ გაიტარებოდა. უგრძესსა გზასა რვა საზრბასანი ჩვენ მოგვიყარა თავისის განწყობილობით და უგრძესსა გზასა ზედა ჩვენ გამოგვიჩინა წარსვლამ, და გვარწმუნა ჩვენ ერთისა საზრბასნის დაგდება სადგურის ციხეში სამოცის კაციით; და მე რომ ვიხრობა მომცა და გამოგვაცილა, იმავ დამეს იქავ სადგურს დაგვა, და მეორეს დღეს ექვსი საზრბასანი თავისის გაწყობილობით და ოთხსაზე მეტი ჯარის კაცი ბარკით, და რაც კარავი ჰქვანდა იქ სადგურს დაეგდო და თვითან უმოკლესს გზაზედ მსუბუქის ჯარით წამოსულა იყო, რომელსაც მტრის ციხეს საკირე ჰქვანდა, და უწინაპრე ჩვენი ასი კაცი დაგვიყენებინა, იქ შემოგვეყარა, და ქვიშეთილამ აურაში ათას ხუთასი კაცი გამოგვართვა თავისის არტილერიისათვის, თავისი ბარკიც იმათ აზიდვინა, რომელისთვისაც არც ერთი კოპიეი გასვლია და, მე თვით ავსა, ჩემს გარჯასა მ. დ. სამსახურისთვის ჩემდა ბედნიერებად ვჩანსდი.

თთქმისა აზრილსა 17, შუადღისას, მივსრულეაართ აწეურს და იქ ჩუქნამა ჯარმა და ღრათის კამანდის ქმრე განწყობულმა ჯარმა ვირტუფი მრავალი იშოგეს, ჰუბი და ქერი, აგრეთვე მეორეს დღეს; მაგრამ აწეურის ციხის შემოღობამ ჩემი ნება არ იყო, ამისთვის რომ რადგან მტრის მამულში ვიყავით უმჯობესად ეს აღმოჩნდა: მათნი ქონებულნი, რომელნიც სოფლებით სურსათი აქვინდათ, სულ ჩუქნ მოკვე გრეობინა და შემოღობამ მისსა, უკეთუ უმჯობეს იქმნებოდა, მივსრულევიავით ახალ ციხეზედ, და თუ არა, ან მასვე აწეურსა, და ან სხუათა რომელთაზე ციხეთა და ქალაქათა მტერთასა შემოგდგომოდით, მაგრამ ესე არა ჰყო დრ. ტოტლებენმან, და ესე ვითარი ვიხრობა დაჭრდჭა ჯარში, რომ მტერს დღესვე ციხეს წაგართეო, და ესე ვერ შევიტყუთ— ვერ შეიძლო, თუ არ ინება, და ჩუქნდა მომართ მიზეზებთა წინადასა დებდა; მეორეს დღესაც კიდევ იგივე ვიხრობა დასდჭა, მაგრამ მისნი საქმენი სიმართლით და სისწორით ვეროდეს ვნახეთ. ამასვე თვეს 18 რადღენიმე კაცი და რამდენიმე ჯორი თხოვით გამომართვა, რაც საზრბასანი და თოფხანი დაეგდო იმაების მოსატანად ვათხოეთ, და მას რაც თავისი მცირე რამ ბარკი თან ჰქვანდა ის იმ ჯორებისათვის იმ დამეს მადვით უკან გაეღვენებინა, და რომელნიმე ჯარის კაცნიც; ამასვე დღეს ღვენი და ოსმანნი მიეშველენ აწეურს 19 აზრილს, რომელთამე

ლეკთა ჩუბნი შემოკრებება მოინდომეს, მძევლებიც გააძლიერეს, მაცრა ზოგი ლეკთა და ოსმანთ ან გამოუშვეს შესარიკებელად. ამასვე დღეს აიყარა ტოტლეუ ბენი, და ჩვენთჳს მიხეცი ეს შემოკრება: მტერს და მტრის ციხეს სხვას მკრით ზარბაზანს ვესვრიო. შევიტყუვით, რომ უკან დაბრუნებას აპირებდა, და მსწრაფად თვით მე გამოუდგებ და მიველ ღრათთან, ვნახე გზაზედ მიმავალი, ჯარი წინ გაესტუმრებინა და თითონ რაოდენითავე ზარბაზნით და მცირედის კაცით უკან მივიდოდა. გზაზედ, რომელსაც იმის კაცს მივეწიე და ვკითხვადი—თუ რა ამბავი არის ესე,—იგინი მოჩივარნი იუზენ ამ გუარის საქმისა ურიგოსა ტოტლებინსკან ქმნილსა. მე მიველ და ღრათს დიდად ვევედრე და ჩემი თავი ვითა ერთი მისისა კამანდისა ოფიცარი ეგრეთ კამანდაში ვაძლიე, და მრავალს ვევედრე გამობრუნებას მტერსად. ამ საქმისთვთ ღვარდიის ოფიცარი და სხვანი მრავალნი ჯარის კაცნი რუსნი და ქართულნი დამსწრებ არიან და მოწამე. იმ ჩემს ვედრებაზედ ორი ზარბაზანი გამოაბრუნა და ერთს მალალს გოძაზედ აიტანა, რომელიც დიდად შორეულად მტერსად, მუნითგან ოთხი ხუთი ზარბაზანი ესროლა და გაბრუნდა, და აღმითქვა, რომ აქვე ახლო ერთს ბალახიანს ადგილს ჩამოგვადებია, და ამ სანით გამოაბრუნა. ეს გამოაბრუნა ნარანლისა ჩვენმა ჯარმა რა ქსცნა, დიდსა და გამოუთქმელსა დრტვინვასა მიეცნეს, და მტერთა, რა იხილეს და სცნეს, დიდად განინარეს და სიძგნე მიიღეს. ამას უგველს ამისი ბრწყინვალეობა კნ. ანტონი რომანიჩი მოუწავსო ვი, ვითა თვითმხილველი, უმაღლესსა კაცსა კეთილად მოასწენებს იქ ჩვენის მტრისა მიმართ ომსა, და ან ვითარ შეგვკვეთ ციხესა და სოფელში. ჩვენ წარმოვედით ახალ ციხის მხრისკენ და აწუურის ციხეს ორს ვეკრზედ დაუდგით. მაშინვე დრ. ტოტლეუბენს კაცი გაუტყავნეთ და ჩვენთან მოვიწვიეთ; კიდევ მას დღეს და მეორეს დღეს დიდხანს მუნ ველოდით, ტოტლეუბენი ადარ მოვიდა, მაშინვე ქართლში სურამისკენ წარსრულიყო. ჩვენი იქ დგომა ვ—ტოტლეუბენის მოცდა იყო, და მეორედ—ამისი შიში, რომ კელმწიფის ჯარს მტერთ ჯარი არ გამოსდგომოდა უკან ვიწროსა და ავს გზებზედ, რომელზედაც არტილერია შეუძლებელ იყო მოხმარებად, და ჩვენ თუ იქ არ დაგვეყოფნა იმ დღეს, ჩვენ მიერ ჰერობილნი ახალციხელნი ტყვენი ქსწა მებენ, რომ ღრათის უკანდევნა ქსწადებიათ, და თუ ასე იქმნებოდა უეჭველად დიადს განსაცდელს მიეცემოდენ. ჩუბნი მუნითცა ავიყარებით და რაოდენ შეიძლებოდა მტერთ სოფლების წახდენს ვეცადებით, და რომელიც მტევარს გამოაბრუნა სოფლები იყო, იმას მივმართეთ, რომ იქითგან რაც მტერობა შეგვეძლო გვემოქმედებინა. იქ რა ვიუვენით, ახალციხის ფაშას რაც ჯარი ქელოდა ოსმანისა, თუ ლეკისა სულ აწუურს გამოკვავნა და იქიდგან წამოსრულიყვნენ, რაც ახალქალაქს და ხერთვისის ათას ხუთასი ლევანდი უდგათ ისიც დაებარებინათ, ამ ჯარს უნდა შემოჭეროდანთ; დვთის მოწყალეობით და მ. დ. ბედნიერობით მოვხუდით და გაგვემარჯვა იმ ლევანდებზედ, ასეთს ძლეულებას მიეცნენ, რომ ნახევარი მათი არ გასულა,—ზოგნი მტეჳარში მოიშთუნენ გაქცეულნი და ზოგნი კლმითა მოისრუნენ. ასე მცირეს ხანს, რომ ჯერ მტრის დევნისგან არ გამოაბრუნებულ ვიყავით, აწუურითგან ოთხი

ათასი კაცი რსმანი და ლეკი, ფაშისგან გამოგზავნილნი, მოვიდნენ ჩვენზედ. რადგან ღვთის მოწყალებით სსრუება გვაქუნდა მათზედ ძლევისა, ხიდი უწინვე წაუხდინეთ, რძი მოგვივიდა ურთიერთთ მიმართ ძლიერი და ფიცხელი; მცირეს დროს ისინიც იძლივნენ და მიისწრაფეს მსასრუბელთა ხიდისათა ხიდისა მიმართ, და ხიდი წამხდაჩი დახვდათ, და ვსდევნიდით რა, მიისწრაფეს მდინარედ, რომელ არს მტკვარი, და ესრეთ ამოსწოდენ კრძლით და მოიშთუნენ წყლით, რომელ თვით თვალითა ჩვენითა ვხედვიდით რცნი, გინა რცდა ხუთნიდა განკრენენ—ესრეთ აღიგოცნენ, და რომელნიც ახლციხესა შინა პირველნი, ანუ ჩინებულნი კაცნი იუენენ, ფაშანი, ანუ ბეგნი სრულიად მოსწუდნენ, და კვრეთვე დაღისტანის ჩინებულნი და თაფნი, რომელნიც მუნ იყოფოდნენ ისინიც აღიგოცნენ. კვდ ამისა მტრის მამულში ჯარი გაუსივეთ და მრავალი პირუტყვი და სხლის ავეჯულობა იშოვეს. და მუნით წარმოა სრულნი ტფილისს მიჰვადით, ამ მიზეზითა, რომ მ. დ. ბძანებით ჯარი მოსასვლელი იყო, და ღრფისაც არ ვიცოდით იმ დროს სად იყო, და რადგანც ეს სსქმენი ასე გვეტულებოდა, ამისთჳს მოჰვედით ქალაქად ჩვენდა, რათა მივსცეთ ამათ რიგი დგომისა, სურსათისა და აღლაშქრებისა.

გინათგან ჩემდა თანამდებობად ვიცოდით თ. ბ. ამ ამისა მოხსენება, ამისთჳს მოვსწერე ბრ. თ. და რომელიცა ფრიად სსურველად ვიცი ჩემ მიერ თქვენდამი წიგნის მორთმევეა და ვსსრუებ ღვთისაგან, და მოვედით თ. ბ. რათა დაუფიწებულნი ვიყუნეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს. მისის 10 დღეს, 1770 წელსა.

21. Д. VIII. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Гр. Орлову (по содержанию почти тождественное съ письмомъ Ираклія къ Панину и Голицыну №№ 20 и 22).

გინათგან წყალობითა ზეგანდამოათა ყოველთა სსქართუმლათა... (ეს წერილი შინაარსით იგივეა, რაც წერილი „უბრწყინვალეს თავადს ალექსანდრე მიხაილოვიჩს“, ბოლო მხლელად სხვა აქვს,— ამგვარად). ... ეტების ასე გაგრძელებულს და შეუტუნებულად შეწუბილისა წიგნისთჳს თავი შეგწეინდესთ, მაგრამ მიზეზი ეს არის, რომ მტრის ქვეუნითგან ახალი მობრუნებული ვიყავით და სსქაროდ კაცი რომ გამოვიტყუმრეთ, და მრავალნი სსქმენიც გვქონდენ, და წიგნის მორთმეველობას ესევე მორთმევეს უმჯობესად ვრაცხეთ, და უფრო ამისთჳს გავბედეთ, რომ თქვენს მ. დ. ბ. ჩუჭნის კნ. ანტონ ანდრონიკოვიჩსთჳს ებძანა, რომ თქვენ წიგნს მოგართმევედ და ჩვენს ამბავს მოგახსენებდე, რომლისაც თანამდებობა გვაქვს—და ჩუჭნის თქუჭნის ღრფობის ბრწეინვალებისაგან ამისი მთხარველი ვართ, რომ მოგანებისგან არ დაგვაგდოთ, და რთა მელიც სსმსახური ტენებოსთ, ტვიბძანებდეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს.

22. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. 1. № 211.

(დასაწყისი იგივეა, რაც წემოთ № 20 მოხსენებაში: წერილი „უბრწინება“ ლეს თავადთან ალექსანდრე მინაილოვიჩთან“, შემდეგ მომატებულია ასე):

...მოკუდა [ასპინძის ომში]: არტანბეგი ბეჭირბეგ, რომელიც იყო ახალციხის ჩინებულთაგანი—უოველთა ზედა თავი, მოკუდა გოლაფაშა, მოკუდა შავშეთის ბეგი, ორი არტანბეგის ძმისწული—ემინბეგ, ქისკან ბეგი, ნარიმანის ბეგი, არტაჭნის ულანი ბეგი, თაოსკარის მუსალიმი რაჟაბადა, ახალციხის გუმრუჭი ჭამადადა, ლევანდის ბაშადა, ფაშის სალამადასი, საჭყალადასი ფაშისა, ბანლი უსუფადა, ბამდელი ბელუქა ბაში, დაღისტნის ჩინებულნი და თავნი კაცნი, კუმუხის მთავრის შვილი, რომელს თვით ზვანთქარმა ფაშობა მისცა, აჯი გაჭრაი, და ამისი სიკუდილი უფრო ჩანს, ვიდრე სიცოცხლე, ამ მიზეზით, [რომ] მისი ცხენი აღკაზმული ჩვენ მოგვართუეს, და ჩვენი კაცი ახალციხეს აღარ დაფა მტერობის მიზეზით, და ზოგნი სიცოცხლესაც ამბობენ; მალაჩილა, რომელი იყო დაღისტნის პირველი და ჩინებულ ბელადი, უოყა ბელადი, უსუფ ბელადი, ჭაჭიამდ ბელადი, მუსა ბელადი—ესენი და სხვანი მრავალნი ჩინეუ ბელნი კაცნი ოსმანთა და დაღისტნისანი, რომელთა [ტან] დაგვრჩა ტყვე, დროშა, ცხენი და იარაღნი, და სხვანიც მრავალი, რომელთაგანსა რაოდენსამე ცოცხალთა ტყვეთა, დროშათა და იარაღთა მათთა შემდგომად ათისა დღისა გამოგვზავნით უმალესსა კარზედ და ჩინებულის კაცის კელით მოვართმევთ.

ამას უკან ახალქალაქი, რომელიც რომ მტრის ადგილშისა, უსახხა ჩინებულნი და ციხე მაგარი, ამათ კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და შემოარიგებას ვაწვიეთ, მაგრამ, რადგან რომ რამდენიმე ოსმანთა ჯარის კაცნი შიგ ციხესა და ქალაქში უდგათ, ჩვენთან მოსულა ველარ შეიდაეს. მასუკან ჩვენ ჯარები გაუსიეთ, ახალქალაქი და იმისი გარეშემო სოფლები მოვარბევინეთ და მრავალი პირუტყვი და ეტრეთვე სურსათი კმასაყოფელი, და სახლის ავეჯულება იშოვნა ჩვენმა ჯარმა, და ჩვენ, რადგანც აქედამ არტილერის სამის ზარბაზნის მეტი არ წაგვეღო და იარაღის სადყოფა ნაც არ ვიცოდით, და უკან მომავლის ჯარების მოსულის ამბავიც მოგვივიდა, და იმ ჯარების კეთილ დაუყენებისა და სურსათის ზრუნვაც გვეთანამდებობდა, ამ მიზეზებით იქიდან კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და დავიბარეთ, რომ ჯარებისათვის ადგილიც გამოგვეჩინა და სურსათის რიგიც მიგვეცა. და კიდევ მომავლის ჯარებს ბისათვის სახმადანი და საჭიროანი ნივთნი გვეუფიქრა, და მტერზედ მისულისა დრო და ჰემანიც გამოგვეჩინა, მაგრამ ჰასუხი არა მოგვცარა ჩემის წიგნისა, რომელმაც მტერზედ წასვლის უწინარეს მრავალნი ბოროტნი იმოქმედა ჩვენს ქვეყანაში ჩემს თავადებზედ და აზნაურებზედ, და ჩემს გლეხეკებზედ, და თვით ჩემზედაც, მრავალნი წამებით ჩემი სული შეაწუხა, მაგრამ უოველივე დაუთმე, რადგან მ. დ. იარა

ნაღ მაიორი იყო; არა უკითხიარა აქამომდე. ახლა რომ ეს ორგულება აღასრულა უნდ მარჯალის კელმწიფისა, რომ მტრის ადგილიდამ გაუჭირებლად გამოქცევიით გამოგვეპარა, მე რომ თავისი ამხანაგი ვიყუფ, მე გამიშვას, და ახლა მანიფესტიც გააკეთა, რომლისა მოქმედებისაგან მრავალნი რუსეთის და საქართველოს კაცნი უოფლითურთ განცვიფრებულნი არიან, რომლისა სქმენი ღვთით უმაღლესსა კარსა მოხსენდება, ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რომელიც ამ ქვეყანაში მ. დ. სამსახურის თანამდებობისაებრ მსახურობს, ეს იანარაღ მაიორი ჩემზე ისეთის რიგით მოიქცა, მ. დ. სამსახურზედ და ჩემს ამხანაგობაზედ, რომ უმაღლესს კარს ამისთანა მოხსენება გაგებდე და თქვენ ჩემს სასურველს ბრწვინვალეს თავს ბევრის ლაჰარაკით შეგაწყენ.

ჩვენი ჩვეულება არის მრავალ გზის დაღისტნელნი ლეკნი შემოარიგებულნი გუფოლიან რომელისმე მიზესებითა—ზოგი ჩვენი ქვეყნის დაცვისათვის და ზოგი მტრზედ მოხმარებისათვის, და ერთი ამისთანა შემძლებელი კაცი მუყანდა შემოარიგებული, რომლისაც მიზესით დაღისტნელნი მრავალნი კაცნი ჩვენთან შემოარიგებული იყუნენ, და ამით ოსმანთ ქვეყნის ნატუგენავი და საქონელი ჭუჭუნდათ, რომ ოსმანთა ქვეყნას არბევენენ,—ამისთანას ჩვენთან შემოარიგებულს კაცს და ჩვეუნის ქვეყნის შესამატს კაცს მიუხდა სოფელს ქარელს და ამოსწყვიტა იმ სოფლის კაცნი; ეგდრენენ ამ საქმის ესრეთ არ უოფსა, მაგრა არც მოისმინა მათი ვედრება და არც დაიშალა, და ამ მიზესით იმდენი კაცი აგვიშალა და მშვიდობიდამ დაგვიკარგა, და მტრად გაგვისდა; ის ლეკნი ცამეტის კაცის მეტნი არა უოფილან, ცამეტი მოკლა, და იარანალ მაიორს ოცდა ორი კაცი მოუკლეს და დაუჭრეს იმ ლეკთა. ჭამბაკი, რომელიც რომ ჩვენი ქვეყნის სამთავროს ბორჩალოს ერთი ნაწილი არის, ოსმალოს ჯარი მოხდომოდა ჩვენს ისევე მტრის ქვეყანასა უოფსა და ჩვენგან იქ დადგინებულთ კაცსა და იმ ქვეყნის კაცთაც სახელთგანი ძლევა მიეღოთ კმასა-უოფელი. და ოდეს ჩვენ მტრის ადგილებიდამ ჩვენს ქალაქში შემოგვდით სამსა და ოთხს პირად მარბიელს უსეგთ მტრის ქვეყნებში და ვცდილობთ, რომ რიგია-ნად უმტეროთ.

დასასრულ ამისა, ამით დავამტკიცებ ერთგულებასა ჩემსა და ჩემის ქვეყნისსა მ. ი. დ. რომ ეს სრულიად უნდ დიდებულს რუსეთის იმპერიასში მრავალჯერ არს განცხადებული და თ. მ. დ. ბ. გამოწულიფით უნდა იცოდეს—თუ წინაპარნი ჩვენი, მოადგილენი, მშობელნი ჩვენნი და ქვეყნას ჩვენი მრავლის წლითგან ცდილობდენ და მრავალნი კიდევ გარდაიცვალენ უმაღლესსა კარსა ამ დღისათვის, რომ მ. ი. დ. საფარველი დაგვდებოდა და ჩვენს ქვეყანაში მათი ჯარი გვენას, და ამას რა ეგდისენით ჩვენ ღვთისა მიმართ სათხოველს, თუ როგორ მიგვტეპენით ღრატს აღოს მინდოროში და როგორ სურვილით მივიღეთ, და ესრეთ ჩვენს ქვეყანასა შინა გარდმოუძქებით, და რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდას მსახურს გეცადენით, და, ბრძანებისაებრ უნდ მარჯალის კელმწიფისა, მიერ დღითგან მტრესა ყარსსა და ბაიანეთსა ზედა რა ვაჩვენეთ ძლიერი მტერობა, და ამას საქმისა მოქმედებითა ჩვენი

გარემონი წარმართნი, ჩვენდამო დატეხულნი, რაგვანა მტრად გაფიხადეთ, და კვალადცა
ასლას კიდევ უფროსად ასლადინის ქვეყანაში, ასპინძას, ესოდენის ოსმანის და
დაღისტნელთ სისხლის დაღვრასეუდ თუ როგორ მესისხლედ გვხადიან, და ეს მ. ი. დ.
სამსახურისათვის, ჩვენდა სასურველი საქმე არს, — მაგრა ღრადი ტოტლებენი თვის
სისა ერთგულებისა საქმეს სადიდგან დაგვიმტკიცებენ?!

და ამას ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. ესოდენის მოხსენებისათვის არ შეგწინდეს
და თ. ბ. დაუგდებულ ვიუჟნეთ.

მ. ი. დ. ბედნიერობით და ღვთისა მიერ შეწევნით, მტერთა ზედა გაფიხარ
ფრეთ რა, წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ მახარობელი უმაღლესსა კარსა კნიაზ გრიგოლ
ზვანგოლოვი და გიორგი ნათანაილოვი, აზნაური, რომელიც ბრძოლასში დამსწრები
არის, და ამის მიერ მოგხსენდებათ ბრძოლის ამბავი, უკეთუ იხებენ მ. დ. ბ. თ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. მაისის 12 დღესა, 1770 წელს.

**23. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо католика Антонія къ
гр. Н. И. Панину.**

განადვიებენ გონებას ჩემსა თქუნიანდამი მადლის ღრადობის ბრწინა
ლებისად აწინდელი გარემობაჲ, და უდიდესად ესე, რამეთუ მისი იგი დიდებულე
ბაჲ, გონიერი მზე, ავღუსტა ჩუნი გამოუტყვებენ რა შარავანდედთა წყალობისათა
სიმსწრაფისამებრ უგრძეს და უშორეს განტყვებასა, ამსგავსებენ მოძრაობასა
და შორსმიწითელობასა მზიურთა შარავანდედთასა, ხოლო უფელსავე ზოგად
მიჭყენს წყალობისა შარავანდედთა მახლობელთა ზედა და შორიელთა.

ესე გუარით ამით განუენითა წყალობისათა მეცა უღირსი წყალობასა ნიჭე
ბულ ვიქმენ მ. დ. უხუად შეილთადმი შესაბამთა წყალობისა დინებითაგან, რომელ
მივიდე მჭსგავსებაჲ საცხოვრებელისა მის ჩუნიანსა საღმრთოჲსა განტეხულებისა,
რომლითაცა შეჭქმენა ღმერთმან ცხოვრებაჲ შორის ქუნიანისა, ვინაჲცა ვინათგან
სამღუდეღმთაფროჲთა მით ჰანადითა წყალობით ნიჭებულ ვიქმენ სამღუდე
ლოჲსაგან. იმჲ. მ. წინაშე საკურთხეველისა მდგომარე ვჭმადლოჲ მ. დ. ჩემდამო
ესე გუარისათჲს წყალობისა. ხოლო საქართულოჲსა მომართ ესე გუარ შეწყა
ლებისა და ძეთა შორის თჲსთა აღრიცხვასათჲს ჩუნიანსა მ. დ., რამეთუ განიღჲს
მძინარემან სურვილმან ჩუნიანსა და წინაპართა ჩუნიანმან, უგალოჲ კმითა მადლო
ბისათა მადიდებელსა ავღუსტაჲსა ჩუნიანისა და ვიტყვი: ღმერთი უფალი და გამო
გვიჩნდა ჩუნი, განმზადეთ დღესასწაული ჟამის უფელთასა ვიდრე რქათამდე სა
კურთხეველისათა; ჩუნიანსა არს ღმერთი, ჭსტანთ წარმართთა და იძლიენით!

ესოდენისა კეთილშემთხუჭვას ჩუნიანისა შემდგომად მივიღეთცა უბედურე
ბაჲ, — რომელ ღრადი ტოტლებენი, ღენკალი გარდამავალი თივისა თჲსისა და ღენკ

**17. Д. XV. 8 Апрель 1770 г. Письмо католикоса Антонія I къ
кн. А. Р. Моуравову.**

ბრწყინვალეო კნიასზო უფალო ანტონ რომანიხო,

ჩემო საწმუნო მეგობარო!

ქეს ცხოვრების მომცემელის ჩუქნდა ყოელად ბრწყინჴალებს ადღომის დღესასწაულსა მოგილოცავ და მეგობრობითითა შეკრულებითა ვიკითხავ თქუქნისა ბრწყინჴალებისა ვითარყოფასა, რომლისა სიმართლესა შეუჭრატნ ჩემდა ბედნიერებად. ვითხოვ შენისგან ბრწყინჴალებისა, რომ მომწერო: მინდა ღრათს ნიკიტა ივანოვიჩს წიგნი მიგუწერო, რომ იმის დიდებულებას პანაღის ბოძების მადლობა ჩემი იმისგან მოხსენდეს, და ტიტლო მომწერე ღრათისა, წიგნი დასაწერიცა და პაკეტსუდ დასაწერიცა, და მანდ იმის სიმაღლეს შეუეს მოვართმევ იმ წიგნს, ასე რომ პაკეტსუდ ჩემი ბუჭადი იჯდეს, მაგრამ ერთი პირი შეუკრავი იყოს, და ჩემი ღრათ ნიკიტა ივანოვიჩთან მიწერილი წიგნი თქუქნს ქსთარგმნე რუსულად, და იმ პაკეტში ჩაიდუას ისიც და ისე წარგიზავნოს.

რომელიც სათქმელი იყოს რუსული ამბავი — ვითხოვ რომ მომწეროთ, და ან დატლილს არქიერების საუდრებუდ ვინ განწესებულან — ისიც მომწერეთ.

თქუქნის ბრწყინჴალების მარად კეთილის შეწადა ანტონ კათალიკოსი. დაიწერა ქალაქს ტფილისს, აპრილის 8 დღეს, წელს 1770.

**18. Д. VIII. 2 Мая 1770 г. Письмо поручина Дегралии къ
царю Ираклию. Пер. т. I. № 209.**

ქ. მის სიმაღლეს უგანათლებულეს შეუეს,

ჩემს კელმწიფეს ირაკლის.

რადგან იარანაღის ტოტლებენისგან გასტუმრებული ვიყავ იმ მიზეზით, რომ გორც მოგხსენებიათ, რომ მე დამიწერია ამისთანა წიგნები, რომელიც ჩემის კელმწიფის საზიანო და უმეტესად კელმწიფის ირაკლის წინაღმდეგ იყო, — გავმტკრდი, რომ ღრათს თქვენის სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე დანაშაული მქონდეს, დავეტირო და გავგუდო, ის წიგნები ჩემის ნებით დამეწეროს. ამას ვგონებდი, რომ ტფილისის ქალაქს მოვიდე და ჩემი თავი გავიმართლო. მართალია, რომ ის წიგნები დამიწერია, მაგრამ იარანაღის ბძანებით: პირველი დამიწერია ადონ მინდორო

ში, სადაც მისი სიმაღლე ირანალს შეეყარა, მეორე წიგნი—როდესაც იმერეთიდან გარდმოვიდით; კიდევ დამიწერია საქართველოს გასინჯულობა—მუდამ ირანალის ბძანებით; მესამე წიგნი დამიწერია სამთარში, მოხდოქს რომ წავედით, — ტფილისის ქალაქის გასინჯულობა, და სულ ეს წიგნები ყოველი სიმაღლისა და მისის სიმაღლის მეფის ირაკლის დიდების სრულიად წინააღმდეგი ყოფილა, და ჩემგან დაწერილი ყოფილა ირანალის ბძანებით, როგორც იპოქსა გოპია იმის წიგნებში. დღეს სამი კვირა არის, რომ თქვენის ლაგირი დამი ღრადი მოვიდა და თავის ოფიცრებთან დამაბეჭდა, რომ მე ამისთანა წიგნები დამიწერია. მეც მე მაგ ირანალს მოსვას ენე: შენ ხომ იცი,—ეს წიგნები შენის ბძანებისებრ დამიწერია. როცა ირანალმა შეიტყო, რომ იმ საიდუმლოს შენახვა მე არ მინდოდა, მიბძანა, რომ ზეტერს ბურღს გაგისტუმრებ კაის ჰატოვით, და მახუჭა შვიდი ველენდინის ოქრო და მოს მიმატა სახელი—პორუჩიგობა, ამ იმედით წავედით; მაგრამ შემიტყვიან, რომ თქვენის სიმაღლისათვის მოუხსენებია, რომ მე გამაგლო ერთის ჯვის კანცისავით და სასაქართველოს წინააღმდეგსავით; გერ მოვითმინე ამისთანა დაბეჭდება, რადგან მუდამ ერთგული ვყოფილვარ ამაღლებულის ჩემის კელმწიფის წინაშე და თქვენის სიმაღლის წინაშე, და თქვენგან დიდის ვედრებით ვითხოვ მფარველობას. ირანალის ფიქრები და ნიშნები მუდამ წინააღმდეგი ყოფილა თავის ინსტრუქციისა და ჩვენის კელმწიფის ბძანებისა, და მუდამ მოატყუა რუსის პირველი მინისტრები: ბევრჯერ მიუწერია ირანალ ჩენიშოგთან და ირანალ პანინთან, რომ ერთი ჟამი დაიხლოს და საქართველო დაიჭიროს თავის იმპერატორის სახელით, რომელი ქვეყანაც მეფის ერეკლეს საბძანებელს ქვეშ არის. ესეც მისწერა: რუსეთს აბაზი მოსტრანს, აქ გამოგზავნონ და, თუ იმ აბაზებს მეფე ირაკლი არ მოიწონებს, ამას მტრობას გამოუცხადებს. კიდევ სხვაც ბევრი წიგნები არის ჩემგან დაწერილი ირანალის ბძანებით, რომელიც თქვენის სიმაღლის წინააღმდეგია და სრულიად საზიანოდ არიან. ფრად გევედრები, რომ ეს დაიჭერო: გაჭირვებულმა დავსწერე. ახლა თქვენ გვეუდრები, რომ არ დამაბეჭდოთ ამაღლებულის იმპერატორის წინაშე, რომლის, იმპერატორის, და თქვენის სიმაღლის მუდამ ერთგული და დიდის სიმდაბლით ვიყავ და ვიქნები.

ჩემო უგანათლებულესო ბატონო კელმწიფე, ფრად მდაბალი და ფრად მოჩინილი მოსამსახურე კარლო დეკრალი და პოდპორუჩიგი.

ქ. კარლო დეკრალისაგან ჩემთან მოწერილის წიგნის პირი არის.

ირაკლი.

ტფილისს. მაისის 2, წელსა ჩლო.

19. Д. III. 6 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Моуравову. Пер. т. I. № 42.

ღრსფი ტოტლებენი აწუჟრის ტინიღამ თუ ზოგოზის საქმით წამოვიდა და გამოიხარა— ამის თვითმხსახენი ხართ და დამწრენი და კარგათ იცით. ჩვენ რომ ღრსფის ურთენა, თუ სად იყო, რომ არ ვიცოდით, რა რომ მტრის ქვეყნიღამ ამ საქმით დაბრუნდა; მასუკან პოდპოლკოვნიკი რატევი, რომელიც ახლის ჯარით გარდმოსრულიყო, აქ ტფილისს მოწოდეთ, რომ იმ ჯარის სურსათისათვის გვეზრუნა, და გელიც მოუმართეთ, და კიდევ, რადგან ედ მოწყალის კელმწიფის იმპერატორის სტაფუათიცარია, უნდა გამოგვეცხადებინა თუ რას მიზეხებით მოცუდით ამ ღრსფიში მისის დიდებულების სამსახურს; და ამასობაში გრფსაც საგანგებოდ კაცი გაუგზავნეთ და აქ, ტფილისს, მოვიწვიეთ, რომ რაც რომ დღეს იმას ჯარი უვანდა მოგვესვენებინა, კანს ადგილს დაგვექენებინა, საკმარო სურსათი ეშოვნათ, მომავლის ჯარისთვისაც რიგი მიგვეცა და მასუკან ისევ ედ მოწყალის კელმწიფის სამსახურსეოდ აღვიძრულ ვიყავით ჩვენ და ისინი საზოგადოდ მტერსედ. არათუ მოვიდა, პასუხიც არ მომსვლია იმ ჩემის წიგნისა, და თვითონვე იწერება პოდპოლკოვნიკი რატევისას, ჩოდლეუოვისას და დეგრალისას, ეს მეორე დღეს მოქწერა,— ესენი დამეჭირა და იმასთან გამეგზავნა; ჯერ ამის თავის მოწერილის წიგნის პასუხიც არ მოიცადა ჩვენგან, და დღეს ტფილისს და ედ ჩემს ქვეყნებში წიგნები და კაცები გაუგზავნა, და შემოუთვლია: ვინც იმათ ცოცხალს მომგურის ათან ფლეურს მივსტემო, და ვინც მეუდარს მომიტანსო ასს თუმანსო, — და ეს თქვენ გასინჯეთ თუ რა ბოროტი და მოსაყივებელი გმა გავა ამგვარის საქმეების დაჭერითა ჩვენს ქვეყნებში. ედ მოწყალის რუსეთის კელმწიფის ტანტისას სეთი სასოება აქუსთ ურგელს ჩვენის ქვეყნის კაცთა დიდთა და მცირეთა და მოჩხილებს, არათუ დიდის კელმწიფის საზდალსა, ერთს დაბაღს სალდათსაც გაუგონებენ ამგვარს სიტუვას, თუმცა ბოროტია, მაგრა ასე მოჩხილებით შეკრულნი არიან ამ ძალით. დღეს რომ ესენი ქნა, ხვალ უბოროტესებს მოინდომებს, და ამითი რაც ჩემის ედ მოწყალის კელმწიფის სასოებით აღთქმული წყალობა მაქუს წიგნითა, თუ საქმითა, საგონებელია, რომ სუფუელს ბოროტად გარდაცვლას ეცდება. თანა მდებობა არ ქონდა ჩემს უკითხვად ჩემს ხალხთან ამისთანას წერილის მოწერისა. ამ მიზეხებით მე მაგას ჩემს ქვეყნებში ვერ გაუძლებ და ჩემის მოწყალის კელმწიფის სამსახურსაც მომაცდენს. თუ ამისთანა ედ ბოროტს კაცს მომამოკებთ, რაც აქ კელმწიფის ჯარები არის იმათთვის სურსათისა და კეთილ გამოზრდის საქმეც თავსმიღვია და მტრის მტერობაცა— წინაშე ღთისა და წინაშე ჩემის ედ მოწყალის კელმწიფის ავლურტას წინაშე, და პასუხის მიმცემიც ვიქნები, და საქმის წარმართება ნება დვთისა არს.

ტფილისს. წელსა 1770, მაისის 6 დღესა.

20. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ вице-канцлеру А. М. Голицыну.

ვინაჲდგან წყალობითა ზეგარდამოჲათა უოველთა საქართუშლათა, დიდთა და მცირეთა, სურვილისამებრ ჩუწნისს, კეთილი დრო გუშწია და მ. დ. მონაწილე ბოთ საზოგადოდ აქეთა მყოფთა ქრისტიანეთა უოველსა დროსა მფარველობით, სასოება ადრევე, უმადლესსა ედ მონაწილესა ადვისტასა ებძანა, უკეთუ ჩვენ მ. დ. ქრისტიანეთა მტერთა რსმანთა ზედა მტერობა ვაჩვენოთ, და აწ ამა უმადლესისა ბძანებისა ედ დამორჩილებულთა სიხარულით მივიღეთ ბძანება ესე და იარანად მაიოცს ორგზის და სამგზის კაცნი წარუგზავნეთ და დიდის ვადრებით—ან მუხრანს და ან ჩვენს ქლავს მოვიდეს ტფილისს, და ან გორის ქლავის სოფლების მახლობელად ჩვენ იმასთან მივიდეთ, და მტერზედ მისვლა როგორც სთანადო იქმნებოდეს, გვალადცა სურსათი რა ერთი მოუნდებოდეს, და ან რომელი გზა უმჯობესი იყო—ეს გამოგვეჩინა, მაგრამ არ ინება: არც ჩვენთან მოვიდა და არც ჩვენ მიგვიწოდა, და უკმარნი მიზეზნი დასდუნა, და პირველ ვიდრე ამისა და შემდგომად ცა ითხოვდა ჩემგან, რათამცა მიმეცა სამასი, ანუ ათასი კაცი, რომლისა მცნეიკ მან ვიცრადი მცირედითა ჯარითა მტერს ვნებას ვკრას მისცემდა, და უფრო თქსთანა, რომელი კიდევ აღვასრულე, რადენ შემდეგა ჩვენი იყო უოგლითურთ.

ტოტლებენს სურამს ლაგისსა თქსსა შევეყარებით მარტის იზ და იქიდან იმეკეთის მეფეს სოლომონთან კაცის გავსავნით, ანუ თუ წიგნის მიწერით ჩვენთან მტერზედ სამტეროდ შემოსაერთებულად; რომლისაც ვგანთავს ვცნადენით, უეჭვო არს, ვითარცა თანამდებობა აქვს ნადვარნი სოვეტნიკს კნ. ანტონ მოურავოვს, რათა უმადლესსა კარსა მოახსენოს. და როდესაც ჩვენ და იანარად მაიორი სურამიდან ქვიშეთს ავედით და ზეგარდამოებრი წყალობა მ. დ. ბოძებული წმ. მოციქულისა ანდრია პირველწოდებულისა ორდენი მივიღეთ ღვარდიის ოთხცრისაგან, რომლისაც მადლობა უმადლესსა კარსა უგრცელესად მოხსენდება; როდესაც ქვიშეთიდან მტერზედ განვემსადენით რაც სურსათი მთხოვა დროჲმ პური და ქერი უმოვნეთ, ასე რომ სურამშიაც მრავალი დაადო, და სავლავიც უმოვეთ, ამაების ზოგის ფასი არცკი მიუცია. რადგან ჩვენი ჯარი დიდისნი გომოსული იყო თავის ადგილთაგან, ვისაც პური და ქერი შემოაკლდა, იმის (ტოტლებენის) მესურსათისაგან იყიდეს; თვითონ მე, რავდენისაჲ ჩვენის ჯარის კაცისათჲს მეც ვიყიდე პური და ქერი—რაც რომ მთის კაცნი შორეილნი გვანდენ იმ ჯარისთვის, რადგანაც მალე გუშგონა მტერზედ მისვლა და დავუგვიანდით, ეს იყო მიზეზი ჩვენის ჯარის სურსათის სუიღვისა; და სადღესვლიოდ აგდებდა მტერზედ მისვლასა და მიზეზობდა მიზეზთა უძლეურთა, რადგანაც გონებაში ეს ედვა, და თვითონაც როცა მოუნდის ურმის ხარებიდან გლუხვასს

ართმევდა, უგოცდა და ნახევარს თასს არ აძლევდა, მაგრამ მ. დ. სამსახურის სურვილი აქვესთ აქაურთ დიდთა და მცირეთა, რომელნიც გონების მქონებულნი არიან, თუ მ. დ. გონების განზრახვის წარსამართლებელი იქნება, როგორც თავის სისხლს ახლად ამ დროს არ დაზოგავს და ეგრეთვე უზესთაქსს სსქმესს არა ჭირდებენ.

ვინააღთვან მძებნულ იყო მიზეზისა, რათამცა ეპოვნეს მიზეზი მტკრთა ზედა მიუსვლელობისა, ამისთვის განაგრძებულა დროთა, მაგრამ რაოდენ შემძლებულ ვიყავით აღმასრულებელ ვიქმენით მიზეზებთა მათ მისთა, და სადგერის ცინეს მისვლას, იქილამ მტრის ცინე და სოფელაქალაქი, რომელი იყო აწყურნი; ამას ჭქონდა გზა მისასრულელი ორი, ერთკერძოაღს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ორმოცი, რაჟმელს ზედა არტილერიის გაივლიდა, და მეორისა კერძოაღს გზისა სიგრძე იყო ვერსი ოცდა ოთხი, რომელსა ზედა თავისის რიგით არტილერიის დაუშლელად არ გაიტარებოდა. უგრძესსა გზასა რვა წარბაზანი ჩვენ მოგვიყარა თავისის განწყობილობით და უგრძესსა გზასა ზედა ჩვენ გამოგვიჩინა წარსვლად, და გვარწმუნა ჩვენ ერთისა წარბაზნის დაგდება სადგერის ცინეში სამოცის კაციით; და მე რომ ვიხრობა მომცა და გამოგვაცლია, იმავე დამეს იქავ სადგერს დადგა, და მეორეს დღეს ექვსი წარბაზანი თავისის განწყობილობით და ოთხსსე მეტი ჯარის კაცი ბარკითა, და რაც კარავი ჭქონდა იქ სადგერს დაეკლრა და თვითან უმოკლესსა გზაზედ მსუბუქის ჯარით წამოსულიყო, რომელსაც მტრის ცინეს საკირე ჭქვიან, და უწინაქესვე ჩვენი ასი კაცი დაგვიყენებინა, იქ შემოგვიყარა, და ქვიშხეთილამ აყარა ათას ხუთასი კაცი გამოგვარტვა თავისის არტილერიისათვის, თავისი ბარკიც იმათ აზიდვინა, რომლისთვისაც არც ერთი კოპიკი გასვლია და, მე თვით ავსა, ჩემს გარჯასა მ. დ. სამსახურისთვის ჩემდა ბედნიერებად ვრაცხდი.

თთქმის აზრისა 17, შუადღისას, მივსრულავართ აწყურს და იქ ჩუქმნამა ჯარმა და ღრათის კამანდის ქმმს განწყობულმა ჯარმა ვირტუევი მრავალი იშოვეს, ჰური და ქერი, აგრეთვე მეორეს დღეს; მაგრამ აწყურის ცინის შემოღობამ ჩემი ნება არ იყო, ამისთვის რომ რადგან მტრის მამულში ვიყავით უმჯობესად ეს აღმოჩნდა: მათნი ქონებულნი, რომელნიც სოფლებით სურსათი აქმენდათ, სულ ჩუქმნ მობგუ გრეებინა და შემდგომად მისსა, უკეთუ უმჯობეს იქმნებოდა, მივსრულავით ახალ ცინეზედ, და თუ არა, ან მასვე აწყურსა, და ან სხვათა რომელთამე ცინეთა და ქალაქთა მტკრთასა შემოვდგომოდით, მაგრამ ესე არა ჭყო დრ. ტოტლებენმან, და ესე ვითარი ვიხრობა დაქსდჟა ჯარში, რომ მტერს დღესვე ცინეს წავართოვო, და ესე ვერ შევიტყუთ— ვერ შეიძლო, თუ არ ინება, და ჩუქმნდა მომართ მიზეზებთა წინადასა დებდა; მეორეს დღესაც კიდევ იგივე ვიხრობა დასდჟა, მაგრამ მისნი სსქმენი სიმართლით და სისწორით ვეროდეს ვნახეთ. ამასვე თვეს 18 რაოდენიმე კაცი და რამდენიმე ჯორი თხვით გამომართვა, რაც წარბაზანი და თოფისანი დაეკლრა იმაების მოსატანად ვათხოეთ, და მას რაც თავისი მცირე რამ ბარკი თან ჭქონდა ის იმ ჯორებისათვის იმ დამეს მადლით უკან გაეღვივებინა, და რომელნიმე ჯარის კაცნიც; ამასვე დღეს ლეკნი და ოსმანნი მიეშველენ აწყურს 19 აზრისა, რომელთამე

ლევთა ჩუბნი შემოკრება მოინდომეს, მიველებიც გვაძლივეს, მაგრა ზოგი ლევთა და ოსმანთ არ გამოუშვეს შესარიგებულად. ამასვე დღეს აიყარა ტოტლეუ ბენი, და ჩვენთს მიზეზი ეს შემოეთვალა: მტერს და მტრის ციხეს სხვას მკრით ზარბაზანს ვესვრიო. შევიტყვევით, რომ უკან დაბრუნებას აპირებდა, და მსწრაფად თუთ მე გამოუდგე და მიველ ღრათთან, ვნახე გზაზედ მიმავალი, ჯარი წინ გაესტუმრებინა და თითონ რადენითავე ზარბაზნით და მცირედის კაცით უკან მივიდოდა. გზაზედ, რომელსაც იმის კაცს მივეწიე და ვკითხვადი—თუ რა ამბავი არის ესე,—ივინი მოჩივარნი იუწუნენ ამ გჳარის სქმისა ურიგოსა ტოტლებინსგან ქმნილთა. მე მიველ და ღრათს დიდად ვევედრე და ჩემი თავი ვითა ერთი მისისა კამანდისა ოფიცარი ეგრეთ კამანდაში ვაძლივე, და მრავალს ვევედრე გამობრუნებას მტერსად. ამ სქმისათუთ ღვარდიის ოფიცარი და სხვანი მრავალნი ჯარის კაცნი რუსნი და ქართველნი დამსწრებ არიან და მოწამე. იმ ჩემს ვედრებაზედ ორი ზარბაზანი გამოაბრუნა და ერთს მაღალს გოკარზედ აიტანა, რომელიც დიდად შოკრედა მტერსად, მუნითგან ოთხი ხუთი ზარბაზანი ესროლა და გაბრუნდა, და აღმითქვა, რომ აქვე ახლო ერთს ბაღახანს ადგილს ჩამოგვდებო, და ამ სხვით გამოიპარა. ეს გამოიპარა იარაღისა. ჩვენმა ჯარმა რა ჰსცნა, დიდსა და გამოუთქმელსა დრტვივსა მიეცნეს, და მტერთა, რა იხილეს და სცნეს, დიდად განისარეს და სიმეგნე მიიღეს. ამას ყოველსა ამისი ბრწყინვალება ვნ. ანტონი რომანიჩი მოუკრავოა ვი, ვითა თუთმხილველი, უმაღლესსა კაცსა კეთილად მოახსენებს იქ ჩვენის მტრის მიმართ ომსა, და ან ვითარ შევკრეთ ციხესა და სოფელში. ჩვენ წარმოგვადით ახლა ციხის მხრისაკენ და აწუურის ციხეს ორს ვეკრსად დაუდგით. მაშინვე დრ. ტოტლებენს კაცი გაუგზავნეთ და ჩვენთან მოვიწიეთ; კიდევ მას დღეს და მეორეს დღეს დიდხანს მუნ ველოდით, ტოტლებენი ადარ მოვიდა, მაშინვე ქართლში სურამისკენ წაქსრულიყო. ჩვენი იქ დგომა 3 დ—ტოტლებენის მოცდა იყო, და მეორედ—ამისი შიში, რომ კელმწიფის ჯარს მტერთ ჯარი არ გამოსდგომოდა უკან ვიწროსა და ავს გზებზედ, რომელზედაც არტილერია შეუძლებელ იყო მოხმარებად, და ჩვენ თუ იქ არ დაგვეყოფნა იმ დღეს, ჩვენ მიერ პურობილნი ახალციხელნი ტყვენი ჰსწამებენ, რომ ღრათის უკანდევნა ჰსწადებოთ, და თუ ასე იქმნებოდა უკვკვლად დიადს განსაცდელს მიეცემოდენ. ჩუბნი მუნითცა ავიყარენით და რადენ შეიძლებოდა მტერთ სოფლების წახედენს ვეცადენით, და რომელიც მტკვარს გამოღმა სოფლები იყო, იმას მივმართეთ, რომ იქითგან რაც მტერობა შეგვეძლო გვემოქმედებინა. იქ რა ვიყვენით, ახალციხის ოფისს რაც ჯარი ჰყოლოდა ოსმანისა, თუ ლეკისა სულ აწუურს გამოეგზავნა და იქიდგან წამოსრულიყვნენ, რაც ახალქალაქს და ხერთვისს ათას ხუთასი ლევანდი უდგათ ისიც დაეუბრებინათ, ამ ჯარს უნდა შემოჭეროდათ; ღვთის მოწყალებით და მ. დ. ბედნიერობით მოვხუდით და გაგვემარჯვა იმ ლევანდებზედ, ასეთს ძლეულებას მიეცნენ, რომ ნახევარი მათი არ გასულა,—ზოგნი მტკვარში მოიშთუნენ გაქცეულნი და ზოგნი კლმითა მოისრნენ. ასე მცირეს ხანს, რომ ჯერ მტრის დევნისაგან არ გამოვბრუნებულ ვიყავით, აწუურითგან ოთხი

ათასი კაცი ოსმანი და ლეკი, ფაშისგან გამოგზავნილნი, მოვიდნენ ჩვენსუდ. რად-
გან ლუთის მოწვალეობით სსსოება გვაქმნდა მათსუდ ძლევისა, ხიდი უწინვე წახსდო-
ნეთ, რამი მოგვივიდა ურთიერთთ მიმართ ძლეიერი და ფიცხელი; მცირეს დროს
ისინი იძლიებნენ და მიისწრაფეს მსასრუბელთა ხიდისათა ხიდისა მიმართ, და
ხიდი წამხდა და დახვდათ, და ვსდევნიდით რა, მიისწრაფეს მდინარეს, რომელ არს
მტკვარი, და ესრეთ ამოსწოდენ კრმლით და მოიშთნენ წყლით, რომელ თვით თვა-
ლითა ჩვენითა ვხედვით რცნი, გინა რცდა ხუთნიდა განუკნენ—ესრეთ აღიგოცნენ,
და რომელნიც ახლდინესა შინა პირველნი, ანუ ჩინებულნი კაცნი იყუნენ, ფაშანი,
ანუ ბეგნი სრულად მოსწუდნენ, და ეტრეთვე დაღისტანის ჩინებულნი და თავნი,
რომელნიც მუნ იყოფოდნენ ისინიც აღიგოცნენ. კვ ამისა მტრის მამულში ჯარი
გაუსიგეთ და მრავალი პირუტყვი და სხლის აგეგულაობა იშოვეს. და მუნით წარმო-
სრულნი ტფილისს მივედით, ამ მიზეზითა, რომ მ. დ. ბძანებით ჯარი მოსსა-
ვლელი იყო, და დროისაჲ არ ვიცოდით იმ დროს სად იყო, და რადგანც ეს სსქ-
მენი ასე გვეგულაობდა, ამისთჳს მოვედით ქალაქად ჩვენდა, რათა მივსრეთ ამათ
რიგი დგომისა, სურსათისა და აღლავებებისა.

გინათგან ჩემდა თანამდებობად ვიცოდი თ. ბ. ამ ამბისა მოხსენება, ამისთჳს
მოვსწერე ბრ. თ. და რომელიცა თრიად სსსურველად ვიცი ჩემ მიერ თქვენდამი
წიგნის მოკრთმევედა და ვსასრუბ ლუთისაგან, და მოვედით თ. ბ. რათა დაუვიწყებულნი
ვიყუნეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს. მაისის 10 დღეს, 1770 წელს.

21. Д. VIII. 10 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Гр. Орлову (по содержанию почти тождественное съ письмомъ Ираклия къ Панину и Голицыну №№ 20 и 22).

გინათგან წყალობითა ზეგარდამოძთა ყოველთა საქართველთა...
(ეს წერილი შინაარსით იგივეა, რაც წერილი „უბრწყინვალეს თავადს ალექს-
სანდრე მინაილოვიჩს“, ბოლო მხარედ სხვა აქვს,— ამგვარად). ... ეგებინ ასე
გაგრძელებულს და შეუტუნებულად შეწყობილისა წიგნისთჳს თავი შეტყინ-
დესთ, მაგრა მიზეზი ეს არის, რომ მტრის ქვეყნითგან ახალი მობრუნე-
ბული ვიყავით და სჩქაროდ კაცი რომ გამოვისტუმრეთ, და მრავალნი საქმენიც
გვექონდენ, და წიგნის მოკრთმეველობას ესევე მოკრთმევა უმჯობესად ვნაცნეთ,
და უფრო ამისთჳს გავბედათ, რომ თქვენს მ. დ. ბ. ჩუშნის კნ. ანტონ ანდრონი-
კოვისათჳს ებძანა, რომ თქვენ წიგნს მოკრთმევედე და ჩვენს ამბავს მოგახსენე-
ნებდე, რომლისც თანამდებობა გვაქვს—და ჩუშნს თქუშნის დროფობის ბრწყინ-
ვალეობისგან ამისი მთხოველი ვართ, რომ მოგონებინგან არ დაგვაგდოთ, და რა-
მელიც სამსახური გეხებოსთ, გვიბრძანებდეთ. დაიწერა ქალაქს ტფილისს.

22. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. 1. № 211.

(დასაწყისი იგივეა, რაც შემოთ № 20 მოხსენებაში: წერილი „უბრწყინვა ლესს თავადთან ალექსანდრე მიხაილოვიჩთან“, შემდეგ მომატებულია ასე):

...მოკუდა [სსპინძის ომში]: არტანუჯი ბეჭიბუჯ, რომელიც იყო ახალციხის ჩინებულთაგანი—უოველთა ზედა თავი, მოკუდა გოლაფაშა, მოკუდა შავშეთის ბეგი, ორი არტანუჯის ძმისწული—ემინბეგი, ქისკან ბეგი, ხაჩიმანის ბეგი, არტანუჯის ყალბი ბეგი, თაოკარის მუსალიმი რაჭაბადა, ახალციხის გუმბრუქი ჭამადადა, ლევანდის ბაშადა, ფაშის სალამადასი, სჭყალადასი ფაშისა, ბანლი უსუფადა, ბაშელი ბელუქა ბაში, დაღისტნის ჩინებულნი და თავნი კაცნი, კუმუხის მთავრის შვილი, რომელს თვით ხვანთქაჩმა ფაშობა მისცა, აჯი გაჭკაი, და ამისი სიკუდილი უფრო ჩანს, ვიდრე სიცოცხლე, ამ მიზეზით, [რომ] მისი ცხენი ადკაზმული ჩვენ მოგვართუეს, და ჩვენი კაცი ახალციხეს აღარ დავა მტერობის მიზეზით, და ზოგნი სიცოცხლესაც ამბობენ; მაღახილა, რომელი იყო დაღისტნის პირველი და ჩინებულნი ბელადი, უოყა ბელადი, უსუფ ბელადი, ჭაჭიამედ ბელადი, მუსა ბელადი—ესენი და სხვანი მრავალნი ჩინებულნი კაცნი ოსმანთა და დაღისტნისანი, რომელთა [გან] დაგვრჩა ტყვე, დროშა, ცხენი და იარაღნი, და სხვანიც მრავალი, რომელთაგანსა რადენსამე ცოცხალთა ტყვეთა, დროშათა და იარაღთა მათთა შემდგომად ათისა დღისა გამოგვზავნით უმაღლესსა კარზედ და ჩინებულის კაცის კელით მოვართმევთ.

ამას უკან ახალქალაქი, რომელიც რომ მტრის ადგილშია, ყასახა ჩინებულნი და ციხე მაგარი, ამთ კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და შემორიგებან ვაწვიეთ, მაგრამ, რადგან რომ რამდენიმე ოსმანთა ჯარის კაცნი შიგ ციხესა და ქალაქში უდგათ, ჩვენთან მოსულა ველარ შეიძლეს. მასუკან ჩვენ ჯარები გაუსიეთ, ახალქალაქი და იმისი გარეშემო სოფლები მოვარბევინეთ და მრავალი პირუტყვი და ეტრეთვე სურსათი კმისაყოფელი, და სახლის ავეჯულება იშოვნა ჩვენმა ჯარმა, და ჩვენ, რადგანც აქედამ არტილერია სამის ზარბაზნის მეტი არ წაგვეღო და იარაღის სადყოფუნაც არ ვიცოდით, და უკან მომავლის ჯარების მოსულის ამბავიც მოგვივიდა, და იმ ჯარების კეთილ დაუენებისა და სურსათის ზრუნვაც გვეთანამდებობდა, ამ მიზეზებით იქედამ კაცი და წიგნი მიუფლინეთ და დავიბარეთ, რომ ჯარებისათვის ადგილიც გამოგვეჩინა და სურსათის რიგიც მიგვეცა. და კიდევ მომავლის ჯარებისათვის სახმარნი და საჭირონი ნივთნი გვეფიქრა, და მტერზედ მისულის დრო და ჰემანც გამოგვეჩინა, მაგრამ ჰასუხი არა მოგვცარა ჩემის წიგნისა, რომელმაც მტერზედ წასვლის უწინარეს მრავალნი ბორცონი იმოქმედა ჩვენს ქვეყანაში ჩემს თავადებზედ და აზნაურებზედ, და ჩემს გლეხკაცებზედ, და თვით ჩემზედაც, მრავალის წამებით ჩემი სული შეაწუხა, მაგრამ უოველივე დაუთმე, რადგან მ. დ. იარა

ნაღ მათი იყო; არა უკითხიან აქამომდე. ახლა რომ ეს ორგულება აღასრულა უნდა მოწყალის კელმწიფისა, რომ მტრის ადგილიდამ გაუჭირებლად გამოქცევით გამოგვეპარა, მე რომ თავისი ამხანაგი ვიყავ, მე გამიშვა, და ახლა მანიფესტიც გააკეთა, რომლისა მოქმედებისაგან მრავალნი რუსეთის და საქართველოს კაცნი უოფლითურთ განცვიფრებულნი არიან, რომლისა სქემენი ღვთით უმაღლესსა კარსა მოხსენდება, ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რომელიც ამ ქვეყანაში მ. დ. სამსახურის თანამდებობისაებრ მსახურებს, ეს იანარაღ მათი იქმნე იხუთის რიგით მოიქცა, მ. დ. სამსახურზე და ჩემს ამხანაგობაზე, რომ უმაღლესს კარს ამისთანა მოხსენება ტავებუ და თქვენ ჩემს სსსურველს ბრწყინვალეს თავს ბევრის ღვაწლათ შეგაწყენ.

ჩვენი ჩვეულება არის მრავალ გზის დაღისტნელნი ლეკნი შემოარიგებულნი გუფოლიან რომელისაში მიხეზებითა—ზოგი ჩვენის ქვეყნის დაცვისათვის და ზოგი მტრზედ მოხმარებისათვის, და ერთი ამისთანა შემძლებელი კაცი შევანდა შემოარიგებული, რომლისაღ მიხეზით დაღისტნელნი მრავალნი კაცნი ჩვენთან შემოარიგებულნი იყვნენ, და ამით ოსმანთ ქვეყნის ნატუგენავი და სქონელი ჭეჭნადათ, რომ ოსმანთა ქვეყანას არბევდნენ,—ამისთანა შემოარიგებულს კაცს და ჩვენის ქვეყნის შესამატს კაცს მიუხდა სოფელსა ქარელს და ამოსწყვიტა იმ სოფლის კაცნი; ეგდრნენ ამ სქემის ესრეთ არ უოფლას, მაგრა არც მოისმინა მათი ვედრება და არც დაიშალა, და ამ მიხეზით იმდენი კაცი აგვიშალა და მშვიდობიად დაგვიკარგა, და მტრად ტავვიხდა; ის ლეკნი ცამეტის კაცის მეტნი არა უოფილან, ცამეტი მოკლა, და იანარაღ მათი ოცდა ორი კაცი მოუკლეს და დაუჭრეს იმ ლეკთა. ჭამბაკი, რომელიც რომ ჩვენის ქვეყნის სამთავროს ბორჩალოს ერთი ნაწილი არის, ოსმალთა ჯარი მოხდომოდა ჩვენს ისევ მტრის ქვეყანასა უოფაში და ჩვენგან იქ დადგინებულთ კაცსა და იმ ქვეყნის კაცთაგ სხელგანის ძლევა მიეღოთ გმასა უოფელი. და ოდეს ჩვენ მტრის ადგილებიდან ჩვენს ქალაქში შემოგედით სამს და ოთხს ზირად მარბიელს უსრეთ მტრის ქვეყნებში და ვცდილობთ, რომ რიგია ნაღ უმტროთ.

დასასრულ ამისა, ამით დავამტკიცებ ერთგულებასა ჩემსა და ჩემის ქვეყნისსა მ. ი. დ. რომ ეს სრულიად უნდა დიდებულს რუსეთის იმპერიაში მრავალჯერ არს განცხადებული და თ. მ. დ. ბ. გამოწულილგით უნდა იცოდეს—თუ წინაპარნი ჩვენი, მოადგილენი, მშობელნი ჩვენნი და ქვეყანა ჩვენი მრავლის წლითგან ცდილობდენ და მრავალნი კიდევ გარდაიცვალნენ უმაღლესსა კარსა ამ დღისათვის, რომ მ. ი. დ. საფარველი დაგვდებოდა და ჩვენს ქვეყანაში მათი ჯარი გვენას, და ამას რა ვეღირსენით ჩვენ ღვთისა მიმართ სთხოველს, თუ როგორ მივეტებენით ღრათს ადონ მინდორში და როგორ სურვილით მივიღეთ, და ესრეთ ჩვენს ქვეყანას შინა გარდმოუქებით, და რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდას მსახურს ვეცადენით, და, ბრძანებისაებრ უნდა მოწყალის კელმწიფისა, მიერ დღითგან მტრსა უარსსა და ბაიანეთსა ზედა რა ვჩვენეთ ძლიერი მტრობა, და ამ სქემისა მოქმედებითა ჩვენი

გარემონი წარმართნი, ჩვენდამო დატეხულნი, რაგვარა მტრად გაიხადეთ, და კვლადცა
ახლას კიდევ უფროსად ახლცინის ქვეყანაში, ასპინძს, ესოდენისა ოსმანისა და
დაღისტნელთ სისხლის დაღვრასზედ თუ როგორ მესისხლედ გვხადიან, და ეს მ. ი. დ.
სამსახურისათვის, ჩვენდა სსურველი საქმე არს, — მაგრა ღრადი ტოტლებენი თვი
სისა ერთგულებისა საქმესა სადიდგან დაგვიმტკიცებს?!

და ამას ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. ესოდენის მოხსენებისათვის არ შეგწინდეს
და თ. ბ. დაუტეხელ ვიუწნეთ.

მ. ი. დ. ბედნიერობით და ღვთისა მიერ შეწევნით, მტერთა ზედა გავიმარა
ფრეთ რა, წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ მახარობელი უმაღლესსა კარსა კინაზტრიგოლ
ხვათულოვი და გიორგი ნათანაილოვი, აზნაური, რომელიც ბრძოლაში დამსწრები
არის, და ამის მიერ მოგხსენდებათ ბრძოლის ამბავი, უკეთუ იხებებს მ. დ. ბ. თ.

დაიწერა ქალაქის ტფილისს. მაისის 12 დღესა, 1770 წელს.

23. Д. VIII. 12 Мая 1770 г. Письмо католика Антонія къ гр. Н. И. Панину.

განაღვიძებს გონებას ჩემსა თქმულისადმი მადლის ღრადობის ბრწინება
ლებისად აწინდელი გარემოება, და უადიესად ესე, რამეთუ მისი იგი დიდებულე
ბა, გონიერი მზე, ავღუსტა ჩუწნი გამოუტეგებს რა შარავანდედთა წყალობისათა
სიმსწრაფლისამებრ უგრძეს და უშორეს განტეგებასა, ამსაგავსებს მოძრავობასა
და შორსმიწთამელობასა მზიურთა შარავანდედთასა, ხოლო ყოველსავე ზოგად
მიჭყენს წყალობისა შარავანდედთა მახლობელთა ზედა და შორიელთა.

ესე გუბარით ამით განთენითა წყალობისათა მეცა უღირსი წყალობასა ნიჭე
ბულ ვიქმენ მ. დ. უზუნად შეილთადმი შესაბამთა წყალობისა დინებთაგან, რომელ
მივიღე მწსგავსებასა სარცხოვრებელისა მის ჩუწნისა საღმრთოაჲს განტეხულებისა,
რომლითადაცა შექქმნა დიურთმან ცხავრებაჲ შორის ქუწყანისა, ვინადაცა ვინათგან
სამღუდეღმთავრობათა მით ჰანალიითა წყალობით ნიჭებულ ვიქმენ სამღუდე
ლოაჲსაგან. იმჲ. მ. წინაშე საკურთხეველისა მდგომარე ვჭმადლობ მ. დ. ჩემდამო
ესე გუბარისათჲს წყალობისა. ხოლო საქართველოაჲს მომართ ესე გუბარ შეწყა
ლებისა და ძეთა შორის თჲსთა აღრიცხვასათჲს ჩუწნისა მ დ., რამეთუ განიღუძა
მძინარემან სურვილმან ჩუწნამან და წინაპართა ჩუწნთამან, უგალობ გმითა მადლო
ბისათა მადიდებელსა ავღუსტაჲს ჩუწნისასა და ვიტყვი: დიურთი უფალი და გამო
გვიჩნდა ჩუწნ, განმზადეთ დღესასწაული ჟამსა ყოველთასა ვიდრე რქათამდე სს
კურთხეველისათა; ჩუწნთანა არს დიურთი, ქსტანთ წარმართთა და იძლიენით!

ესოდენისა კეთილშემთხუწეს ჩუწნისა შემდგომად მივიღეთცა უბედურე
ბა, — რომელ ღრადი ტოტლებენი, დენერადი გარდამავალი ფიცისა თჲსისა და დენე
ბ

რადი თუნიერ უოფლის ჭირის მღტოლწარე ბრძოლითგან, არა მცირედთა მოქმედებს ძვრთა. ხოლო ამათ უოფელთა მიერთა გარემოებათაგან უცალოა ჩემი ძმა მეფეა ირაკლი, მტერთა მიმართ მოქმედი, დიდის ბრძოლისა და ჩინებულისა ძლევისა მომგები, დააყენა მტერთა მიმართ ბრძოლისაგან, ამად რომელ ლენკადლი რუსეთისა ივლტუს და არა მისცემს ლაშქართა რუსეთისათა ნებსას მტერთა მიმართ ბრძოლისას, და ჭსტავს ძლიერად არტილერიასს, რათა არაფინ წარიღოს მტერთა მიმართ ბრძოლისა სხმარად,—ამათ მიერ დგას აღუსრულებელ მსახურებაჲ მ. ი. დ.

ვითხოვ თ. მ. დ. ბ. რათა ძმაჲ ჩემი მეფეა ირაკლი სამეფოაღთურთ თუხით აქუნდეს ბწყინუალებასა თქვენსსა მფარულლობასა ქვეშე, არათუ ამისთვის, რომელ შესაფერი თ. ბ. მიიღოთ ნაცუალი, არამედ ვითარცა ქრისტიანეთათს იღუწოდეთ ამათთვის თქვენს—კეთილ მსახურებისთვის თქვენსისა ჭრწმუნებულისა მ. დ. უოფლისა როსიისა უბირულესისა მინისტრობისა.

შემდგომად ამისა შევედრებ თავსაცა ჩემსა მფარულლობასა თქვენსისა მადლის დ. ბ.

თ. მ. დ. ბ. მარად ღვთისადმი მლოცულნი და უქვეშემსი მოსამსახურე სტოანი არნიკვისკოპოზნი (ღ) კათალიკოსი უოფლისა სსქართულაჲს. დანიწერა ქალაქს ტფილისს. მისის 12 დღეს, 1770 წელს.

24. Д. XV. 13 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ кн. А. Р. Моурову.

თქვენ ბწყინუალებას ჩვენთვის რომ ჩხევაები მოეწერა—იმის ჰასუსად ეს იუწვევ: განცხადებით იცი მე ღრად ტოტლებენტან მტრობის მიზეზი არ მაქვს, ამის მეტი, რომელიც აწუერიდამ იმ სხით გამობრუნდა, ჩემის თავით და ქვეყნით აღსასზობელად მტერს მიგვცა, ჩვენი უოფლითურთი იმედი მისის დიდებულების ჯარი მოიტაცა, ანანურს მიიყვანა, რომლისაც ყველას გვეგონა სწორეთ რუსეთსავე წასულა,— ეს მეორეთ ჩვენის ქვეყნის წახდენა იყო. ყველას თვით მისის დიდებულების სწვენი გვეგონა, და ჩვენს გონებაში ამ ზემოთქმულებით ღრადი ტოტლებენი უოფლად მოწყალის კელმწიფის ორგულად აღმოჩნდა. რადგან დაჟინებით გირჩევთ არესტის უქნელობა და კლავერის ჩვენთან მოუსვლელობა, მე რე სხლაც კაცი მოგვივიდა,—ღრადი რუსეთად აღარ წასულა. ამ საქმისათვის დიდათ მადრო ელნი ვართ, რომ კაი ჩხევა მოგვივიდა: რადგან აღარ წავიდა ღრადი რუსეთს, არესტიც აღარ დამტკიცდა შენის ჩხევისაებრ, და კლავერიც აღარ დავიბარეთ მეორეთ.

მისის იგ, ჩლო წელს.

25. Д. VIII. 13 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

კნ. ანტონი მორჩაფოვის დამარწმუნა [ტოტლებენმა]: იმერეთში რომ იყო—
კამისის ჭქონიაო, იქიდაშ რომ მოვიდაო საქმე და ვალდებულობა აღარა აქვს რაო
საქართველოშიო, მერმე ასე თქვა—შვიანი, თუ ჯაშუში არისო, და იმისგან ყოველ
ფერში საქმეებში მაფრთხილებდა საიდუმლოთ, და მეუბნებოდა, რომ ხმაღ ყერილი
არისო, ამისთუხ, იმ ღრადის ტოტლებენის სიტყვითა [სიტყვით გამო], თითქმის
დიდი ეჭვი მქონდა; და ახლა 30 აპრილს მ. ი. დ. და თ. მ. დ. ბ. წიგნები რომ მომი-
ვიდა იმათის ძალით ცხადად ჭსჩანს, რომ ამასიაც მოტუეებს ცდილობდა. ამასაც
მოგახსენებ: თითონაც, მორჩაფოვმა, მგონია იცოდა, რომ ტოტლებენი ავის თვა-
ლით უყურებდა, მაგრამ თავისი ვალდებულება მ. დ. სამსახურზედ არ დაუკლია, და
ასე გვახალისებდა ჩვენც მ. დ. სამსახურზედ და იმედს გვაძლევდა მ. დ. მოწყალებას,
როგორც უერთგუელს მ. ი. დ. მონას ეკადრება და ვალი ჭსძევს, და ეს ამისთანა
ერთგულება კიდევ საქმიანაც აღსრულა ჩვენთან ყოფითა, ასწინძის რამში გაუყრ-
ლად დასწრებითა. თუმცა თითონ ღრ. ტოტლებენისგან ამ მორჩაფოვის წემო-
წერილი ამბები გვესმოდა, მაგრამ თითონ ისე პატიოსნად იმყოფებოდა ჩვენთან,
რომ ჩვენ და ყოველნი ჩვენნი უმანი დიდად მადრიელნი ვართ, და ამისთვის თ.
მ. დ. ბ. მოგახსენებთ, რომ ეს მორჩაფოვი მ. ი. დ. ერთგულებისათუხ და სამსა-
ხურისა დირსი განლაგსთ, რომ წმიდის გიორგის რაღენის წყალობა დაემართოს
და თ. მ. დ. ბ. მოწყალებით მიიღოს ამისთანა კაცი, რომელმაც მტრის პირდა-
პირაც ყოფნით მრავალჯერ კარგი და სსარტებულო რჩევები მოგვითხრა.

ტფილისს. მაისის 13, წელსა 1770.

26. Д. VIII. 25 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 95.

რომელიც რატივეისთვის და მასთან მოსრულის ჯარისთვის თ. მ. დ. ბ.
უწინვე განუცხადეთ, ის მოგხსენდებათ, და როდესაც ამ სხნით დაბრუნებულმა დრადმა
იანარაღ მაიორმა ჩამოიარა ქართლი უსმართლობით, და ორჯერ წიგნი მივსწერეთ
და შეუკრა მოკინდამეთ, ურთიერთა მიმართ მისლვა და პასუხი, არც ერთისა მოგუ-
ცა, და მივიდა ღუშეთად—იქ ციხის ზარბაზნები მოგვტაცა და ანანურს გარდვიდა,
რომელიც უფრო სამარადისო გზა არის რუსეთის იმპერიისა და საქართველოსი,
გვეგონა რუსეთად წარმოსლვა მისი და, ჩვენ ამის მხილველთა, რუსნი და ქართ-
ველნი აქ მყოფნი შემოვიკრიბენით, და რადგანცა ღრადისა რუსეთად წარმოსლვა

თავისის კამანდით ჩვენის ქვეყნის დიდი სავნებელი იყო და მ. ი. დ. სამსახურის უკან დასარჩომად ვხედავდით, და მტკრთ სიხარულის, და გათამამების მიცემას, და მიზეზად, ამისთვის ჩვენთან ერთობითა საზოგადოთა არესტი დაფამტიცეთ ღრთ ტოტლებენისა და კრმლის შემოსხნა, და ჰოდზოლოგინიკი, რომელიც რომ აქ ჩვენთან მოვიყვანეთ თავისის ნებათა, იმან წიგნი გვთხოვა და გამოგვართვა ღრთ ტოტლებენის არესტისა და დადგა ჩვენთანა; მასუგან შევიტყუეთ, რომ მ. ბ. დრ. ტოტლებენი ანანურდამ რუსეთის იმპერიისაკენ აღარ წარმოხრულიყო და ანანურს იდგა, ამისთვის ღრთთვის არესტი დაფამდეთ და დაფაცადეთ, და ეს სქმე მ. ი. დ. ნებას მივანდეთ ყოფლითურთ, და კნიაზ რატიევს, ჩვენ რომ წიგნი გამოგვართვა, რომელშიც დრ. ტოტლებენის არესტი ეწერა, ის წიგნი მალალს კარზედ გამოუგზავნია, რომელსაც, ჩვენის გაშინჯულობით, არღარა ჰქონდა ამ არესტის წიგნის გამოგზავნის თანამდებობა, ამისთვის რომ ყოფლითურთ უკმარად აღმოჩნენილი იყო ის წიგნი არესტისა. ამ სქმემ ასე გაიარა და ამისთვის მოფანსენე თ. მ. დ. ბ. რომ ამისის მოკესენებისა თანამდებობა გვაქვსდა.

გვალად უჭემშარიტესად მოკესენდეს მ. დ. ბ.—ანარალ მაიორის არესტი ორმა სქმემ გამოგვარჩევინა: პირველად, აწუურიდამ მისმა გამოპარვით წარმოხლვამ და, მეორედ, ანანურს მისვლამ,—(ეს ხომ) ოსმალისა და დაღისტნის გზით უკუნ ქტევა არის, და რადგან პირველიცა ისტორია მისი გვსმენოდა. ამსაც ვარწმუნებ თ. მ. დ. ბ. რომ ვინც ყოფლად მოწყალის რუსეთის კელმწიფის ჯარს ამ ქვეუნიდამ წაიყვანდა, მე იმასედ ჩემს თავს დავსდებდი და სიტოცხლეს, და არ გაუშვებდი, მანამ მ. ი. დ. ბრძანება მომივიდოდა, ამისთვის რომ ჩემი და ჩემის ქვეუნიის გაოკრება იქნებოდა, და არც ყოფლად მოწყალის კელმწიფის ნება ვიცოდით.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისის. მაისის 25, წელს 1770.

27. Д. III. 25 Мая 1770 г. Письмо царя Ираклия къ нн. А. Р. Муравову.

რაც აქნობამდის სქმეებმა გაიარა ხომ ყოველივე ზედმიწევნით უწყის შენმან ბრწყინ. ღრთი რომ ამისთანას სქმეებს მოქმედობს ჩვენს ქვეყნებში: გზებს მიჭერს, ჩვენს ციხეებს იჭერს, ოცი-ოცდაათობით კაცს უსევს და ადგოლებს მირბევს და ქვეყანას მიწუებს, დუშეთიდან ზარბაზნები დაუტაცნია და წაუღია და ანანურის ციხეში შეუტანია, და თითონაც შიგ დამდგარა. და გასინჯეთ ესენი თუ რა უჭეროდ და უწყსოდ მოქტევა არის ჩვენთან, და მიზეზის მიცემას ცდილობს ჩვენგან ამაების მოქმედებით, ვითამ ჩვენგან მიზეზი რამ მიეცეს: ან ჩვენმა მთის კაცმა, და გამოსინჯველობის არა მქონებულმან კაცმან, ან ერთმან უბრალოდ კაცმან ერთი მიზეზი მისცეს რამე, რომ თავისი დრკუდ ნამოქმედნი სქმეები

ამითი გაიმართლეს—ამის ეძიებს. აწ შენს ბრწყ. თანამდებობა აჭეხს ამ უწესოდ ქტევის და საქმეების დანახვების, რომ დანახა და კიდევ მისწერო, რომ ის აღა გილი ერთის ჯარის დასადგომი ალაგი არ არის, არც ბაღასი იშოება და არც საყოფი სურსათი იშოება ჯარის კმსაყოფელი; სადაც ინებოს მისმა ბრწყინვალეუბამ ამ ჩვენის ქალაქის სიანდლეს, ან დიდგამს, ან ლილუზედ, ან კოჭორზედ, ან აგჯლას, ანუ თუ მუხრანს, სადაც ბაღასი და წყალი მოეწონოს—თვითონაც იქ დადგეს და ჯარიც იქ დააყენოს. იქ იმისი დგომა და ყოფა მტრისგანაც ავად დასანახავი და სხვათაგანაც. მეც წიგნს მივწერ და ეტების დატიჯეროსთ, რადგანაც მ. დიდ. ნება და ბრძანებას ამისი ჩვენთან ყოფა, უნდა ჩვენთან იყოს.

წელს 1770, მაისის 25 თვეს. ქალაქსა ტფილისს.

28. Д. III. 3 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову.

ბრწყინვალეო კნიაზო ანტონი მოურავოვო,

ჩემო კეთილსარწმუნო მეგობარო!

შენს ბრწყ. ჩვენთვის ეკითხა—მ. დიდ—ბის ოქრო და ვეტხლი რეგორ ინარჩუნება გამომიციხადეო. ჩვენ ასე განაცხადებთ შენს ბრწყინვალეებისადმი: რამელიც იმპერიალი არის მ. დიდ. ის ერთ თუმნად ინარჩუნება დაუყოვნებლად; რამელიც ძველი რუბლი არის ის ექვს აბაზად აჭაურს თეთრზედ, და ახალი რუბლი ხუთ აბაზ ერთ შაურად. ჩვენ ჩვენს ქვეყანაში ბძანებით ძალსაც მოვინდომებდით ყოფლად მოწყალის კელმწიფის სამსახურისათვის, რომ უნამეტნავესადაც გასულიყო ოქროც და ვეტხლიცა, მაგრამ რადგანაც გარეშემო მეზობლებში მეტად არ დაინარჩუნება, ამისათვის ვაჭართ შიანს გაუფთხილდით, რომ ქვეყანას სავაჭრო არ მოაკლდეს.

შენის სიკეთის შარადის წადიერი

მეფე ქართლისა და კახეთისა

ირაკლი.

წელს ჩლო, ივნისის 8.

29. Д. XV. 3 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Тотлебену.

თ. ბ. ვგონებ იტოდეს კნიაზ არტემონ ანდრონიკოვის მოტანილის მათის ი. დ. უკანში რეგორ მტკიცე ბრძანება არის, რომ რაც თქვენი მოყვანილი ჯარი

არი და ან ახლანდელ რუსეთიდან მოსულა ჩვენთან უნდა ბრძანდებოდეთ შემწედ და ძლიერებად ჩვენის ჯარისა, და თუ მე მიწეუენინებია რამე თქვენთვის, ჩემი სვინოდისი, რომელსაც რომ მე არ მამხილებს, და მეოანია, რომ არას დროს რამე თ. ბ. მინახამს ცოტა და მრავალი არა დამიშავებია რა. თუ თქვენ მიზეზს მიდებთ რასმე, ვიცი რუსეთის მონარხისათვის მოგიხსენებია და მოუცადა მ. ი. დ. ბრძანებას, და, უიჭვო არის, რომ ყველანი ამას უნდა დაგჟერდეთ, და ამისთვის ერთმანერტს ნუ შემოგწერებით, და იმისგან უფრო მე, და თქვენს სამდურავსკედ მტერს ნუ გავახსრებთ, და ყოფილად. მ. გ. კრდგულს ჯარსა და ამ ქვეუენებს ნუ შეგაწუხებთ, რომელითაც საქმით იქნებოდეს ისევ მ. ი. დ. ბრძანების მოსვლადმდე ერთმანერტს გულდაფაჟეროთ, და როგორათაც მტერსკედ ბრძანება გვქონდეს შეძლებისაებრ ჩვენისა ვეცადნეთ, და ნუ წარგსწემედთ ამ კეთილს დროებას. პატრონუფროსი გვიანსლებია და კინაზს საზა ამირაჟიბი და სხვას ჩვენს სიტყვას ესენი მოგახსენებენ.

ტფილისი. ივნისის 3 დღესა, წელსა 1770.

30. Д. VIII. 4 Июня 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.

ღვარდიის კაპიტან-პორუნიკმან, რომელმაც მ. ი. დ. ჩვენთვის უდიდსი მალალი წყალობა მოგვიტანა, მართებული იყო ჩვენგან ჟეროფანის პატრივისცემით და ყოფლითურთ შემსგავსებულის სიამოფნით მოგქცეოდით, და გვეამებინა რამე: ახლციხის ქვეუენიდან რომ მოგბრუნდით ის ღრაფთან იმყოფებოდა, სამჟერ დავიბარეთ და სიტყვაც გვინდოდა უმადლესს კანს მოსახსენებელი, რომ მისის პაოროთ განცხადებულ იყო, მაგრამ არ გამოუშვა იანარაღ მაიორმა, თუ თითან არ ინება ჩვენთან მოსვლა, სწორე ვერა შევიტყვევით, და ამისთანა წიგნი მოგვწერა, რომელიც ჩემთვის ყოფლითურთ სათაკილო საქმე არის. ეს არ ეგონოს თ. მ. დ. ბ. რომ მე ამ წიგნში რითაც შეურაცხებით რომ მომპყრობოდეს — მე ის ჩემთვის საწყენად და სათაკილოდ მიმანხდეს: ეს არის ჩემი საჩივარი და გასაკვირებელი — მაგისგან ჩემი შეურაცხება და მტერობა. მე ჩემს სენიდიის რომ ვიცნობ და სჩანს ღვთით მ. ი. დ. სრული ერთგულება, — იმაზედ რა დავაშავე? ამას მწერს და თავის წყაოლიში ცდილობს, რომ მე რუსეთის მონარხის საქმეში და მისის ჯარის სამსახურში ცრუად აღმომჩინოს და, მსგავსად ღრაფისგან ნამოქმედარის საქმეებისა, ორგულად დამდვას, — ამაზედ ყოფლითურთ გაკვირებული ვარ; ვსასოებ ჩემის შემოქმედისგან და მათის ი. დ. სიმაოლოთ მსაჟულეებისგან, რომ ამაზედ სწორე განხილვა მოხდეს — სარგულეო საქმენი ვისგანაც მოქმედებულან ამ დროებში და ანუ უწინარეს — სრულებით აღმოჩნდეს. მე თუ უერთგულესი მოსამსახურე არ ვიყუ მ. ი. დ. როდესაც ღრაფი კავკასიის მთებში მოვიდა — ჩემის თავით და ძმით და

შვილით, და ჩემის თავადებით რად მიგეგებე? თუ მე რუსეთის მონარხის სიმართლით მონების მწაღნელი არ ვიყუხ ამ ერთს ზამთარს მ. დ. ჯარს ჩემს ქვეყანაში რად დაფარებდი, რომ სრულიად ჩემნი მეზობელნი, წარმართნი, თვსად მესისსლედ ამ საქმით მხედვენ? თუ ყოფილად მოწყალის გელმწიფის ერთგულადობის სრული სინათლე ჩემს გონებაში არ იყო—ყარის და ბაიაზეთის სოფლები, და ელები რად დაფარბი? და კიდევ თუ ჭეშმარიტი ერთგულება ჩემს გონებაში არ იყო, ღრთვი რომ ხუთასს კაცს მთხოვდა, მე ჩემის შვილით და ჯარით შემოგვეყარე; თუ კიდევ სისწორით მ. დ. სამსახური არ მინდოდა, იანარაღმადიონი აწუხრიდა ამ წამოა ვიდა, როდესაც შევატევე, მეც რატომ იმასავით უკან არ გამოვბრუნდი? და მტერსე უფრო წინ წამაყენა ღმერთმან და მ. დ. ბედნიერებამ ამისთანა ჩემგან შეუძლე-ბული ძლევაები მოგვცა? თუ კიდევ ჩემს გონებაში ჭეშმარიტებით რუსეთის ყოფილად მ. დ. ერთგულადობის სურვილი და მათგან სთვარველის მარადის დიდად წადი-ერი არ ვყოფილდი, ღრთვიმ ქრცხინვალსა და ქართლის ყოფაში რომ ყოფილი-თურთ თავისი ბრძანება აძლია და მე სრულებით აღარა მგითხარა, და თუთ მოქმე-დებდა კაცთ-ჭერიით და გალახვით, და რთმეით, და თუ კიდევაც უმძლავრესი ძალა და შეურაცხება მიეღო ჩემსედ, მაშინაც სრულით მოთმინებით უმჭვლოდ დაუთმენდი მანამდის ამისთანას მოქმედებას განხევიდი, მაგრა ახლა რომელიც თ. მ. დ. ბ. რომ მისნი ნამოქმედნი საქმენი მომიკენებია, და ამისთანას საქმეებში დაფარვე, ვეღარ დაფარე და ყველა სწორებით განვაცხადე ჩემის მიკლამისებრ. ვეცადე მ. დ. სამ-სახურისათვს და ვცდილობ, რომ ყოფილითურთ ჭეშმარიტებით მოვიქცე. და ეს ნურავის ეგონება საქართველოს დიდის და მტრის კაცისგან, რომ საქართვე-ლოსი, თუ საბოლოოდ გება და ქრისტიანობა უნდა, ამისთანამ კაცმა მტრე ანუ დიდი რუსეთის ყოფილად დიდებულის მონარხის საორტულა იმოქმედოს რამე, ამისთვს რომ რუსეთის სთვარველის მოშორება და საქართველოს არარად ქრევა ერთს ღრთს იქნება, და უფროსად ამ ერთს წელიწადში რაც საქმეები მოკდა ამ მიზეზებით, და თუ მე ქრისტიანე ვარ, რუსეთის მონარხის ერთგული მოსამსა-ხურე უნდა ვიყო. მე შარშანდლითგან, როდესაც თ. მ. დ. ბ. იმერეთის მეფეს სოლომონს წიგნი და იმედი მოუვიდა, იმ ღრთს აქეთ აქამომდე მე და ჩემს ქვეყა-ნას მ. ი. დ. სამსახურისათვს და ამ მიზეზებისათვს რამდენის ათასის თუმნისა ჩვენ დაგვხარჯოდა, რომ თუთ რუსნიც მრავალნი მოწამედ გვეყანან ამასედ, და კიდევ სხვანიცა, რომელთაც ვეკლას ზედმიწევნით ვგტონებთ მოგხსენდესთ, და ახლა ამ ჯარით მტერსედ წასვლაში რა ხარჯი მოგვინდებოდა ი. ბ. კარგა გაშინ-ჯავს ამას, და ეს ჩემ მიერი მოკენებუელი თუ ჭეშმარიტ არს, მამ თუკმე უერთ-გულესი მონა ვყოფილვარ მ. ი. დ.-ს. ნივთის დახარჯავ მ. ი. დ. სამსახურსედ როგორ უნდა კაცის პირმა დაიქადოს, რომ ჩვენი ცხოვრებაც უმურველია მათის ყოფილად მოწყალეების სისამოგნოდ, მაგრა ამისთანას ვარემოებას რომ მივეცნით, ამან გაგვაბედვინა; და კიდევ ეს უფრო ჩემი და ჩემის ქვეყნის კაცთ ერთგულად-ობის უმეტესი დამტკიცება მგონია, რომ ხვანთქრისგან და მისის სიმფლობუ-

ლოსკან, და დადისტინისკან, და აკრეთვე სპარსთაგან, რომელნიც ჩვენ მტრად მოგვეწყდებიან, სრულიად სძაგლად, სძემისსლოდ საუურებელნი შექმნილ ფაქტ, და მათსა შუაზედ მყოფთა, ყოფლად ძლიერის ღვთის გარდა, რუსეთის და რუსეთის დიდებულის მონარხის მეტი სასოება ფისიდა გვექნება, და რომელის საქმით უნდა ამათებრთა კაცთაგან ჩვენ ამისთანა მოუთმენელი გმა, ესე იგი რუსეთის მონარხის ორგულება გვეყვედნიერებოდეს?!

ყვალად უსურსათობის მიზეზს იწერება კავიტან-პორუნიკი, რომელიც ყოფლითურთ დასაჯრებელი და შესაწინარებელი არ არის; ვგონებთ, რომ თავისის ნებით არ იწერებოდეს. ამის მაგიერი სიტუეისტება უწინარესა წიგნსა მოგახსენებთ, რომ რადგანაც ყოფლისავე უსაჭიროესი საქმე არის სურსათი,—იანარალ მათარს ეს უნდა ამ მიზეზით განიმართლოს თავი,—თავარა ქვიშეთის ლაგირსა შინა ყოფასა ჩვენსა ჩემმა ჯარმა პური და ქერი მრავალი იყიდეს მისი ჯარისკაცს, და მტერსედე წარსვლასში ქერი კიდევ მრავალი დაადო, და თვით მეც რომელიმე კაცთა შორიელთათჳს იმავე აურასში გამომცხვარი პური ბევრი ფიუიდე მისის ჯარის კაცთაგან; და აწუურს მისვლასში ღრფის ჯარმა და ჩვენმა ძროხა მრავალი იშოეს, მარტო უახსებობისკან სასმლის ძროხა იმ ერთს დღეს გვინახავს მოყვანილი, და სურსათიც კიდევ იშოეს, და მეც კიდევ ნაშოფნის სურსათითგან რამდენიმე დღე ვიარე, და თუ სურსათი არ ჰქონდა, რად გაუჭირვა კელმწიფის ჯარს საქმე და არ მოიცადა, მეორეს დღეს ხომ მრავალს იშოფიდა და კიდევ მოუტანდით, მაგრამ სულ მიზეზობდა და ახლაც მიზეზობს, თვარემ მოგახსენებთ და აღმოჩნდება.

იანარალ მათარი თავის მოწერილს წიგნებში მრავალჯერ იწერება მ. დ. ერთგულებას და მტერსედე მისლვის სურვილს, მაგრამ ყოფელნი ასე ვსედაფთ, რომ ცარციელის სიტუკით იქადის, და ეს ერთი წელიწადია, რომ მტერი რამე საქმით მოქმედებელი არ გვინახავს რა ამის მეტი. ერთგულების მაგიერა ცდილობს, რომ ერთგულნიც შორს დააყენოს მ. დ. სამსახურისკან, და რომელიც ბრძანებულ არს მტერსედე მისლვა — უფროსად და სად დააგვიანოს.

თ. მ. დ. ბ. ეს კეთილად მოკერენდეს და მოწყალეობით გაშინჯეთ: მე ღრფე იანარალ მათართან რა მიზეზი მაძლევს მტერობისა და რასათჳს უნდა მტერი ვიყო, რომ ამაებს მოფახსენებ თ. მ. დ. ბ. მაგრამ ასეთი გარემოება მომეცა — ყველა უნდა მოგახსენდეს, და უწინარეს ამისაც მოგახსენებთ ღრფე იანარალ მათარი მტერის ქვეყნითგან რომ გამობრუნდა ასეთს დროს, რომ ის გამობრუნება ღრფისა თვით მ. ი. დ. ორგულებად გამოგვანხნდა, და რუსეთის ჯარისა და ჩვენი განსაცდელში მიცემს იყო, მაგრამ დემეტრის ავი არ ინება ჩვენსედე; მასუკან მუნით წარმოსრული ანანურად მივიდა, რუსეთის ყოფლად მოწყალის კელმწიფის ჯარი მოიტაცა საქართველოთგან და რუსეთის იმპერიის სამხლვარსედე მიიყვანა, ყველამ ასე ვგტონეთ, რომ ამ ქვეყნითგან წამომსვლელი შეიქნა. ეს ამბავი მ. ი. დ. ორგულებად აღმოგვიჩნდა და ჩვენის ქვეყნისა სრული ოკრება იყო. მართალია მე ღრფესედე ეს ვიმოქმედე — აქ მყოფნი იმ ჟამს რუსნი, ქართველნი და კახნი შემოყვრი-

ბუნ და გამოფანჩიეთ გრაფის არესტი და რუსეთის ჯარისა მ. დ. უბრძანებულად წამოუსვლელობა, ჩვენს ქვეყანაში უოფა, ისევე მტერთ ბრძოლა, და არც მიგვიწერია და არც კაცის პირით შეგვითვლია, რომ არესტი გვიქნია ღრატისათვისაო. მართალი არის კნიაზ რატივეს ერთი იმ გვარნი ღრატის არესტის წიგნი და თავისთან თანმოყოლილის ჯარის ჩვენთანა უოფისა მივეციოთ, მაგრა იმავ დღეს ამბავი მოგვიფიდა ღრატისა ანანურსავე დგომისა, და მანშევე მოგშალეთ მისი არესტი და მოვანდევიოთ მ. ი. დ. ნებას, და ის წიგნი რატივესთან დაჩა დაფიწებოთ, და იმან ჩვენდა შეუტყობრად უმალდესს კარს გამოგზავნა, და თვთ შეოფათა ღრატთან ოფიცრათაც მისწერა, რომელისსაც, ვჭგონებოთ, რომ თანამდებობა აღარა ჭქონია.

თ. მ. დ. ბ. ჭეშმარიტებით მოიკსენოს, რომ ამ სიგქს თქვენს თავისწყუნას დიდად ვსწუნებარ, მაგრამ ამისთანა საქმეებმა და მწუნარებათა გამაბედვინა: მე ჩემის ქვეყნით რომ მ. დ. მტრეს სამსახურისაგ ნაკლებად დამდვას კაცმა, ჩემთვს მოუთმენელი გულისტანჯვა არის, არამც თუ ორგული დამიძახოს. კეთილ მოწყალებით გაშინჯოს თ. მ. დ. რა დიდი შესწუნებელი საქმე იქნება ჩემთვს და ჩემის ქვეყნისთვის; მ. ი. დ. სომ ასე გრძლად თავისწყუნას ვერ გაუბედვდიოთ და მამ ვისთვს გვეწყინა თავი, რომ თქვენთვს არ მოგვესყენებინა?

დაიწერა ტფილისს. იუნისის 4, წელსა 1770.

31. Д. XV. 1 Июля 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Моуравову.

თქვენმა ბწყინვალემა ზედმიწყენით იცის თუ რა ფრიადის მწუნარებით შეწუნებულ ვარ ჩემის უოფლადმოწყალის კელმწიფის მ. დ. ბრძანებისაებრ, რომ არც მტრის ქვეყანაში არ ფიმოქმედებ, რომელიც მტრობა შემიძლია, და მიზეზნი ამისნი ვამჯობინეთ, რომ წყრილით გამოგიცხადოთ, და მეც უმალდესსა კარსა თანამდებობა მაქუს, რომ უნდა მოვასყენო: თვით თქვენ სართ ამისნი მეცნიერნი დაღისტნიდამ ვითარი ჯარის ყრილობის ჭამბავი მოგუდის, და თვით უიზლარის კამედანტს თქვენთან და ჩვენთან რაც მოეწერა დაღისტნელთაგან მზადება, და ამ ჭამბის მსმენელი ტოტლებუნი თუ როგორ სსარწარკვეთილებში მაგდებს მე და ჩემს ქვეყანას, რომ გუწერს წყრილითაც და ზეპირ დაბარებულებითაც; წყრილით ესრეთ, რომელ ფერ შეგაწყვი თქვენ სპარსეთში და ვერც საქართველოში მოა, და ზეპირ კაცის პირით ესრეთ, რომ ოსმალთ ქვეყანაში ეგრეთ შეგაწყია როგორც რომ ნახეთ.

მეორედ მიზეზი დაბრკოლებისა ესევე იარანალ მაიორი მექმნა, და ამა უოფ-

ღითურთ ჩემ მიერ სასურველისა საქმისაგან მ. დ. ბძანებით ოსმალთ მტერობისაგან ჩემის თავით დამაცდა და დამაყოფნა, და ასე უოფლის გზით საქმე გამიჭირა: ცხებები წამართვა სამი და ოთხი ქართლში, უოფელი სამღუდელო და თავადები ზოგნი დაათიცა და ზოგი ფიცით დაპატიოვა, ასე რიგად აფიცებდა და სიტყვითაც ასწავლიდა და საქმითაც ასდგებდა, — საქმეში იჭვი აჩ იყო, რომ ქართლი ჩემთვის უნდა წაერთმეოვნა, — და ეს რომ თქვენს მპყრობელობას და მეფობრივს საქმეს ვნება შემოქნოს ჩამეო. და ამდროებში გორის ციხეშიც კაცნი გამოგზავნა, რომ ჟელ და სამჯერ ძლით შესულა მონინდომეს, მაგრამ ჩემგან იქ დაუენებულმა ციხის მცველებმა ჩემის ბრძანებით აჩ შეუშვეს; ამისთვის რომ მ. დ. აჩ გგანებო, რომ ბრძანება ქონდეს ამისთანას საქმეების მოქმედებისა, და ღუთით ჩემი თავიც უდ მოწყალის იმპერატორის და მათის უმაღლესობის ცესრევიჩის უკრთულისი მოსამსახურე მგონია ვიდრე ტოტლებენ ღრაფისა, და ამის გარდა ჩამდენს კაცებს მიჭერდა, ჩამდენს თავადებს აქეთ და იქით კაცებს ადევნებდა, და ტყეში ემაღუბოდნენ ისინი, რომ შიშით ახლოს ვერ მიუდგნენ, და ჩამდენს თავადების ხარებს იტაცებდა და ართმეფდა თავისის ბრძანებით, და ჩამდენს შესაწუხებელს საქმეებს სოფლებში შერებოდა, და გინიცის ჩამდენს შესაწუხებელს საქმეებს პატიოებდა იმ სოფლებსა? ჩვენ განათო აჩ ჩვენს ქვეყანას ვრიდებთ და აჩ თვით ჩვენს თავს მ. დ. სამსახურისათვის, და ჩვენ ჩვენი გასჯა და ჩვენი ქვეყნისა სიხარულადც მიმანჩნია, მაგრამ მე კი ზოგს ქართლში აღარა მკითხარა, და ამისთვის განსინჯოს თ. ბ. თუ ჩვენთვის რა შესაწუხებელი საქმეა; და ჩამდენს კაცს უგზავნიდით, და აჩ კიდევ წიგნსა ვწერდით, რომ სანამდის მ. დ. ბძანება მოვიდეს ჩამე დამესხნას და ნუ შოფთავს, ერთმანერთს ფიცით უდ მოწყალის სამსახურზედ შევერთდეთ, და როდესაც იმისის მოხსენებულის და ჩემის მოხსენებულის რეზოლუციის უმაღლესის კარიდამ მოგვიფილოდეს — დაგებით ვუყუნეთ; მაგრამ იმან ჩემი სიტყვა აჩათუ მიიღო, აჩამედ უფროსი მტერობაც გამომიცხადა სიტყვით, საქმით და წერილით. იმან ბძანება აქუს მ. დ. ჩემდამო ბოძებულს წყალობის უკაზში უდ მოწყალის იმპერატორისაგან უნდა მტერზედ ჩემთან იყოს ჩემის ჯარის განსაძლიერებულად და განსამტკიცებულად, და შეძლებისაებრ უნდა ვცდილ ვიყავით ოსმალთ მტერობაზედ, და ღრაფი აჩათუ ოსმალთ მტერობას აჩვენებს, ეს ერთი წელიწადია მოსულა ჩვენს ქვეყანაში, უფროსდა ჩემზედ მტერობას ცდილობს და ჩემის ერთგულის კაცის აკლებასა, დაჯერასა და სიკუდილსა.

ახლა ესეც იმოქმედა: რადგან ბრძანება ჰქონდა მტერზედ ჩემთან ერთად უოფნისა და ჩემზედ წყალობად ბოძებულის მ. ი. ჯარისა, — ეს ჯარი მომტაცა და იმერთად წაიყვანა. ეს დიად ნათლად საცნობი არის: აჩანდროს ხვანთქრის მამულზედ და ჯარზედ ჩვენგან მტერობა აჩ შეიძლებოდა, მაგრამ მ. დ. საფარფლის მინდობითა და მათგან წყალობის ჯარისა და ძალისა ბოძებითა, ჩვენ უოფლის სისრულის შებედვით გაგვიბედავს ხვანთქრის მამულზედ და ჯარზედ მტერობა, და როდენ ძალგვედდა ამავდროს აჩ ვაცადებო და ნიადგ ვესავთ ღმერთს, რომ

შემდგომადაც არა ვრდილოთ და მ. ი. დ. ბრძანებისაებრ ვეცადნეთ საქმისა წარმართებასა.

ესეც იუწყოს თ. ბ. რომ იარსნალ მათორს ესეც უქნია: რომელიც ავად მყოფი კაცი ყოფილა, ორასზედ მეტი, ამ ციხეებში დაუვლია, და ჩვენთვისაც მოუწერა იარსნალ მათორს, რომ ჭარი დამიგდათ თქვენის ქვეყნის მფარველადაც, და მეორეს წიგნში ამის წინაღმდეგსა მწერს, რომ ყოფლითურთ თქვენს ქვეყანაში ჩემგან შემწეობის მოცემა არ იქნებოა. და რა ჭარი იქნებოდა ორასამდის ავად მყოფის მომვლელი კაცი?! და იქილამ ბრძანებასა მწერს, რომ მტერზედ წადიო, რომელიც რომ არ შეჭირვება მე იმისგან მტერზედ მისულის წვევა. შენმა ბრწუნივალებამ იცის, რომ მხსველიც ხარ და გავიხილიც გაქუს, რომ ჩვენი ჭარი სხალციხისა და უახსის ქვეყანასა სტუმს და აოხრებს; არც სხალციხეს აქეთ და არც უახსს აქეთ სოფლებში შენობა აღარ არის სხალქალაქის, შორავლისა, აწყურისა და ხერთვისის გარდა, და ესენიც არტილერიით არიან გამაგრებულნი; და ეს რომელიც თ. ბ. მოგსწერეთ საქმემ გვაძულა, და უეჭველად უწყოდეს თ. ბ. მე ღრავს ამისთანას მტერობაებს არ დაუთმობდი, ამისთვის ვიცით ღრავისაგან უსამართლოდ ჩემი და ჩემის ქვეყნის გამწარება მ. ი. დ. ნება არ იქნებოდა, მაგრამ ამისთვის დაუთმე, რომ მათის ყოფლად მოწყალეებისა მოხრდილობითა; და მეორე მიზეზი კიდევ ეს იყო, რომ ჩემს და ღრავს შუა სხვის სარწმუნოების კაცთა და წარმართთა მატყმადიანთა ჩემსა და იმის შუა სამდურავი და ავი სხელი არა შეეცყოთ რა, რომელ აწყურით იმის ასე გამოქცევას უფარავდი გაკრეშემოთა წარმართთა, და რამდენსაც იმასთან დამშვიდებას და შეერთებას ვეცადე, სანამდის უმადლესის კარდამ ბრძანება მოგვიფილდა რამე, მაშინაც არ ინება დამშვიდება, და მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის და მ. დ. სახისათვის, და მწწამს, რომ რაგორათაც ჩემის წმიდის სარწმუნოებისათვის და ყოფლად მოწყალის დიდებულის რუსეთის მონარხისათვის ჭეშმარიტი ერთგულება მაქუს— იმითი ჩემი საქმე და სამსახური ზოგი ხომ გამოჩნდა და ზოგი უმეტესად გამოჩნდება.

კიდევ შენმა ბრწუნივალებამ ესეც იუწყოს: მ. დ. რომ ბრძანება გვაქუს მეფის სოლომონის და დადიანის შერიგებაზედ ვეცადნეთ თვით ჩვენგანაც უმადლესს კარს მოხსენდა, ჩვენ გურვილები რომ გავგზავნეთ შეტრებუხს, და რომ ამასზედ ან მე, ან ჩემი ძმა, და ან შეილი წავიდეთ, და რაოდენ შეიძლებოდა მათს შერიგებას ვეცადნეთ. შენვე მერნიერი ბრძანდება რამდენს ვეცადე იმათს შერიგებას, მაგრამ მეფემ სოლომონ არ ინება და არც ჩემი სიტყვა მიიღო, და არც დადიანის კაცი ჩემთან გამოუშვა; და თვით დადიანი, მ. ი. დ. ბრძანება რომ მოვიდა შარშან აქეთთა მყოფთა ქრისტიანეთა ზედა, რომ ჩვენ ყოველნი შევერთდეთ და ოსმალთ გებრძოლოთ, ბრძანებისაებრ უდ მოწყალის იმპერატორისა, დადიანმა მაშინვე ჩვენთან მოსულა მონინდომა, მაგრამ მეფემ სოლომონ გუზა არ მისცა, და არც სხუა გუზა აქუს, თუ იმეკრეთზედ და რაჭაზედ არ მოვიდა. ასპინძის გამარჯვების მეთაურს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გავგზავნე, და ჩემი ჭმბავი და ეს გამარჯვ

გება მივსწერე, და ეგრეთვე მეფეს სოლომონს მივსწერე; დადიანს უკაზის კოპია გაუგზავნე და ჩემი ჭამბაფი და ეს გამარჯვება მივსწერე, და ეგრეთვე მეფეს სოლომონს მივსწერე. დადიანს იმ უკაზის კოპია გაუგზავნე მ. ი. დ. რომელიც ქვიშხეთის ლაგერში ჩვენ და იარანალ მათორის ერთად უოფნაში მოგვეფიდა, მაგრამ არც ეს გაუშვა სოლომონ მეფემ და იმისმა ძმამ უწმიდესმა, რომლისაც წიგნი თქვენ გინახამსო თავის ძმას არჩილს რომ სწერს ჩემის კაცის გაუმგებლობას დადიანთან, და ამისთანას საქმეს მოქმედებენ, რომ ჩემზედ მიზეზი ამისთანაებისა სულ არა აქუსთ; მაგრამ მეფეს სოლომონს გონებაში სხვა რამ აქუს და საქმეებისაგანაც აჩენს, როგორცდაც მ. დ. ბძანებული იყო, რომ ჩვენ და იარანალ მათორს უნდა შემოგვეერთებოდა, და რამდენს გვხვეწენით ორნივე ჩვენთან ერთად ახალციხეზედ მისუფას, და რაც პასუხი იმისგან გამოვიდა გვანებ დრათისაგანაც მოხსენდა უმადლესს კაცსა, და მე ჩემგან მოხსენება მაჩუბებული არ მეგონა; და უწმიდესი და იმერეთის კნიაზი რომ სურამს მოვიდა მე მეფის სოლომონის კაი უმა და მახლობელი სულ ამას მეუბნებოდა, რომ ასე ცოტას კაცს რუსის ჯარს რატომ ახვევითო, შენგან გვივიდრო, ხომ იტოლითო ხვანთქრის შეძლებაო, ერთი დიდი ჯარი რომ გამოგისიოსთო, მეტი ხომ არ გინდათო? ისინი ამისთანას ფიქრებში იუფენ და აღარც მტერზედ მოგუფენ, და მეჩემ თეთრის მიუტემლობის სამდურაფსაც ამბობდენ, და კიდევ მეფის სოლომონის ჩემზედ ნამოქმედარნი, თუ სხვათა ზედა, კიდევ უმადლესს კაცს ჩემგან მოხსენებდა.

წელს 1770, იულისის 1.

32. Д. VIII. 4 Июля 1770 г. Письмо царя Ираклия кь гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 99.

პირველ რაოდენისამე დღისა წარმოიგზავნა ჩვენ მიერ კურთიელი კნიაზ გრიგორ ხვაბულაფი და აზნაური იაკობ ნათანაილაფი, და უოველივე ჩვენ მიერ და ღრად ტოტლებებისაგან ქმნილი მტერთა ზედა აღლაშქრებისა და ახალციხისა მკარესა ზედა ბრძოლად წარსლგისა ამბავნი, და მუნითგან ღრად ტოტლებებისა, თხნიერ ერთისაგა საჭიროებისა და თხნიერ მდევარისა, ლტოლუა და უკუმობრუნება უოფლის თავის კამანდით, და ჩვენი უშინავეთესსა მტრის ქვეყანასა შინა შესლვა, და შეწევნითა ღთისათა და ბუნეირობითა მ. ი. დ. თუ ვითარცა ძლევა ვაჩვენეთ, და მოსწყედნ უოველნი თავნი და ჩინებულნი ახალციხისა ქვეყანათა და დაღისტნელთა ბელადნი, თავნი და ჩინებულნი კაცნი მუნ მეოფნი—ესე უოველივე განგაცხადეთ უწინდელსა წიგნსა შინა ჩვენ მიერ მორთმეულსა.

აწ ამას განგაცხადებთ თქვენისა მადლის დრ. ბ. მომართ: ღრად იანარალ მათორმა, ჩამოფლო რა ქართლი უსამართლობითა, მისრულმან დეშეთად, წარიტაცნა

ზარბაზანნი, დუშეთის ტიხუში კაცნი შეიყვანნა და ჩვენგან დაუენებულნი კაცნიცა გამოჰქეცნა, და თხნიერ შემოკითხუსა ჩვენისა მბრძანებლობს და რაცა ჭნუბავს მას ჭყოფს: ჯარი გამოუსიფა ანანურითგან არავის მოუწავს კნიაზ ქაიხოსროს, რომელიც დიდად სამსახურად აღმოჩენილ არის მ. ი. დ. ჯარის გარდმოსლფაზედ სურსათის მიტეპით, არტილერიის გარდმოტანით, ზამთრის სიფიცხის გარდაკლით და მრავლის კაცის ფერკების დასრობით, და აგრევე მრავლის კაცის დაჩხოებით, ამიტომ რომ რუსეთის იმპერიას მახლობელი რომელიმე ჩვენის ქვეყნის სამზღუ-რები და გზები მას აბარია; მოურავი სულ აიკლო, და მოურავი გაქცეული იფლტოდა ცოლ-შვილით. მოურავთან ერთი კნიაზი იყო, იესე შალიკოვი, მოურავის აკლე-ბაში ის მოკლეს ჯარის კაცთა, ჩვენი დასაკლისი და მეკედრობაში მრავალჟერ გამოცდილი.

მრავალჟერ მოგვსწერეთ ღრძე ტოტლებენს წიგნი და აქეთ დაგობარეთ, რომ სადაც მ. ი. დ. სამსახურის კეთილ წარსამართებელია იქ დაფაყენათ, მაგრამ არ ინება, ანანურს დგას ესოდენი ხანია და იმის იქ ყოფას ურიგოდ ჰედვენ, და ჩვენც ასე გვგონია; კნიაზ რატიევი ჩვენთან რომ მყოფობდა თანმოყოფილის ჯარით, იმ სანით როგორცდაც თ. მ. დ. ბ. კურცილისა გამოგზავნასა ზედა მოვასხენეთ, ესრეთ შეწადა, რომ რადგან ამ ჯარის ანანურს გაბრუნებას აქაურნი ერნი ური-გოდ დაინახედვენ, იანარალ მათარი აქ ჩამოსულ იყო ჩვენს სიანლოფეს და ეს რა-ტიევის თანმოყოფილი ჯარი იქ მიგვებარებინა, და თვთ რატიევი, რადგანაც იმ სახეებით ტოტლებენისაგან არესტ ნაქნარი იყო, თვთ უმაღლესს კაცს წამოსულ იყო, მაგრამ იანარალ მათრამა რომ არ ინება ჩვენს სიანლოფეს მოსლფა და ნიადაგ ამ ჯარსა გეთხოვდა, კნიაზ რატიევი თავისის კამანდით გაუგზავნეთ ნადფორნის სოვეტნიკის კნიაზ მოურავოვის რჩევითა და თვით კნიაზ რატიევის მოწა-ბითა.

ამსაც მოვასხენებ თ. მ. დ. ბ. რომ იმერეთის მფლობელთა ურთიერთადმი დატება ებრძანეს მ. ი. დ. და აგრეთვე თქვენ მოგეწერათ ჩვენთხს, რომ მათის დატებისათხს ვიდფაწათ და გავისარჯუნეთ. ჩვენგან ეს ჭეშმარიტებით მოგხსენ-დესთ, რომ ყოვლის ჩემის გულსმოდგინებით ამ კეთილს საქმეზედ გავრჯილფარ და გვიჩვენია წიგნით, თუ კაცის გაგზავნით, და აწცა, თუ მოცალება მივიღეთ, მ. ი. დ. უგაზსაც მიუტანთ და გამოუტხადებთ, და რომელითაც სხით შეიძლება მათი ურთიერთის დატება უყოფლითურთ ცდას არ დაფაკლებთ, რომ ურთიერთს დატენენ და მათის ჩვენთან შემოერთებით მტერს ვბრძოთ, და თუ ჩვენ უცალო ვიქმნებით, უწმიდესს ჩემს მძას კათოლიკოსპატრიარქსს, ჩემს ძეს და რამდენთამე ყოვლად სამღვდელოთა და კნიაზთა წარუგზავნით და მათით ვეცდებით, და რასაც იქმენ იგიცა მოგხსენდებათ.

გვლად ესეცა ეუწეოს თ. მ. დ. ბ.— უწინარეს ამისა განგვიცხადებთეს საქმე ესე ღრ. დენარალ მათარისთხს და კნ. ანტონ მოურავოვისთხს, და გვგონებ, რომ თ. მ. დ. ბ. მოხსენებოდეს ეს ამბავი: ნუცალი, რომელიც არის დადისტანში ერთი

უფროსი მებატონე შთამომავლობით, რომელსაც შეუძლია დაღისტანში ბევრის ჯარის შეყრა და კიდევ უსმენენ დაღისტნელები, ამას, უწინარეს ამისა, ჩემთვის წიგნი მოეწერა, რომ ოსმანთაგან კაცი მოსულიდა და დაეპატიჟნათ ბრძოლად და აღეთქვათ ხაზინა მიტყვად, რომელმაც, რადგან ჩვენთან შემოკრიგებული იყო, ეს ამბავი მუის მაცნობა, და ჩემთვის ჩჩევა კეითხა წასვლისა და შეერთებისა მასთანა და (ან) არ შეერთებისა, და ჩვენ მ. ი. დ. სამსახურის წარსამატებულად მრავლის გარემოებით უჩჩიგეთ არ შეერთება და არ წარსვლა მათთანა, და უქადეთ ჩვენგან ნიგოთა მიერ მოხადლება და მ. ი. დ. წულობა აღუთქვით; და შემდგომად ამისა კვლად წიგნი მოეწერა და კაცი გამოკვანა, რომლისაც წიგნი მოკრთოვი თ. მ. დ. ბ. უწინარეს ამისა, და აწცა თ. მ. დ. ბ. გვანვევს მტერთა ბრძოლასა ზედა, რომელიც ღვითთა და ბედნიერებით მ. ი. დ. შევიძლით, გვცადენით, და კვლად რომლისაც მიზეზითა დგებრუნდით მოკესებულ არს უმაღლესსა კარსა, და უკეთუ აქამომდე ჩვენ და ინანალ მაიორი მტრის ქვეყანაში გყოფილიყო, საიჭვოდ არს გჭკონებთ, რომ ბედნიერებით დ. მ. დიდ დიდნი სამსახურნი წარემართებოდნენ. ჩვენ, ბრძანებისაგან თქვენისა, კვლადცა არა გვცადებთ მტერობად ქვეყანასა ახალციხისა და ყარსისა, და მარადის მსუბუქს ჯარს გვზავნით, და რომელსაც მტერობას შეიძლება—რბევითა და წარმოტყვევებით მეცადინობენ. საჩქმუნოდ ბრძანდებოდეს თ. მ. დ. ბ. რომ ჩვენ მიერ უმაღლესსა კარსა და ამა მტერისა დროსა შემდგომად, უკეთუ ბრძანებისაგან დ. მ. ინანალ მაიორი იმედად ჩვენდა იქმნება და ან კიდევ იმერეთის მფლობელი ჩვენდამო ერთობასა ჩვენებენ მ. ი. დ. სამსახურისათვის, და ესეცა მოკესედეს თ. მ. დ. ბ. უკეთუ არცა იმერთა მფლობელთა ინებოს ჩვენთანა თავის კამანდით შემოერთება, რომელიც ღვითთ ჩვენგან შეიძლება მ. ი. დ. ბედნიერებით თუ როგორ მოვიხდომებთ მტერობას ოსმანთა მიმართ, ყოველივე მოკესედება უმაღლესსა კარსა, და წარმართებელი საქმისა ყოვლად ძლიერი დმერთი არს.

თ. მ. დ. ბ. მოგვლოცნეს ჩემთვის უმაღლესნი მოწყალებისა ყოვლად მოწყალებისა კელმწიფისა იმპერატორისანი, რომელიც ებოძეს წმიდისა მარტიქულისა ანდრია პირველ წოდებულისა ორდენი, რომლისთვის მდაბლისა და განცხრომილისა გულითა მმადლობელი მათსა ყოვლად მოწყალებასა სრულისა მადლობითა ვმადლობთ, და ეგრეთვე ვმადლობთ თქვენცა სრულისა ერთგულებითა.

ხოლო ვინათგან ჩვეულება არს ამისებრითა ბედნიერ შემთხვეულებითა ძველათა შინა, რათამცა თვისსა ყოვლად მოწყალებას კელმწიფეს მძლენი ნიშნითა ძველისათა მიახრთიდენ, ამისთვის წარმოიგონა ჩვენ მიერ ტყვენი ბრძოლათა მათ შინა ჰერომილნი— ოსმანი ორი და ლეკი ერთი, რომელიც გზის სიშორისთვის კმისყოფლად აღგვიჩნდა, და აგრევე ბრძოლისა საჭურველნი და დროშანი მათნი, რომელნიც მოკრთმის უმაღლესსა კარსა კნიაზ ხაალ ორბელიანის კელით, რომელიც თვით ბრძოლათა შინა დამსწრე არს და მკნედ გარჯილ. დასასრულ ამის ვითხროვ თ. მ. დ. ბ. რომ ჩვენგან მოხრთმეულის წიგნებისა, რომელიც კნ. გრი-

გორი ხვაბულაფისკან და აზნაურის იაგორ ნათანაილოფისკან მოგერთმისთ, და ანუ რომელი ან მოგართუთ ამათი პასუხი მალე გვებოდოს, რომ ჩვენი უოფლად სასურფი მ. ი. დ. უოფლად მალაღი ბრძანება მტერთა მიმართ ბრძოლას (ისა) არ და ეცადოს ამისგან უფრო.

დაიწეს ქალაქს ტფილისს. იულისის 4 დღეს, წელს 1770.

33. Д. VIII. 14 Июля 1770 г. Представление отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 67.

მათის იმპ. დიდ-მოწყალეების განმარტებულსა ფრთესა საზოგადოთ ეთა მართლ-მორწმუნეთათვის შეფარებული და ედ განძლიერებულთა და მტერთა ჭეშმარიტებისათა დამამკობელთა კელთა შევრდომით თაყვანისმცემელი, და მათის ბრძანების და წამისყოფის მადლობით, სინარულით და თაყვანისცემით სისხლს თამდე მღწეული და აღმასრულებელი, და მათის ამაღლებულის და კეთილად წარმართებულის რასიის იმპერიასათანა შეერთებულადრატხილი — სრულიად სიმეურთოს მეფე სოლომონ I ალექსანდრესი ედ მოწყალესა დედასა ქრისტიათა ერთასა და ჩვენი სამეფოსა ხსნისა და მაცხოვრებისა მათის უაღ—ბის კელმწიფობასა მნებებელსა მრავალგზით თაყვანისცემით მადლობასა და ქებასა შევსწირავთ.

რს თქვენი დიდ—ის უკელ—ბის მზისა უბრწ—სი შარვანდელი დაბნელებულსა ქვეყანასა ჩვენისა მოეფინა, სინარულისა და ბრწ—ბისა პორფირი შემოსა, და მიერიდგან დუმნა მამადანთა აღზვავებულება და სატოურისანი სილადისა რქა მათი შეიმუსრა. მანამდის ბრწყ. დრათი და ახლავანი მსედართ-მთავარი ძლევა შემოსილის და სამამატო ზნეობით სრულქმნილის ჯარით იმერეთს ჩამობრძანდებოდა, მინამდის დიდად ვიღვანე და ცუცხვათის ციხე 1770 წელსა, ხოლო თთვესა მასისა 15, და ამისა შემდგომად ქუთაისისა ქალაქიცა მიუღე მტერთა მაცხოვრის ქრისტესთა ბილწთა ოსმანთა და მათშინა მეოფნი, რომელიც იძულებით გამოვიყვანეთ, რომელთაცა ქრისტიაზობა ინებეს, განთავისუფლდეს სრულიად, და რომელთა არა, ვითა მათის დიდ—ბის იმპ—ისა მიერ გვებრძანა ეგრეთ განვსკეთ. და რს ბრწყ. გრათი იმერეთის ქვეყანას მოიწია უძლეველის ჯარითა, მამინვე წინ მიეგებენით და ბადდადის ციხესე მივიყვანეთ; და მისვლასაგეთანა უოფელივე მათი ძლიერება შეიმუსრა, და მათის ციხის სიმეურე დაეცა, და მუისვე დავიმორჩილეთ, მარა ბრწყ. დრათისა, რომელიცა მათის დიდ—ბის იმპ—ბის უკაზითა გვებრძანა უაღრესად და უწარმატებულესად სახელოვანად გამობრწყინდა და მისი მკედართ მთავრობისა ძლიერება სახელოვანად წარმოაჩინა. შემდგომად ამისა მოვედით ქუთაისის დანაშოენსა ციხესა და მოვადგეთ, და მორავანს ჩემი

ჟარი ადრიდგანვე ადგა, და მათი მოუძღურება ვისმინე, წაველ სწრაფათ მხოლოდ ჩემის ჟართ და იგიცა დაუყოვნებულად ავიღე, და აწ ქუთაისს ვადგივართ თქვენის დიდ. იმჟ. დაცულნი და წარმატებულნი; და რისა, გინა სამისა დღისა გაძლება არც ამათ, ძალურთ, ხოლო ჩვენ, რომელიცა უყოფლადმოწყალების ბრძანებით გვებრძანა და გამოგვეცხადა — უჟამიერო და საუკუნო წყალობა, — ვითხოვთ ჩვენის თხემისაგან აღუხდელობასა და მათის უდიდ — ის უკელმწიფესობისაგან საუკუნოდ დაცულობასა, და მათის დიდ — ბის იმჟ — ბის წარმატებისა და ერთგულებისა წეღთისა ფიცით დამამტკიცებელნი და კელისმოწერით აღმარსულებელნი უგალობთ და განგადიდებთ მათსა უდიდ — ბით დაცულებასა უკელმწიფესობისა მათისსა უკუნისამდე.

აღიწერა ქალაქსა ქუთაისისსა. 1770 წელსა, ხოლო თთვესა იულისსა 14.

34. Д. VII. 14 Июля 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину.

ყოფლისა საიმერთოსა მეფე სოლომონ აღექსანდრესი მოწლითა და აღტუინებულისა გულით საუკუნოსა დაუფიწებლობასა და ჩვენ შორისა სიყვარულისა დღითი დღე უმჯობესად წარმატებულობასა ვითხოვ. რა მათი დ. ი. შარავანდელი მოაფინა წარმართთა მიერ დახსნელებულსა ქვეყანასა ჩვენსა, მიერიდგან განიყარა ნისლი უღთობისა მათისა და იწყეს აღფხუროდ ქალაქთა და ციხეთა მათთა, და ვითა ძალგვედგა ვიღვანეთ მათის ი. დ. ბრძანებითა და შეწყენითა. და მანამ ბრწუინვალე ღრთი იმერეთს მოვიდოდა ცუცხვათის ციხე ავიღეთ, შორაზანს ჟარი შექმევაუენეთ და ჩვენ უჩეუელისი ჟართა ქუთაისის ქალაქს მოვადგიეთ, და ქალაქს უოკელივე, გარდა ციხისა, ავიღევით, და მრავალნი სულნი გამოვიყვანეთ; და რა შელთატა ქრისტიანობა აღიჩნევეს — ნება მივეცით და რომელნიმე, ვითა მათი ი. დ. უკახით გვებრძანა, ეგრეთ ჟეროვნად განვაცეთ. ჟარის ბრწუინვალე მკედართ მთავარი ღრთი იმერეთის საზღვარზე მოიწია ჩეუელისა და სამეკედრო მეცნიერების წურთილითა და კელოვანის ჟართა, ჩვენ აქედამ მხარულითა გულითა წინმივეცებენით, განვიზრახეთ და ბაღდადის ციხეს [შემოვადგიეთ], და მათი ძლიერება და აღზავებულებისა რქა მალად შეიმუსრა და ციხისა სიმეარე მუის მოუძღურდა, დაუყოვნებულად და დაუხანებულად ავიღევით, და ვითა მათი ი. დ. უკახით გვებრძანა, მისი მკედართ მთავრობის სიქველე უმცესად და უწარჩინებულესად გამობრწუინდა, და განსწავლულის ჟარის სიმხნესიამაყემან ოსმანთ განლაგებული გული ცვილებრ და ადნო და მიწისაებრ დამდაბლა. წამოვედით მუხით ძლევისა გალობისა მეტყველნი და ქუთაისის ქალაქისა დანამთენსა ციხესა მოვადგიეთ, და შორაზანს, რომელი ჩემი ჟარისა მიერ ადრიდგან მოცულ იყო, გამოჩეულის ჩემის კაცით წაველ და იგიცა

მისფლასავე ჩემს ავიდე. და აწ ქუთაისს ვიმყოფებით მაგრად ციხისა შემოზღუ-
დულნი და მათის ი. დ. ტეშინის ბრძანების და საუკუნოს აღთქმის მარადმხედ-
ველნი, და საუკუნოდ მათის უდიდებ. ხელმწ. განძლიერებისა და ერთგულობისა
წინაშე ღუთის ფიციითა მტკიცითა და ხელისწაწერითა ვიდრე სისწლათადმდე
მღვწელები, და განფადიდებთ მათს უყოფლად უმოწყალებობასა უკუნისამდე.

აღიწერა ქალაქსა ქუთაისისსა. 1770 წ., ხოლო თვესა იულისსა 14.

ყოფლისა საიმპერატორსა მეფე
სოლომონ ალექსანდრესი.

**35. Д. VII. 1 Августа 1770 г. Письмо Арагвснаго Моурава
Наиш. Чолонашвили къ царю Ираклию.**

ჩემს უოფლად მოწყალებს კელმწიფეს მეფეს ქართლის და კახეთისას ირაკლის
უმდაბლესად მოგახსენებ.

თქვენს სიმაღლეს კეთილად მოეხსენება ღრთვი იანაჩად მართნი ტოტლეუ
ბენი როგორის სახით დამესხა, როგორ ამიკლა უოფლის ფრით რატკი მქონდა,
და ჩემთან მეოფე თქვენი თავადიშვილი იესე როჭიკაშვილი მომიკლა, და რატ
თქვენი წყალობა ან თვალი, ან მარგალიტი, ან ოქრო, ან გეტხლი, ან სახლის მოთუ-
ნილობა, ან ტანი, ან ფეხი, და ან ცხენი და იარაღი მქონდა და შეგანდა ჩემის სას-
ლობისა აღრათგრი დამჩნომიარა, და ეს გედრება მაქვს კელმწიფესთან, რომ
ამისი წამალი დამედვას რამე: რა რომ მათის ი. დ. უოფლად მოწყალის კელმწი-
ფის იშვერატრიცას ბრძანება მოსულა და თქვენის სიმაღლისაგან იმათი ერთგუ-
ლება გამოცხადებულა, მას აქეთ, თქვენის ბრძანებით, მათი და მათის ი. დ. ჯარის
ერთგული და დიდად გარჯილი მოსამსახურე ფოთილვარ.

თქვენის უმაღლესობის უმორჩილებულესი მოსამსახურე მოურავი არაგვისა
ქაიხოსრო ჩოლოყი.

აღიწერა აგვისტოს 1, წელსა 1770.

**36. Д. VII. 7 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И.
Панину. Пер. т. I. № 216.**

ჩვენგან გამოგზავნილნი კურიერნი მ. ი. დ. უმაღლესს კარს რომ წარმო-
ყვინენ, გინახოტან იანაჩად მართლისაგან ჩემზედ მტრობა გამოცხადებული
ყო, მაშინ წერილებითა და სჯმითა ზოგი ცხებები წართმეული მქონდა იმისგან

და ზოგი მასუკან წამართო, ზარბაზნები დამიტყრია და რაც წამალი მქონდა ანა-
 ნურის ციხეში სრულიად გაიტანა ვიდრე ორას ფუთამდე, ამასგარდა იმ ქვეყნის
 კაცნი თუ სადაც ქართლში მივიდა, თჳაღები და იმ ქვეყნის კაცნი ზოგნი რომელ-
 ნიმე დააფიცნა; და იმ ციხეების წართმევის უკან მასუკან გოგის ციხესაც მართ-
 მეგდა, მაგრა, ფინათგან მ. დ. ბრძანება არ ჰქონდა, იმ ოთხის ციხის წართმევა კი
 დაუთმე, და გოგის ციხე კი აღარ დაფანებე; თუმცა ის ფიცი და ზემს ციხეებში
 მ. დ. ჯარის დადგომა ჩემი სასიამოვნოდ იყო და ჩემი სისხლიც მ. ი. დ. სამსა-
 ხურზედ დასადებლად და სასურველად მაქუს, მაგრამ რადგან ჩემი ერთგულება
 მ. დ. შიშით ბრწყინვალედ აღმოჩენილ იყო, ჩემ მეზობელთა წარმართთა ამაზედ
 რომ ნიშნი მომიტეს და ზემს ქვეყნის კაცთაც ავით დაინახეს, — ამისთვის წუხს ჩემი
 გონება. ამ საქმეებს რომ მოქმედებდა იანაღლ შაირი მე კიდევ ჩემი თანამედებობა
 ეს მეტონა და დიდი წადილება მქონდა, რადგან ორთავე კურთხელები უმადლეს
 კაცსა გვეყვანდა გამოგზავნილი და ჩვენი საქმეები მოკსენებული გვექონდა, და
 მ. დ. ი. რასაც გვიბრძანებდა, ის სრულიადის დამორჩილებით მიგველო, და მანამ-
 დის ერთმანერთი ფიცის სიმტკიცით დაგვემტკიცებინა, და ბრძანებისაებრ მ. დ.
 არ დავჯერა, არამედ უმეტეს მტკრობაც გამომიტნადა, და რომელიც უფლად მოწ-
 უალის კელმწიფის ჩემზედ ჯარი და წყალობა იყო ბოძებული, ისიც მიმტაცა და
 იმეკრთად წაიფანა.

გვლად ამასაც მწერს, რომ შენ საქართველოში შეწევნას ვერ მოგცემ და
 არც მოგეხმარებო, თუ არ ოსმალთ ქვეყანაშია. ეს ჩემის ქვეყნის კაცთათვის
 დაიღ ავი გასაგონია და სასოწარკვეთილებას მისაცემი უიმედობა არის, თუმცა
 ღვთისაგან და უფლად მოწუალის კელმწ. არათუ სიტყვისაებრ იანაღლ შაირის
 მოვედით, არამედ უმეტეს მოწყალებსაც ვსასოებით ღვთისაგან და მ. ი. დ. და
 იმის სიტყვას უმადლესი კარი უმჯობესად გასინჯავს.

და ეს ჭეშმარიტი მოკსენება არის: თუ დიდებულის რუსეთის კელმწ. ჯარისა
 და ძალისა სასოება არ გვექონდა და ან არა გვექონდეს საბოლოოდ, ჩვენგან ხვან
 თქრის ჯარისა და ქვეყნების ბრძოლა და მტკრობა შეუძლებელ იყო, რადგან ამის
 თანას შუათს მიმცა და მომადინა ჩემს სასურველს მ. დ. სამსახურს რამდენ
 სამე ხანსა; რადგან შეძლება ჰქონდა ჩემს ქვეყნებს ოსმალთ მტკრობისა კიდევ
 ვერცდე, რომლისა თვითმხილველ და გამტონე არს კნიაზ მოურავოფი სოვეტნიკი,
 და ამ დროსაც ღვთით მზადება გვაქუს ოსმალთ სამტროდ ფრიადის მოსწრა-
 ფებით. და რამდენსამე დღეში ვიზლარის კამენდანტის წიგნები მოგვივიდა: დადესტ-
 ნელნი ემზადებანო. თუ ესენი წამოვიდნენ, ჩვენი გასინჯულობით, ან იმეკრთზედ
 წავლენ, ან ახლცინის შესწვენელად მივლენ და ან ჩვენზედ მოვლენ, და ამ ცოტას
 ხანობით იმათის საქმის მაყურებელნი ვართ; თუ მოვლენ, შეძლებისაებრ ღვთით
 იმათს მტკრობას ვერცდებით, და თუ არ მოვიდნენ ღვთით დაუყოვნებლად ჩვენ
 მტკრზედ წავალთ.

თ. მ. დ. ბ. ეს მოხსენდეს: თუ თანამედები არ შევიქნები ამ გვარის საქმისა

ხევის სწინიდასით, დიდად მეყარება თქვენი თავის წყენა. მ. ი. დ. უბრძანებია, რომ ეს მეორე წელი მიდის აქეთის მჭხრის ქრისტიანები ჭეშმარიტის შეკრთუბით შეგერთდეთ და ოსმალთზედ მტერობა და ბრძოლა აღკადგინოთ, და თვით ჩვენზედ ბრძანებულ არის და ანაწალ მაიორ ტოტლებენზედ და ნადვარძის სოფელნიც კნიაზ მოურავოფზედ, რომ იმერეთის მიფლობენი ამ კეთილს დროს გეტადნეთ, რომ შევარიგოთ: და შარშანდელთაგან აქამომდე მ. დ. უკასით ბრძანებინებენ მრავალჯერ და მრავალჯერ გვის გეტადნით მეფის სოლომონთან, რომ დადიანს შერიგებოდა, და არ ინება მეფემ სოლომონ, მიზეზი ეს იყო, რომ მამულები უნდოდა მეფე სოლომონს დადიანისთვის წასართმეველად და ერთმანერთთან სხვა ძველი მტერობაც ქტონდათ. შარშან, მ. დ. ბრძანების შემდგომად, ჩემთან მოვიდოდა, რომ თავისი ძმა უმამდლესს კარს გამოეგზავნა, მაგრამ რამდენიც ეტადა, გზა არ დაანება და არ გამოუშვა მეფემ სოლომონ ჩემთანა, და არც იმისი კაცი და წიგნი გამოუშვა ჩემთანა. მტრის ქვეყანაში ასწინძარ ჩვენგან ოსმალზე და დაღისტნელთზედ გამარჯვების მეოთხეს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გაგზავნე და მ. დ. უკასის პირიც თანგაგატანე, რომელიც რომ ოთხს იმერეთის მიფლობელთა თანა მიწერილი იყო, და არც ის გაუშვა; და იმისის ძმის უწმიდესისაგან მიწერილი წიგნი, რომელსაც რომ თავისი ძმის არწილს სწერს, ისიც მოგვიერთმევიან. და მე გაგვირგებულად ვარ ამასზედ, რომ მე მეზობელი ვარ და ჩემი კაცი და წიგნი არ გაუშვა, და ეს მტრე საქმე არის ჩვენდა მომართ, მაგრამ მ. დ. უკასს როგორც ქვადრ და ბრუნება! კვლად მე შარშან დადიანისათვის მიმაცემინა და შეურთდა, ის ჩემგან მოსტემული საფიცრის წიგნი რომ მიქონდა, მათ შორის მიტემული, ის მრავალჯერ გამოიტყნა; დიდად ფრიადის გედრებით გეგედრე, რომ ის მშვიდობა იმით შუა არ დაერღვია, მაგრამ სრულიად არა მიეღობა ჩემი სიტყვა. ეს სიმატლით მოხსენება არის: თუ ორნი მიზეზნი არ მახევენბენ, ერთი—ქრისტიანების დაგოცა და სისხლის დაღვრა და, მეორედ, მ. ი. დ. ბრძანება, რადგან გვაქვს, რომ ოსმალთ უნდა ვებრძოლოთ, და ესოდენს წყალობასაც აღგვითქვამს თვისის ი. დ. უკასში, და მე რომ ეს ბრძანება გამოეშვა და ქრისტიანების სისხლი დამეღვარა და დამეტყუევენბინა, — უსწინიდასობა მეტონა ჩემგან; ვიცი მ. დ. საწყინო იქნებოდა, თვარამ, როგორც რომ ზეთ სიტყვაში მომიხსენებია, მე ამას იმას არ დაუთმობდი. მეფე სოლომონს, განცხადებულა, რომ დადიანი დასახარავად და წასაგდენელად უნდა, რომ მაღლის კარიდამ დაქვარავს, და რომლისაც თანამდებიც არის — მართლად მაღიდებელს რუსეთის მონარხის სამსახურის მაგიერად უოფლად მოწყალეს კვლამ წიფეზედ ორგულად დაანარჩინოს, მაგრამ ჩემის ჭეშმარიტის ერთგულობის გასინჯულობით უმჯობესად ამას გვოცნებ, რომ მაღლის კარიდამ დადიანს უოფელთვის სამსახური განთვისებით ებრძანოს — ან ძმა დაიბარათ იმისი და ან ერთი რჩეული იმისის კნიაზებიდამ, რომ რაც ჭეშმარიტი და სიმატლით მოხსენებელი რამ ქტონდეს უმამდლესმა კარმა უგელა მიწეფნით მოხსენოს, და მასუკან ნებისებერ მ. დ. განგოას.

არაგვის მოურავი ქაიხოსრო თუ ვითარის სახით აიკლო იანაჩაღ შიარმა, და ან იმის აკლებასი ერთი კნიაზი მოკლა, რომელიცა უწინარეს ამისსა მოგვსსენეთ თ. ლ. ბ. რომელისცა მოხსენება წერილით არაგვის მოურავისგან აწ წარმოგვივლენა უმაღლესსა კარსა და ფრიად მთხროველიცა ვართ თ. მ. ლ. ბ. რომ დიდი გარჯილი და ნამსახური არის მ. დ. ჯარზედ, და მოიკითხოს მ. დ. იმისი ამ სახით წახდენა, და ვითხროვთ, რომ რაც წაჭკდენოდეს ისევე მიეცეს. ჩემგან კნიაზ არაგვის მოურავს ქაიხოსროსთან რამდენიმე მიწერილი წიგნები იმის აკლებასი რომ უპოვნია იანაჩაღ მაიარს და უმაღლესს კარს გაუგზავნია, რომლისცა პირები გარდაეწერა და ჩემთვის გამოგზავნა, და ესენი არიან რომელნიც რომ უმაღლესს კარს მიერთმის ჩემგან, და ჩემგან მასვე არაგვის მოურავთან სხვა წიგნებიც იუო მოწერილი ამ წიგნების წინათ და უკან,—ისიც უნდა მიერთმეფა იანაჩაღ მაიარს, მაგრამ რადგან მე შემტერება, თავისის განსჯულებით ცდილობს, რომ ვითამ ერთს სიმტყუფნზედ დამდგას მე. და ესე გასინჯეთ ესე: როდესაც ღრავ ტოტალებენი აწუჭრიდამ იმ სახით რომიღამ გამოგვიბრუნდა მე უფელათურთ მ. დ. დამნაშავედ მგონია ჩემის და ჩემის ჯარის მტრის კელში მიმცემლად, რადგანც ღვთით და მ. დ. ბედნიერებით მტრის ქვეუნებში გამარჯვება მოგვეცა, და იმისი არ ვიცოდით—თუ რას იმოქმედებდა, და ჩვენ არაგვის მოურავს მივსწერეთ, რომ ჩვენს უკითხავად არაგვის გზაზედ არავინ გაეშვა, და მისთვის შევანახებინეთ გზა: არც იმისი კაცი და არც სხვა არ გამოგაშვებინეთ—ტუჟილი ჭამბავი და ავი არავის წამოეღო, და ოთხს და ხუთს დღეს უკან ბძანება მივეცით, რომ იმისი კაციც გაეშვათ და სხვა მგზავრიც. შოკლეუკოფისა რომ სწერია ამავე წიგნში—მართალია გამოქტეულ იუო და ჩვენთან მოვიდა, და ის ფრიადის ვედრებით შემოგვედრებდა, რომ იმისი საქონელი ხამოგვეტანინებინა, და ღრავი რადგანც რომ სამტეროდ იუო აღძრული, ამისთვის შოკლეუკოფის ბარგის საიდუმლოდ წამოღება მივწერე მოურავს, რომ ჩემს და ღრავის კაცებსა ჩხუბი არ გამოეყოდათ. გვეწადა, რომ თავის საქონლით უმაღლესს კარს გამოგვეგზავნა, ვითაც აღვასრულეთ და გამოგზავნებულა. ვჭკობებთ ღვთის მოწველებით, რომ ამ ჩემს წიგნებს ბრალი არა დაუდგის რა.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. აგვისტოს 7 დღეს, 1770 წელსა.

37. Д. XV. 27 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову. Пер. т. I. № 67.

რადგანც ეს სრულება გამოხნდა ჩვენს ქალაქში ტფილისს და თელავს, ვამოჯობინეთ, რომ ჩვენის ფაშილით ან სასაღორს, ან დუშეთს და ან მუხრანს დაესდგეთ, და რადგანც ღრავი ჩემი და ჩემის ქვეუნი კაცთა ამისთანა განცხადებულ მიტრის არის, მე ამას ვსთხოვ თ. ბ. თუ ამასვე გუელდაჯერებული ხართ, რომ ის

ერთს შერთოს გერას იკადრებდეს—მე რომ მტერზედ წასული გიყო, და ჩემი შვი-
ლები და კერძობა ამ შემოწერილს ადგილებში იუუნენ, და ერთი ჩხუბი გადაეკა-
დებოდესთ ღრათისაგან, წავალ და ამ ადგილებისაგან ერთერთში დავაუენებ, და
მე ღვთით მტერზედ წავალ; და თუ ამ საქმეზედ გულდაჯერებული არა ხართ, წა-
წილით გვაუწყოთ, რომ ისევ აქვე ვიქმნებით, ან ისევ კახეთს ჩაიყვან ჩემს სხა-
ლგულთ და ჩემს შეძლებას, და ღვთით მე ისევ მტერზედ წავალ.

წელსა 1770, აგვისტოს 27.

**38. Д. XV. 30 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ
кн. А. Р. Муравову.**

ღრათს რომ მოუწერიას უფალს ზოდზოლეოგნიკს ტუტჩევთან თქვენ იმან
მოცწეროსთ, რომ ჩვენ განვიცხადოთ ესრეთ, რომელ ღრათი ახალციხეს წასულა-
ოყო და მე იმას ჯარი გაუგზავნო, თუ არ გაუგზავნო, თავისის ნამოქმედა-
რის: საქმეების მსგავსად, მე მ. დ. მიმართ მტრად აღმოგჩნდებოდე,—ამის მაგიერი
შენმა ბრწყინვალეობამ ეს იუწოეს: თვით მნახვი და გამგონე ბრძანდებით, ჩვენ რომ
ახალციხის ქვეყნიდამ მოგბრუნდით შემოქართლიდამ, თუ ქვემოქართლიდამ და
კახეთიდან რამედენ რიგათ აუსიეთ ჩვენი ჯარები ახალციხესა და ყარსის ქვეყანასა,
და რამდენრიგად წარიტყვიან მტრის ქვეყნები, და ან თუ როგორ ჩინებულად
გამარჯვება მოუნდათ მელიქოეთს ოსმალთა ზედა; და ეგრეთვე სულხანის შვილმან
რომ მაღვით და გამოპარვით გამოიარა ჯარით კახეთის ბოლოს, უშენს ადგილებში,
ახალციხის მისაშველებლად ბორჩხალუზედ გაიარეს, იმას ჩვენი თათრობაში თარხა-
ნოვი გიორგი, ჩვენგან ბორჩხალუში გაგზავნილი, ბორჩხალუს ვეჭილი ბაადრას
სულთანის და სხვანის დასხმოდნენ და კმა საყოფელი ძლევა მიიღეს, და მრავალი კაცი
მოუკლეს მტრისა, და მრავალი ცხენი და იარაღი დარჩათ. და აგრეთვე თუში მოუ-
რავი გაგზავნე თუშეთს ჯარი დაგვებარებინა ჩვენთვის მტრის ქვეყანაში ჩვენ-
თან თანსახლებლად, რადგანც ჯარს ვუწოდით, და იმათზედ მაღვით და ქურდულად
მისულაიყვნენ სულხანის შვილისაგან ბოძებული ოთხი ათასი კაცი თუშეთს მის-
დომედნენ, მერმე ამ მოსულს ლეკის ჯარს ის ჩვენგან გაგზავნილი ჯარის თავნი,
იმ ქვეყნის კაცნი, შებმოდნენ, მრავალი ლეკი მოეკლათ და კლდეზედ ეყარათ და
თავნი კაცნიც ამოწვევით იმ ლეკის ჯარისა და მრავალი ცხენი და იარაღი დარ-
ჩომოდათ; თუშთ მოურავმა და იმასთან მყოფთ კაცთა რომ ცხვირები მოგვართვეს—
თვით თქვენც მნახვი ხართ. კვალად თ. ბ. ამისი ზედმიწევნით მეცნიერი ბძანდებით,
რომ, თუ ჩვენს ქალაქში და ან თელავში, და სხვაგან კახეთის რამდენსამე ადგილებში
ამ სწეულების მიზეზი არ ყოფილ იყო, და ან აჭამდის სულხანის შვილისათვის არ
გველოდინებინა, უკველად ჩვენ სხლა მტრის ქვეყანაში ვიქმნებოდით; ამ საქმე

ჩვენი ბევრი საქმეები მოშალა, და ახლაც რაც შეგვიძლია ჩვენ იარანაღ მთავრობისგან დამატებით არ გვეჭირება მ. დ. ბძანებისაგან აღმასრულებელი ფართ მტერსედ მოქმედებისა.

ესენი რაც მოგვიწერია, თქვენც სომ მოწამე ხართ, სულ ჭეშმარიტია და კარგად უწეით. აბერ ერთი წელიწადია მოსულა ღრამი და ბ. დ. გ. სამსახური რა გაუკეთებია? ნუ თუ ამას იქადის, რომ რაღაც ორიოდ კოშკი მორანანისა და ბაღდადისა აიღო, რომელშიაც თხუთმეტათხუთმეტი მეომარი კაცი მდგარა? ქუთაისის თვით თ. ბ. კეთილად უწეის, რომ მეშველი ორი ქუანდა: ასპინძის დაინოცნეს, — ის ციხეები იმ მიწეშია აიღო, შიგ საზღო ვეღარ შეუტანეს მეშველის უძალობითა; და სხვა მტრის მამულში იმისგან გაკეთებული მ. დ. სამსახური არა გინახავს რა. მაღლის კელმწიფის საზინას უბრალოდ წარაკებს და მ. ი. დ. ჯარსაც უბრალოდ ხოცს და ღდაფს, და მე ღვთის მოწყალებით, რომელიც შეძლება მაქვს, მტერსედ წასვლას ვაპირებ როგორც შევიძლებთ. კიდევ მოუწერია ღრამისა: ქართუელთა, თუ პური არ მოსცეს და ურემო რუსეთის ჯარსაო, როგორც მოღალატეთ სწორედ ისე გარდავსდევინებთო. ამისი პასუხი ეს იუწუოს თ. ბ.—ღრამს ჩემს ქვეყანაში და ჩემის ქვეყნის კაცთსედ რა საქმე აქვს ან გადასდევინებლად და ან ავად მოსაპურობელად? ჩვენ ბძანება მიგვიცია ქართლში ტუტჩევს რაც ქრცხინა ფალში ჯარი ჭეფს პური მიჭეიდონ და ან კიდევ რაც სხვა საზღო იშოვებოდეს ისიც მიჭეიდონ, აბერ ერთი წელიწადია მ. ი. დ. ჯარი ამ ქვეყანაში არის და თუ არ ჩემის ქვეყნიდამ სხვიდამ სადიდამ უფიდიამ და მოუტანია პური? და იმერეთს რომ გარდავიდნენ და არიან იქაც აქედამ გადაიტანეს პური და ახლაც მიაქვსთ. კიდევ ღრამს მოუწერია: ლეკებს როგორადაც ჩვეულება აქვსთ ადირბეჯანის და სხვის ქვეყნებში ქურდობისა და რბევისა, და კიდევ ახლა რომ ლეკთ გამომარეს და ჩვენის ქვეყნის ზიანს ცდილობენ — ვითამ ეს მე შემოქმედებინოს და წამექუზებინოს, რომელიც ეს სიტყვა დიდის სიცილის ღირსი არის; თუ მე სხვა რიგად ბოროტმოქმედი ვიქნები, ჩემის ქვეყნის დასაკლისი და წახლება მაშინაც არ მენადომება; — ეს ცხადი არის, რომ ჩემი მტერი არის და, მეც, იმ ქვეყნების საქმეების სრულიად უმეცარია, ამისთვის იწერება იმ გვარებსა. მე ყოვლითურთ ვჭვრეტ მ. დ. ბძანებას, და რაც იქიდან ბძანება მოვა ჩვენ იმისი მახურობელი ფართ და იმის მოწმინდნი ფართ.

წელსა 1770, აგვისტოს 30 დღესა.

39. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 72.

რა პირველად მეკადრთ მთავარი და უძლეველი ჯარი ჩვენს ქვეყანასა მოიწია, რაოდენნიმე დღეები დაუუნეს მორანანის ციხის შემოღობვითა, დაუტევა

ცხე უჭარბოდ და წარუყვანს უოველი ჯარი, და გარდავიდა ქართლად მეფისა ირას კლისად; და მას სამთარსა არა მტრედნი შეფონი და ბრძოლანი გარდავიხადენ. რა გარდახული მოიწია და ქვეყანა შეენიერებითა აღივსო, წარვიდენ მეფე ირაკლი და ღრადი ახალციხისა ქალაქისა დასაშურობელად, და ბრძოლისა წამსა ღრადი სას ქართველთა გამობრუნებულ იყო, და საქართველოს ჯარსა რა ამის გამობრუნება ენათ, ფრად შერეულეფენ და თითქმის სრულიადს დანთქმის მისცემოა დენ; მაგრად ღვთისა მრავალსა შეწევნისა დაუფარა და სახელფანი ბრძოლა აღესრულეებისათ. შერეთ ღრადი, ჯარის და არტილერიისა მომმარტებელი, მეორედ მოიწია ჩემადვე ქვეყანად, და ამა უწესოთა მიმოსვლითა მეფე ირაკლი და ჩვენ ძმობისა და ერთსულობისაგან ფრად განგეფო და განგვაშოკა, და რამდენნიმე მიზუნნი და სავნებულნიცა სიტყვანი დასთესნა შოკსა ჩვენსა. რა ვისმინე მათი ჩემადვე ქვეყანად მოქცევა, წარმოუძელ და ბაღდადისა ცხესა მოვადგეთ, და დიდი და აღმატებული მძლეობა ვნახე მაშინ არტილერიისა, რომელმან ადრე დაამსო ბაღდადისა ცხისა სიმუარე, და სხვადა მრავალი განსაძლიერებელი ამბავი მესმინა ღრადისაგან, რომელი მეტრედა მიზუნსა შირველისა აქედან წასვლისასა— ჯარისა სიმტრეკისა, და მეფისა ირაკლიდამ დაბრუნებასა სიემილსა აბრალეობდა, და სხვასა მრავალსა სას ხელფანისა აღსრულეობასა უთუმტოდ აღმითქმიდა, და ამის ძლით მივეცით დადუ მუბასა მისისა სიტყვისა მრწმუნებულთა და ვერ გამოფაცხადეთ. აწ რადგან ვხედავთ სრულიად უოველსაგე ნათლად, არ ძალგვიც დაფარვად ფიცისა და აღთქმისათვის: აქაური ცხეებისა ამბავი სრულ იქმნა, რომელი შირველ გამოფაცხადეთ, — ჩვენის ქვეყნისა სანაპირო გრანიტებზედ ზღვის შირად ოსმანთ ცხეები არის, და ვაწვიეთ მასზედან მისვლა, და მან არა იხება, და ახალციხისა ქალაქი წინა გვიყო, და მუნ განემზადა წასვლად. რადგან აღარ დაიშლებოდა, მეცა განგემზადე ჯარითა ჩემითა და ვაწვეე, და კელმწიფისა წყალბატა ვითხოვე ჯარისა კელისმოსამართავი: არც ჩვენი წასვლა ითნო და არც კელისმოსამართავი მოგვცა. და სხვა რაც შეწევნა გვთხოვა უოველივე განუგაზმეთ და განუგემზადეთ. წარვიდა სწრაფით და, მთაზე ამსვლელი, დაბრუნდა ამაოდ. რა ვეოთ? ჩვენგან ამის დაფარვა არ ეტება. ასე უწესოდ და უსარკებლად მიმოვევთება ამისთანა საკვირველისა ჯარისა დია შესწუსებელი და საგოებელია, მარა დია თავისუფალი და თავის სიმენისა და ჭკუის შინა დობილი კაცი უოფადა, და რა ვეოთ— არა უწეით! ჩვენ კელმწიფისა ბძანებისა მოკხილვისათვის ვერათური გვიკადრებია, და ეს ასე უწესოდ მიმოიქცევა, რომ ერთი სათქმელი საქმე კეთილად ვერ წარგმართეთ. მე რაც ცხეები ავიდე მათი უოველივე დროშა, ზარბაზან-უგუმბარანი და ტყვე უოფილნი რადენნიმე კაცნი და ქალნი მათ მივეც, რომ უოვლად მოწყალის კელმწიფისა წინაშე ნათლად გამობრუნდებან და მასხობელთა ოსმანთა შიში მიეფინება მეტქი; და ეს ასე რიგად იქცევა, რომ უფროსად განაძლიერებს და მგნე ჭყოფს მეტრეთა. თუ ურჩეულესი ვინმე გვებოძება სხვა, რომ ჩვენს სიტყვას ვასმენდეთ, და აქაური გზები და მის ვდის. ამბავი დია ჯერფინად ვიცით, და მრავალგზის გვინახავს, რომელსაცა

და ზოგი მასუკან წამართო, ზარბაზნები დამიტრია და რაც წამალი მქონდა ანა-
 ნურის ტიხეში სრულიად გაიტანა ვიდრე ორას ფუთამდე, ამასგარდა იმ ქვეუნი
 კატნი თუ სადაც ქართლში მივიდა, თავადები და იმ ქვეუნი კატნი ზოგნი რომელ-
 ნიმე დაფიცნა; და იმ ტიხეების წართმევის უკან მასუკან გორის ტიხესაც მართ-
 მედა, მაგრა, ფინათგან მ. დ. ბრძანება არ ჰქონდა, იმ ოთხის ტიხის წართმევა კი
 დაუთმე, და გორის ტიხე კი აღარ დაფანებე; თუმცა ის ფიცი და ჩემს ტიხეებში
 მ. დ. ჯარის დადგომა ჩემი სასიამოვნოც იყო და ჩემი სისხლიც მ. ი. დ. სამსა-
 ხურზედ დასადებლად და სასურველად მაქუს, მაგრამ რადგან ჩემი ერთგულება
 მ. დ. მიმართ ბრწყინვალედ აღმოჩენილ იყო, ჩემ შეზობელთ წარმართთა ამაზედ
 რომ ნიშნი მომიტეს და ჩემს ქვეუნი კატნაც აგათ დაინახეს,—ამისთვის წუხს ჩემი
 გონება. ამ საქმეებს რომ მოქმედებდა იანაღლ მაირი მე კიდევ ჩემი თანამდებობა
 ეს მეტონა და დიდი წადიერება მქონდა, რადგან ორთავე კურიელები უმაღლეს
 კარსა გვეყვანდა გამოგზავნილი და ჩვენი საქმეები მოგსენებული გვექონდა, და
 მ. დ. ი. რასაც გვიბძახებდა, ის სრულიადის დამორჩილებით მიგველა, და მანამ-
 დის ერთმანერთი ფიცის სიმტკიცით დაგვემტკიცებინა, და ბრძანებისაებრ მ. დ.
 არ დაიჭურა, არამედ უმეტეს მტკრობაც გამომიტყადა, და რომელიც უოფლად მოწ-
 უალის კელმწიფის ჩემზედ ჯარი და წყალობა იყო ბოძებული, ისიც მიმტყდა და
 იმეკეთად წაიყვანა.

კვლად ამასაც მწერს, რომ შენ საქართველოში შეწევნას ვერ მოგცემ და
 არც მოტყმარებო, თუ არ ოსმალთ ქვეყანაშიო. ეს ჩემის ქვეუნი კატნათვის
 დიად ავი გასაგონის და სასოწარკვეთილებას მისაცემი უმედობა არის, თუმცა
 დვთისაგან და უოფლად მოწუალის კელმწი. არათუ სიტყვისაებრ იანაღლ მაირისა
 მოგველოთ, არამედ უმეტეს მოწუალებასაც ვსასოებთ დვთისაგან და მ. ი. დ. და
 იმის სიტყვას უმაღლესი კარი უმჯობესად გასინჯავს.

და ეს ჭეშმარიტი მოგსენება არის: თუ დიდებულის რუსეთის კელმწი. ჯარისა
 და ძლისა სასოება არ გვექონდა და ან არა გვექონდეს საბოლოოდ, ჩვენგან ხვან-
 თქრის ჯარისა და ქვეუნი ბრძოლა და მტკრობა შეუძლებელ იყო, რადგან ამის-
 თანას შფოთის მიმტა და მომადინა ჩემს სასურველს მ. დ. სამსახურს რამდენ-
 სამე ხანსა; რადგან შეძლება ჰქონდა ჩემს ქვეუნი ოსმალთ მტკრობისა კიდევ
 ვეცადე, რომლისა თვითმხილველ და გამგონე არს კნიაზ მოურავოფი სოგეტნიკი,
 და ამ დროსაც დვთით მზადება გვაქუს ოსმალთ სამტროდ ფრიადის მოსწრა-
 ფებით. და რამდენსამე დღეში უიზლარის კამენდანტის წიგნები მოგვივიდა: დაღესტ-
 ნელნი ემზადებანო. თუ ესენი წამოვიდნენ, ჩვენი გასინჯულობით, ან იმეკეთზედ
 წავლენ, ან ახალციხის შესაწევნელად მივლენ და ან ჩვენზედ მოვლენ, და ამ ცოტას
 ხანობით იმათის საქმის მაყურებელი ვართ; თუ მოვლენ, შეძლებისაებრ დვთით
 იმათს მტკრობას ვეცდებით, და თუ არ მოვიდნენ დვთით დაუყოვნებლად ჩვენ
 მტკრზედ წავალთ.

თ. მ. დ. ბ. ეს მოხსენდეს: თუ თანამდები არ შევიქნები ამ გვარის საქმისა

ჩემის სწინიდასით, დიდად მეზარება თქვენი თავის წყენა. მ. ი. დ. უბრძანებია, რომ ეს მეორე წელი მიდის აქეთის მჭხრის ქრისტაიანი ჭეშმარიტის შეერთუბით შევერთდეთ და ოსმალთსუდ მტერობა და ბრძოლა აღვადგინოთ, და თვით ჩვენსუდ ბრძანებულ არის და იანარალ მაიორ ტოტლებენსუდ და ნადვარხის სოფეტინგს კნიაზ მოურავოფსუდ, რომ იმერეთის მფლობელნი ამ კეთილს დროს გეტადნეთ, რომ შევარიგოთ: და შარშანდელთაგან აქამომდე მ. დ. უკაზით ბრძანებისაებრ. მრავალჯერა და მრავალჯის გეტადენით მეფის სოლომონთან, რომ დადიანს შერიგებოდა, და არ ინება მეფემ სოლომონ, მიზეზი ეს იყო, რომ მამუსულები უნდოდა მეფე სოლომონს დადიანისთვის წასართმეველად და ერთმანერთთან სხვა ძველი მტერობაც ქტონდათ. შარშან, მ. დ. ბრძანების შემდგომად, ჩემთან მოვიდოდა, რომ თავისი ძმა უმამლესს კარს გამოეგზავნა, მაგრამ რამდენიც ეტადა, გზა არ დაანება და არ გამოუშვა მეფემ სოლომონ ჩემთანა, და არც იმისი კაცი და წიგნი გამოუშვა ჩემთანა. მტრის ქვეყანაში ასპინძას ჩვენგან ოსმალსუ და დაღისტანელთსუდ გამარჯვების შეოთხეს დღეს დადიანთან ერთი ჩემი კნიაზი გაეგზავნე და მ. დ. უკაზის პირიც თანგატანე, რომელიც რომ ოთხს იმერეთის მფლობელთა თანა მიწერილი იყო, და არც ის გაუშვა; და იმისის ძმის უწმიდესისაგან მიწერილი წიგნი, რომელსაც რომ თავის ძმას არხილს სწერს, ისიც მოგვიერთმევეა. და მე გაკავირებულ ვარ ამასუდ, რომ მე მეზობელი ვარ და ჩემი კაცი და წიგნი არ გაუშვა, და ეს მტერი საქმე არის ჩვენდა მომართ, მაგრამ მ. დ. უკაზს როგორც ქკადრას და ბრუნება! კვლად მე შარშან დადიანისათვის მიმაცემინა და შეურვიდა, ის ჩემგან მოცემული საფიცრის წიგნი რომ მქონდა, მათ შორის მიცემული, ის მრავალჯერ გამოიტეხა; დიდად ფრიადის ვედრებით ვევედრე, რომ ის მშვიდობა იმათ შუა არ დაერღვია, მაგრამ სრულიად არა მიეღო ჩემი სიტყვა. ეს სიმატლით მოსსესება არის: თუ ორნი მიზეზნი არ მაუენებდენ, ერთი—ქრისტაიანების დავოტა და სისხლის დაღვრა და, მეორედ, მ. ი. დ. ბრძანება, რადგან გვაქვს, რომ ოსმალთ უნდა ვებრძოლოთ, და ესოდენს წყალობასაც აღვეითქუამს თვისის ი. დ. უკაზში, და მე რომ ეს ბრძანება გამეშვა და ქრისტაიანების სისხლი დამეღვარა და დამეტუყუეკებინა, — უსწინიდასობა შეკონა ჩემგან; ვიცი მ. დ. საწყინო იქნებოდა, თვარამ, როგორც რომ ზეით სიტყუაში მომხსენებია, მე ამას იმას არ დაუთმომდი. მეფე სოლომონს, განცხადებულა, რომ დადიანი დასაჩაკრავად და წასაკდენელად უნდა, რომ მაღლის კარიდამ დაჭკარგოს, და რომლისაც თანამდებოც არის — მართლმადიდებელს რუსეთის მონარხის სამსახურის მაგიერად ყოფილად მოწყალეს კელმს წითესუდ ორგულად დაანარჩინოს, მაგრამ ჩემის ჭეშმარიტის ერთგულობის გასინჯულობით უმჯობესად ამას გვონებ, რომ მაღლის კარიდამ დადიანს ყოველთვის სამსახური განთვისებით ებრძანოს — ან ძმა დაიბაროთ იმისი და ან ერთი რჩეული იმისის კნიაზებიდამ, რომ რაც ჭეშმარიტი და სიმატლით მოსსესენებაელი რამ ქტონდეს უმაღლესმა კარმა უგელა მიწეფნით მოხსენოს, და მასუგან ნებისაებრ მ. დ. განეკოს.

არაგვის მოურავი ქაიხოსრო თუ ვითარის სხვით აიკლო იანარაღ შაირმა, და ან იმის აკლებადი ერთი კნიაზი მოკლა, რომელიცა უწინარეს ამისსა მოვასხენეთ თ. ლ. ბ. რომელისაც მოხსენება წერილით არაგვის მოურავისგან აწ წარმოგვიგულენა უმაღლესსა კარსა და ფრთად მთხოველიცა ვართ თ. მ. ლ. ბ. რომ დიდი გარჯილი და ნამსახური არის მ. დ. ჯარზედ, და მოიკითხოს მ. დ. იმისი ამ სხვით წახდენა, და ვითხოვთ, რომ რაც წაჭკდენოდეს ისევ მიეცეს. ჩემგან კნიაზ არაგვის მოურავს ქაიხოსროსთან რამდენიმე მიწერილი წიგნები იმის აკლებადი რომ უზოგნა იანარაღ შაირს და უმაღლესს კარს გაუგზავნა, რომლისაც პირები გარდაეწერა და ჩემთვის გამოგზავნა, და ესენი არიან რომელნიც რომ უმაღლესს კარს მიერთმის ჩემგან, და ჩემგან მასვე არაგვის მოურავთან სხვა წიგნებიც იუო მოწესილი ამ წიგნების წინათ და უკან,—ისიც უნდა მიერთმეფას იანარაღ შაირს, მაგრამ რადგან მე შემტყუება, თავისის გასინჯულებით ცდილობს, რომ ვითომ ერთს სიმტყუფნზედ დამდვას მე. და ესე გასინჯეთ ესე: როდესაც ღრავ ტოტოლებენი აწუროდამ იმ სხვით რამდამ გამოგვიბრუნდა მე ყოფილითურთ მ. დ. დამნაშავედ მგონია ჩემის და ჩემის ჯარის მტრის კელში მიმცემლად, რადგანც ღვითთ და მ. დ. ბედნიერებით მტრის ქვეყნებში გამარჯვება მოგვეცა, და იმისი არ ვიცოდით—თუ რას იმოქმედებდა, და ჩვენ არაგვის მოურავს მივსწერეთ, რომ ჩვენს უკითხავად არაგვის გზაზედ არავინ გაეშვა, და მისთვის შევანახვინეთ გზა: არც იმისი კაცი და არც სხვა არ გამოვასშვებინეთ—ტყუილი ჭამბაფი და ავი არავის წამოკლო, და რთხს და ხუთს დღეს უკან ბძანება მიგვეცით, რომ იმისი კაციც გაეშვათ და სხვა მგზავრიც. შოგლეუკოვისა რომ სწერია ამავე წიგნში—მართალია გამოქცეულ იუო და ჩვენთან მოვიდა, და ის ფრთადის ვედრებით შემოგვედრებდა, რომ იმისი საქონელი ჩამოგვეტანინებინა, და ღრავი რადგანც რომ სამტყროდ იუო აღძრული, ამისთვის შოგლეუკოვის ბარგის საიდუმლოდ წამოღება მივწერე მოურავს, რომ ჩემს და ღრავის კაცებსა ჩხუბი არ გამოჩეოდათ. გვეწადა, რომ თავის საქონლით უმაღლესს კარს გამოგვეგზავნა, ვითაც აღვასრულეთ და გამოგვზავნეთცა. ვჭტონებთ ღვთის მოწყალებით, რომ ამ ჩემს წიგნებს ბრალი არა დაკდვის რა.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. აგვისტოს 7 დღეს, 1770 წელს.

37. Д. XV. 27 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову. Пер. т. I. № 67.

რადგანც ეს სწულებს გამოხნდა ჩვენს ქალაქში ტფილისს და თელავს, ვამაჯრამინეთ, რომ ჩვენის ფაშილით ან სასაგაროს, ან ღუშეთს და ან მუხრანს დაფსდგეთ, და რადგანც ღრავი ჩემი და ჩემის ქვეყნის კაცთა ამისთანა განცხადებული მტერი არის, მე ამას ვსთხოვ თ. ბ. თუ ამასვე გულდაჯერებული ხართ, რომ ის

ერთს შიგონს გერას იკადრებდეს—მე რომ მტერზედ წასული იყო, და ჩემი შვი-
ლები და კერძობა ამ შემოწერილს ადგილებში იუყენ, და ერთი ჩხუბი გადაკვი-
დებოდესთ ღრაფისაგან, წავალ და ამ ადგილებისაგან ერთერთში დავაყენებ, და
მე ღვთით მტერზედ წავალ; და თუ ამ საქმეზედ გულდაჯერებული არა ხართ, წუ-
რითი გგაუწყეთ, რომ ისევ აქვე ვიქმნებით, ან ისევ კახეთს ჩაკიფვან ჩემს სას-
ლუჯლთ და ჩემს შეძლებას, და ღვთით მე ისევ მტერზედ წავალ.

წელს 1770, აგვისტოს 27.

**38. Д. XV. 30 Августа 1770 г. Письмо царя Ираклия къ
нн. А. Р. Муравову.**

ღრაფს რომ მოუწერია უფალს ზოდშაღვთიანის ტუტჩევთან თქვენ იმან
მოგწეროსთ, რომ ჩვენ განგიცხადოთ ესრეთ, რომელ ღრაფი ახალციხეს წასულ-
ყო და მე იმას ჯარი გაუგზავნო, თუ არ გაუგზავნო, თაფისის ნამოქმედა-
რის საქმეების მსგავსად, მე მ. დ. მიმართ მტრად აღმოგჩნდებოდე,—ამის მაგიერი
შენმა ბრწყინვალეობამ ეს იუწყოს: თვით მნახავი და გამგონე ბრძანდებით, ჩვენ რომ
ახალციხის ქვეყნიდან მოგბრუნდით შემოქართლიდან, თუ ქვემოქართლიდან და
კახეთიდან რამედენ რიგათ აუსიეთ ჩვენი ჯარები ახალციხესა და ყარსის ქვეყანასა,
და რამდენრიგად წარიტყვიანა მტრის ქვეყნები, და ან თუ როგორ წინებული
გამარჯვება მოუხდათ მელიქათა ოსმალთა ზედა; და ეგრეთვე სულხანის შვილმან
რომ მაღვით და გამოპარვით გამოიარა ჯარით კახეთის ბოლოს, უშენს ადგილებში,
ახალციხის მისაშველებლად ბორჩაღუზედ გაიარეს, იმას ჩვენი თაფირობაში თარხა-
ნოვი გიორგი, ჩვენგან ბორჩაღუში გაგზავნილი, ბორჩაღუს გვილი ბაადრას
სულთანს და სხვანს დასხმოდნენ და კმა საყოფელი ძლევა მიიღეს, და მრავალი კაცი
მოუკლეს მტრისა, და მრავალი ცხენი და იარაღი დარჩათ. და აგრეთვე თუში მოუ-
რავი გაგზავნე თუშეთს ჯარი დაგებარებინა ჩვენთვის მტრის ქვეყანაში ჩვენ-
თან თანხასლებლად, რადგანც ჯარს ფერიდით, და იმათზედ მაღვით და ქურდულად
მისულიყვნენ სულხანის შვილისაგან ბოძებული ოთხი ათასი კაცი თუშეთს მის-
დომედნენ, მერმე ამ მოსულს ლეკის ჯარს ის ჩვენგან გაგზავნილი ჯარის თაფნი,
იმ ქვეყნის კაცნი, შებმოდნენ, მრავალი ლეკი მოეკლათ და კლდეზედ ეყარათ და
თაფნი კაცნიც ამოეწვიოთ იმ ლეკის ჯარისა და მრავალი ცხენი და იარაღი დარ-
ჩომოდათ; თუშთ მოურავმა და იმასთან მუოფთ კაცთა რომ ცხვინები მოგვართვეს—
თვით თქვენც მნახავი ხართ. კვალად თ. ბ. ამისი ზედმიწევნით მეცნიერი ბძანდებით,
რომ, თუ ჩვენს ქალაქში და ან თელავში, და სხვანს კახეთის რამდენსამე ადგილებში
ამ სხეულების მიზეზი არ ყოფილ იყო, და ან აქამდის სულხანის შვილისათვის არ
გველოდინებინა, უკვალად ჩვენ ასლა მტრის ქვეყანაში ვიქმნებოდით; ამ საქმემ

ჩვენი ბევრი საქმეები მოშალა, და ახლაც რაც შეგვიძლია ჩვენ იარანაღ მიაოროსიგან დაპატიჟება არ გვეჩივრება მ. დ. ბძანებისაებრ აღმასრულებელი ვართ მტერზედ მოქმედებისა.

ესენი რაც მოგვიწერია, თქვენც ხომ მოწამე ხართ, სულ ჭეშმარიტად და კარგად უწეით. ატერ ერთი წელიწადია მოსულა ღრამი და ბ. დ. გ. სამსახური რა გაუკეთებია? ნუ თუ ამას იქადის, რომ რაღაც ორიოდ კომპი შორაზანისა და ბაღდაღისა აიღო, რომელშიაც თხვთმეტოხუთმეტო მეომარი კაცი მდგარა? ქუთაისისა თვით თ. ბ. კეთილად უწეის, რომ მეშველი ორი ჭეჟანდა: ასპინძის დანობრეს, — ის ცხიკები იმ მიზეზისა აიღო, შიგ საზღო გედარ შეუტანეს მეშველის უძალობითა; და სხვა მტრის მამულში იმისგან გაკეთებული მ. დ. სამსახური არა გვინახავს რა. მაღლის კელმწიფის საზინას უბრალოდ წარაგებს და მ. ო. დ. ჟარსაც უბრალოდ ხოცს და ღაღას, და მე ღვთის მოწყალებით, რომელიც შეძლება მაჭვს, მტერზედ წასვლას ვაპირებ როგორც შევიძლებთ. კიდევ მოუწერია ღრამისა: ქართუელთა, თუ პური არ მოსტყვს და ურემიო რუსეთის ჟარსაო, როგორც მოღალატეთ სწორედ ისე გარდავახდევინებთო. ამისი პასუხი ეს იუწყოს თ. ბ. — ღრამის ჩემს ქვეყანაში და ჩემის ქვეყნის კაცთზედ რა საქმე აქვს ან გადასხდევინებლად და ან ავად მოსაპურებლად? ჩვენ ბძანება მიგვიცხია ქართლში ტუტჩევის რაც ქრცხინვალში ჟარი ჭეჟავს პური მიჭეიდონ და ან კიდევ რაც სხვა საზღო იმოგებოდეს ისიც მიჭეიდონ, ატერ ერთი წელიწადია მ. ო. დ. ჟარი ამ ქვეყანაში არის და თუ არ ჩემის ქვეყნიდამ სხვიდამ სადიდამ უუიღნია და მოუტანია პური? და იმერეთს რომ გარდავიდნენ და არიან იქაც აქედამ გადაიტანეს პური და ახლაც მიაჭვსთ. კიდევ ღრამის მოუწერია: ლეკებს როგორადაც ჩვეულება აქვსთ ადირბეჟანის და სხვის ქვეყნებში ქურდობისა და რბევისა, და კიდევ ახლა რომ ლეკთ გამოიარეს და ჩვენის ქვეყნის ზინის ცდილობენ — ვითამ ეს მე შემოქმედებინოს და წამეკეზებინოს, რომელიც ეს სიტყვა დიდის სიცილის დირსი არის; თუ მე სხვა რიგად ბორბობოქმედი ვიქნები, ჩემის ქვეყნის დასაკლისი და წახდენა მაშინაც არ მენადომება, — ეს ცხადი არის, რომ ჩემი მტერი არის და, მეცმე, იმ ქვეყნების საქმეების სრულიად უმეცარია, ამისთვის იწერება იმ გვარებსა. მე ყოველითურთ ვჭვრეტ მ. დ. ბძანებას, და რაც იქიდან ბძანება მოვა ჩვენ იმისი მაუწყებელი ვართ და იმის მოწმინდნი ვართ.

წელსა 1770, აგვისტოს 30 დღესა.

39. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 72.

რა პირველად შეკადრთ მთავარი და უძლეველი ჟარი ჩვენსა ქვეყანასა მოიწია, როდენნიმე დღეინ დაუყენეს შორაზანის ცხის შემომდგომელთა, დაუტევა

ცხუ უჭარბოდ და წარუყვანს უოველი ჭარბი, და გარდავიდა ქართლად მეფისა ირან-
კლისად; და მას სამთარსა არა მტრედნი შეფონი და ბრძოლანი გარდავიხდენ.
რას განათხუელი მოიწია და ქვეყანა შეენიერებოთა აღივსო, წარვიდენ მეფე ირაკლი
და ღრბი ახალციხისა ქალაქისა დასაპურობელად, და ბრძოლისა ჟამსა ღრბი სს-
ქართველთა გამობრუნებულ იყო, და საქართველოს ჭარბს რა ამის გამობრუნ-
ება ეცნათ, ფრთხილ შერეულები და თითქმის სრულიად დათქმის მისცემო-
დენ; მაგრამ ღვთისა მრავალსა შეწევნასა დაუფარს და სახელგანთი ბრძოლად აღესრუ-
ლებინათ. მეგრეთა ღრბი, ჭარბის და არტილერიისა მომმარტებელი, მეგრეთა მოიწია
ჩემადვე ქვეყანად, და ამა უწესოთა მიმოსვლითა მეფე ირაკლი და ჩვენ ძმობისა და
ერთსულობისაგან ფრთხილ განგეფო და განგვაშოკა, და რომდენნიმე მიზეზნი და
საგნებულნიცა სიტყვანი დასთესნა შოკსა ჩვენსა. რა ვისმინე მათი ჩემადვე ქვეყ-
ნად მოქცევა, წარმოუძედ და ბაღდადისა ციხესა მოვადგეთ, და დიდი და აღმატე-
ბული მძლეობა ვნახე მასშინ არტილერიისა, რომელმან ადრე დაამსო ბაღდადისა
ციხისა სიმუხრე, და სხვადა მრავალი განსაძლიერებელი ამბავი მესმინა ღრბისაგან,
რომელი მეტრეოდა მიზეზსა ზირგელისა აქედგან წასვლისასა— ჭარბისა სიმტრეკესა,
და მეფისა ირაკლიდამ დაბრუნებასა სიუმილსა აბრალედა, და სხვასა მრავალსა სს-
ხელგანთისა აღსრულებასა უთუმტოდ აღმითქმიდა, და ამის ძლით მივეცით დადუ-
შებასა მისისა სიტყვისა მრწმუნებულთა და ვერ გამოვაცხადეთ. აწ რადგან ვხედავთ
სრულიად უოველსავე ნათლად, არ ძალგვიც დაფარვად ფიცისა და აღთქმისათვის:
აქაური ციხეებისა ამბავი სრულ იქმნა, რომელი პირველ გამოვაცხადეთ, — ჩვენისა
ქვეყნისა სანაპირო გრანიტებზედ ზღვისა პირად ოსმანთა ციხეები არის, და ვაწვიეთ
მასზედან მისვლა, და მან არა იხება, და ახალციხისა ქალაქი წინა გვიყო, და მუნ
განემზადა წასვლად. რადგან აღარ დაიშლებოდა, მეცა განემზადე ჭარბითა ჩემითა
და ვაწვიე, და კელმწიფისა წყალბადა ვითხოვე ჭარბისა კელისმოსამართავი: არც
ჩვენი წასვლა ითნო. და არც კელისმოსამართავი მოგვცა. და სხვა რაც შეწევნა
გვთხოვა უოველივე განუკარგებო და განვუმზადეთ. წარვიდა სწრაფით და, მთაზე
ამსვლელი, დაბრუნდა ამაოდ. რა ვეთო? ჩვენგან ამის დაფარვა არ ეგება. ასე უწე-
სოდ და უსარგებლოდ მიმოკვეთება ამისთანა საკვირველისა ჭარბისა დია შესწუ-
ხებელი და სატიობელია, მარა დია თავისუფალი და თავის სიმეზისა და ჭკუისა შინ-
დობილი კაცი უოფლა, და რა ვეთო— არა უწიეთ! ჩვენ კელმწიფისა ბძნებისა მო-
ხილვისათვის ვერათური გვიკადრებია, და ეს ასე უწესოდ მიმოიქცევა, რომ ერთი
სათქმელი საქმე კეთილად ვერ წარგმართეთ. მე რაც ციხეები ავიღე მათი უოვე-
ლივე დროშა, ზარბაზან-უემბარანი და ტყვე უოფილნი რაოდენნიმე კაცნი და
ქალნი მათ მივეცე, რომ უოვლად მოწყალისა კელმწიფისა წინაშე ნათლად გამობრ-
წინებება და მასლობელთა ოსმანთა შიში მიეფინება მეტქი; და ეს ასეკრიგად
იქცევა, რომ უფროსად განაძლიერებს და მგნე ჭყლფს მეტრეთა. თუ ურჩეულესი
ვინმე გვებოძება სხვა, რომ ჩვენს სიტყვას ვასმენდეთ, და აქაური გზები და მის-
ვლისა ამბავი დია ჭკროვანად ვიცით, და მრავალგზის გვინახავს, რომელსადა

უჩნეუდეთ დაგვემოჩინებოდეს, თუ ადრე სახელგანთი ძლევა ვერ აღვადგინოთ, ჩვენი სიტყვა უმტკიცო და შეუარსებელი უოფილა; და თუ არაფერს გავგიგონებს, ჩვენ უფლად მოწყალის კემწითის შიშით ვერაფერი გვიწყენია და ბრალეულობისაგან თავისუფლებას ვითხოვთ, და ნება მათის მოწყალებისა იყავნ ყოველს შინა.

ერთს ამას ვითხოვ თქვენის ბრწყინვალეობისაგან, რომ მოხდეს მანიერის კამანდაში განწყობულობა, სახელად ეფრემ თამაზოვი ჭკვინ, ბრძანება იყოს, — რომ მეზობლს ენის შესაწყენელად, რომ ჩემგან მისის შიშით ეუწყებოდესთ ამბავი.

სეკტემბერს 19, 1770 წ.

40. Д. VII. 19 Сентября 1770 г. Представление царя Соломона имп. Екатеринѣ II.

მოხილვე დედობრივითა წყალობითა დედაო ყოველთა ქრისტესმოხსიადულთა ერთა და იხილვე განთენილი ვედრება ჩვენი! ოდეს მათი დიდებულების იმპერატორის მზისა უმბრწყინვალესი დიდთა და მტრეთა სწორად მიმთენი შარავანდედი წარმართთ საცთურითა დარულებულსა ჭკუანსა ჩვენსა გარდამოუფინა და სიმკნე-მეცნიერებით წუკთილი ჯარნი შესაწყენელად ჩვენდა მოიწია, — მიერთაგან თიციოთა ჟურთფანითა და მტკიცითა მათი დიდებ. იმპერ. ამბლუბულისა რქისა ერთგულობსა და განძლიერებასა ზედა საუგუნოსა აღთქმითა კელი მოვაწყრეთ და ჩვენი სამეუფო მათსა განძლიერებულსა იმპერიასათანა შეერთევით, და რომელიცა მათის უმადლებულობის რანიმე სავნო არის — მისიცა განტხადება აღვსთა ქვით. აწ ვხედავთ, უდ უდიდებულესო ხელმწიფეო, და ვერ ძალგვიც დაფარვად შიშისათვის და აღთქმის: ჯარისა სიმხნე სისრულისა წუკთილება და ზედმიწევნობა ლებით გამოცდილება თრიად საგვირო და განსაცვიფროა, მარა რაოდენნიმე მიზეზნი მკვლართ-მთავრისანი წინაუყოფენ და დამდაბლებენ, და მათსა ძლიერებასა ჭფარვენ, რომელი რაიცა მათი დიდებ. იმპერ. უკანით გვებძანა, თუცა მკუდართ მთავრისა ენება და ეწადა მისი აღსრულება, მათის უკვლამწიფეობის ძლიერებასა ვფიცავ, რომელ თუნდი სახელნი და სახელგანთნი საქმენი აღსრულებოდენ, და რამდენნიმე ქალაქნი ოსმანთ მიედებოდენ; მარა უწესად მიმოკვეთება თრიად შკაჭირვებს და აურვებს ჯარსა, და რომელიცა უმჯობე და რჩეული გზებია, ბრძანებისაებრ, რომ გამოუტყდავთ, ესრეთ თანწარკდება ვით საფლტოსა რსმე ამალას; და მარად ვიურვით და ვწუხვართ, და სარტყვილისა თარდა შირსა გვაფარია, რომე სხვათა მრ მრავალნი ძლევანი ისმან და ჩვენ ესოდენსა ხანსა ერთი სადიდებელი და სათქმელი საქმე ვერ აღვასრულეთ; მარა დია თავისუფლებით მტროერი და სიტყვა შეუწყნარებელი კაცი უოფილა, და რა ვუოთ არა ვუწიეთ, უდ მოწყალეო? და მეორედ ჩამოვიდა ჩვენთანავა ჭკუანად, წინ მიგებებე მხიარულებით და წარუძღუ ბაღდადისა ციხესა, და მოვადგეთ, მარა არტილერიისა სიმარჯვე-წყობილება მან განმა-

კვირფა და მხიარულებითა აღავსო გონება ჩვენი, და სხვადა მრავალი საკანსტანტინოპოლი და ნუტეში ვისმინე მამის ღრთისაგან, რომელი პირისპირ მეტყუადა: თუცა პირველ აქედამ წასვლით შეტაწუხეო, მარა ჯარი არ მუაყდა საკმაო, და მის თვის წაგელ, აწ, რადგან ამდენი ხელოგანი ჯარი მომიფიდა, ნახე რამდენნი სახელოგანნი და დიდნი საქმენი აღვასრულებინო. მე ამ ამბისა სმენითა მხიარულ ქმნილმან და უფროსად კელოგანისა ჯარისა მიერ ბაღდადისა ტიხისა ადრე დამსახ ბისა მხედველმან, მათი დ. ი. წინაშე გამოგატყდა მათი სიტყველი; მარა აწ ვხედავ, რომ მხოლოდ სიტყვა იქმნა და არა საქმე. წარმოგედით მუხითცა და, ვითა წინათ, მივეცით მათსა საუწყოსა, და ქუთაისის და ნახაშვისა ტიხესა მივადგი, რომელი სიყმილისაგან ფრად მოუძღუებულ იყო და მიწვენილ იყო დანთქმასა, მარა ჩემნი კაცნი შამოგაყენენ და მათ ვარწმუნენ ადვილად აიღებენ, და უფროსად დიდი შიში და ძრწოლა მიუთენებთ სხვათა ქალაქთა, და მათის ძლიერების გმა განისმის მეთქი, მარა მან ჩემი კნახი და სხვანი უბრალოდ კაცნი დაიჭირა—ომანთ შემწენი არიანო. ედ უამწლესო ხელმწიფეო, ათექვსმეტი წელი სრულ იქმნა, რომ ომანთ ბრძოლაში ვიჭირფი და ვუჭრები, და რამდენნი ბრძოლანი და განსაღდელნი გარდასხე დიან თითოეულად არ წარმოითქმის, და მათნი შემწენი რამდენიმე მოვსწყვიდენ, რამდენნიმე დავაბრძენ, და მრავალნი სულნი ჩვენი სამეფოოთ წარგსდევნენ, და თუ ესენი ჩემნი მტერნი და ომანნი შემწენი ყოფილიყუნენ, მათი ჩემთან ყოფა ვითა ეტებოდა, მარა დია სწრაფთა და გაუშინჯავად მხედველობს. აწ კიდენ ჩვენი ქვეყნის სანაპიროს ადგილებზე, ზღვის პირათ, ტიხეები არის ომანთა, და ვაიძულე მათზედან მისვლა. დია შორად განმივიდა და არც მასუნი მიგო რიგიანი, თანა წარმხდა და ახლცხეს განუმხდა წასავალად, დია სწრაფით, და ჯარისთვის საზრდულის შეწყება ითხოვა და, რომელიც ჩვენი შეიძლებაოდა, განუმზადეთ. ვგონებ ნაკლებობა არაფერი ქქონდათ საზრდელისა. განამზადე მეცა თავი ჩვენი მუნ წასასვლელად და ვაუწყე ღრთისა: რადგან მიხვალ, მეც ჩემის ჯარით კელმწიფის ჯართან მოგწედე მეთქი. და რომელიცა მათის დ. ი. წყალობა გვებობა ჯარის კელის მოსამართლად ვითხოვე: და არც ჩვენი წასვლა ინება და არც დ. ხ. წყალობა მოგვცა. ასე მიპასუხა: თუ ხუთასის კაცით წამოხვალ, წამოდიო, და თუ მეტს წამოიყვან, შენი წამოსვლა არ იქნებაო. მე ამის სმენა დია მეტა და განკვირდი,— ხონთქრის ბრძოლა და დიდროანის ქალაქების დაპყრობა ხუთასის კაცით როგორ იქნებოდა? და დავიღუე. ამას წინათ მევე ერეკლესთან წაფიდა ახლცხეს და დია უჯუროდ და ურტებად დაბრუნდა, და ახლა კიდევ ეს იყო წაფიდა და ტზიდამვე დაბრუნდა, და აქვე ჩამოფიდა, და ასე უსარკებლად და უხმისად მიმოგვეტება დია შესწუხებელი და სანსრცხელია, და განსაღდებელია მტერთა. ჩვენი დაშლით და რჩევით ვერაფერი ვასმინეთ, და რა ვერთ?

აწ ესე ყოველი ტყუამართი ამბავი მათის მოწყალების წინაშე განკვირვანი და ნება ედ მ. ხ. თუ არ გამოგვეცხადებინა და დავეფარა, მათს მრავალს მხედველს თვალს არ დაეფარებოდა და შემტოდედ გამოგნებდებოდა. აწ რადგან

გამოგატანდეთ, ბრალულობისგან თავისუფალნი ვართ. თუცა მათი დ. ი. უკაზი-
საებრ აღსრულებინა და ჩვენ და მეფე ირაკლი ერთმანეთისგან არ განგვწყალებით,
და ჩვენი უმჯობესის გზების დანახება შეესმინა, და მამინ კეთილად ვერ წარმარ-
თებუდიერა გოგელი საქმე—და ბრალუღნი გიქნებოდით, მარა რადგან მე და მეფე
ირაკლი განგვწყალა, და არც ჩვენი რჩევა და სიტყვა შეიწყენარა, მათის აღსრულებისა
საქმისგან დია უბრალე ვართ. თუცა მათი დ. ი. ბძანება იქნება და სხვასა ვისმე
ურჩუელისსა ებძანება მკადართ-მთავრობა, რომელიცა მათი უდიდებულესობის
სამადლებელი იუოს, და რადგან მათის იმპერიასათანა ჩვენც შეერთებულნი ვართ,
სიტყვასა და ურჩუელისსა გზების დანახებასა ჩვენც გვისმენდეს; თუ ადრე ვერ
გასმინათ მათს უღ ამადლებულს იმპერატორობას სახელგანნი ძლეგანი, ჩვენი
სიტყვა უმტკიცო უოფილა, და თუ ჩვენი სიტყვა არ შეიწყენარება და აქური გზუ-
ბის და მოსვლის ამბავი არაფერი გვეკითხება, ჩვენც ბრალულობისგან თავის-
უფლებას ვითხოვთ, და ნება მრავალმოწყალის ხელმწიფისა იყავნ მარადის.

სკადემბერს 19, 1770 წელსა.

41. 24 Сентября 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. Р. Муравову.

რომელიც თ. ბ. ჩვენთვის წერილით ეთხოვნა—თქვენის თხოვისაებრ ბძანება
მიგვიცხია: გემოქართლის ქვეყანაში რომ მ. ი. დ. ჯარს პური მიჭვიდონ, და რომე-
ლიც კაცი როდენსაც პურის ფასს მიუტანს, იმოდენს პურს მიჭვიდონ; ხარისა და
ურმისა თვით თ. ბ. მოკესენება, რომ როდენსაც ღრფ ტოტლებენი ჩვენს ქვეყა-
ნაში იყო თუ როგორ ძალად ართმეფდა, რომ საბრალე გლეხს კაცს ერთს ფულს
ქიჩას არ აძლედა, და კიდევ უხორცდენ ხარსა და უჭამდენ, და ჩემის ბძანების ში-
შით პატრონი ხმას ვერ ამოიღებდა, და ახლა რომ რაც ქრცხილვანში და იმის
კეობაზედ ურემი და კარი უოფილა სულ ძალად წაურთმევიათ და წაურეგანათ, და
სხვა, რომელსაც ტოტლებენის ბძანებით როგორც რომ აჭირვებენ და აწუხებენ
გემოქართლის გლეხთკაცთ და შეურაცხებაში ჭყავსთ თ. ბ. ესეც კარგად ესმის
და იცის. მე ჩემსა და ჩემის ქვეყნის უბედურებას ვაბრალე ამისთანას შოფოთის
შემთხვევას, რასაც მწუხარებაში ღრფ ტოტლებენისგან შეუუენებულნი ვართ. მე
სპარსეთში სხვას კაცის ამხანაგათაც ვუოფილვარ და სპარსეთის კელმწიფისთვისაც
მამისახუროა, მაგრამ მე ჩემს ფაშაში ამისთანას შოფოთსა და მწუხარებას არ შეგწერ-
ბივარ, და აღარც ამდენის ქვეყნის იმისგან გასაწყულებისა და უსამართლოდ და
ურბოოდ მოქტევის მოთმინებასა შემიძლია. ვგონებ, რომ სულ ზედმიწევნით
იცოდეს შემნა ბრწყინვალეობა, და სულ ჩვენის დიდთა და მტირეთაგან ტესმოდეს,
რომ რა უოფა დაჭმარებობა ხოლმე ტოტლებენისგან, ჩემის მტრობით, ჩემის
ქვეყნის კაცთ.

ახლა ხომ იარანაღ მაიორი იმერეთს იმყოფება და ჯარით თან ახლავს; ვალდებული იმერეთის ქვეყანა არის, რომ ჯარი, ურემი და ბური რაც ჯარს ეჭირება— იმათ მოუპართონ კელი. ახლა როგორ შეუძლია ზემოქართლს, რომ დაშქარსაც გამოვიდეს, შინამოადგომილს მტერს, ლეკსაც, ზასუხის გასცენ და შინ საბრალოს გლეხს კაცს რაც კარი და ურემი ჰქონდეს ისიც წაერთვას? თუ მისის ი. დ. ჯარი ჩემს ქვეყანაში იყო, როდენ შეიძლება ყოვლის სამსახურის თანამდებობა გვაქვს, და სანამდის იყვნენ კიდეც, სამსახური გასწივეს, მაგრამ იმერეთის მაგიერ ჩვენი ქვეყანა რად უნდა პურსა და ხარსა, და სხვის სამსახურისათვის სწუხდეს? მაგრა ტოტო ლებენი ჩემი მტერია და ჩემის გულისათვის აწუხებს საბრალოს ჩემს ყმებს, და წელსაც იმ შკარის კაცნი უხნაგნი დარჩნენ.

როგორადაც ახლა თქვენი ჩემთან მოწერილი წიგნი აცხადებს, რომ მოგიწერიათ: ღრავ ტოტოლები იწერებოდა სადმე მე კაცი დამეყენებინოს და პეტრე ბრუხიძეს ღრავთან მომსვლელს კაცს და ღრავთან პეტრე ბრუხის წამსვლელს კაცს ვაჭკრინებდი, რომელიც ეს სიტყვა სიტანისაგან არის სიღრუთ გაკეთებული და მოგონილი, და ვინც ამ საქმეში ცრუი და მტყუანი არის სიტანისაგე დამცემელი და შემუხსვრელი დასცემს და შემუხსავს, და რუსეთის დიდის მონარხის რისხვასაც საუკუნოდ მისცემს; მე ამაში ყოვლითურთ მართალი ვარ, რომ ეს ჩემგან ქმნილი საქმე არ არის, ეს მტერობით მოგონებული და ტყუილი არის. შენმა ბრწყინვალეობამ გასინჯოს, რომ იმისი რაღა უნდა დაიჯერებოდეს ჩემი და ჩემის ქვეყნის მტერობა, და თქვენ ვალდებული ხართ, რომ მისგან ჩემი და ჩემის ქვეყნის ეს ყოფაუბი უმაღლესად მოახსენოთ. ახლა დუშეთიდან რომ გამოვილაშქრეთ, დიერთს ვიმოწმებ, რომ არ შემეძლო, ავადც ვიყავ, რომ თვით თქვენგე იცით, მაგრა მე მ. ი. დ. სამსახური ასე მსურს ვითა თვით ქრისტესი, და ამისთვის ჩემს შეუძლეობობას არ მივხედე და გამოვედი მ. დ. მტერზედ ბრძოლად, და წინააღდგომად. არ ველი მ. დ. ყოვლად მოწყალის კელმწიფისაგან, რომ ჩემი და ჩემის ქვეყნის შეწუხება და შეურაცხება არ მოიკითხოს.

დაიწერა სეკდემბრის 24, წელსა 1770, ალკეთზედ.

42. Д. VIII. 26 Сентября 1770 г. Письмо армянскаго епископа Исаи къ царю Ираклію и примѣчаніе этого послѣдняго. Пер. т. I. № 75.

მონა იესო ქრისტესი და თქვენი ფებთა მტერნი ისინი ეპისკოპოსი, დღე და დამ თქვენი მლოცველი და თქვენი გამარჯვების მონატრე! ჩვენო ბედნიერო კელმწიფე, ახლა აქ [ვარ] და ახლო შევიქვითი: წავედი მაჭმედა ქურდისტანს, იეზიდების უმთვრლის ვნახე, თქვენი ბედნიერი რაჟამ უზგენე—დიდად გაეხარდათ, თქვენი (მ) თაგ

ზედ დაიდეგეს და თქვენი მორჩილი შეიქნენ. ჩემო კემწიფე, ამას გუბეწებთან, რომ ღუთით გამარჯვება მოგეტყოს; სომომას ტინეს თხოულობენ: ტარაელი ტინე ჩვენ მოგეტყოს, საქანელი არ გვინდა, რომ თამამი იეზიდანა იქ მოგეტყოდეთ. ამ წყალობას ეძებენ თქვენგან, ამას მოვასვენებ ჩვენ მწყალობელს კემწიფეს, რომ დიდ კარგი ვაჭარები არიან; მოსულს აქვთ რაც იეზიდები არიან სულ ამის მორჩილი არიან, თავი იეზიდებისა ეს ჩობანად არის, ჩემო კემწიფე.

დაიწერა მარამობის თვის იგ გასულს, ქკს უნს.

(აზის ბეჭედი სომხური
გუწარწერით).

ქ. ეს ესია ისორთ ეფისკოპოსის მოწერილია; ამას თქვენი მად. ღრთუ. ბრწე. გაშინჯავს. თუ რუსეთის ჯარი და მეფე სოლომონ და ჩვენ ამ სათხუელ ერთად ვყოფილიყავით, ჩვენს ქვეყნებსაც მტრისაგან დავიცავდით, ესენიცა და ამ მხრის ქრისტიანებიც ჩვენ შემოგვიერთდებოდნენ, და დიდი ძალი მოგვემატებოდა საზოგადოთ ქრისტიანეთ მტერთ ოსმალთზედ. ეს წიგნი მომივიდა სეკდემბრის კვ, წელს ჩლა.

ი რ ა კ ლ ი .

**43. Д. VIII. 26 Сентября 1770 г. Письмо варталета Исаи
къ царю Ираклию.**

მონა ესო ქრისტესი, თქვენი ფეკთა მტვერი და თქვენი ბძანების მორჩილი, და ნიადგუამ თქვენი გამარჯვების მლოცველი ესია ვართაპეტი—მოგასხენებთ! ჩვენ ბედნიერს კემწიფეს ამას მოგასხენებთ: თქვენი ბედნიერი ოჯახიდან რომ წამოვედით აზრის ქა, მოველი ერეკანს სადამოთათ, გვინდოდა ერეკანიდამ ჩუმათ წამოვსულიყავით, რომ აზვის არ ვეცნეთ ვისმე. ერთიც ვნახოთ ეზმიადინის კათალიკოზმა იასაულები გამოგვისია, დაგვიჭირეს, წაგვიყვანეს ეზმიადინს, ბერი დარდუსარი გაწიეთ, თქვენის წყალობით ჩითხოვლი გურგინა იქ მოგვესწრო, იმან მოგვარჩინა, იმ დარდით გზაზედ ავთ გახედი, იმ დღეს შეუძლოთ გახლდი, მასუკან თქვენი წყალობით კარგათ შევიქენ, წაგვი იეზიდებიც ვნახე და ისორის კათალიკოზიც სიუვარულობით თქვენი ყული შეიქნენ, ჩემო კემწიფე. მე რაც თქვენი ბძანება იყო ყოველს კუთხეზედ გავისარჯეთ. სანამ ცოცხალი გახლავართ, თქვენი მლოცველი და თქვენი მოსამსახურე გახლავარ. ამას გუბეწებით ჩვენს ბედნიერს კემწიფეს, რომ დიდ მეშინიან—ერთი თქვენი წყალობის უბობის წიგნი გვიბოძოთ. ერთ ამას მოგასხენებ, რომ ამ იეზიდებს, ამ კათოლიკოსს სიმონს ერთი თქვენი წყალობის წიგნი უბოძოთ ქართულსა ენით, რომ ამით გუელიც გაუმაგრდესთ. დაიწერა მარამობის თვის იე, ქკს უნს.

(აზის სომხური წარწერით ბეჭედი).

ქ. ასურთ ვხისკობოზი ისაია, რომელიც ამის უწინაჲს ჩვენთან მოვიდა და გვითხრა: ასურთ შემოკრება უნდათ თქვენით, — ეს იმის მოწყობილია, და იმ ასურთ მოციქულიც იყო ჩვენთან დიდის გედრების ხმით, რომელიც უწინ ამისსა მალას კარს მოგახსენეთ, რომ ამათ ჩვენი შემოკრება უნდადათ. ეს წიგნი მომივიდა სკვტემბრის კვ, წელსა ხლა.

ი რ ა კ ლ ი .

44. Д. VIII. 9 Октября 1770 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину. Содержание т. 1. № 50.

საჭიროდ თანაგუბრს, რათა მასადის ჩუქნი ვითარება უმადლესსა კარსა მოჭსენდეს:

ოდეს მტრის ადგილიდამ მოგებრუნდით და ჩუქნი კუჩიელი, რომ წარმოიგზაგნა უმადლესსა კარსა, შემდგომად ამისა, რადენ ჩუქნგან შეიძლება, არ ვაგნადეთ რსმალთა ზედა მტრობაჲ. აწ განცხადებულ იქმნას თქუქნისა მად. დრავ. ბრწყ. წინაშე, რომ ამ მასლობელ დროსა ხამგზის და რთხგზის ჩვენმა ჭარბმა კმასყოფელი ძლევაები მიიღეს რსმალთა და ლეკთა ზედა, ეკე ვითარე, რომ მათი კმასყოფელი იყო წყალობისა ღვთისათა და ბედნიერობითა მ. იმჲ. დიდებ., სხუგუბრ მტრის ქუქნის დაბრუნასა და წარმოტყუქნუასა გარდა, რომელთაცა შიქუქლი გამარჯუქნა მოუფიდათ კნიაზ მელიქოვთა ავთანდილს და გიორგის რსმალთა ზედა, რომელთაცა მრავალი მოკლეს და მრავალი შეიპურეს, და გზის სიშორისგან უნაშეტნაგვის ვერ გამოგვზაგნეთ ბრძოლასა ამასა შინა დაშორილი კაცი, და არს გამოგზაგნილი სსმი რსმალი, — ერთი ფაშის შვილი და რჩი სხუა, და ამ ბრძოლასა შინა მოიკლა ჩუქნის მხრიდამ კნიაზი ბაადურ ციციანოვი, ბრძოლასა შინა გამოცდილი. და კვალად ათხუთმეტსა აგვისტოს კუშუხის მთავრის შვილს მან, ჭაჭი გერეიბეგის ძმაჲ, მანქმად, რომელმაც რომ ათას რასის კაცით გამოიარა ახალციხის მისაშველებლად კახეთის უშენის ადგილებიდაჲ, და გზიდაჲ გამოპარვით გამოვლელ, და ბორჩხალუს უეცრად გამოიარა, და რომელიც ჩუქნგან გავზაგნილი თათუნიბაში კნიაზ გიორგი მოურავოვი და სულთანის ბაიდრისსა, და ბორჩხალუს ვეაქილი ჭარით იმ ადგილის მტველად დაგვედგინა — ესენი უკანიდამ მოქწიგენ და შეებნენ, და კმასყოფელი მოსწუფიტეს და შეიპურეს ლტოლვილნი, ზოგნი უკან გაიქცნენ და ზოგნი ახალციხისკენ გაიქცნენ; და ამასა ძლევისა შინა შეპურობილი სსმი ლეკი წარმოგვლინეთ ამაჲ რსმალთა ტყუქნთაგანს, რომელიც არის ერთი ანა დიელი ფირმაქმად და ერთი შამხალის კაცი, და ერთი ქოდალეელი.

ამ კუშუხის მთავრის შვილის ჭაჭი გარაი ბეგისგან და იმისის ძმებისგან დაბარებულნი თუშეთის მასლობელნი რთხი ათასი დაღისტნის ლეკნი რტს აგვისტოს თუშეთს მოუხდნენ, და რომელიც თუშეთის მოურავი კნიაზ ჩოლასოვი

დუმბიშის თუშეთს გაგვიტანა თუშეთის ჯარის შემოსაყრელად, გვიტყულებოდა მტერზედ წინააღმდეგობა, ეს კინაზი ჩოღატაოვი თავისი თანხლებულის კაცით იქ დაესწრა; ცხადდის მუთაფლის ჯარის ძლიერებით ამან თუშინ თანშემოცადა, ჰსძლიეს და გააქცივნეს ლეკნი თუშთა და ამ კინაზთან მუთათა კახელებთა, დიდად მათთვის გამსაყოფელნი კაცნი მოსწყვიტნეს, რაცა ჩუქნი მოგუბრუნეს ნიშნად ძლევისა მტერთა ცხვირები და ან კიდევ თუშებს რაც თითონ მოეწყვიტათ ნიშნად, თავიანთ წესისაებრ, მარჯუნივ მოეკრათ მოკლულის მტრისათვის, რიცხვი ადვილად ათშვიდმეტრი, და შეაქრეს დღეს კიდევ ათხუთმეტრი ლეკი დაეჭინათ ამავე თუშთა, და დაესრულათ; და ჩუქნის მხრიდან მოეჭდა თუში ხუთი და დაიჭრა ათხუთმეტრი.

კუთხედ ეს განცხადდას თქუნილს მად. დარაფ. ბრწყ.— ჯარენი ლეკნი, შუამოკრებულნი რომ იუწუნენ ჩუქნის, და ამ სხვანდელის გაკრებულისაგან ჩუქნისთან მშვიდობა დასრულდეს, ესენი შეჭკბუნ და გამოვიდნენ რაი ათასი კაცი რც და ეჭქის აგვისტოს ქისიყის სოფლების ბოლოს. დუთითა და მისის იმპერატორების დიდებულების ბედნიერებითა, ვერა ავსეს რა; და კუთხედ გამოვიდნენ რცდა ცხვას აგვისტოს სამიათას ხუთასი კაცი ლეკნი ჯარენი და ბელაქნელნი, და თაღელნი ამავე ქისიყს, და შემობოლდნენ და დიდი რამი გარდაკლამოდათ, და ქისიყის სარდალი კინაზი ანდრონიკოვი იქ დაჭსწრებოდა. წყალობითა დუთისათა და ბედნიერებითა მათის იმპერატორების დიდებულებისათა ჰსძლიეს, გააქცივნეს და მრავალი ლეკნი მოსწყვიტნეს— რიცხვით ან რთხმოდან შვიდი, და ჩუქნის მხრიდან მოეჭდა რც კაცი ცხვას, დაჭრილ რც ათხუთმეტრი. და ატრუთვე ჩუქნის კაცნი ქისიყელნი მიუხედავად ამ ჯარელთა ლეკთა კაცის სოფლებსა, მრავალი სოფლის კაცნი მოკლეს და რცდა ათხუთმეტრი სოფლი დაატრუჭეს, და ბირუტუფი სამი ათასზედ მეტი მოიყუანეს; ამათ უკან მდევარი გამოუდგათ მიუბრუნდენ იმ ლეკებსა ქისიყელნი, ჰსძლიეს, გააქცივნეს და მოკლეს ლეკთა კაცი რცმოდან შვიდი, და ჩუქნის მტრადამ მოკლეს კაცი სამი და დაჭსწრეს კაცი ხუთი. კუთხედ ჰაჯიგარკისა და ამის ძმის ჯარი მიუხდნენ ჩუქნის ქუჩის ადგილს თამბაკისა ახალციხის ქვეყნიდან: იქ ჩუქნისგან იმ ადგილის მტრულად დადგინებული კინაზი ვახნაძე შაჰა შეება, დუთითა და მის დიდებულების ბედნიერებით გამსაყოფელი ძლევა მიიღეს და მოკლეს მტრისა კაცი ან რცდა ათშვიდმეტრი, და ცოცხალი შეიპყრეს რცმოდან ათარმეტრი, და ამ ძლევისა ნიშნად წარმოგვიღვენია ლეკი ერთი. კუთხედ რცმოდან მრავლის მიტევიითა და ქადუბითა ხუნძახის ბატონის გარდა და იმის ამოღეს კაცს გარდა, რც დაღისტინის უფროსნი და ავსაგანი ქუჩენი ლეკნი არიან ჩუქნის ქუჩისაში აგვისიყს, და რც მტერობა შეუძლიათ ცდილობენ, და იმათგანნი გაშარვით ზოგნი ახალციხესაც მივიდნენ, და იქიდან ჩუქნის ქუჩისაგან ჰსტევენ; და ეს დაღისტინის უფროსნი ჰაჯი გირკისა და იმის ძმებისაებრ მართალია რცმოდან თვით თავის თავადვი არ არიან მტრის დაშქარში, მაგრამ თავიანთ კელსქუჩს მუთათა და უმათაც, და ან ვინც იმათის სიტუვის დამჯერონი არიან ახალციხეებ და ჰსტულის სარხელზე აწვივენ, და ჰტყანინან. აჭარის სქმისა თანამდებობა გვაქვს, რომ უმადლესს კარს

ჰეშმანიტი მოგახსენოთ, რომელიც დაღისტნელნი უფროსები და ქვეყნები მისი იმპერატორების დიდებულების საფარველს ქვეშე შეკრებიან იმყოფებიან, ისინი რომ შეშინდნენ ძალითა, თუ რომლითაჲმე სახით, და იმათი უმად და კელსქვეშე უყოფნი იმათ დაიჭირონ, და სხვა რომელიც ლეკნი მთის კაცნი აჩიან, რომ იმ შემოკრებულთ ლეკის უფროსთა და ქვეყნებმა დახლა ვაკეში იმათი ოთხფერკი და საქონელი აღარ ჩაუშვან, და აღარც სავაჭრო სავაჭრებინონ, ვჭტონებ, რომ ისინიც დადგნენ, და ამ საქმით უფრო ბევრი სიაგვარე მოიშალონ.

და ამ ლეკებს გარდა ვისაც შეძლება ქქონდათ, წარმართთა, ჩუქნის გარეშე მოეზობელთა, ზოგნი ცხადად და ზოგნი ფარულად ჩუქნის მტრობას ცდილობდნენ: რომელ ერთი ამათგანი არს ეკეენის ხანი, რომელმაც რომ ახსდა საფარველი საქართველოსი, რომელიც საფარველი ქქონდა, და დჭაკლევიც ის მოჩინების პირობა, რომელიც რომ ჩუქნისა და იმათში პირობა იყო დადებული, და რამდელთ მიენდო უოფლითურთ თავისა თვისისა და თავის ქვეყნის მიცემითა, მხარვის გელის მომართვითა და პრავანსტის მიცემითა, რომელმაც უკისს მოსრულს სახას კარსა მხარვი პრავანსტი მისცა და მხარვი ჩემი სამტერო საქმეები იმექმედა სხანთქართან მიწერთა, სახასკართან და ახალციხის ფაშასთანა, ესენი რომ ჩუქნის მტრნი აჩიან, და კიდევ ქარმიხანთან, უუბა ხანთან და კიდევ სხუბთან ცდიოთა, — და ამას ფრიადის წადიერებით ცდილობდა; ესენი სულ გაერთხმებინათ და ჩუქნისუდ სამტეროდ აღძრკა, რომლისა ძალი და ცდა, ღუთითა და მის იმპერატორების დიდებულების ბედნიერობით, ჟურხანად უფროს დედასარდილის ქსელისგან უუძლიერესად აღმოჩნდა და კვალადცა უუსუსტეს აღმოჩნდება; მაგრა ესე უოველი ღრუბ ტოტლებენის მიზეზით დაგვემართა, რომელიც რომ ჩემსუდ და ჩემს ქვეყანასუდ იმექმედა სრულებით თქვეშისა მადლ ღრუბის ბრწყინვალეობას მოხსენებია, რომელმაც მათის დიდებულების ჟარი მომშოკრა. ამ საქმით მსჭმადიანთ, რომელიც ჩუქნის მკარეს მოეზობელნი აჩიან ურთიერთთა შინაგან დიდი ელჩების გზაგან აქვსთ და ოსმალთაგან ხანების ქადება და დაპირება, მითომ რომ ლეკებსაგით ეს აღრიბეჟანის ხანებიც შეიერთონ, და თუ ამით რომლისმე ჟარისა და ძალის ჩუქნებით დაკბანდიდამ გვა შემოკრებათ, ასეთს სახას და შიშის მიემთხუბვიან, რომ დიდად შეიხანონ.

თქვეშის მადლის ღრუბის ბრწყინვალეობის წიგნი რომ მოუვიდა იმერეთის მეფეს: სოლომონს წარსრულს წელიწადებში და როგორათაც მისი იმპერატორების დიდებულების ბრძანება იყო ამ მკარეთ მოყოფთა ქრისტიანეთა ზედა მისი იმპერატორების დიდებულების მტერთა ზედა ბრძოლა და ჩუქნის ან პირუჭელთა ვითარად წადიერება განუჭნეთ იმათ შემოკრებულსუდ, და ან ახლა თუ რაგდენ გზით მოსწრაფება ვახეენთ იმათს შემოკრებულსუდ ვედრებითა და რჩევითა, რომ ისინი ჩუქნისთა მოსრულიერუჭენ და შემოკრუჭერთდენ, და ან ჩუქნის თავისთან მივეუშვით და შევეერთებინეთ ამ კეთილს საქმესუდა, მაგრა არ ინებეს და ამასუდ დიდის მწუსარებით ვიყოფები, რომ აქეთნი საქმენი მისი დიდებულების სამისხურით

ფრიადსა წარმართებსა მიიღებდა, მაგრამ ამით მიზნისათვის დაგეშინენ აქამომდე, და ამისიქით ღწ წარმართოს.

წარსრულს წელსა ღრამი ტოტლებენი რომ იმერეთიდაჲმ ჭართლად გარდმოჲს ვიდა იმის გარდმოსვლას იმერეთის მეფე სოლომონ და მისი ძმა კათალიკოსი და მათნი განმზრახნი ასე ჭსდებდნენ ვითამ ჩუენ ერთის ნიგითთ და მისაგვიქლით რითმე მოგვებიროს და დაგვეჭკუებინოს, რომლისთვისცა, ვჭტონებთ, იმერეთით დამაც მოხსენებულნი ჭქანდეს მალაღს კაცსა, რომელსედაც ღრამ ტოტლებენი და ნადგობანი სოვეტიბიკი კინაზ ანტონი მოწამენი არიან, რომ ამ საქმეში სრულად უბრადონი ვართ. რადესაც რომ მე და ღრამ ტოტლებენი ახლდინეს უედ წასვლას ვაპირებდით, მაშინ ჩაგდენგზის ვაწვიგეთ, და აგრეთვე სურამს ლაგერში ჩუენ და ღრამ ტოტლებენ რომ შევიყარენით მაშინ იქ იმერეთის კათალიკოსიც მოსულ იყო, და იმერელ მეფის თანგანზრახნი აბულაძე ჭახოსრო თანა ახლდა იმერეთის კათალიკოსსა; და ჩემთან მოსულმან ამ მეფის თანგანზრახმან აბულაძემ ორგზის და სამგზის ლაპარაკი ასე მითხრა გავეიგებთა: შენგან არ მივეიჩნო ასე ცოტას რუსეთის კელმწიფის ჭარს როგორ აჭევიო და ხვანთქარს აქმალყო, ამით ხვანთქარს რა უნდა დააკლო შენა? ხვანთქარმა რომ ერთი სეკანკირი წარმოაყენოს და იქილამ დაღესტანს უბძანოს — მასუკან რილათი შეიძლება იმით წინააღმდეგობასა? და ჩუენ პასუხი მივეცით: ჩუენ ღთის და მართლის საწმუნებების მქონებელს მართლმადიდებელს დიდს კელმწიფეს მივინდობივართ, ამასეღ რაც მოგვადგება ვეველს სისხრულით მივიღებთ; და ესეც უთხარ: ღთით ჩუენ ახლა მტერითსეღ მივალთ და თუ თქუენ არ წახვალთ, რომელსეღ რომ მისის იმპერატორების დიდებულების ერთგულებასა და სამსახურსეღ ტფილისის ქალაქს დაგვიფიცავს, ის ფიცი გატეხილი შეიქნება თქუენგან; და დიდ დიდი პირობა მომცა, რომ უთუოდ რადესაც რომ წახვალთ — მეფე სოლომონ შე მოგვეკრებათ; მაგრამ, ხომ მოგხსენებიათ, რომ ალარ მოვიდა მაშინ მეფე სოლომონ, და ღრამ ტოტლებენიც მათის იმპერატორების დიდებულების ჭარბი, რომელიც რომ ჩემის ჭარის განსაძლიერებლად ბოძებულ იყო, მისის დიდებულების უკანის ბრძანებისამებრ, ჭარბი და წყალობა მომაშორა. და რადენიც ცდა შემიძლო სიმდაბლის სხით და სიტუვით ვეცადე და ურჩივე, რომ აქაურნი საქმენი უგელა უმაღლესის კარისათვის ორთავ მოგვეხსენებინა, და სანამდის იქილამ ბრძანება მოგვივიდეს ჩუენც ერთმანერთს შევფიცოთ მისის დიდებულების ერთგულებასეღ, და მტერსეღ ერთად მივიდეთ, და მასუკან რაც ბრძანება მოგვივიდეს ის აღსრულდეს, მაგრამ არ ინება.

ჩემსეღ რაც უნდა მტერობა გამოეცხადებინათ, მაგრამ მისის იმპერატორების დიდებულების სამსახური არ უნდა ჩემის შუკით უკანდაეკლო. მარათადა ერთი ქუთათის ციხე და ორი სხუა სიმაცრე აიღეს, მაგრამ მართალი უნდა მოგხსენდეთ: ასპინძის და აწუურის ოსმალთა და ლეკთა ამოწყურტამ და სამგზის იმითსეღ განმარტუებამ, და კიდევ იმათის ადგილების ჩემის ჭარბებისგან რბუვამ,

რომ ალარ მოვარდელთ, და ხუნძახის ბატონის დაღისტანელებთან შეუერთებლბამ აადებინათ ციხე, თუარემ რამაღნი და ლეკნი ჯარსაც დაუყუებდნენ და საზღვარსაც შეუტანდნენ იმ ციხესა და სიმაგრეთა, და არც კატისა და ესე ვითართა რათხუერსათა გორცსა ჭსჭამდნენ მეცინოფენი, და ამ სუსტს სსჭმეზედ ასე მოსტდნენ.

ამისებრიფითა შუერთთა დაღისანი, რომელიც რომ რდიშის მფლობელი არის, შუა მორუერთბული ჭეფოსთ აჭამომდე, და აწ თუ შეიერთებენ—არ ვიცით, რომელსაც დიდი წადიერება აქვს მისის იმპერატორების დიდებულების სამსახურისა, და რომელიც არა მცირედი გამოსაყუებელი არის აქეთმკარეს მათის დიდებულების სამსახურში; და მე, რომელიც რომ ან უწინარეს ამისა, და ან ახლა უმადლესისა კარისთჳს მოამისხენებია ჩემი განზრახვა, თუ უოგელიფე სიმართლით უოფილას ღისა და ჩემის მართმადიდებელის სარწმუნოებისა და უოგლად უმადლესისა რუსეთის იმპერატორისა მართმადიდებელის კელმწიფის ერთგულბასა და სამსახურზედ,—ვისსოკებ ღსაგან, რომ მისის იმპერატორების დიდებულების წინაშეც მართლად აღმოჩნდე და ჩემიერ მათის იმპერატორების დიდებულების სამსახურმან წარმატებატ მიიღოს.

მრავალჯერ თქვსნს მადლს ღრაფობის ბრწყინვალებას ჩემგან თაფი შეჭსა წყინდა წყრილის სიგრძითა და სიმძიმითა, მაგრამ ქვსყნის ვითარებანი გუაძულებს: თუ არ თქვსნს მადლს ღრაფობის ბრწყინვალებას, ვის უნდა გამორცხადოთ ჩქსნი და ჩქსნის ქვსყნის სსჭმენი, და ან ვის უნდა მიფანდოთ?

ეს რიცხვით ათერ თმეტო წიგნი სხვა და სხვა უმადლესს კარს რომ მოვართო ვით—არნი მიზეზნი მსჭუნდნენ: პირველი ეს, რომ აქეთის ქვსყნების ამგურის ამბების განცხადება უმადლესსა კარსა ჩემი თანამდებობა მგონია, და მეორე, ჩემი პირველის და ახლის მოხსენებულის სიმართლისთჳს, რომ მე ასე ვიცი უმეტეს სიფრთხილესა შინა ვიმყოფებოდე დიდის რუსეთის უმადლესის მონარხის სამსახურსა შინა, ჩემს კეთილ ცხოვრებასაც ამ სსჭმით ვსსოკებ; და ამისთფის წარმოავგზავნეთ უმადლესსა კარსა ჩქსნი აზნურშეილი თარხანი, და ვითხოვთ აქვსნი მადლის ღრაფობის ბრწყინვალებისგან, რომ უწინდელისა და ახლანდელის მოჭხსენებულის პსრუხი მალე გვებოდოს.

დაიწერა ბარჩაღუს. ოკტომბერს 9 დღეს, წელსა 1770.

45. Д. VIII. 10 Октября 1770 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 76.

ეს განეტხადოს თქვენს მადლს ღრაფობის ბრწყინვალებას, რომ ეს ჩვენი აზნურშეილი თარხანი წარმოსრულ იყო, კვალად კაცი მომიფიდა,—უარსისა სარსკობის ელხი მოვარ,—რომელსაც შეუთვალე: უოგლად მოწყალის ხელმწიფის იანარადი

ამ ქვეყნებში არის და იმასთან, თუ ჩემთან სიტყვა გაქვს სთქმელი, ამას გამოეცხადეთ, და ჩემთან ნუ მოხვალთ, რომ ჩემგან თქვენ მშვიდობის ხმას ვერ გაიგონებთ,—და ამ სხვით გავაგდე.

უწინარეს ამისა თქვენს მალაზ ღრაფობის ბრწყინვალეებს მოხსენებულნი აქვს: ჭარკელი ლეკნი და თალაღელი, და ბელაქელი, რომელნიც კასეთის მამულში სხლბენ, ახლა ატეშდენენ ამ ჩვენს ახალციხეზედ წარსვლისთვის, და ფრადის წადიერებით არიან აღმალთ მიდგომილნი რაც შეუძლიათ უოგლითურთ, და მათი გარდახდევინება ღვთით სამთარში ადგილი არის ჩვენგან, მაგრამ შირვანელნი უშველიან ხოლმე, რადგანაც ერთსარწმუნოებისა არიან. მე იმ შირვანელებს ასურებად ვეცდები, რომ უფრო შემოიკეცებოდნენ განვითარებულად, და სხვა შეშველი—სამთარის, ამის მეტი არა ჰქვას: დაღისტინის ლეკებს თოვლი შეუკრავს გზას, და, თუ მისის იმპერატორობის დიდებულების ჯარს ამ სამთარობით ჩვენს ქვეყანაში მოუხდეს დგომა სამთარის მიხეცით, რომ ახალციხის და უარსისაკენ ძნელად შეიძლება დაშქრობა სამთარს, რადგანაც დიდი მთები და ცივი ქვეყნები არის, და ან კიდევ სხვას მიხეცით დაშქრობა არ მოუხდესთ აღმალეთზედ, თუ შეიძლება დეს ბრძანება ჰქონდესთ აქ მყოფთ რუსეთის ჯარს,—თუ ვამჯობინო, ერთად ვილაშქროთ ერთს თვეს ამ ჭარკელთა და ბელაქელებზედ; და ასეთი ადგილიც არის, რომ სამთარს კარგად იქნება დაშქრობა და პრეფინტისაც მე მივცემ უფროდ ამ ერთის თვიოსან მათის იმპერატორების დიდებულების ჯარსა, თუ არა და, ნება მათის დიდებულების უოვლად მოწვევად ხელმწიფისა არის; და რადგანაც რუსეთის დიდებულის ხელმწიფის ჯარი ჩვენთან იქნება, შირვანის ქვეყანას ასეთი შიში მიეცემათ, რომ იმათ ისინი ვეღარ უშველიან. მე ესენი ამისთვის მოვასხენე თქვენს მალაზ ღრაფობის ბრწყინვალეებს, რომ აღმალთა და დაღისტინელთა შეერთებისა დიდნი მიხეცნი ესენი არიან და შემწენი, და თუ რუსეთის ჯარი და იანარალი ახალციხეზედ და უარსზედ წავლენ ამავე სამთარობით, მე დიდის მხარეის გულისთ მწადე ვარ—ან თვით გავუგები თან, და ან ჯარს ვახლებ; და თუ მე თან არ გამოივალ და არ შემოვიერთა, ჯარს ვახლებ იანარალსა, და მე სხვას მტერობას ვეცდები. შირვანელნი ამ დროებში ჩვენთან შემოიკეცებულნი არიან.

დასასრულ ამის ვითხოვ ვედრებით თქვენ მალაზ ღრაფობის ბრწყინვალეებისაგან, რომ ეს ჩვენი კაცი აზნაური თარხანა მალე გამოისტუმროთ.

დაიწერა ჭაშალას. ოკტომბრის 10 დღეს, წელსა 1770.

46. Д. VIII. 30 Ноябрь 1770 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 108.

ღრასა ამა თ. ი. დ. უკანით ბრძანება და ზეპირდაბარებულება გვებოძა, და მოვისმინეთ ღვარდიის კაპიტანის უფლის ნიკოლაი დანილოვიჩის აწიკოა

ვისაგან, რომლისაგან ესრეთ განცხადებულ იქმნა, რომ ჩუქნის ქვეყანაში თ. ი. დ. ბრძანებით გამოგზავნილს ჯარის თავს იანაწალ მათონს და რომელთაზე იმის კამანადასა მყოფთა და ჩუქნს შორის რომელმანც შოთაბეზანს გაიარა—იმა სჯიმისაგან რომელნიც უდიდებულესობის თქვენის უმაღლესსა კარსა მოხსენებია, და მისა გამო თ. ი. დ. წმიდა სული შეწუხებულა; და ეს სჯიმე ჩვენდა უდიდესისა მწუხარებისა მომცემელი შეიქმნა, და ჩუქნს ადრინდელმან უბედურებაჲმან განიღვიძა, და თუსდამე მყისთანად თ. ი. დ. უკახსა შინა და თვით ამ ღვარდიის კაპიტანის ნიკოლა იანიკოვისაგან წყალობისა და მფარველობისა ნუგეში არ მიგვეღო, ფრთხილად უნუგეშინისცემობასა მივცემოდით. და ვინათგან უოვლად მ. კ. ესრეთ განსჯიგეთ და ესრეთ ჭებავს უ. თ., რათამცა აქაურნი წარსრულნი შოთანი ეგნენ საუკუნოდ მოუკესებლად, და აწ მყოფსა ჟამსა ახლად ვჭყოთ ჩვენა და იანაწალ მათონს, რომლისაგან თანამდებობა გვაქვს ერთადვე, და რათა გვეწმუნეთ ორნივე ბრძანებასა ი. დ. თ. სამანთა და მიმდგომთა მათ მტერობად, და კუალად განზრახვით ურთიერთა მიმართ დავამტკიცებდეთ სჯიმეთა უმჯობესთა, რომელნიცა მტერთა ზედა გვეკმარებოდენ, და ესე უოველი თ. ი. დ. ბრძანებულნი სრულის მორჩილებით მიგვიდიეს და უოვლითურთ შედგომილ ვიქმნებით უოვლად სასურველისა ჩვენისა სამსახურის თქვენისა კეთილ წარმატებისა მოქმედნი. რატივესა და ჩოღლუკოვსა და სხვათა ებრძანეს რა ი. დ. თ.—იმათთვის უწინაჲსა ამათსა მოგვიხსენებეს,—და ჩოღლუკოვი უარაულოთ გამოგვიგზავნიეს, და მოზდოკს მიჭბარებეს. და კვალად რომელნიცა ჩვენგან თ. ი. დ. უმაღლესსა კარსა რამდენიმე გზის კაცნი წარმოიღვინნენ ველით იმათსაგან რეზოლუციასა, და მაშინც რომელსაც თ. ი. დ. გვებრძანება შეძლებისაებრ ჩვენისა უოვლითურთ მორჩილნი და აღმასრულებელნი ვიქნებით.

დასასრულ ესეცა მოჭკსენდეს უოვლად მოწყალებასა ი. დ. თ.—ზანდ ქარიზსანისაგან, რომელიც წიგნი მოგვივიდა, და ან ჩვენ იმისი მაგერი ზარუხი მივჭსწყარეთ—ორნივე წიგნი მოგვიერთმევიეს უმაღლესსა კარსა.

დაიწერა ქალაქსა გორს. 1770 წელს, ნოემბერს 30 დღეს.

47. Д. I. 2 Декабря 1770 г. Письмо царя Ираклия къ кн. Заалу Орбелиани.

ქ. ჩვენ მაგოვრად ჩვენს დიდს იმედსა და ანაოდეს არ დასავიწყარსა, ჟამ და ნიადგ დაუვიწყრად სახსოვარსა სავანებულსა ბრწყინვალეს კნიაზს ორბელიანს ზაალს მრავალი მათის კანის თავს სავადრი მოკითხვა ეუწყოს. მერმე შენ ხომ ჩვენის ქვეყნისა დიად კარგი ბელადი ხართ და აქაური ჭამბავი დიად კარგად იცით: ჭაბრელნი და უუბა, თუმიცა არ ერთობენ, მაგრამ არცაჩასა კი მტერობენ; რითაც გზით

და გვარით იუოს და შეიძლება იყოს უნდა პირველს შინისტრს მოხსენდეს შენგან, რომ რომელითაც გვარით იუოს უუბახსნას და ჩვენს შუა დორტობის სიმტკიცე მოახდინოს და ჩვენთან განამტკიცონ. ეს საქმე დიდ უცხო იქნება და ჭარულთ ამ მიზეზით მასშეული დაუფიქრებათ, და ძალი მოაკლდებათ, და ჩვენ რომ მტერსეუდ ღთით გავიღაშქრებთ, ისინი ჩვენის ქვეყნის მტერობასეუდ მოსუსტდებიან.

ანტილეკრის საქმეზედ ამ კაპიტანმაც წიგნი მოიწერა მაღალს კარზედ და შენც დიდად უნდა რატი შეიძლო და სიტყვა გაიყვანო მის მაღალს დრატობის ბრწყინგაღებასთან, რომ ანტილეკრის დრატზედ მალე ამავე სამთარსეუ წამოვიდეს, და დიდროანები იუოს ცინისა და გალანის დასახტრეყად, რჩეული ანტილეკრის იუოს.

დაგაგედრებთ და გამტნებთ კარგსა და რჩეულს ქადაღლსა და ლაქასს სყოფუნაღლსა და კმასყოფელსა.

მეფე ქართლისა და კახეთისა

ი რ ა კ ლ ი.

აღიწერა ქალაქსა გორს. წელს 1770, დეკემბრის 2 თთვესსა.

ქ. პირველად არ გვინდოდა ამისთანა სამწუნსროს ჭამბის მოწერა და შენი შეწუნება, მაგრამ სხვათა წიგნებისგან შეიტყობდი და ჩვენც იმისთვის მოგწერეთ: ღთან შენს მტერს მისცეს (რომ) ჩვენ მწუნსრება მოგვევლინა, — ჩემი სყოფარელი და ჩემი სსურველი მამუგა მიმტაცა სოფელმან, ჩემის ცოდვით, და ჩემი გული უთმინოს და გამოუთქმელს მწუნსრებას მისცა.

48. Д. VII. Февраль 1771 г. Представление отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 124.

უყოფაღლსა და უყოფაღლად დიდებულსა აღუსტასა უვებით ვრცელისა რა სიისსა, დედასა ყოველთა მართლმადიდებელთა შორიელმანსლობელსა ქრისტიანეთასა, ყოფაღლად უმწყალესა კელმწიფესა იმპერატრიცა კატრინისა აღექსიასა.

გამკაცრებით მოვასხენებთ — უმდაბლესი მონა მათი აფსზამერთა მეფე სოლომონ:

რ ბრწყინგაღე დენკაღლ მანიერი ტოტლებენ გაემართა ძლიერისა და მტეუ შემმართებულისა ჯარითა ფოთის ცინის დასამსობელად და დასაპურებელად, რაღაღენიმე დაუგეს სხლცინის შემომზღუდველთა და, რა მტირედი უამი გავიდა, დადიანმა, ჩვენმა კნიამა, და გურთელმა ოსმანთ პირი მისცეს, და ჯარი მოიხმეს კელაფანის ჯარის სავნებელად, და დაივიწყეს ალთქმა და ფიცი უდ ძლიერის კელმწიფის

წინაშე! რას ეს მათი ხეხეში და უჭმი ძმაცულებს (?) სრულებით ვსცან, და ოსმანთ ჯარის შემოსვლას გუბრის ქვეყანას დაფიქრებ, მივმართე სწრაფით ჩემს ჯარითა, და ვეღარ ვეწივე მათს ბრძოლასა, უკუნქცეულ იყვნენ მათსავე მამულსა და საზღვარსა კდებულნი; და გუბრის ქვეყანა, რომელთაცა ფიცი და ალტქმა დაეხსნათ, დაფიხყარ მაგრიად და დაფიქველე, და მტკიცე წიგნი გამფართვი ერთობით ყოფელთა, რომელიცა დიდებულის კელმწიფის წინაშე გამოცხადდება, და გუბრელობა უპირველესს ძმას მიუთვალე, და განვკრძალე, და უკუმოვიქცე თქვენის მოწყალეობის საფარველით დაცული მშვიდობით.

აწ ეს ჩვენი ვედრება განთენილი მიიუწყოს მათმა ყდ ვრცელმა მოწყალეობამ: პირველითგან დადანი ჩვენი თავადი ყოფილს, გვარით სადიძე, და ჩვენთა მამა-პაპათა, მეფეთათვის, გუბრითადად და ერთგულად უმსახურებიათ. მათცა ერთგულად მსახურებისათვის აღუმაღლებიათ და რდიშის დადანიობა მიუტნათ, ესე იგი არს მანდატურთ-ურტუცრობა ეშიკადასსაშობისა. ამ უაშში ღვთის მოძაგებულნი ოსმანნი განძლიერებულან და სმცხეს-სათაბაგო და აფხაზ-იმერთა სამეფოელსა პირველი ქალაქი ნიკოფისი, რომელ არს ანაკოფია, და აფხაზეთი მძლავრებით დაუზრიათ და ქრისტიანობა შეუფიწროებიათ. ამავჟამს, შფოთსა და შერყენაში, ეს ჩვენგან გაკეთებული დადანი გაგვდგომია, ახალციხით ოსმანის ჯარი მოუყვანია და თვითაც თავისის ძალით შესწევნია იმერეთის აღსაოხრებლად და დაცუეეებად. მაშინ პაპაჩვენი მეფე ალექსანდრე სრულ ერთობით იმერეთის ჯარითა იმ ხსენებულს დადანს და ოსმანის ჯარს წინაგასწყობია და ქრისტეს ღვთისა შეწევნითა გაუქცევია, და მოწყვედიათ თვითონ ის დადანი შვილებით და სახლისგანცებით, ორგულნი მთლად დაუჭირავთ და დაუკოცნიათ, რომ ერთი არა-ცოლთან შობილის მეტი იმათგანი აღარავინ ტარდაჩენილან; და ის არა-ცოლთან ნაყოფიც მეფე არჩილს რუსეთს წაუყვანია, და მათგანი აწცა ყოვლად მოწყალის კელმწიფის სამშვიდობაში იყოფება. ამის შემდობად იმავე მეფის ალექსანდრეს თანაგამზახნი და ერთგული დაბალი აზნაურშვილი ყოფილს გვარით ჩიქოვანი კაცია, და ამ კაცისთვის მიუტნა დადანიობა ეშიკადასსაშობისა, მისა შემდგომად მისის შვილისავე გიორგისთვის მიუტნა დადანიობა ეშიკადასსაშობისა, და ჩიქოანისთვის ჩამომავლობით სახსოარ და საუფლისწულოს ლეჩხუმის მოურაობაცა. მცირეს ხანს უკან, მიშვებითა ღვთისათა ცოლავათა ჩვენთა სიმრავლისაგან, განძლიერებულან ოსმანნი და ღლავით იმერეთის მეფე ალექსანდრეც მოუკლავთ, და დიდის ჭირითა, მოწყვედიათ და იწროებითა იმერეთის მეფობა და სამეფო დაუმდაბლებიათ; ამასჟამსა გიორგი დადანსა და ლეჩხუმის მოურავსა ოსმანნი შესწევან და ოსმანთ ზურგითა და იმედითა ისიც გაგვდგომია, და ჩვენგან მიცემული სახელი დადანიობა და ლეჩხუმის მოურაობა თვით თავის თავისათვის დაუჭირავს, და ოსმანთა შეწევნითა თავის თავად განთავისუფლებით უცხლავრია; ვინადაც ოსმანთ, ჩვენის მტერობით, სამიერეთს გაგლეჯა უნდოდათ და დასუსტება, ამისთვის დადანთ ზურგი მოაბეს, რომ თავისუფლებით ყოფილიყო ჩვენი წინა-

აღმდეგი. ხვანთქარმა რომ ჩვენი შერიგება მოინდომა და ფარმანი ებოძა, იმასაც მოკითხული ექნა, და ძველითგან ჩამომავლობით რომ ჩვენი იყო, იმასაც ისევ ებოძა, ხომ ის ფარმანიც უფლად მოწყალის კემწითვის წინაშე გამოცხადდა.

აწ ამას ვედრებასა ფრიად დიდითა შიშითა და მოკრძალებით ვკადრებთ, და მუხლდადგმით მრავლითა ვედრებითა შეუვრდებით მათის უფლად უდიდებულესის იმპერატორობის წინაშე, რომ სათნო იყოს მათმან დედობრივმან უფლად მოწყალეობამ,—და, როგორათაც ძველითგან ჩვენი უმა და მოხელე უფილა დიდანი, ისევ გვიწყალობოს და გვიბოძოს, და ჩვენი სახსრო მამული ლეჩხუმი რომ სამოუროად ჭქონება, ისიც ისევ სახსროდ გვიბოძოს,—ამის მეტი განდგომილი და მამფოთეული მტერი ჩვენს სამეფოს არაფინა ჭყავს. და ამის წყალობაც რომ დაგვემართება, უფლად მოწყალის კემწითვის შეწვევითა და ძალის მიცემითა, ჩვენც უფრო შინაურის მტრისაგან მოცალე შევიქმნებით და რაც ერთგულება პირველ უფლად მოწყალის კემწითვისათვის ფიცით მოგვიხსენება უმეტესად ანთებულის გულისთ უმკურნალესად განვიქმნადებით სიკვდილად და სისხლთა დათხვევად თავიან, შვილიან, ძმან, სამეფოიან,—სადაც უფლად ძლიერი კემწითუე გვიბრძანებს მის მტერს ზედშეგავრდებით მათი საუკუნოდ მკვიდრი მონასსამპერიანი.

ამ შემოსენებულის გურიელების დაპყრობასა და დამძევლად ჩვენთან დაქსნა ივანე ლავრენტისი, კაპიტანი, რომელიც ბრწყინვალე ღრათს და ნიკოლა კაპიტანს წარმოეცაყნათ ჩვენთან ფოთით თათრის ჯარის ჩამოსვლას რომ შეეტყოთ, და ვჭტონებ, რომ უაგვლივე ნათლად გამოაბრწყინვოს მათის დიდებულების წინაშე.

თებერვალს, ხოლო წელს 1771.

49. Д. VII. 17 Июня 1771 г. Записка царя Соломона къ неизвѣстному.

ქ. ეს სიტყვა წინაშე დთისა და თქვენისა აღსარებად გამოცხადებია: თუ რომ ჩვენის დადიანის წყალობა ისევ ჩვენვე დაგვემართება და გვებოძება დიდებულის კემწითვისაგან, ას ქისას ჩვენებურს თუთრს ვისაც მიბძანებ მას მივბარებ თქვენთვის, და დიდად გვევადრები, რომ სიადუმილოდ დაჭტაროთ, და არ გაწუხნოსთ. ივნისს 17, წელს 1771.

(სოლომონის ბეჭედი უხის).

50. Д. III. 1771 г. Письмо Давида Сахлтъ-хуцеса (министра-двора) царя Соломона къ нн. А. Р. Моуравову.

მის მადლ კეთილმოხილებას ესრეთ ეუწუოს: თქვენი მადლ კეთილშობილებას და უფალი ივან ლავრენტინი, კაპიტან ჰორუჩიკი, რომ აქ იყავით, მაშინ ივან ლავრენტინი ასე ამბობდა, რომ თეთრს მოვიტანო და ჰური უნდა დამზადდესო. ახლა მისმა სიმაღლემ (სოლომონმა) ბძანება გასცა და ჰური მზადდება, და თეთროვი არსად ჩანს, რომ ჰურის პატრონებს მიეცეს; და მისმა სიმაღლემ მე მიბძანა, რომ თქვენ მოგწერო, რომ ამ თეთრს გზა როგორ მიეცემა—გვაცნობოთ.

დავით.

მარტის 17, ქეს აქეთ 1771 წ.

51. Д. VII. 17 Июня 1771 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 130.

მეუფე სრულად იმერთა სოლომონ დაფითიანი ალექსანდრეს ძე მრავალკეცად შეკონგილსა სიუვარულისა კონსა ცისა ეპიტფანიისკებრ გავრცელებულად მოგიძღვანებ.

ჩა თქვენი დაზენებულის ბრწყინვალების წიგნი მოგგერთო, ვარსკვლავისა ებრ გამობრწყინდა, და რომელიცა ტეპძანათ გამოწვლილვით მოვისმინე, არა მტორედი მადლობა მოგიძღვანე: ჭეშმარიტს ვიტყვი, უეჭველად ირწმუნეთ, რომ რომელიც უყოფლად მოწყალესი კელმწიფის ბრძანება გამობრწყინდება, ჩვენი დამაკინებუელიც რომ იყოს, რადგან უდ დიდ. ხელმწ. ერთგულობაზედ კელი მომიწიწა და ფიციით დამიმტკიცებია, მაინც მადლობით და სისარულით მივიღებ. დადიანის შერიგება, და შემდგომად სამართალი რომ გამოგეცხადებინათ—ჩვენი სიტყვა ამას წინათაც დ. ხ. წინაშე განგაცხადეთ და რადენსამე შდ სამართალში გამოვაცხადებთ ნათლად; მარა ამას ახლაც ვითხოვ თქვენი წარმატებულის ბრწყინვალეობისაგან, რომ ოდეს უდ დ. ხ. ჩვენი ბჭობა-სამართალი ვრცლად იუწუოთ, და თანა შემწე გვექმნეთ სამართლით, და ვგონებდა, რომ პირველითგანვე ნათლად უწუოდეთ, და ახლა თქვენი ბრწყინვალის წიგნით ვუწუით, მადლობით მიმიღია და უყოფლითურთ მოჩხილ ვარ, აღსრულებას ვეცდები სრულის გონებით. შეკრედა ამას გვედრები: თურც ჩვენსა და ოსმანთ შუა შერიგება ინებოთ, უმჯობესის თვის, ვითხოვ ვედრებით უდ დ. ხ., რომ როგორცდაც უტყუელის და ჭეშმარიტის

უკანით გამოცხადებული გვაჭვს, ჩვენიცა თანშერიკება და განთავისუფლებას რეულჭყოთ, რომ ჩვენსა და ოსმანთ შუა სამტრო სჯმე აღარაფერი იყოს. დიდად გვედრები ღმობიერებით, რომ ეს აღგვისრულთ, და არ დაგვიფიწეთ. სოლო დასასრულსა ჩემი უოგელი ვედრება ეს არის, რომ დაუფიწებულ და სუგუნო ჭეო ჩვენი მეტობრობა, და ნილოსისებ ჩემს ტონებს მარად მორწუვიდე დაუფიწყარად თქვენის ამოაბედნიერის ამბის სმენითა, სოლო უოგელთა დღეთა შინა მშვიდობით და სიმთელითა მივი უკუნისამდე.

თვეს ივნისა 17, წელსა 1771.

52. Д. VIII. 3 Июля 1771 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 142.

რომელიც მისის დიდებულების უკანთან თქვენის მაღალ ღრადობის ბრწეინ ვალების წიგნი მოგვიფიდა, და ვითარცა ბრძანებული იყო დიდის მონარხის უკანსა შინა ეტრეთვე და წიგნისაგან თქვენისა გამოგვეცხადა: წათამტა წარმოგვი დას აქეთ მყოფი კორპუსი რუსეთადგე აქაურთა უნაუოფოებათათვის და ურთიერ თადმი შეუერთებლობისა, და უოგელთა ქრისტიანეთა სსოგადოსა მტერთა მი მართ უბრძოლველობისათვის, და მხოლოდ ოდენ თავთა ჩვენთა გამოჩენისა და სსეელისა მოხვეჭისათვის, და ამისებრთა სსქმეთავის, და კორპუსისა ამას მტყაფო რობასა შინა შევეწიფინეთმტა; — და ბრძანებისაებრ იმშ. დ. მათისა აღსრულდა, და ეტრეთ გამომტყაფრდა იანარაღ მადარი თავისის ჟარითა.

თქვენმან მაღალმან ღრადობის ბრწეინვალებამ იცის და კვალადცა ჩემგან მდაბლად მოიხსენე: ეს სსქმე ჩვენის და ჩვენის ქვეყნის ოკრება არის და არ არის სხვა რამ, — ასე მოკლედ მომიხსენებია.

მოიხსენოს მ. ბრ. ღრადობისა თქვენისამან: ორი იანარაღი მოსულა მ. ი. დ. თავიანთ კორპუსით ამ ქვეყნებისათვის წულაობად; შირველის იანარაღის სსქმეებში გაუმართლებივარ შოლკოვნიკს იაზიკოვს, რომელიც აქაურის და ჩვენის სსქმეებში სსთავის იყო ბრძანებით მოსული, და მეორეს იანარაღს სსქმეებში ვარ გამართლუ ბული თვით სუსოტინის იანარაღისაგან; და თუ ჩემზე არ არის ეს ბრძანება და იმუ რეთის მფლობელებზე არის, რომ არ შეერთდნენ, რომელსაც შეერთებასა მათსა, ბრძანებისაებრ უოგლად დიდებულისა კელმწიფისა, ვეტადე რჩევითა და ხეწნითა და, ვინადგან ბრძანება არ მქონდა, ძალითვი არ ვსცდილვარ, — მაგრამ არც ჩემი სიტყვა მიიღეს და არც იანარაღებისა, და არცავისი, რომლისათვის ამ სსქმეებში უო ვლითურთ უბრალე ვარ. აწ შემდგომი ჩემი სიტყვა და სსვედრებული ეს არის თქვენის მაღალ ღრადობის ბრწეინვალებასთან: დუთისთვის და უოგლად მოწყალის კელმწიფის დღეთა სიგრძისათვის მე და ჩემს ქვეყანას სხვათ დანაშაული ნუ

გვეკითხება და უსჯულოთა წარმატთა გულისაებრ და წადილისაებრ მათის ნუ
ახარებთ, დასაცინელად მათდა ნუ დაიღებთ; რომელიცა უწინარეს ამისადა მთა
გართოთ ამ კორპუსის წარმოსვლის შეტუობაში წიგნი სვედრებელი, რომელიც
უწინარეს ჩემს ძმასთან და ჩემ ძესთან წარმოგზავნე, და ის არის ჩემი ვედრება
წინაშე ყოფლად დიდებულისა დიდისა მონარხისა და ეგრეთვე წინაშე თქვენის მას
ლალ ღრატობის ბრწყინვალეობისა.

იგან ლეოვისა აქ განწესებისათვის, რომელიც გებრძანათ, ჰაზრისაებრ თქვე
ნისა, ყოფლითურთ ჩვენგან შეძლებისაებრ ჩვენისა შეუწუხებლად გებას ვეცდებით,
და რომელიც ჩვენი თანამდებობა იქნება ყოველთვის ჟერისაებრ გაუგონებთ.

უწუადეს თქვენმან მალალ ღრატ. ბრ. რომელიც ახლა კვალად ჩვენთა საქმე
თათვის გვესაჭიროება უმაღლესისა კარისა და მოხსენება წერილით გამოუტანადეთ ამ
იგან ლეოვის, რათამცა მოართვას უმაღლესისა კარსა, და კვალადცა მთხოველი ვართ
თქვენგან, რომ უმჯობესისა ჩვენისათვის, რომელიც მოგვინსებებიეს ყოფლად მალ
ლისა მონარხისა და ეგრეთვე თქვენთვისვე, ამა ყოველთათვის იზრუნო ამდენის
სულის ქრისტიანეთათვის.

შემდგომად შევედრებ ძმასა და ძეს ჩემსა, რათა მოწყალეობით იზრუნონ
ბრწყინვალეობამან მალალისა ღრატობისა თქვენისამან, ვითარცა მარადის შემოვედ
რებულ ვარ თავით და ქვეყნით ჩვენით.

დაიწკა ქალაქსა ტფილისს. 1771 წელსა, იულისის 3 დღესა.

53. Д. VIII. 1771 г. Письмо царя Ираклія къ гр. Н. И. Панину.
Пер. т. I. № 137.

მათს მალალ ღრატობის ბრწყინვალეობას ეს მდაბლად განეცხადოს: მრავალ
ჯერა მოგხსენებიათ როდესაც ყოფლად დიდებულისა რუსეთის დიდის მონარხისა
ბრძანება სსქართველთაში განეცხადანა, რომ თუქტა მიმართ ერთობით მტერობა
გვემოქმედებინა, ყოფლის ჩვენის შეძლებით ვეცადე, და რომელიც ჩემის მხრიდამ
შემეძლო, არ დამიცადებია თუქტა მიმართ მტერობისა სსხე, არათუ ჩემის ძალით
და არცა რომლისა შეძლებით ყოფლად მოწყალისა ხელმწიფის ძალისა, და სხობ
ლორდ შემწეობისა და წყალობის იმედით. ეს შეშვიდე თვე არის, რომ იანარაღი
სუხოტინი მოვიდა ჩვენს ქვეყნებში, რომელიც მათის იმპერატორობის დიდებუ
ლების ჟარის სამსახური გვირჩია და მეთხოვს ბარგის გარდმოტანა, თუ ურემების
მოხმარება, ან პროვინტი ეჭირვებოდა, ან არტილერიის ზიდვა, ან ცხენები
გეთხოვს, ეგრეთვე და მტრის მამულის დარბევს და ჟარების გასევა, — ყველა ადგა
სრულეთ. და როდესაც თვით სუხოტინი ალექსი ნიკოლაიჩი ფოთოშედ წარვიდა,
ჩვენ კიდევ დაგვახატოვს ერთს ახალციხის მხარეზე გალაშქება, რათა ახალციხიდან

ჟარკი ფოთის არ მიშველებოდა, და რომელნიც პაემანი დაგვიდგა კერეთ ადგა სრულეთ; ამავე დროს დაღისტანის ჟარკი თუშეთს მოვიდა და ჩვენი ჟარკი ზოგი იქ გუჟანდა მისაშველებლად გაგზავნილი, რომელთაც ღვთითა და ყოფლად მოწყალის ხელმწიფის ბედნიერებით სახელაფნად გამოარჯვიათ. ჩვენ თრიალეთს უოფაში მასინ ხერთვისის ციხის და ქალაქის გამომცემი, ერთი იქაური ბეგი, საიდუმლოდ მალეით მოვიდა თავის ნათესაგებთან ციციანოვთან და ფიცით პირობა მოგვცა: ჩვენც ჩვენის ჟარკით ორმოცდა ათს ვერსამდის ჟარკით მიგედით, და იქიდან ჟარკი გაგზავნეთ, და შევიდნენ ციხეში, და წარმოსტყვევნეს, და დაწვეს, და ეს თუ ვითარ იქმნა ლეოვის კაპიტანის წიგნისაგან სცნობთ, რომელიც წიგნი ჩვენ მოგვიწერია.

უწყის უბრწყინვალესობამან მალღისა დრათობისა თქვენისამან—მრავალი წელიწადი არის საქართველოს აქვს ვედრება და მიმართება რუსეთის დიდის ხელმწიფისა, რათამცა ძალითა და საფარველითა მოწყალეებისა თვისისათა შემოზღუდოს და დაითაროს, და განცხადებულად უგელასთან აღმოჩნდეს, რათამცა მიღებულ ვიქმინეთ მოწყალეებსა ქვეშე დიდებულებისა მისისა, და რადენ გვაქვს შეძლება სამისხურისა, და ვითარებაცა მისი აღთქმითა გამოგვიცხადებია, და კვლად აკრეთვე თხოვნა-ვედრებაცა ჩვენი მოგვისხენებია ცალკე წერილით თვითთუყვად თქვენის მალად დრათობის ბრწყინვალეობასთან, რომელსაც მოგვართმევენ თვით ჩემი ძმა უწმიდესი და ძე ჩემი ლეონ, და ვითხოვთ თქვენის ჩემდამი სარწმუნოს წყალობისა გონებისაგან, რათამცა ღვთისათვის და მართლისა სარწმუნოებისათვის წინაშე ყოფლად დიდებულისა მონაჩისა მეოხად აღძრათ ამათ მართთუყვლის მოხსენებულისა ჭაზრისა ჩვენისა, და აღვივსრულდეს შეწევნითა თქვენისა მალად დრათობის ბრწყინვალეობისათა წადილთსათხოვნელნი იგი ჩვენნი, და დაგვადგათ ვალი ჩვენ და ჩვენსა სამეფოსა თქვენის სამისხურისა.

მეთაქვსმეტე თვე არის, რომ უმადლეს კარს ჩვენი აზნაურშვილი გამოგზავნეთ და ჟერ ვერ შეგვიტყვიან—დასტური ბოძებია, თუ არა.

54. Д. IX. 1771 г. Письмо царя Ираклия къ Ст. Сов. Петру Васильевичу (?).

მალადმოხილს და მალად პატივცემულს უფალს სტატსკი სოფეტნიკს, ჩემს კეთილ საიმიდო მეგობარს პეტრე ფასილიჩს.

მარადის თანამდებად ჩვენდა უწყით, რათამცა მათის იმპ. დ. უმადლესს კარსა მოსახსენებელი ნუჟად გვაქუნდეს რა, თქვენს მალადმოხილვას კეთილ მეგობრობისა სახით გამოუცხადოთ, და რადენ პატიოსნებისა და ყოფლად მოწყალის კვლამ-

წიფის თქვენს ერთგულებასა შეენიღეს, ეგრედ შეწევნა ჭყოთ ჩვენთვის, ვინათ-
გან ქრისტიანები ვართ და უერთგულესნი მონანი უოფლად დიდებულისა მონაწი-
სანი.

აჭაუბრნი საქმენი რომ უოფელივე მოხსენებული გაქვსთ, და აწ წარმოიგ-
ზავენეს ჩვენ მიერ უმაღლესსა კაცსა მათის ი. დ. უოფლად მოწყალის კელმწიფისა
თაყუანისსაცემელად ძმა ჩემი, ამისი უწმიდესობა, და ძე ჩემი ლეონ, და ჩვენმიერნი
სათხოველნი და გვადრებანი ამათ მიერ უოფელივე განტეცხადებისთ; და კვლად ამას
ვითხოვთ მაღალშობილებისგან, წათა ვითა ქშეგნის ღთის მსახურსა გონებასა,
ეგრეთ შეგვეწიფნეთ, ჩვენის სათხოველისა კეთილწარმართებას ეცადნეთ და ჩვენ
და ჩვენს ქვეყანას დიდი ფალი დატევდეთ და გვიმსახურეთ. სხვა რომელებიც ჩემნი
აზრნი დაჭბარებოდეს თქვენს მაღალ კეთილშობილებისადმი ჩემს ძმასა და ძესა
ჩემსა—ის კეთილად მოისმინეთ, და ამას დიად გვეგდრები, და ჩემი ახლა ამ დროს
გეში უოფელი საქმენი მომინდვია თქვენთვის.

**55. Д. VII. 27 Октября 1771 г. Письмо царя Соломона къ
имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 138.**

მათის ცაებრამადლებულის იმე — ის დიდ—ბის მონა, მეფე იმერთა სოლო-
მონ დავითიანი მრავალგზის სიმდაბლით თაყვანისცემასა და ქებასმადლობასა შევს-
წიწავ! აწ ამას მოგახსენებ მათ დიდ—ის იმე—ს დიდის მოკრძალებით და გამგატ-
რებით: რა იარაღსა ალექსი სუხატინიმ ქართლით იმერეთად გარდმოსვლად გამო-
მიტხდა, წაველ სწრაფით მხარულ ქმნილი, და რომელიც შეწევნა შემეძლო ხა-
რითა, ანუ ცხენითა დაუბრკოლებლად და უგნებელად ჩვენს ქვეყანაში გადმოვი-
ყვანე; მერეთ, რადენისამე ჟამისა შემდეგ იხება ფოთით წასვლა, და მე დიდის
ქენებით და ხვეწნით მოუძალე და ვაწუყე: ზაფხული არის და ფოთი დიდათ დამტ-
დელი და ხაშმინი ადგილი არის, რადესაც დრო იქნება და სრულების ჟამი დასტ-
ხრება, გაუწყებ, მეც თანგამოგეგები, მივიდეთ, მოვადგეთ და ჩისაც ღონის-
ძიებით იყოს ავიღოთ მეთქი. მან ასრე მიზასუხა: შენ რაც ცხენი და ხარი, ან
იარაღი დაგვჭირდეს მოგვეც, და სურსათით კელი მოგვიმართე, და მე იმასედ
შეწევნას არავის გეხვეწები, და არც სიტხესა და ხაშმს დავეძებ, სმს, ანუ შევიდ-
დეს დაგდებო. რადგან ჩვენის დაშლით და ხვეწნით აღარფერი გაეწეო, რაც
გვთხოვა ცხენი, ან ხარი, ანუ სხვა სჭირრო ნივთები კელი მოუმართეთ და სრუ-
ლებით მივეცით, და ჩვენც ჩვენის ჟარით ოსმანთ მოსსვლელს გზასედ დაგე-
გით, და დაუმტკიცეთ, რომ თუ ოსმანნი თქვენზედ წამოვიდენ, ჩვენც მამინათვე
მოგეშველებით და თქვენთან მოვსწელებით მეთქი. წავიდა, მოადგა ფოთის და მრავ-
ვალი ჟარი მოსწევიდა გაუსინჯავად, დაუჭურებლობით; და რადეს მისი უკუმოქცევა
ვსტან, მეც დიდად ავად ვიყავი, და ჩვენც გამოგებრუნდით. მან ჩვენი სიტყვის შე-

უწინარეობა და ჩვენი თანგუადა ამისთვის არ ინება, ვგონებ, რომ მსოფლიო
 თავის სახელის განდიდება უნდა, და უფრო დიდ — კულმწიფის ჯარისა და ხაზინის
 სათვის არაფერი ეძება. რა ვქნა, არ ვიცი ვერა? ძლიერს დმერთს ვფიცავ და დიდუ
 ბულს კულმწიფეს, რომ დიდად მრცხენიან, რომ ამდენი ხანი არის ამისთანა საკვირს
 ველი ჯარი აქ არის და, ჩემის უბედურებით, ერთი კულმწიფესთან გამოსახენი
 საქმე ვერაფერი ვქმენით; მარა თუ მათ დღის იმე — ს უკახის ბრძანებას არ ისმუ
 ნენ, და რომელიც უმჯობესის გზების ჩვენება და მისვლა გვბრძანებია არ დაგვი
 ჯერებენ, — რა ვქნათ? ჩვენი ბრალი აღარ იქნება; თუ უფრო მარჯალის უკახის ბრძა
 ნებას არ ისმენენ, ჩვენ ვილა დაგვიჯერებს? მარა ეს უფროსად მივიჩნის, რომ
 ბრალს ისევ ჩვენ გვადებენ და საგინებულსა უფედრებულ წიგნებს ჩვენვე გვწერენ!
 რადგან მათის ამადლებულის კულმწიფისაგან მეფედ გამობილი ვარ, — ესე უსამართ
 ლად გინება არა ხამს, თუაქნება კულმწიფისა. სხვას ამას ვეგედრები უფრო მარჯა
 ლეს კულმწიფეს დიდის ვედრებით და ღმობიერის ქმნებით, რომ წყალობა ჭურს
 და ტყვიისა და წამლის ბოძება ინებოს: თუ ავიდე ფოთი ჩემის ქვეყნის კაცით, —
 საქმე შემძლება და ხელმწიფის ერთგული ვყოფილვარ სრულის გონებით და არა
 ცრულ მოლაპარაკე, და თუ ვერ ავიდე, ჩემი სიტყვას შესწინარებელი აღარ იქნება,
 და ვითა გენებოსთ, ეგრეთ ჭყავთ. ეს თხოვნა იარაღისაგან გამოუცხადე, მაგრამ
 დამაბრკალა და არ ინება, და ახლა უფრო დიდ — კულმწიფისთვის მოგვისსენება,
 და ნება მათი იყავნ უფელსა შინა. და სხვას ჩვენს სიტყვას უფელსავე მათის
 დიდ — ს იმე — ს წინაშე ჩვენი აზნაურშვილი იოსებ გამოცხადებს.

აზის ბეჭედი წარწერით:
 სოლომონ, დავითის ნორჩი,
 ჯვარით მტერს მოგონი.

ოქტომბერს 27, წელს 1771.

**56. Д. VII. 1771 г. Договоръ, заключенный владѣтельнымъ
 кн. Гуріи Маміей и его подданными съ царемъ Соломономъ. Пер. т. I.
 № 125.**

ქ. თავად დაუსაბამოსა ღთსა და უთა სათნოთა ღთსათა თავდებობითა ესე
 უხერხე, უტყუელი, შეუცვალადელი წიგნი ფიცი და საფიცარი მოკარტვით თქვენ,
 ჩვენს კულმწიფეს, ბატონს მეფეს სოლომონს ჩვენ გურიელმან მამიამ და შუ
 მოქმედელ მიტროპოლიტმან ნიკოლოზს, ერისთავმან დავით, თავდგირიძემ
 მამუკამ, მაჭუტაძემ იოსებმ, ნაკაშიძემ გიორგიმ, თანდარუხ საყვარელმა,
 გუბუნავამ, ჩითან შადიკაშვილმა, როსტომ და კიდევ როსტომ, და ერთთ
 ბით ყოჩღანიათ, და ჭყონიამ ერთობით, ჯაყელმა შაალ, და ერთობით ლესურს

ლებმა, ერთობით ასკანელებმა, ერთობით ჩასთლებმა, და ერთობით გურგულელებმა, — ასე და ამა პირსა ზედა, რომე დიდებულის უდ მოწყალის კელმწიფის ჯარსედ უსჯულონნი აჯარაინნი საბრძოლად წამოვიდნენ, თქვენც ჩვენ ქვეყანაშიდ აჯარაინთ სამიწათ ჯარითა მობრძანდით და ჩვენი ქვეყანა დიდ უთავდარიგოთ ნახეთ, ამაზედ გაგვიწყერით და დავვიმძეველეთ, და ყველანი დიდებულის უდ მოწყალის კელმწიფის ერთგულებაზედ შეგვიფიცეთ: ასე პირება მოგვიერთიჴეთ: თუ წმინდის გულით თქვენი ერთგული არ ვიქნეთ, უსჯულოს მტერსედაც რაც შეგვძლოს არ ვემტეროთ, თუ გერ შევიძლოთ, თქვენ არ მოტასსენოთ, უდ მოწყალის კელმწიფის და მისის ჯარის რაც შეგვეძლოს არ გქნათ, — შეჩვენებული ვიყოთ წმიდის სამებისაგან, შვიდის კრებისაგან, ოთხის პატრიარხისაგან და თორმეტ მოციქულთაგან, ჯერ უდ მოწყალის კელმწიფის ღალატად მან კელმწიფემ მოგვიითხოს და მერმეთ თქვენად სიკვდილად თქვენის რისხვით გაგვიკითხეთ.

გურიელი მამია, და ათამდინ ჯვარი უზის.

57. Д. VIII. 1771 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II.

თქვენის უდ დიდებულებისა ჩემზე უღირსი ზეგარდამოებრი წყალობა—ოცდენი წმიდისა მოციქულისა ანდრია პირველწოდებულისა ბრძლიანტისა ყოფილად მადლობით მივიღეთ, თუმიცაღა შესაბამე გერ შესძლებულ არს ჩუქნდა მადლობაჲ, ვინაჲდგან ესოდენ მადლა არს საიდუმლოჲ მოწყალეებისა უდ დ. ი. თ. რომელ მახლობელთა და შორიელთა სწორადრე განუყოფს მიფენისა ღვთაებრთა შანაჴანდედთასა, და ამისადამი იწრო არს გონებაჲ შესაფერ მადლობად, ვინაჲცა ვმადლობთ სიტყვით და გონებით, და, რაოდენსაც გერ შემძლებულ ვარ თქმად, ღუმიოლით ვმადლობთ საიდუმლოსა მას მოწყალეებისა ღვთაებრისასა, რომელ ყოფილად აღსცალდების გონებასა ძალი საიდუმლოჲსა მოწყალეებისა უდ დ. ი. თ.

და ვინაჲდგან ბრძანებულ არს თ. ი. დ. რათამცა იმერეთის მეფისა და დადიანისა და სხვათა ურთიერთას დაგებად, და ქრისტიანეთა მტერთა ზედა ერთკობით მტერობად, — რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდა, ვცადადენით დაგებად და განმტკიცებად მის მათდა, მაგრა არ ინებეს დაგებად; კვლად ღენარად მაიორისა და ჩვენისა სურამს ერთად ყოფასა შინა უწმიდესი კათოლ. იმერეთისა მოვიდა. მისის სიტყვისა და საქმისა გვარს, და იმერეთისა ჴამბავს სრულებით, რომელნიც თანამდებნი იყუნენ მოხსენებისა თქვენისა, უმადლესსა კარსა მოახსენებდნენ, და კვლადცა შეძლებისაებრ ურთიერთდა მიმართ მათსა დაგებასა თ. დ. სამსახურსა ზედა.

და კვლად ჩვენ და იარაღსა მაიორი რაგვარადაც მტერსედ წავედით, და რაგვარიც მტრეაგრობა გვაქნდა, და ან მტრის ტიხეს აწუყრს რომლის სახითაც ვებრძოლეთ, და ან იარაღსა მაიორი რა დროს გამოგვეპარა ჩვენს შეუტყობნად,

და ან, ღვთით და თ. დ. ბედნიერობითა, როგორც მივედით მტრის ქვეყანაში — ესე უოგლეოვე ვრცლად შირველს მინისტრის წიგნში განგვიცხადებია, რომლის დამსწრე აჩის თავადი მოურავოვი და რამდენიმე რუსნი, და უაზახნი თვით თვალთათვის იხიან მსიღველნი, და ესე არა თუ ძალითა ჩვენითა იქმნა, არამედ ღვთის საგან და დიდებულებისა თქვენისა ბედნიერობისაგან.

თ. ი. დ. შარშანდელიდგან რამდენჯერმე აქეთმხრისა მოყოფთა ქრისტისა ნათა გებრძანა მამბადიანთა, ოსმანთა, მტერობა, რომელიც ნემთვის სატროფალო საქმე არს: რომელიც შეძლება მაქმეს სიმართლით მოგახსენებ კარსა, რომ არც თქმულების დიდებულების სამსახურისათვის ჩემი თავი და ქვეყანა დამიცავს, და არც შედ ვრდიებ თავსა ჩემსა თქვენს უოგლად სახალისოსა სამსახურსა ზედა, და რამდენჯერმე მტერსა ზედა უარსისაგან უოგლითურთ სრულიად მტერობა გამოვანინე, და ახლა რაც ახალციხის ქუჩურაში ღვთით რაც მოხმადიანთ სისხლი დაიჭრა ჩვენგან ამ საქმეებით, რომელიც ჩვენნი მუზობელნი ჩვენგან ზოგნი კეთილის მოქმედებით და ზოგნი ძალით ჩვენთან დაკუბულნი იუვნენ, და როდესაც თქვენი უმადლესი ბრძანება მოგვიფიდა მოკმადიანთა ზედა მტერობისა ღვთითა და თ. დ. ბედნიერობით საქმით აღვასრულეთ, და მათზედ ჩვენ უგელაზედ კელი ავიღეთ, და უოგლნი ამ საქმეების შემდგომად მესისხლად თვისად გუხადიან, და აღაწიონ გვიგულება ჩვენდა კეთილისმოქმედად უდ ძლიერისა ღვთისა და თ. დ. კიდე, და კმასაუოფელის ეს სასოება ჩვენდა, და უიჭველად გუჩქარაშ თ. ი. დ. ბრძანება, რომელიც უდ მოწყალებითა თქვენითა ჩვენდა სასოება გებრძანებიათ, რომ მარადის დაუგდებელნი ვიქმნებით უოგლსა დროსა.

58. Д. VIII. 19 Декабря 1771 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину.

თქუნს მ. დ. ბ. მოჭსენდეს თანამდებად ჩემდა მგონიერ, რათამცა დროსა შეხდომასა საქმისასა აქაურნი ჭამბაგნი უმადლესსა კარსა, რომელიცა სათანადო ბოლ ჩემდა აღმოჩნდებოდა, მოხსენება გუყო: ხლოა წელსა, ივნისში იაზიკოვი რომ წარმოვიდა იანაჩად მაიორის სურბოტინისაგან, აქაურნი და ჩვენნი საქმენი სრულებით უმადლესს კარს მამინ უეჭველად მოჭსენდა, და ამა შემოხსენებულს პოლოკოვნიკს მ. ი. დ. ჩუჭუნგან მოხსენება და ი. მ. დ. ბ. წიგნი გამოგატანეთ, მაგრამ ველარ მოჭსწეოდა, და მასუგან მოზდოგის უფროსისაგან გამოგზავნილ იქმნა უმადლესს კარსა. და აწ ახლანდელი ჭამბაგვი ეს მოგხსენდეს: ამავე წელს, ოკტომბერში, სერთვისის ციხისა და ქალაქის ალება როგორც მოჭსკა და იქაურნი ერნი როგორცადაც წაგდენ ჩვენის ჯარისაგან, ღვთითა და უოგლად დიდებულისა და უოგლად მოწყალის კელმწიფის ბედნიერობით, ეს მოკლედ იფან ლოკვის წიგნის პირით მდაბლად გუეწეებათ. და ვინათგან ჩემის სიყრმითგან მსუროდა უოგ-

ლად დიდებულის რუსეთის დიდის მონაწილის თაყვანისცემა და ჩემი და ჩემი საშეუკლების შემოგედრება სთარქულს შინა დიდებულების მათისსა, მაგრამ ჩუქნის ქუჩის ვითარება და მეზობლების ჩემისა ზოგისა რომელისმე სიაგემ და მიზეზმა ამისი თაყვისუფლება არ მომცა, ჩემად მაგიერად წარმოგზავნე ძმა ჩემი უწმიდესი და ძე ჩემი ლეონ, ყოვლად დიდებულისა მონაწილისა მონანი, და ყოველნი აჭურნი და ამა მკრის საქმენი, და წიგნიცა იგი, რომელიცა მოაგურცა ლეონმა კაპიტანმა, ყოველივე მოკრთმის უმაღლესსა კარსა დიდებულების მათისსა, და ვითხოვ თქვენის ქრისტანის სიმართლის მოყვარებისა და ჭეშმარიტისა განმსჯელობითისა გონებისგან, რომ მოწყალებით ზედმიწევნით გასინჯოთ ყოველნივე ჩემნი და აჭურნი საქმენი.

და ამავე დროსა წარმოგზავნეთ ბეგიცა, ხერთვისის ციხის და ქალაქის ჩვენდა მომცემი, ვინადგან თვითცა ინება სურვილით თაყვანისცემა უმაღლესისა კარისა, ლეონს ძესა ჩემსა გამოჭეფა.

თქუქნის მ. დ. ბ. თუმცა უმისხურონი ვართ, მაგრამ თქუქნის ყოველითურს თის მართლმადიდებლობითის შემსგავსებულის მოქმედებისგან ვითხოვ, რომ როდესაც შემდგომად ჩვენი გურბიერი, ან წიგნი წარმოვიდოდეს, გზებზე დაუყოვნებლად თაყვისუფლება ჰქონდეს უმაღლესსა კარსა მალე მოწყვისა.

დაიწკა ქალაქს ტფილისს. 1771 წელსა, დეკემბერს 19 დღესა.

59. Д. VIII. 29 Декабря 1771 г. Список подарковъ отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II. Пер. т. I. № 141.

მისის იმპერატორების დიდებულების მისართმევი:

1. ინდის კელმწიფის მოღუფის ნაქონი სტეკე.
2. უნაგირი ოქროსი, მინაქარი, სპარსეთის კელმწიფისაგან ჩემთვის ნაბოძები.
3. რახტი ოქროსი, მინაქარი,—ესეც სპარსეთის კელმწიფისაგან ჩემთვის ნაბოძები.

ესენი მ. ი. დ. წინაშე დია მტირე და კინი მისართმევი არს, და ძნად გასაბედავი, მაგრამ, რადგან კელმწიფეთაგან ნაქონი იყო, მისთვის უმაღლესის გაბედვით მოგართვით.

ერეკლე.

60. Д. VIII. 29 Декабря 1771 г. Списокъ подарковъ отъ царя Ираклія гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 141.

თქუძნის მადლის ღრატობის ბრწყინვალეხას ამ დროს დიდის ბოდიშით მკუქთმის ჩუძნმიეკ კნაზ არტემონ ანდრონიკოვის კელით: რკი ისპანის დიბა—აზიის ადლი თუქთმეტი, რამ თითო სუთსუთ ადლიანი და ნახეგარი იქნება, და რკი რასტი ვეცხლისა, რქროთ დაფერილი, თავდაბეჭდილი ჩუძნის ჰატარის ბეჭდით. მტინის მოსარტმევისთვის გუღს ნუ დაიკლებენ, ესენი სჩქაროდ გამოიგზავნენ, და ამსიქით თქუძნის მადლის ღრატობის ბრწყინვალეხის მარადის თანამდებნი ფართ.

61. Д. VIII. 30 Декабря 1771 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II. Пер. т. I № 144.

უმწუქრვალესის სიმდაბლით მოვასენებ, რამელიც აწ მყოფს დროს გვე-გულები კადნიერება აზრისა ჩუძნისა მოხსენებად წინაშე დიდებულების თქვენისა:

აჩ თუ სმისხუქსა ჟეროვანსა თანამდებსა, ან ყოფლად მოწყალებისა თქუძნისა განგრცვლებულისა სკელმწიფოს დიდსა შესამატსა რსმე გაჩვენებდეთ, გარნა რდენ მართლ-მადიდებელის მონარხისა ქრისტიანობისათჳს გაუბედავთ ყოფლად მოწყალებსა თქვენსა.

ვინააღგან დედა ხარ ყოფელთა ქრისტიანეთა, და გედრების კმითა და უერთ-გულებითა გულებითა, და დამდაბლებულისა სულითა ვითხოვ, ყოფლად მოწყალო-კელმწიფო, რამელიც წინაპართა ჩამომავლობათა ჩუძნთა სუროდა, ვინააღგან ვიმა ყოფებით იმ დროს შინა, რამელიცა აქვს ყოფელთა სჩქართუელსა გამოსხნისა დიქსად დიდებითკსენებულთა დიდთა კელმწიფეთაგან მარტეული იმედი, და ჩუძნცა უახლესი ბრძანება თქუძნის დიდებულებისაგან უკაზით სრული სსლოება გას მოხსნისა,—აჭა წარმოიფლინენ ჩემგან დიდებულებისა თქუძნისა ჩემი ძმა კათალიკოზი და ძე ჩემი ლეონ, რათამცა მოართვან დიდებულებასა თქუძნისა წერილით, რამელნიც ჩემგან და ჩემისა სმეფოს ქვეყნისაგან შეიძლება სმისხურის ადოქმა, და ეგრეთვე თქუძნის იმპერატორების დიდებულებისაგან ითხოონ წყალობა, რამელიცა მომიხსენებეს ჩემისა კელწიკილისა წერილთა.

ისმინე, ისმინე, მოწყალო კელმწიფე, უმადლესისა დიდებულებისა თქუძნისა დღეთა სიგრძისთვის, და უკეთუ, ეგრობისა და აზიურისა ჩვეულებისა სხვა და სხვაობისაგამო, შეუტყობარი რაღმე ჩვენგან—დიდი, თუ მტირე დიდებულებასა

თქვენსა ანა სათნოსჩენადეს, ის ავასუე ყოფლადლიერსა დ'თსა და ყოფლად
 მოწალებასა დიდებულებისა თქვენისასა: ვითსოეთ ყოფლითურთისა ვედრებითა,
 ვითარცა ბრძანებული არს თქვენისა იმპერატორებისა დიდებულებისა უკანებით,
 აწვე ასეთის საფარველით დაგვიფაროს მოწალებამან დიდებულებისა თქვენისამან,
 რომ თვით მეც დიდებულის რუსეთის საკელმწიფოსა კაცში აღკაცხილად დამინა
 ხონ მეტობართა და მტერთა, და ეტრეთვე სამეფოცა ჩემი რუსეთის საკელმწიფოდ
 გამოხნდეს, ვითარცა განმიცხადებდეს მდაბლად უმაღლესისა კაცისათვის.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. დეკემბერს 30, წელს 1771.

**62. Д. VIII. 1771 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Ека-
 теринѣ II. Пер. т. I. № 142.**

თქვენისა დიდებულებისა უკანა გვებოძა, რათამცა საქართველოებში გამოა
 ცხადენდი ჯარი წარმოვიდეს რუსეთადვე და გზასა ზედა შევეწიფოთ, რომელი
 აღვასრულეთ, და ჯარიც წარმოვიდა ბრძანებისაებრ დიდებულებისა თქვენისა.
 უბრძანებდეს კელმწიფობასა თქვენსა — რომელიც შეუერთებულა და საზოგა
 დლას მტერსა ზედა განუმიკედრებლბამა, და უმოქმედობამ გარდავლო, და ერთ
 მანერის მტერობით, ბრძანებისაებრ თ. დ., ამ წინამდებარეს საქმეებში სიმართლ
 ლით არავინ გაისარჯა, — და ამ მიზეზთათვის საჯა ამ ჯარის დაბარება დ. თ.
 თ. უგანთლებულესობისა და უოფლად მ. კ. ბრძანება ჭეშმარიტი არს, მაგრც ჩემ
 მდაბალის მონის თქვენისაგანაც მოწალებით ისმინე უოფლად მ. კ.

ჩემი აწინდელი კადნიერება მწუსარებისაგან არის, — დღეს ჩვენზედ იმისი
 მსაგავსი დღე მოწევნულ არს ჩვენთვის და ჩვენის ქვეყნისათვის, რაგორადაც
 სული და ხორცი განიწვალბის: აქედამ ი. დ. კორპუსის წარმოსვლით იმისთანას
 სიმწარეს მივსტევიყვაროთ, და არ გვაქვს თავისუფენლობის შეძლება, ვითარცა
 დაფიდუმეთ. რაიცა ამასუწინდელნი უნაყოფო საქართველოებში მოჭხდა თ. დ. ჯარის
 შეუერთებლობით დრ. ტოტლებენის დროს, ის ხომ თ. კ. ბრძანებით ჩატა
 რებულ იქმნა, და გვოანებ, რომ პოლკოვნიკის ნიკოლას დანიილიჩის აჭარუნი იმ
 საქმეების განხილვით მე უბრალოდ ვიყო აღმოჩენილი. და ასლის იანარკლ მათლ
 რის სუსოტინის მოსვლა ესრეთ იქმნა: მოსვლაში გზის ან ხარჯი, ან ბარჯის
 გადმოტანა და ან სხვა სამსახური დაგვდვა, და კიდევ რაც მტერზე მტერობა
 გვიჩნია სწორეთ და ჩვენის შეძლებით ეტრეთ აღვასრულეთ, და, რადგანც მგზაგ
 რათ გამოაჩნ და თვითს მივიდოდა, ჩვენ მაშინაც ყოფლითურთ ჩვენის შეძლებით
 ვცდილვართ უმჯობეს ჩჩეფასაც და თქვენის კორპუსის შეერთებამაც, და არ მოკდა,
 და გვოანებ, რომ თვით სუსოტინის უმაღლესის კაცისათვის მაშინ ჩემი კეთილი
 მოუხსენებინოს.

მოქსენება ი. დ. თ. იმერეთს სოლომონ მეფისათვის და სხვათა მეფეთა ბელთათვის რჩევითა და კაცის გზავნითა შეერთებისა მათისათვის უნამეტნაგვისისა გარჯითა გეტადე, მაგრამ ჩემი რჩევა და მშვიდობითი სიტყვა არ მიიღეს და ძალით, რადგანც თ. დ. ბრძანება არ მქონდა, ძალს სომ გელარ ვიკმაკებდი.

ახლა ამადროს ამ ვედრებას ვუთხუ ვინაშე დ. თ.—რაცა უწესონი სჯემენი და შეუკრიკებლობანი მოკდა, რომლითაც სასითა და რომლისა გვამისაგანაც, უოგუ-ლიფე ამატოფე შენსა შემეფაკებელსა ქრისტესა, რომელმანცა გადიდა შენ, და ნუ მიგეტემ მოუთმენელსა მწუხარებასა და ქვეყნის აოკრებასა, და შენის საფარველი დამ ნუ წარსწემედ მართალსა დამნაშავესათანა დღეთა სიგრძისა თქვენისათვის, და მოგეტეც წუალობა, ვითარცა მომინსენებუეს ჩემის ძმისა და ძის გამოტანებულისა არსებით, და ეგრეთვე დაბარებულბითა.

ვითხოვ უოგლად მ. კ. რათა კანდიკებისათვის ფრინდისა უკანთლებუელისა გონება დ. თ. არ წუენილ იქმნას, არამედ მიიღოს მონსენებული ჩემი.

63. Д. IX. 30 Декабря 1771 г. Письмо царя Ираклия къ вице-канцлеру кн. Голицыну.

თქვენის ბრწყინებასა მშვიდობის ამბის სმენა მარად გვსურს და გვწად-საცა, რათა გვესმოდეს თქვენის ბედნიერად უოფისა და უჭირველად ცხოვრების ამბაენი. თუ თქვენნი ბრწყინება აქეთმკრის ამბავს იკითხვთ, რომელნიც, ვჭტონებთ, მონსენებული გექმნებათ და რომელნიც აწ მოგსენებდათ: ჩვენ აწ დროსა ამას ამისი უწმიდესობა ჩვენნი ძმა და ძე ჩემი ლეონ წარმოვავლინეთ უმაღლესს კარს უოგლად მოწყალის კელმწიფის თაყუანისსაცემელად, და ჩვენნი ვედრნი, რანიცა გუაქუნდეს, უოგელიფე წერილითა და ზეპირ დაბარებულბით ამათგან განგეტხადებათ.

და ვითხოვ თქვენისაგან ბრწყინებასა, რათა რომელნიც სათხოველნი იყუნენ ჩვენნი და ამათგან განგეტხადოსთ, ამაებზედ შეგვეწიფინეთ, არათუ ჩვენგან რომლისაშე სატკებელისათვის, არამედ უფროსდა ქრისტესთვის, ვინათგან ქრის-ტიანენი ვართ, და ჩვენ ჩვენი ქვენსა მარად თქვენის ბრწყინებასა სმისსურის თანამდებად იტოდეთ და გვიმსახურეთ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. დეკემბერს 30 დღეს, წელსა 1771.

64. Д. XV. 30 Декабря 1771 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Енаторинѣ II объ условіяхъ, на какихъ онъ желалъ бы поступить подъ покровительство Россіи. Пер. т. I. № 143.

ყოფლად უგანათლებულესსა, უმზურობეულესსა, დიდსა კედმ-
წიფესა იმპერატრიცა კატარინა ალექსიევსა, თვთმზურობელსა
სრულად რუსეთისასა, ყოფლად უმოწყაელსა კედმწიფესა.

რომელიც არის უკანებისა ყოფლად მოწყალობითა კედმწიფობისა თქვენისა
ბრძანებული მოწყალებით თ. დ. მფარველობასა შინა და ჩვენად განსაძლიერებუ-
ლად ჯარის ბოძება საქართველოებში—ამ ზემოხსენებულის მოწყალების სიმიდა-
ბლით მმადლობენი ამასაც მთხოვედ ვართ, რომ აწვე გამოგვეყვანოს მოწყალე-
ბამან დ. თ. წარმართთაგან:

და გვებოდოს ჯარი რიცხვით ოთხი ათასი განსწავლებული, და, თუ სულ განს-
წავლებული არ იყოს, ნახევარი გაუსწავლებული იყოს და ნახევარი განსწავლებული,
საკუთრად ჩვენს მხარეს, რათამცა სიერთოდ ვებრძოდეთ ოსმალთა, რადგანაც
უწინდელს ჯარს ჩვენგანდ არა აქვს მოცალება, და ვინც ჯარის თავი იქნება
ჩვენს რჩევას მიიღებდეს და დაიჭრებდეს, ვინადაც ვართ აქაურთა საქმეთა შინა
მყოფნი და მეტნიერნი ამისთვის.

კწალად, ვითარცა ძველად ყოფილა ჩვენის ჩამომავლობის მეფობა, ვითხოვთ
თ. დ. მოწყალებისაგამო ეტკრთვე საუკუნოდ უცვლელად ეკოს მორჩილებასა
ქვეშე დიდ—სა თქვე—სა იმ მსახურებითა, რომელიცა ქვემოთ აღიწერება.

მსგავსადვე კათოლიკოზიცა წესსავე თვისსა ეკოს მოუშლელად.
ვინაშთაგან ღვთითა და ბედნიერებითა თ. დ. უიკომიდამ ეგოდენნი ჩვენის
ქვეყნის კაცნი გამოახსენენ, წყალობას ვითხოვთ ყოფლად დ. თ. რათამცა იმით
თავისუფლება მიეტყოს თავიანთ ქვეყანაში მოსულისა.

და როდესაც თ. ი. დ. ჯარი ამ ქვეყანაში მოვა, და ჩვენ და ისინი საერთოდ
მტერს წაბრძოლეს ქვეყნებს რომ წაგართმევთ,—რაც კოცმუსზედ ხაზინა დაინარ-
ჯება ამ დატვირთვს ქვეყნებიდამ რამდენსამე წელიწადში ისევე უნდა ხაზინაში მო-
გართყათ; დადათუ ამასზედ თავისწყენისათვის მოგერიდებით ყოფლად დ. გ. თ.,
მაგრამ რადგან ამ საქმეზედ რამდენჯერმე ჯარების შეურა მოგვიხდა, ჩვენთვის
კმასაყოფელი ხარჯები დაგვემართა, და კიდევ გზებზედ ჯარისა და ბარკის გარდა-
მოტანისთვის ბევრი დაინარჯა, და თუ რამ დატუჭირდეს, რაერთიც ვითხოვთ
ვუდრებთ, რომ ხაზინიდამ სუსხად ჩვენის ჯარისათვისაც თეთრი გვებოდოს, და
ისევე მიიწთვას ყოფლად დ. თ.

და ამ წყალობებისათვის, რომელიც ზემოთ აღიწერა, მივართმევთ ძესა
ჩვენსა რომელსამე და ეტკრთვე რადენსამე კნიაზსა თქვენს ყოფლად დ. გ. და
ახნაურთაცა შეძლებისაებრ ჩვენისა.

დღეს ჩვენს ქვეყანაში რომლისაღ ნიუთის მადანი არის, და ან გამოწმდება, იქიდან სარკებელი მოიპოება — ნახევარი თ. დ. ხაზინას მიერთებულა; და კიდევ რაღ ჩვენს მოწინააღმდეგეებს ქვეშ კარნი არიან უოგელწიფი ამათგან კვამლზედ თოთხმეტი შაური საკელმწიფოთ აიღებოდეს და მოკერებულდესთ. რაღ ამ ქვეყანაში რჩეული ცხენი იშოება — თოთხმეტი ცხენი ნიადაგ წელიწადს უოგლად დ. თ. მიერთებულა.

როდესაღ სპარსთ რომ ვეჭიკინით მძლავრებით, და ხან ოსმალსა, სპარსნი ჩვენს სამეფოს ორს წელიწადში ერთხელ წაართმევდნენ ცხრას ტყვეს და კვამლზედ თოთხმეტს შაურს, და ამასაღ იმ ტყვეების მოსახმარებელის ხარჯისათვის; და კიდევ ორმოცდა ათს სპარსეულს რჩეულს ღვინოს თაფლის ხარჯით თვით წაიღებდნენ საკელმწიფოთ, და ასლა ჩვენ ამ ღვინოს, რიცხვით ორი ათას გდრას, რომელიღ ჩვენ ქვეყანაში რჩეული ღვინო იშოება, უიზლარს ჩვენის ხარჯით მივიტანთ საკელმწიფოთა.

როდესაღ დ. კ. ჯარი მოგა ჩვენს ქვეყანაში იმათის შემწეობით სხვის ქვეყნების დაპყრობამდის ჩვენის ქვეყნებიდამ, რომელიღ ქვეყანა დღეს გვიჭირავს, ეს ზემოხსენებულნი ალექსანდრი (?), მიფარტაპთ უდიდებულესსა კელმწიფებსა თქვენსა, და როდესაღ სხვებს ქვეყნებს დავიპყრობთ თ. დ. ძალით, მაშინ იმ ადგილებიდან როგორღ ქვემოკრე მოიხსენება, იმსახით ვამსახურებთ.

როდესაღ ძალითა და შეწყენითა თ. დ. კოჩხუსისათა რაღ ოსმალთაგან წართმეულს ადგილებს დავიჭერთ ბედნიერებითა თ. დ. ამასაღ, როგორღ ზუ-მოკრე დაგვიწერა, იმსახით ვამსახურებთ: კომლზე თოთხმეტს შაურს წელიწადში, და იმავე ადგილებიდან წელიწადში აბრამუს ორას თუთსა იმ ქვეყნებიდამ, და, თუ მეტი შევიძლეით, მეტს მოგართმევთ დ. თ.

კუზლად გდრებით მოგახსენებთ თქვენს უოგლად მოწყალებასა, რათა ამავე გაზაფხულსა არ უტოლან დაუპყრობელად ქვეყანა ახალციხისა, და უკეთუ შეიკება მოხდეს თ. დ. სულტანისა, მაშინღ გარეთ არ დაჩხეს ქვეყანა ახალციხისა, ვინაჲდა გან საქართველოსა შინა არის და ქართული ენა აქუსთ, და მრავალი ქრისტიანნი არიან იმათში, და სხუანიღ ახალი გარდაქცეულნი არიან მაჰმადიანობაზედ.

როდესაღ დ. კ. ბედნიერებით წარმართთაგან განთავისუფლდება და დამუფიდდება ჩვენი ქვეყანა, მაშინ ჩვენის ძველად ქონებულის სამეფოდამაღ და ახლად დაჭკრილის ქვეყნებიდამაღ მოგართმევთ თ. ი. დ. რაღ რუსეთის იმპერიაში სულ ზედ სალდათი აძვის — ჩვენ იმედენს კვამლზედ მიფარტმევთ სალდათს თ. დ.

უკეთუ ღვთითა და ბედნიერებითა თქვენითა — რომელიღ სხვა მტკრის ქვეყანა თ. დ. კოჩხუსის ძალით დავიჭიროთ, იმისი სრულადი ნება თ. დ. არის.

ჩვენ რაღ რამ სამსახურის ალექსა შეტევილო და წყალობის ვედრება ბავშვობობდა — ის მოგახსენეთ თ. ი. დ. და როგორღ თქვენ უოგლად მოწყალის კელმწიფის ნება იყოს, ეგრეთ დედობრივითა მოწყალებითა განაგოს უოგლად მოწყალებამან დ. თ.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. დეკემბერს 30 დღეს, წელს 1771.

65. Д. VIII. 21 Апрель 1772 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 151.

თქუნი მ. დ. ბ. წიგნი ჩუნი აზნაურშვილის შახფისაგან მივიღე, რა მელმანტა მრავლის ნუგეშინისცემით აღავსო გონება ჩემი, ამისგამო ვმადლობ თქუნი მადლ ღრ. ბაწყინფალებას.

ამაზედ ქრისტიანობრივ დაგუქვებთ, რომელიც ახლა გებრძანეს, რათამცა ანაწალ მაიარს სუხოტინს შევერთდეთ, და რომელიც გვირწიოს, დაუჭუროთ, რომელიც, თქუნი ბრძანებისაგან, ყოველთვის ცდა არ დაგვიკლია და დამიჭუროება. თვით აქაურნი საქმენი ყოველივე სუხოტინს ანაწალსავე უმალესის კარო სათვის მოესხნებინა. ამაზედ აღარ გავგატყუებ, რომ თქვენ თავი არ შეგვიინადვოს, მტკიანი მოხსენეთ: რა პირველად მეფეს სოლომონს თქუნი მ. დ. ბ. წიგნი მოუვიდა და ჩემი სახელიც იმ წიგნში თქვენგან ნახსენები იყო, იმავე დროს ჩემის გონების შეძლება მოქმედებით ასეთის ჯეშმარტის ერთგულების სიმტკიცესა ზედა დამიმუარება და დამიმტკიცება, ვითარცა შექნის თავისისა სარწმუნოებისა ერთგულსა და ეტყუებ თავისის სარწმუნოების კელმწიფის სიმართლით მონებრ სამსახურის მქონებელს გუჟამს, და რომლისაც შემდეგელი ვიყავ მე და ჩემი ქვეყანა—შემწეობა არ დაგვიზოცავს. და ახლა ჩემი ძმა და შვილიც ხომ მ. ი. დ. და ყოვლად უტუნათლ. კელმწიფის წინაშე წარმოგზავნე, და ჩემის საქმეების ყოველი ნება ყოვლად მოწყალე კელმწიფეს მივანდეგ. ახლა ამ კოჩუხში [ბრძანება] მოვიდა, რომ სახელმწიფოს ბრძანებით ესენი რომელიც საქართველოში განწესებული არიან, რათამცა რუსეთსავე უკუმობრუნდნენ, და ეს საქმე, ყოვლის წინადადებით, საქართველოს აღმოკრებელია და ჩვენში ქრისტიანობის სახელის აღმომფხვრელია. ამაზედ შეგაწყენთ თავსა, რადგანც სარწმუნო ვართ, რომ ჩემი სრულიად მწუხარებული ბრძანდებით: თუ მე დანაშაული მაქვს რამე საკელმწიფოს საქმეებში, უწინ ჩემს ნათესავთაც ხომ მოურთმევიათ თავიანთი თავი და ქვეყანა რუსეთის ნეტარსენებულთ დიდთა კელმწიფეთათვის და ახლა მეც უნამეტნავსად ჩემი თავი რუსეთის დიდის მონახისათვის ყოვლითურთ დამორჩილებით მომირთმევი, მე გარდამედეგ, რომლისათვისცა მადლობით მიმადებულ ვიქმნები, როგორცადაც მ. ი. დ. ნება ჰქონდეს, და ამდენს მრავალათასს ქრისტიანებს ამ საქმით ნუ გაჭურის თავისის საფარველიდამ და მოწყალებიდან, რომ სრულიად წარმართთაგან მიმოსატყუენ და ამოსაწყეტნი არ შეიქნენ.

ეს ასეთი ჟამი წარმოდგომილა, რომ დუმილის დრო აღარ გვაქვს, წინაშე ყოვლად ძლიერის შემოქმედისა დვთისა და წინაშე მ. ი. დ. სიმართლით ვიკადანიერებთ და ვიტყვით ამას: სანამდის მ. ი. დ. ბრძანება მოგვივიდოდა თუჩქთ მტკარობისათვის—დასაგებთ და მშვიდობით ვიყავით ხვანთქართან შეკრებულნი

და დაწინაურებულნი; და სპარსეთის მეფეობელს ხანებთან ასეთის საქმით ვიუხუთ—
ზოგნი შეშინებულნი გვეყვანდენ და ხარკს გვაძლეოდენ, და ზოგნი მეგობრობით
დასაყვებულნი გვეყვანდენ, და ზოგის შეშინებას ვცდილობდით, და ზოგნი ლეკნი
მათის შეძლებით გვეტერობდენ და ქვეყნებს ტვიკდენდენ, მაგრამ სამდენსამე
წელიწადში ჩვენის ქვეყნის საქმეები ლეითთ წარმატებაში მიგვეყვანდა, — და ასეა ამ
საქმეებითა და ამისთანას წინადადებათაგან, რომელიც ზემოთ დაგვიწერია, სა-
ქართველოში ქრისტიანობა მოისპობის და სრულებით აღმოკრდების, თუ ეს გო-
პუსი აქეთგან უკუმობრუნდების.

იუწყოს თ. მ. დ. ბ. — ლეთის და უოფლად მოწყალეს კელმწიფეს ჩამოღმა ჩემი
თაფი და ქვეყანა უოფლითურთ თქვენთვის შემომიფედრება, ლეთისთვის და უოფ-
ლად მოწყალის კელმწიფის დღეთა სიგრიძისათვის ამაზედ მეოხად და შუამდგო-
მელად აღიძარით თქვენის მადლად მხედველობით, და წინაშე უოფლად დიდებულის
კელმწიფის რომელიც გვიჯობდეს და ან მოგვეხსენებინოს — ამის წარმართებაზედ
ეცადენით, თქვენი უოფლითურთ ქრისტიანობრივი კეთილი ამდენს ქრისტიანე-
ბად გამართებად და ღმერთთან და კაცთან თქვენი სიკეთე ადიდე, და მე, როგორც
ტაშკანბოლადეს, ეტრე მიმისხურე. და მე იმ პირობას მოვართმევ უოფლად დ. ბ.,
რომელიც ჩემის ძმის კათოლიკოსისათვის და ჩემის ძის ლეონისათვის მომი-
წერია, ეტრეთ ვჭეო, რომელიც წერილი უოფლად მოწყალის კელმწიფის წინაშე
უნდა მიართვას.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. აპრილს 21, წელსა 1772.

66. Д. VIII. 2 Июня 1772 г. Письмо царя Ираклия къ гр. 3. Г. Орлову.

თ. მ. დ. ბ. ამ დროს ეს მოგსენდეს ჩვენგან: როგორცდაც მ. ი. დ. ბრძანება
მოვიდა, აქ მეოფთი გოკპუსი ეტრეთ წარმოვიდა, — ამისთვის ვაწყენთ თავს თქვენ მ.
დ. ბ. ვინაღდან ეს ამ ქვეყნის უმეტესის ახსრებისა ნიშანი არის. თუმცა ჩვენ
თქვენი უმისხურონი ვართ და კადნიერება არ გვაქვს თქვენის თავისშეწყენისა,
მაგრამ ვინაღდან უდ დიდებულის და მართლმადიდებელის კელმწიფის წინაშე
მეოხება ძალგიცხთ, და ჩვენც მართლმადიდებელი ქრისტიანები ვართ, და ჩვენი
თაფი და ქვეყანა უოფლითურთ უდ მოწყალის კელმწიფის საფარველში ვართ შემო-
ვადრებულნი, ამისთვის გაცობუდავთ:

აწ ვინაღდან ამ გოკპუსის წამოსვლით ამ სსოწარკვეთილებასა შინა არს
მიწვენილი უოფლითურთ საქმე ჩვენი, რომ მისის უოფლად დიდებულის საფარველი
დამ განგრდომა არის, გვეედრებით, რათა ჭეოთ შუამდგომელობა წინაშე დიდებუ-
ლისა და უოფლადმადლისა მონაწილისა, და ჭეოს წყალობა დიდობრივი, და რომე-

ლიცა ძმისა ჩემისა და ძისა ჩემისა წარმოგლეხასა მომესხეუბინოს ვედრებანი, ისმინოს უოფლად დიდებულებაჲსა და უოფლად მოწყალებაჲსა მისმან, და ამ მწყსა რებისა და წარმართთაგან ნიდაგ ოკრებისა, და ახლანდელის კოჩხუსის წარმოს ვლისთვის ყვედრებისაგან გამოგვიხსნას, რომ ამადროს უნამეტნავესისა სინა რუღითა და სტინელისა საქმითა ტვაყვედრიან და ტვეუბნებინან: ვისტანც სსოკება ტქონდათ — მიტეფარათ და ნულარა [ხართ] სსოკებით მათგანაჲ, — ამისებრითა სიტყვითა ნიშნს ტვიტებს წარმართნი; და ამისთვის იღვანოს ბრწვინვალებაჲსა მ. დ. თ. ხვენთვის და ხვენის ქვეყნისთვის.

კვლად შეტვედრებ უწმინდესსა ძმასა ჩემსა და ძესა ჩემსა, რათა მოწყალებაჲსით ჭფარავდეთ უოველსა შინა საქმეთა მათთა.

წელსა ხლობ, ივნისის ბ.

67. Д. X. 13 ЮНЯ 1772 г. Письмо царя Ираклия къ капитану Ив. Лавр. Львову.

ვინათგან აქედამ კოჩხუსის წახსვლელობისთვის უწინვე ჩემის ძმისა და ჩემის შვილისთვის ასეთი წიგნი მიმიწვია, რომ თვით მათის დიდებ-ის მოხსენებათ უნდა მოახსენონ და თავი აწყინონ, და ეტრეთვე უბრწყინვაღესს დრავებუ საც შეხვეწენ და გაასინჯონ აქაური საქმენი, და ახლა ეს არის თქვენს მალაღ მსვლელობას უცხადებ ჩემს და ჩემის ქვეყნის საქმეს, რადგანც მისის დიდებულობისაგან ამ ქვეყანაში ვეტილად რწმუნებულნი ბძანდები, თვითვე მოტეხსენება და იცო, რომ როგორც გულის ტვიფილით გმარტებთ ამდენის სულის შეწყხუბულის და დადონებულის ქრისტიანების შეწყენა; უეჭველია, თუ არ უოფლის შემძლებაღის და უოფლად ძლიერისა დთისაგან, თვარემ, რა ეს კოჩხუსი აქედამ რუსეთად წავა, და ან მაგიერი არ მოვა, საქართველოები, ჭკუის დანახვით, აოკრუბული არ დაჩება, და გათვიტებთ დმერთსა და კელმწიფეს, რომ რაც შეტეძლოს, ხვენს უმსახურობას ნუ მისუდავ, და გაისარჯუ, და რომელიც ქვემოც დაიწყება ამასუდ შეტვეწი, თვარემ სხვა წამალი ხვენს დიდის ხნის სნუულებას არა ტებს რა: რომ ხუდავს მალაღობილება ხვენის ქვეყნის შეწყხებას და გლოვას, რას მწყსალებით ვიმყოფებით და როგორც შეოთი და ვაების ემა არის განთენილი. პირველად ესე, როგორადაც ჩემის ძმის და ჩემის შვილისთვის გამოიტანებია მოხსენებანი მისის დიდებულობის მიმართ, რომ უმად დატვიტიროს და დატვაფაროს საფარველი თვისი, როგორადაც მოტვიხსენებია, და ეს იქნება ხვენის სრულად დაფარვა, და მაშინ ვაქმნებით უოფლითურთ გამოხსნილი მტერთაგან. მალაღობილებაჲსა შენმან ესრეთ სტნას: რაც ეს ხვენი სავედრებელი დაიწყარა, ხვენ უოფლად დიდებულის და უოფლად მალღის მონარხის ნებისაებრ, ვითა

სოფთ, და არც ჩვენ ვიკადრებთ ამ თხროვილის კადნიერებას, თუ არ ამისთვის, რომ ჩვენც სამსახური თანამდებობისაებრ ჩვენისა როგორცდაც მოგვიხსენებია, იმ სხვით არ გვედვას, და კიდევაც თუ უშეტესი შეიძლებაოდეს, იმისიც აღმასრულებელი არ ვიყვნეთ, მის დიდებულობას ადარ გაუბედავდით, მაგრამ მოხსენებულისა ჩვენისა და ფიცისაებრ ჩვენისა ყოფილიყოფთ ღვთით ვართ აღმასრულებელი.

წელს 1772, ივნისის 13 დღეს.

68. Д. IX. 24 Октября 1772 г. Письмо царевича Леона и католикоса Антонія къ гр. Н. И. Панину, Пер. т. I. № 160.

კადნიერ ვიქმნებით კვლავ შეწუხებად თქვენისა მ. დ. ბ. მიხეცითა, რომელსაცა ქრისტო განგაცხადებთ:

წარმოსრულები საქართველოდ წელიწადსა 1772, იანვარსა 5 წინაშე მ. ი. დ. წარმოგზავნიან საქართველოდ და კახეთისა მეფის ირაკლისაგან სარგებელი სათჯვრისა მონაწილისა და საჭიროებათათჯვრისა რომელთაზე თჯვრისა—მოგვდით ასტრახანს მარტს 6, და აქამომდე აქა მეოფნი არა მტრედსა შინა მწუხარებასა და სიმწარესა, რომელ ვითარცა ტყვენი ვიყოფებით დაკლებული მამულისაგან ჩუქნისა და ვერ მიწომიღნი სრულყოფად კომისიისა, რომელიც გერწმუნებუნი მეფისა ირაკლისაგან, მრავალი საქმენი თანხადებნი ჩუქნნი მამულსა შინა ჩუქნისა განსაკლებელი ჩუქნგან, რომელიცა საჭიროდ თანაგუჰმარ, მდგომარებენ ვერ მიწვევნიან დასასრულისათა, და აქა ჩუქნი ყოფილიყოფთ მოცლილნი, უქმად მეოფნი მივცემულ ვართ, ჭკარისა სიმძიმითა ვერ შემწუნარებელი უცხოდას კლიმატისანი, სხეულებათა განგრძობილთა, რომელთაგამო იჭრამდე სიკუდილისა ზედმოსრულსაცა გულის-ვისტუჰვით,—ამისთვის თ. მ. დ. ბ. ცრემლთამდე ვედრებით ვთხოვთ, რათა განგთავისუფლდეთ ჩუქნი აქათგან და დიხს ვიქმნეთ წინაშე მ. ი. დ. წარდგომად,—არა რამესა შეწუხებისა და წინააღმდეგობებისა სათხოვარისა მქონებელი, თჯვიერ მ. ი. დ. შესამატისა და რასისი იმპერატორისა სასარგებლოდას, და რომელთაზე საჭიროთა მეფის ირაკლისათა თხოვთა.

ვიცით, რომელ თ. ბ. თავისწუენის მრავალ კადნიერებად არა გვივის ჩუქნი, მაგრამ ვინმე იუოსმტა გარდა თ. მ. დ. ბ. სხვადა შემწე და ნუგეშინისმტემელი ჭირთა ამით შინა ჩუქნთა, ანუ სხვადა ვინმე, რომელისაღმტა თანაგუჰდუჰ მოგსენებად საქმენი ჩუქნნი? და შესამედ, ვიცით, რომელ მეფეს ჩუქნისა აქჰს მ. დ. ბ. მოწყალებისაგან იმედი სრული შესაბამთა საქმეთა თჯვრისა წარმართებისა, ამისთვის სიმდაბლით თხოვთა ესე ჩუქნი მიღებულ იქმნას თ. მ. დ. ბ. კეთილმსახურებრ, რომელ საჭიროებისა ამისგან განგუთავისუფლენ ყოვლად უმადლესისა მიმართ მონაწილისა შეამდგომლობითა, რათა რომელიცა ნებასა შინა მ. ი. დ. არს,

რომლისადა ღირს ვართ, ეგე ვითარი თავისუფლებითი ჩუზოლუციაი მივიღოთ არ გვიანად.

და ჩუჭნ უმწესრესისა მმადლობულოთისა თქუჭნისადმი მ. ღ. ბ. თანამედებ ვიქმნეთ მარადის გებულნი ერთგულებასა შინა თქუჭნისა ბრწყინებალებისასა.

ანტონ კათალიკოსი. მეფის ძე ლეონ.

ოკტომბერსა 24 დღესა, წელსა 1772.

69. Д. VIII. 16 Марта 1773 г. Письмо царя Ираклия къ гр.

Н. И. Панину.

კანდიერება ესე თქვენდამო მიმადლებინა უმეტესმან მწუხარებამან, ვინადგან ძმა ჩემი კათალიკოსი ანტონი და ძე ჩემი ლეონ უმადლესსა კარს ედ უმდაბლესად ვასეულ, რომლისა სასურველისა ჩემის მოხსენებულის უდიდებულისა და უოვლად უკანთლებულისა, და სრულიად აღუსტას ჩემის მოწყალის კელმწიფოსად სანგედრებულისა საქმისათვის, — და აქამოდესაც ვერ მივემთხვეოე მოწყალების ჩუზოლუციასა, რომელისათვისცა კვალად მარადის ვარ მავედრებელი არა მე მხოლოდ, არამედ სრულიად ესე ჩვენი საქრისტიანო ქვეყანა წინაშე თქვენის მადლის დკათობის ბრწყინებალების დაუგვიანებლობისათვის უმადლესისა ბრძანებისა.

თუმცა ამის მადლ კეთილშობილებას და გუქილს საკელმწიფოსს საქმეს შინა ივანე ლეოვს ვგითხვით ხოლმე, — ეგების ამას უმადლესისა კარისაგან მოწყალებით მოსტუმოდეს ჩამე ჩუზოლუცია, მაგრამ მასუნს მადლეს, რომ ჟერ არაფერი მოხსენებულისა, თქვენის ბრწყინებალებისათვისა ბრძანება არა მომსვლია რა, — და არც უიმისოა, რომ სწუნს. ამ ჟამებში ასტრახნიდამ ძმისა ჩემსა კათალიკოსს ანტონის და ძესა ჩემსა ლეონს ჩემთან თავისი კაცი გამოეკზანათ, და როდესაც გამოესულიყო სამზღუარს ამ ქვეყანასა — არ მოეცადნა თანწამოსაუოლნი კანნი, რათა წარმოეყვანათ ფთხილათ და მშვიდობით, თავის თავათ სანქაროდ წამოსულიყო ჩემთან, და გზაზე დასვედროდნენ ახალციხიდან თავის საქმისთვის წარგზავნილნი დაღისტანში მცირე რაიმე ქუჩდნი ლეკნი და დაეჭირათ, და შთავარდა მტრის კელში თავისის უოვლის წიგნებით, და აწცა არეცით მართლად საითკენ წაუყვანათ; და მხოლოდ ესე ვცანით იმ ქვეყნის კაცთაგან, რომელიც იმას ჩვენი ქვეყანა გამოევიდა, რომ ჩვენთან მომავალბუდიყო ის ჩემის ძმისა და ძის კაცი იმ ამბავით და წიგნებით, რომ ვითამ უმადლესის კარიდამ მოსვლიყოთ მოწყალების ბრძანება, რათა ასტრახნიდამ ეკენი თვით ჰეტეობუკნს ჩემს ედ მოწყალეს და სრულიად აღუსტას კელმწიფეს უმდაბლესად სლუბოდენ, და ჟურაც არ ვიცით მართლი, იმ კაცის მოწყვეტლობისათვის, თუ სად იმყოფებთან ეკენი.

კვალად, რომელი ანათებს უოველსა ქვეყანასაზედა სრულიად; უმადლესსა ჩუსკეთის ტახტს და ჩემს უოვლად მოწყალეს, და სრულიად აღუსტას კემწიფეს

შევედრებ თავს ჩემსა და ამ ქრისტიანეთა ქვეყანასაც, რათა მოწყალებით მიიღოს, და თქვენი უმაღლესი ღრთობის ბრწყინვალეობა საქმესა შინა შუამდგომელ ტაქტიკას, რომელს ჭეშმარიტად უკვეყნად კიდევ გასასრულებლად დაუგდებლობასა უოგელსა კეთილსა საქმესა შინა თქვენგან, და ვგონებთ არა უმეცნიერნი იქმნებით, ვითარ ჭამითი ჭამად ტყვეობის ბარბაროზთა თესლთაგანნი ქრისტიანეთა ნათესაობის შტერნი და მარადის გვავედრებენ უგუნურობითა თვისითა წარმართნი, მქობულნი ხვენნი, რომ დაგდებულნი ფიქმნებით რომელი ანათებს უოგელსა ქვეყანასა რუსეთის ტანტისაგან, და წარმოგზავნილნი ჩემგან ძმა და ძე ჩემი იმუოფება აქამომადისაც ასტრახანს და შეწინარებულნი არ იქმნებიან — ერთბაშით ხედვენ ვითამ კვ იფოს მის ნიშანი.

ეგრეთვე აქაურნი ამბავნი, ხვენ და ლეკთ, და ახალციხელთაგან ურთიერთადმი შტრობა და ხვენის ქვეყნის შეწუხება, და თურამ აქაურნი მოსახსენებულნი საქმენი არიან, ვგონებ უოგელითა უფალ ლეიბ ღვარდიის კაპიტანი იოანე ლეოვის მიერ წიგნით წვლილად უმდაბლესად მოგხსენდესთ.

სხვა კვალადცა უმეტესის სიმაბლეს ვედრებით თავს განჯენთ ხვენის მოახსენებულის წარმართებას: თქვენი მაღალი ღრთობის ბრწყ. ნებისაებრ უდ დიდებულის და ჩემის სრულად აღუსტან მოწყალის კლემწიფისა ეცადოს, ხვენ და ხვენის ქვეყნის ამდენი სულნი ქრისტიანენი ბარბაროზთ უღლისაგან გამოიხსნას, და კვაიმუოფოს უმდაბლესი ვმა და მოსამსახურე, მოხსენებულისა მოწყალებით რეზოლუციად დაგვმართოს, და რომელიც წარმოგზავნილნი ძმა და ძე ჩემი არიან, კბენი მიიღოს, და რაც მავათაც ხვენი დაბარებულნი საქმე ქტონდესთ მოწყალებით ჩამოართოს და მიიღოს.

16 მარტის დღეს, ჩლოვ წელიწადს. ტფილისის ქალაქი.

70. Д. IX. 27 Апрель 1773 г. Представленные гр. Н. И. Панину царевичемъ Леономъ и катол. Антоніемъ условія, на какихъ царь Иракліи желалъ поступить подъ покровительство Россіи. Пер. т. I. № 143.

ბრძანებული ხვენდა მეფისა ხვენისა ინაკლისაგან მოხსენებად თქვენის მაღალის ღრთობის ბრწყინვალეობისა მიმართ, რომელიცა ქვემოწერილთა ამათ პუნქტთა შინა ცხად იქმნების:

მისის იმპერატორობის დიდებულებიდან უდ უქვემოქსად ითხოვს მეფე ხვენი, რომელ განვითარდეს უფლადეთ აწვე წარმართთაგან, და როგორც უკანთა ებრძანა მეფესა ხვენსა საქართველოსი მფარველობასა შინა თვისისა დიდებულეობისასა მიღება, რომ ბრძანებული ესე აღუსრულდეს.

მოეცეს ჭარი კაცო რიცხვით ოთხი ათასი რეკულარნი და, თუ სულ რეკულ-

ღარნი ან იქნებოდეს, ნახევარი რეგულარნი და ნახევარი ურეგულარ, საკუთრად ხეენს მხარეზედ, რათა ებრძოდენ ესენი და მეფე ხეენი ზოგად ხეენის მხრიდან ამომალთა, და როგორც მეფე ხეენი ისმენდეს ამა თქმულის კორპუსის კამანდირისა სან, ეგრევე კორპუსის კამანდირიც ისმენდეს ხეენის მეფისას, ვითარცა იქაურთა საქმეთა გამოცდილისას.

რათა ეგონ მეფობაჲ ქართლისა და კახეთისა უცვალებულად, ვითარცა პირველ უკრძოდა და აწ არს, მაგრა მორჩილებასა ქვეშე და მსახურებასა მისის იმპერატორობის დ. რუსეთის მონარხისასა — ესე ვითარისა მსახურებითა, რომელიცა ქვემო აღიწერება.

ეგრეთ კათოლიკოზიცა ეგონ განწყებასავე შინა თვისსა უცვალებულად.

რადგან შეწყენითა დროისათა და ბედნიერებითა მ. დ. კოლდუნ ტუგენი განთავისუფლდნენ უჩინიბითგან ქართველნი, რომელ იმათ თავისუფლებაჲ მიეცეს საქართველოდგე წარსვლისა.

როდესაც მისის დ. კორპუსი, საქართველოში მისული, და მეფე ხეენი ზოგად ბრძოლობით მტერს ხეენის სამეფოს ნაწილს, რომელიც დღეს წართმეულა, კვლად წართმევენ, რაც კორპუსზე საზინა დახარჯება ამ დაჭერილის ქვეყანიდამ რამდენსამე წელიწადს უკან ისევე საკლემწიფოს საზინაში უკუიზღვის.

თუცა მ. დ. თავისწყენის ვერ განიერ იქმნების მეფე ხეენი, მაგრამ კორპუსის გარდმოსვლაში, ჯარის ბარგისა და არტილერიის გადმოტანაში თუთრი იხარჯებოდა, და თუთრი ჯარების შეურაში ხეენს მეფეს გამსაყოფელი ხარჯები დაემართა, თუ რომ ახლა დაგვიჩინდეს, როდესაც კორპუსი ხეენს ქვეყანაში გარდმოვა, ამისთვის საზინიდამ თუთრი მიეცეს სესხათ, და ხეენის ჯარისთვისაც სესხადვე, და ისევე საზინისა მიმართ უკუიზღვიოს მეფისაგან ხეენისა.

ესე ვითარისა წყალობაებისა ხეენებისათვის, ნიშნად მადლობისა, მოაერთივეს დიდებულებასა მისსა მეფე ხეენი ძესა თვისსა რომელსამე და ეგრეთვე რაოდენთამე კნიაზთა, და აზნაურთა შეძლებისაებრ მისისა.

რაც დღეს ხეენს ქვეყანაში მეტალი არის და ან ამიერიტგან იპოვება, და იქიდან სარგებელი მოიპოვება — ნახევარი მისისა დიდებულების საზინას მიერთმის.

რაოდენიცა ხეენს ქვეყანაში მცხოვრებელნი არიან ყოველს წელიწადს ამათგან თითოეს კომლზე თითხმეტი შაური იმის დიდებულების საზინას მიერთმეოდეს.

რაოდენიცა ხეენს ქვეყანაში რჩეული ცხენი იპოვება — ათოთხმეტი ცხენი ყოველს წელიწადს იმის დიდ — ებას მიერთმეოდეს.

როდესაც მძლავრებით სპარსნი ფლობდეს საქართველოსა ზედა, ორს წელიწადში ერთხერ, ცხრას ტუგენს წართმეგდიან და გლეხის თითოეს კომლზე ათოთხმეტს შაურს მოჭკრეფდიან ამავე ტუგენების სახმარისათვის, და კვლად ორმოც და ათს საპალეს რჩეულს ღვინოს თავიანთის ხარჯით წაიღებდნენ საკლემწიფოდ, და ახლა ხეენ რიცხვით ორიათას ვედრას ხეენის ქვეყნის რჩეულს ღვინოს უიზღარს საკლემწიფოდ ყოველს წელიწადს ხეენის ხარჯით მოვიტანთ.

როდესაც იმისი დიდებულების კორპუსი გარდმოვა ჩვენს ქვეყანაში და იმათის შეწევნით სხვის ადგილების დაპყრობამდენ [ესე იგი რამაღათგან წართმეულის ჩვენის სამეფოს ნაწილებისა], რომელსაც დღეს ქვეყანასა ზედა უფლობს [შეფე ერეკლე] აქათგან თქმული აღთქმულნი მიერთვას მ. იმპ. დ., და როდესაც წართმეულს ადგილებს დაიპყრობს ძალითა მისის დიდებულებისათა, იქიდგან ქვემოწერილისაებრ ჭმისაუროს მისსა დიდებულებასა: შემდგომად დაპყრობისა რსამაღათგან ჩვენის წართმეულის ადგილებისა იმ ახალ დაპყრობილთა ადგილთაგან მიერთმეოდეს ხარჯი საკელმწიფოდ რაოდენსაც რუსეთში სოფლების პატრონების გლეხნი აძლევენ—იმის ნახევარი.

თუ კახეთის მამულები, რომელიც წართმეული აქვს, დაიპყრობს ბედნიერებითა დიდებულებისა მისისათა, იმათგანაც თქმულისაებრ თვითონ გლეხის სახლითგან ათათხმეტი შაური საკელმწიფოდ მიერთმეოდეს უოგელს წელიწადს, და კვლავ რასის ფუთი აბრეშუმი; და თუ ის მამულები მეტს შეიძლებენ, მეტი მოერთმის. კვლავ დიდის უჭვემესის გედრებით ითხოვს იმის დიდებულებისაგან, რომ არ დაშთეს ამის უფრო გრძელად დაუპყრობლად ქვეყანაჲ ახალციხისა, რომელიც ჩვენი ადგილი იყო, და თუ შერიგება იქნება, მაშინაც თურქის საკელმწიფოდ არ დაშთეს, არამედ გამოერთვას, რადგან საქართველოს მიწა არის და მრავალნი ქრისტიანენი არიან მას შინა, და უოგელს წელიწადს მძღაგრებით მასმადიანად მრავალს გარდააქტევენ.

როდესაც მისის დიდ. ბედნიერებით ჩვენი ქვეყანა წარმართთაგან განთავისუფლდება და დამშვიდდება, მაშინ ჩვენი მამულიდამ, ქონებულისა და ახალ დაპყრობილიდამ, მიაერთვამს იმის დიდებულებას გლეხის სახელზედ სწლდათს რაოდენსა საც სულზე რუსეთი აძლევს.

თუ შეწევნითა ღვთისათა და ძლიერითა საჭურველითა მისის დიდებულებითა სათა სხვა და სხვა მტრის მამული დაიჭირება მისის დიდებულების კორპუსის და ზოგად ჩვენის მეფის ბრძოლითა,—ის დაპყრობილი ადგილები ნებასა შინა მისის დიდებულებისა იქნების.

ან ტონ კათოლიკოსი საქართველოჲსა.

საქართველოს მეფის ირაკლის ძე ლეონ.

ჩლოვ წელსა, აპრილის კზ რიცხესა.

71. Д. VIII. 23 Июня 1773 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 162.

მე თქვენი გრძელად წერილით მარადის თავისწევნა უნამეტნავესად მეზარება, მაგრამ საქმენი მაძიებულებენ, და რაც საქართველოების უწინდელნი და ახლანს

დელნი გარემოებისნი მოქმედებენ, და ცხადად ჩანან, ესენი თქვენდამი მოკსენებისა თანამდებობასს მიძლევენ, და ესე არს მიზეზი.

აწ მოიხსენოს თქვენმა მად. ღრ. ბრწ., რომ რასაც ღროს მათის უოგლად დიდებ. დიდის აღმოსტოს ნებისებრ ბძანება თქვენის პირველის წერილით გამოცხადდა, რომელიცა უოგლთა საქართველოთა მუხატრობეთა სსეთა მომართ გუბანათ წვევა მტრობისა თურქთა მიმართ, გტონებთ, რომ, თუ ჩემს უბედურებას არ უმოქმედებია და ჩემს მტერს ვისმე სხუებრ არ გაუსინჯუბათ თქუწმთვის, რომ კარგად მოკსენებულნი გტონდესთ, მსსაქეთ თუ ვითარნი მტრობა არს ჩვენსა და თურქთა და დაღისტნელთა ლეკთა შორის. იუწყოს თქუწმმან მად. ღრ. ბრწ. ესენი უწინარეს ამისა, რომ ჩემდამო მტერნი იუწნენ, მაგრამ თურქთა, თუ არ სპარსეთის აშლის მიზეზით, ჩვენთან მტრობა არა ქტონებათ მოქმედებათა, თუ არ გტონებთათ. რა შანადიკმა ისინი საქართველოდამ ძალითა გაყარა, ეგების რომ ჩვენთვის ლეკებს ტყვე მოეპატრონო ქურდობით მტირეს კაცისა და ის ახალციხეს გაუდიხარ, ისიც დაფარეთათ, თუარემ სხვა მტრობა არ გამოუჩენიათ ჩვენდა მომართ; მაგრამ ახლა განცხადებით და უოგლისთრით გამოჩენით, თავიანთ სარწმუნოებისა და შტულის შუროთ, გუმტრობენ, და ეტრთვე ჩვენც ვმტრობთ, და რაც შეძლება გვაქმის ვაწუხებთ; და ამ ჩვენის წუხებით აქეთის მკარისა თურქის სულთანის შემწედ ბევრი კაცი აღარკონ მიდის, და რომ იბარებენ აქეთს კაცს მისაშველებლად, მიზეზად ჩვენ გუბდებენ, და უმრავლესნი ამ მიზეზით აქეთვე წხებთან; თუ რომ ისინი როგორც იბარებენ აქეთის მკარის ჯარსა სრულებით მიდიოდენ, უმეტეს მტრობას ვაჩვენებდით.

ეტრთვე დაღისტნელნი ლეკნიცა რისაც შემდებულნი არიან, უმეტეს შეძლებისა შეწევნას და ძალს აძლევენ თურქთა, და ჩვენ რომ იმ დაღისტნელს ლეკებს თან ზოგთან დაუსარჯუად გუქონდა შერიგება, და ზოგთან დასარჯუთათ, და ზოგთა, რომელთა მიმართ გუქუნდა მტრობის რიგი, თუმცა მრავალნი იუწნენ იგინი, მაგრამ რითაც იუო ჩვენის საქმის წარმართებას ვცდილობდით; და რომელიც საქმის დაწყობილება გუქმონდა ან თურქთან, ან ლეკთან, ახლანდელის გარემოებით, რადგანც დაიხსნა, დადგა ახლა. ამის გამო უმეტეს უოგლითურთ რისაც შემდებულნი არიან ჩვენდა მომართ მტრობას მოქმედებენ. წარსრულსა წელიწადსა მ. იმზ. დიდ. არმიისა და თურქთ სულტანის ჯარს სსშუალ რომ ბძობლად დაუყენა დროდმდე შერიგებისა და შეურიგებლობისა გარდაწვევითსა, მსშინ კიდევ ახალციხის მკრიდამ და უარსის მკრიდამ, თანშეერთებითა დაღისტნელთ ლეკთათა, დაუცხრომელი მტრობა გვაჩვენეს, და არ დაიდგეს პირობები დროდმი, რომეულიც უემოჩე მოგვიხსენებია.

გვალადცა მოიხსენოს თქუწმმან მ. დ. ბ. პირველად სპარსთაგან და შემდგომ მად თურქთაგან ვითარ დაჩაგრულ არის საქართველო, ეტრთვე მახლობელს დროებში დაღისტნელთა ლეკთაგან ძალდატანებულნი და შეწუხებულნი ვართ; მაგრამ რადგან ახლა მომართული მტრობა აქმის თურქთა და ლეკთა, როგორცათც

ზემოთქე ამავე წერილში გაგვიცხადებია, აწ ამაზედ და ამისთვის, რადგანც მაგლის და უმაღლესის მონარქისაგან საფარფლისა და წყალობის ნიშანი გუბოდებდა, და ეგრეთვე თქვენგან მრავალჯერ იმედი აღგუთქმია, და თქვენის მეოხების სასოკობითა უიჭველად ვსასოკებთ, და წყალობითაც არს ხედვამ თქვენი ხემდამო, და უმეტესისა ვედრებითა გვეედრებით, რომ არ დაგვაგლოთ და თქვენი ხემდამი კეთილ მოქმედებითისა სასოკებისაგან არ მოგვაკლოთ, და რომელიც მ. ი. დ. წინაშე საფედრებულნი და სათხოველნი ჩემს ძმას და ჩემს ძეს ლეონს გამოფატანე, და ეგრეთვე თქვენის მ. დ. ბ. მიმართაც მეოხებისა ვედრებანი მოგასსენე, — ესენი ყოველად უგანათლებულ. დიდის მონარქისაგან მოწყალებით უფროს ამისა ადარ დაგვიგვიანდეს, წყალობით საფსე რეზოლუცია გვებოდოს, და უდ მოწყალის დიდ. კელმწ. მოწყალებითა და შუამდგომელობითა თქვენითა ჩვენის მწყსარებისაგან განფთავისუფლდეთ. სხუნანი აჭაურნი საქმენი და ჭამბაზნი ძმისა ჩემისა და ძისა ჩემისა პირით წყალობით მოისმინეთ.

შე დამ წიგნების დაწერისა უგანათლებულესს იმეკეთის მეფეს სოლომონს და მე შეეყარა მოგვიკდა და ერთობის წერილი [დავსწერეთ], რომელიც დაგბეჭდეთ ორთავე და მოგაწთვიოთ. მე მაშინვე დადიანის და გურიელის შემოკრთება ვურჩიე ბრძანებისაებრ მ. ი. დ., მაგრამ არ მოაკდინეს, და მე, რომელიც შეკრთების წიგნი დამიბეჭდავს მეფე სოლომონთან საზოგადოდ მტერზე, ჩემის შეძლებით, უოველთვის დაფიცავ იმის ძმობას, და რადგან შემიძლია ვიქმენები აღმასრულებელი, და ეგრეთვე თვით მეფე სოლომონ მოვალე არის საზოგადოს მტერზედა, და ესენი ყოველი შეიძლება სასოკობითა ყოველად უგანათლებულესობისა ყოველად მოწყალისა კელმწიფისა ჩვენისა დედობრივისა მოწყალებისა სასოკობითა; და თუ უნდა მეფე სოლომონ ჩემთან სწორეთაც არ დადგეს, მე კიდევ ჩემის შეძლებით, როგორც პირობა მამირთმეფია, მტერზე არ დაფალო მტერობა. და შემდგომად მდაბლის მოხსენებითა კიდემ ვითხოვ ჩემის მოხსენებულის რეზოლუციას, ნებისაებრ მ. ი. დ. წინაშე, რომელიც ჩემს ძმას და ჩემს შვილს ლევანს გამოფატანე.

წელს ჩლოვ, ივნისის კვ.

72. Д. X. 27 Июля 1773 г. Союзный договор, заключенный между царями Ираклиемъ и Соломономъ, и присланный ими къ гр. Н. И. Панину для представлениа имп. Енаторинъ II. Пер. т. I. № 170.

ვითარცა გვაჭეს უმეტესი მარჩილება და უტულსმოადგინესი სდ უმობის მოტყმულობა სრულიად უგანათლებულესის დიდის კელმწიფისა ჩვენის იმპერ. კატარინას ალექსის ასულის და თვითმმეგრებელის სრულიად რუსეთისს, ჩვენ, სა

ქართველსა და კახეთის მეფე ირაკლი და სრულიად იმერეთის მეფე სოლომონ, ს'დ უკანათლებულულის მათის იმპ. დიდებ. დედობრივის ბძანებით ამ ვალდებულთა ბისა ჩვენის გულწიკობით ურთიერთა შორის მეგობრობისა პირდაუყოფნებად დადგინებულბას ვაწესებთ: საერთოსა შურის შეძიებელის ქრისტიანეთა მტერთა ზედა მოქმედებად და ვალდებულებისა მეტრ ურთიერთა შორის გულს მოდგინებით შესწევნელად, როგორც ამ ქვემოთე პუნქტებში ფრცულად აცხადებს:

ა) უოგელნი, რომელნი ამას წინათ ურთიერთა შორის გულსკლუდეგანება ერთმანეთში გვქმნდა, —საუგუნოდ დაუტყვებთ.

ბ) პირდაპირ შურის შეძიებელის სრულიად რუსეთის იმპერიის და ს'დ ქრისტიანეთა მტერთა ზედა, რომელ არს ურუმისა და უოგელთა, რომელნიც იმათნი შემწენი არიან, რაც უნდა ხალხს იუოს, რომელსაც ჩვენ მოვსწუდებოდეთ და შეიძლებოდეს უოგლისფრით ჩვენის შეძლებით და ძალით სწორეს ჩვენის სიმართლით, — იმათზედ მტერობით ვიმოქმედოთ.

გ) ვინიცობა არის რასაც დროს ჩვენს ქვეყანაში მტერი შემოფიდეს, ერთმანერთს მსწრაფლად ჯარით მივეშველნეთ და უოგლისფრით რაცეი შეიძლებოდეს გავისარჯნეთ.

დ) როდესაც ჯარი ვისმე ჩვენში ერთმანეთს სჭირდეს და რომელმანც მეუპატრონემ ჯარი შესაწვენელად ერთმანერთს სთხოვოს, იმ დროს ვისიც ქვეყანა იუოს, იმ ქვეყნის მეუპატრონემ იმ ჯარს სურსათი მისცეს და გააძლებინოს; და ვინიცობა არის ჩვენ რანცე მეუპატრონენი ჯარებით მტრის ქვეყანაში შევიდეთ, იმ ჟამს უოგელმან მეუპატრონემან თავთავის ჯარს სურსათით, თუ სხვით რითმე, თვითონ ჩვენ ჩვენის შეძლებით გააძლებინოთ.

ე) დღეის იქით დამნაშავე ჩვენზედა, რაც უნდა რიგი კაცი იუოს ჩვენნი უმანი თავადნი, თუ აზნაურნი ერთი ერთმანერთს, თვინიერ ნებით გარდასასლებულნი რასაც მკრიდამ, გლახი, თუ სხვა, დაუყოფნებლივ მივსცეთ.

ვ) ვინიცობა არის, რომლისაგან მარადის დმერთმან დატვიცვას სწორედ, ჩვენსავე ქვეყანაში ერთი ერთმანერთისაგან შეფოთი აღიძრას, ვისგანც უნდა იუოს, მამინვე ერთმანერთს მივეშველნეთ, და რითაცეი შეიძლებოდეს ისე დავაწინაროთ, თუ გინდა ჩვენი ძმაცა და შვილიც იუოს, თუ უსამართლოთ იუოს, ისინიც დავაწინაროთ და ავად მოვეპყრათ, ამისთვის, რომ ის უბედურებობა იმ ქვეყნისაგან ამოიგდოს და აღარ მოძრაობდეს.

ზ) დასასრულს ამისისა, ვინათგან უოგელივე საქმენი დროსა და სწორესა ჟამსა წინაშე საერთოსა მტრის ვალდებულბასამებრ შემწეობით უნდა წინა უძღვეთ, ამისთვის რომ იმ დროს რიცხვით ჯარის განწესება ჯერ არ შეკვიდიან, და ამა უოგელს დაუტყვებთ მომავალსა მშვიდობისა და კეთილის დრომდის; და უნდა ვეცადნეთ, რათა ჟამითი ჟამად ერთი ერთმანერთს სიყვარულობით და ერთობით, სწორისა და პირდაუყოფნებლობისა, კანს რიგით აღვასრულოთ, და მივსცეთ კეთილი რიგი; და სრულიად ესე შემოხსენებულნი პუნქტები სწორესა ჩვენის

ქვეყნის მშვიდობისათვის, არათუ ჩვენს ამ ქვეყნის მოვლისა და მეპატრონებისა შიშის შინა იმოქმედოს, არამედ ვამტკიცებთ, რათა ჩამომავლობამანცა ჩვენმან უთუოდ და უგნალებელად ეს პუნქტები კეთილად აღასრულონ, და არც უნდა ერთმანეთს ასე საქმე გაუჭიროთ, რომ იმის მიზნებით ის პუნქტები დაირღვას, რომელსა შინა შეგვეწიგნოს ჩვენ ღმერთი უფალიც, და რათა ძალნი ესე მოქმედებანი, რომელნი დაგვიდგინებინა ურთიერთთა მეგობრობის და სიყვარულობის შესაწევნელნი პუნქტები, ჩვენ უოგელმან და ჩამომავლობამანცა ჩვენმან უნდა უკეთესისა და სწორის საქმიითა უოგელს შინა დაურღვეველად დაიტყვას, და ან განწესებულობის რიგითა გულისმოდგინებით იქცეოდენ და ირჯებოდენ.

უდ უმდაბლესად ვითხოვთ ჩვენ თქვენის მაღლის ღრადობის ბრწყინ., რომ ეს პუნქტები მის დროს მათს იმპ. დ. და ჩვენს დიდებულს მფარველს სრულად უმაღლესის გასასინჯავად უმდაბლესის მიერთვევით დიკს გვევთ, რომელი ჩვენ ეს შიშისა აქ ჩვენთან ვეჭილი მათის იმპ. დ. საქმესა შინა ლეიბ ღვარდიის უფლისა კაპიტანის ლეოვის უოფნისა შინა ჩვენის ბეჭდით დაგებულად და სწორად ჩვენს კელი მოვანერეთ, და წარმოსაგზავნელად თქვენის მაღლის ღრადობის ბრწყინვალეების წინაშე მას მივართვით. იფლისის დღესა გზ, ჩლოგ წელსა. სანგარსა შინა, სიხლელესა სოფლისა მავდარსა.

მეფე ქართლისა და კახეთისა
ერეკლი
(ბეჭედი)

სრულად იმერეთის
მეფე სოლომონ.
(ბეჭედი)

73. Д. XI. 1 Сентября 1773 г. Представление отъ царей Ираклія и Соломона имп. Екаторинѣ II. Пер. т. I. № 176.

უდ მოწვალისა კელმწიფობისა თქვენისა მსასოებელნი მივიღებთ კადნიურებას და სჭიროცა არს ჩვენდა მოხსენებად აწინდელსა აქაურთა საქმეთა გარეშობისა, რათამცა მოვასხენნეთ თქვენის იმპ.—ს დიდ—ბასა, რომელიცა ორთავე ერთობა და სიყვარული ამაღროს, სამსახურისათვის და ბრძანებისათვის თქვენის იმპ.—ს დიდ., განგასლეთ და დაფამტკიცეთ, რომელიც ღვარდიის კაპიტანის ლეოვის თანდასწრებით წარსულს აგვისტოში უმაღლესს კარს მოვასხენეთ, და მოხსენებულისა ჩვენისაებრ, რომდენ შეიძლებოდა ჩვენგან ჯარები გავიკეთეთ და ახლცხის ქვეყანაში შევედით, და, უდ ძლიერის დით და თქვენის ბედნიერობით, რაც ბტერს დააკლდებოდა, სრულის ცდით ვეცადენით მათს აოხრებას, და არა მცირედი მიიღეს ვნება. კვალადცა მოხსენდეს უდ უგან—ბასა იმპ.—ბისა დიდ—ბისა თქვენისას: ვინაიდგან უბედურობა ჩვენი გვეწია მიზნებითა უდიდესისა სწულებების გამო, მსწრაფლად უკუმოქცევა შეგვემთხვა, რომ მოხსენდება უმაღლესს კარსა უდ

მოწყალის თქვენიასა, და უკეთუ ამა სამიძიოსა ჩვენსა მიზეზისა არ მივცემოყლოთ უფით და მცირედსა დროსა მტრის მამულში დაგვცალებოდა, უდიდეს ფნებასა და ოხრებასა მიიღებდნენ, მაგრამ კვლადცა გვაქვს იმედი უდ ძლიერისა ბუდნიურ რაობისა თქვენისა უდ უდიდ—გან, რომ თავთავის დროს რაოდენად შევიძლებთ თქვენის მოწყალებით მტრის მტკრობა არც დაგვიკლავ და არც დაგვკლებთ. აწ ვითხროვთ უდიდისისა და უმდაბლესისა ვედრებით უდ მოწყალებისაგან თქვენისა, ვინადგანცა თქვენი იმპ—ბის დიდ—ბის ელვარე გონება ჩვენის და ჩვენის ქვეყნებუ ბის გარემოთა სრული მცენიერი ბძანდება, უფაღითურთ და უფაგელსა შინა დაუგდებუ ბეღნი და დაფარულნი [ფიუფენთ].

1773 წ. დეკემბერის ა. ტფილისის ქალაქსა.

74. Д. VII. 1 Декабря 1773 г. Письмо царей Ираклия и Соломона къ гр. Н. И. Панину. Пер. т. I. № 175.

თქვენის მადლის ღრთობის ბრწყინვალეებისათვის მოგვიხსენებია წარსრულს აგვისტოს რომელიც ჩვენ შორის ერთობა და სიყვარული დამტკიცდა თანა დაწრებით ლვარდიის უფლის კაპიტანის ლგოვისათა, და როგორცდაც თქვენ დამი მოგვეხსენებინა ოსმალთა ზედა მტკრობა, შეძლებისმებრ ჩვენისა გვემოაქმედებინა: რაოდენ ჩვენგან შეიძლებოდა ომნივე ვეცადენით ჭარის გაკეთებასა და მიფადით ახალციხის ქვეყანასა და მამულსა შინა, და რაოდენ ოქ დაგვეცადა უდ ძლიერის ღვთის იმედით და მათის იმპ. დიდ. კმასსყოფელი ფნება მიიღო მტკრომან და მათმა ადგილებმა წარმოტყუენვით, და სიკუდილით, და დაწვით და დაქტვით, და უკეთუ უბედურობისაგამო სხუელეება სწინააღმდეგოდ არ ადგვიჩნოდა, მტკრნი უდიდესსა ფნებასა და ოხრებასა მიიღებდნენ, მაგრამ მტრის მამულში მცოროდნი დღეინ დაგჭუავით, და ამ დროს ამით გარდაჩნენ უმეტესსა უბედურობასა. თუმცადა იმათაც მომშველენი აზრუმიდამ და უარსიდამ, და სხვას ადგილებიდანაც ჭუგანდათ, და ლეკიც უფაღითვის ჭუავსთ, მაგრამ ჟერ ღვთის ძადისაგან და მასუკან ჩვენის დიდებ. მონარხის ბუდნიერებისაგან ჩვენთან პირდაპირობა ვერ გაბედეს და თუ ზათხული უფაღითიყო, თავიანთთვის მომშველებელს უმეტესს იშოფიდნენ; და სხვა აქაურნი გარემონი საქმეინ უფაღითურთ ივან ლგოვის უფლის კაპიტანისაგან მოგხსენებოდათ. ეს კუწადად იუწყოთ თქვენმა მადალ ღრთობის ბრწყინვალეებამ, რომ რაოდენ შეგვძლებია თავთავის უამრუდ და დროზედ თურქთა მიმართ მტკრობა არ დაგვიკლავ და არც შეშდგომავდ ჩვენის შეძლებით დაფდებით მათის მტკრობისაგან.

შემდგომად შეგვედრებთ თავთა და ქვეყანთა ჩვენთა თქვენის მად ღრთობრწყ. მომართ, რათამცა დაუგდებლად გვაქწინდეს შეკება თქვენი მ. დ. იმპ. წი

ნაშე, რათამცა მათმა უდ მონაწილეობამან ამდენის სულის ქრისტანებისთვის ხანა გაუფლავად ამავე დროსა ინებოს ამათი მტრისაგან მოკლნა და თავისი უდ მონაწილეების საფარველითა ამათი გულნი დაითუაროს და მშვიდობის განსვენებაში შეიყვანოს თავისის დღეთა სიგრძისათვის. საქართველოთა და სამეგრეთა მეფეები ერეკლე და სოლომონ.

1773 წელსა, 1 დეკემბერს. ტფილისის ქალაქი.

75. Д. VIII. 24 Августа 1774 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II.

თ. ი. დ. მონაწილეობით ჩემი ძმა კათალიკოსი და ძე ჩემი ლევან მშვიდობით მოვიდნენ, რომლისათვისაცა ვმადლობ უდ მონაწილეობას თქვენსა. უდიდესო, უდ მონაწილეო კელმწიფევე, კვალადცა ვსასოკებ მონაწილეობას თქვენსა, მაგრამ აწმეოსა დროსა ვიმეფებები მგლოფარისა და მწუხარისა გონებითა მე, მონა თ. ი. დ. შეგრდამით გვედრები რომელიც ამ არხით თქვენის უდ უკანთლებუქსობის დიდის კელმწიფობისათვის მდაბლად მოგვესხენებინოს, მონაწილეობით აღიძრათ ჩვენდამო და წყალობით მოისმინათ:

უდ მონაწილეო დიდო მონარხო, ამავე დროებში ვსასოკებით რომელნიც ჩვენნი მოხსენებულნი ნუჟდანი იუენენ თ. ი. დ. მიმართ—იმათს სრულს რეზოლუციას მივიღებდით და საუკუნოდ ჩვენს ჩამომავლობას და ჩვენს ქვეყნებს უოფლის მტრისაგან გამოგინხნიდით მცირისა რომლისავე მონაწილეობით თქვენის უდ უკანთლებუქსობისათა, რომელიცა ჩვენ ფრიად და დიდ-მიზეზ გვექმნებოდა მტერთაგან თავისუფლების მიღებისა, რომლისაგა თ. ი. დ. სრულიად დაუსკლიოსის საქმით აღვივსრულდებოდა, და ესეცა უიჭველად ვიცოდით, რომ თ. დ. სატახტოს არა მცირედნი შესამატნი გამოჩნდებოდენ და თქვენის უდ მონაწილის მცირედის წყალობის ჩვენზედა გამობრწყინვებით ჩვენნი გარეშემონი მტერნი უოგელნი შეშინდებოდნენ და დაიჩაგრადნენ. მაგრამ ვინადგან ამა დროსა ჩემმა უბედურებამ დაგვიანა, ამაზედ კვალადცა ვმადლობთ უდ ძლიერსა ღმერთსა, — ნება უოფლად დიდებულობის თქვენისა იუოს.

რომელიც იმედინი წყალობის უქაზი კათალიკოსისა და ძისა ჩემისა ლევანისათვის გამოგეტანებინათ და ჩემ მონისა თქვენისათვის გებოძათ—მივიღე და ვსასოკებ მონაწილეობითა თქვენითა არ დამავდეთ, და ჩემი უერთგუქსის გონების თქვენის სამსახურის სურვილიცა და, თუ რამ მიმსახურის თქვენს უმადლესს კარს, არ დამიკარგეთ. ამაზედ სრულის ვედრების ხმით ვევედრები თქვენს უდიდესსა და უმადლესსა მონარხოებასა, და ეგრეთვე ოსმალთ პოტის სულთანის შერიგებაშიაც რავგანადც გიბძახებიათ, იმ რიგად დაუფიწურად იმ წყალობით გვიბ-

ურათ. შემდგომად კვალადღა მივიღებ მდაბლად კადნიერებას წინაშე თ. ი. დ. რომელნიცა სვედრებელნი უპირველესისა მინისტრისათვის გამოემტყნადებინოს, ის მოსრეხებული თქვენს უმწვერვალესს ედ მოწყალებით ვშვიდობით მოისმინათ დაწად თქვენის უდიდესის კელმწიფობის ნება იყოს, იმ წყალობით აღგვიოს სრულათ, და ამისიტა მდაბლის ვედრებით მთხოველ ვართ თქვენის დედობრივის ედ მოწყალებისგან ამ კადნიერებისათვის თქვენი უგანთლებუელესი გონება ჩვენს ზედ წყალობასაკლებად არ შესცვალათ.

დაიწერა ქალაქს ტფილისს. აგვისტოს 24 დღეს, 1774 წელს.

76. 24 Июля 1783 г. Договоръ, постановленный между Ея Императорскимъ Величествомъ [имп. Екатериной II] и царемъ Карталинскимъ и Кахетинскимъ Ираклиемъ Вторымъ. Пер. см. Полное Собр. Законовъ Росс. Имперіи. Т. XXI. Спб. 1831; стр. 1013 — 1017.

აწა ერთგვის მიურთმევეათ თხოვამ ტახტისადმი ყოვლისა რუსეთის თვთ-მპყრობელთასა წინაშართა ჩუჭნთა, მეფეთა ქართლისა და კახეთისათა; სოლო ჭმისგავსად მათსა ტახტისადმი აწ ბუდნიერად მშეფობისა იმისის იმპერატორების დიდებულებისა ეკატერინას მეორისა, იმპერატრიცისა და თვთამპყრობელისა ყოვლისა რუსეთისა: მოსკოვისა და სხვ. (როგორც ქვემოთ არის ჩამოთვლილი) მიივართუთ უმდაბლესი თხოვამ ჩუჭნ, ირაკლი მეორემან, მეფემან ქართლისა და მეფემან კახეთისა და სხვ. (როგორც ქვემოთ არის ჩამოთვლილი) მიღებისათვრ ჩუჭნისა და მონატრულეთა ჩუჭნთასა მფარჭლობასა ქუჭნე იმისის იმპერატორების დიდებულებისას, და აღსარებისათვრ ჩუჭნეკრძო უზენაესისა კელმწიფებისა მისისა და მენატრულეთა რუსეთის საიმპერატორო ტახტისათა ქართლისა და კახეთისა მფლობელთა ზედა, და უკანასკნელ მივიღეით იმისის იმპერატორების დიდებულებისგან მოწყალებითი ნებაჲ ამასზედა, რომელსადა დასამტკიცებლად ტსადითა და ორითვე კერძოეთა მსგავსითა განწესებითა აღვარჩიეთ და სრულისაძალისა-მქონებელ ვჭუფით ჩუჭნეკრძო საუჭარელნი და ერთგულნი უმანი ჩუჭნნი: კნაზი იოვანე კოსტანტინოვიჩი ბაკრატიონი, მხედრობისა ჩუჭნისა მუმარტხენე სპას-პეტო, რომელსადა აქუნ ჭრწმუნებულ საქმენი ერეჩისანი, და კნაზი გარსევან კვეაზოვიჩი ჭავჭავაძე, ჩუჭნნი მანდატურთ-უხუტესი და ზედამხედველი უანასისა სამთავრომას, რომელთათვრცა მიგვიცნას სრულიმინდობაჲ, რათა მისისა იმპერატორების დიდებულებისგან განწესებულთა სრულისაძალისამქონებულთა თანა: რაჲდა განწესონ, დაამტკიცონ და მოაწრონ ტრაქტატთა მფარველობისათვრ ჩუჭნ ზედა მ—ს იმპ—ს დ—ს და მაღალთა მენატრულეთა მისთასა, და ჩემიერ-აღსარებისათვრ უზენაესისა კელმწიფებისა ყოვლისა რუსეთის თვთამპყრობელთასა

ქართლისა და კახეთის შეფეთა ზედა აღსთქვამ ჩუქნისა მეფობითისა სიტყვითა, რომ კეთილად მივიღებ და უიჭუჭლად აღვასრულებ უოველსა მას, რამდენა გნის იოანე ბაკრატიონისა და კნისა გარსევან ჭავჭავაძისაგან, ძალითა აწინდელისა სრულსა-ძალისა-მქონებლობისათა, აღთქმისა, განიწყებთან და შიიწერებთან, — ესრეთვე მიეცემისტა ამათზედა რატიიკაგამ ჩუქნი განწყებულსა დროსა, რომლისადა დასაწმუნებლად ამას სრულსა-ძალსა ჩუქნი საკუთრითა კვლითა ჩუქნითა შიიწერეთ და უბრძანეთ დამტკიცებლად სამეფო-მთა ბეჭდითა ჩუქნითა. მიეცათ სამეფოსა ქლასქსა ჩუქნისა ტფილისს, იუნისის 28 დღესა, წელსა შობით-გან ქქსით 1783, ოცდა მეორეხამეტქსა წელსა მეფობისა ჩუქნისასა.

ერეკლე.

თავადი დავით ორბელიანი
თავადი ქაიხოსრო ჩოღაჯაშვილი.

უდა უკანათლებულესი უთუთ-მზუკობელესი დიდი კვლმწიფე იმპერატორისა კატარინას აღუქსივნა, მზუკობელი უოფლისა რუსეთისა: მოსკოვისა, კიევისა, დიმიტრისა, ნოვოღოროდისა, მეფა უაზანისა, მეფა ასტრახანისა, მეფა სიბირისა, კვლმწიფა შსკოვისა და დიდი მთაგრინა სმოლენსკისა, მთაგრინა ესტლანდიისა, ლიფლანდიისა, კოტელისა, თფრისა, იულარსკისა, პერმსკისა, ვიატკისა, ბოლღარისა და სხუათა, კვლმწიფა და დიდი-მთაგრინა ნოვოღოროდისა, ნიზოვისა ქუქუანათა, ჩერნიგოვისა, რუზანისა, რომსკოვისა, იაროსლავისა, ბელარუსკისა, უდარისა, ობდორისა, კონდიისა და უოფლისა ჩრდილოეთისა კერძოთა, მბრძანებელი, და კვლმწიფა იფრისა ქუქუანისა, ქართლისა და საქართველსა თავადთა და უბრძანთა ქუქუანისა, ჩეკუზთა და შითუღთა თავადთა და სხუათა.

მემკვდრე კვლმწიფე და მფლობელი ირაკლი მეორე წყალობითა დ'თისათა და თქუქნის იმპერატორების დიდებულების კეთილანებობითა მეფე ქართლისა, ვლამეფე კახეთისა, მემკვდრე მფლობელი სამცხე-საათაბაგოსი, მთავარი უაზანისა, მთავარი ბორჩხალისა, მთავარი შამშადილისა, მთავარი კაკისა, მთავარი შაქისა და მთავარი შირვანისა, მფლობელი და მბრძანებელი განჯისა და ერევნისა.

თქუქნის იმპერატორების დიდებულებამან მიიღო უოფლად უმოწყალებლათ თხოვა ჩუქნი უსამღუდელოებისადმი საყდრისა თქუქნისა მორთმეული მიღუბისათუ ჩუქნისა და მონატრუაღუთა ჩუქნისასა უოფლითა სამეფოთა და სამფლობელთა ჩუქნითა უოფლად უმადღესისა მფარუქლბასა შინა თქუქნისა და მუნატრუაღუთა. საყდრისა თქუქნის იმპერატორებისათა აღსრებითა კერძო-მთ ჩუქნით უზენაესისა კვლმწიფისა უოფლისა რუსეთისა იმპერატორისა მეფეთა ზედა ქართლისათა და უოფლათა ზედა სამფლობელთა მათთა, მონახრობითითა თქუქნითა ჩუქნი-და-მო წყალობითა და მოწყალებითა ანუბუღად დამტკიცება ახლითა წინდითა,

რომელიც დამტკიცდა თქმების იმპერატორების დიდებულების სრულსაძალისა
მჭონებლისაგან და ჩუქნიშობილთა სრულსაძალისა მჭონებელთაგან დღესასწაულთა
ბიძიბიძისა პირბიძისა, რომელიცა არაინ აქა შემოხმულ ღვესითი ღვესად.

სახელითა დთსა უოგლისა შემდეგბელისა, ერთისა, სამწმიდაობისა
შინა დიდებულისათა!

აღრათგან ერთმორწმუნებაშინა უოგლისა რუსეთისა იმპერიისათანა ქარს
თქმულთაშინა ქმისაშინა მთარქმულობითა, შემწეობითა და შესაგედებულობითა მათ
ერთათა და უგანათლებულესათა მათთა მთელობელთათა წინააღდგომად მაჭირკვე
ბელთა, რომელთადა ქვეშეშეგდომილ იფენენ იგანი მეზობელთაგან თვსთა; მთარს
გელობაშინა უოგლისა რუსეთისა თვთა-მთარსებელთაგან მეფეთა მიმართ საჭრთქმ-
ლომსათა, ნათესავთა და ყმათა მათთადმი მინიჭებულშინა გამოიფენსა მოკიდუ-
ლებად იგი უგანასკნელთა მათ პირქმულთა მათგან, რომელიცა უფროსდა ინქმ-
ნების რუსეთის საიმპერატორლომსა ტიტლომსაგან. აწ ბედნიერად მმეფობაშინ
იმპ—ბისა მ—სისა დიდ—მაწ ცხად უფო ერთა მათ ნამდვილითა სხითა მონარს
ხობითი თვნი კეთილბებობად და დიდსუფობითი მსურქმულობად კეთილბობი
სათვს მათისა თვსითა ძლიერითა მეტადინებობისა მართვითა განთავისუფლები
სათვს მათისა უღლისაგან მონებისა და საუფედრელისაგან ტყვედმიგდისა ფაფთა და
ქალთასა, რომლისადა რომელიმე ერთი ამათგანნი მიტემად შეკრულ იფენეს, და
განაგრძელებს თვსსა მონარსობითსა მონედრესა მთელობელთა მათდაში, —ჭარათა
თა ამით სიმდაბლედ შთამოსრულშინა თხარასა ზედა უგანათლებულესისა მეფისა
ქართლისა და კახეთისა ირაკლი თეიმურაზოგინისა, რომელიცა მოღებულ
იქმნა ტახტისადმი მისისა დიდებულებისა მიღებისათვს უოგლითა შემკვიდრითა
და მენატრულითა თვსითა და უოგლითა სამეფოლოთა და სამთელბებლოლოთა თვსითა
მონარსობითსა მთელბებობისა ქვეშე მისისა დიდებულებისასა და მალალოთა მეტკ-
ვიდრეთა მისთა და მოსუდრეთა უზენაესკელმწიფედ აღსარებითა უოგლისა რუსეთის
თის იმპერატორთა მეფეთაზედა ქართქმულთა და კახეთისათა, უდ უმონაწესობით
ინება აღდგინება და დამტკიცება მეგობრობითისა პირობისა ხსენებულისადმი
უგანათლებულესისა მეფისა, რომლისადა ღონედ ერთკერძო უგანათლებულესობა
მისი სახელითა თვსითა და თვსთა მონატრულეთათა აღარებს უზენაესსა კელმწი-
ფობისა და მთარქმულობისა მისისა იმპ — ს დიდ — ისასა და მალალოთა მოსუდრეთა
მისთა მთელბებელთა ზედა და ერთა სამეფოლომსა ქართლისა და კახეთისათა, და სხუთათა
სამთელბებლოლოთა შესაბამითა მათდაში, რათა დანიშნულ ქეოს დღესასწაულობითა
და ნამდვილითა სტითა შეკრულება თვნი განსჯითა უოგლისა რუსეთისა იმპერიისა
თანა; ხოლო მეორით კერძო დიდებულებად იმპ—ბისა მისისა ესრეთვე შემდეგ-
ბულ არს, რათა დანიშნულ ქეოს დღესასწაულობით — თუ ვითარცა აღმატებულებად

და სარკებელი მიენიჭების მოწყობის და ძლიერის მარჯობისაგან მისის სხენუბულთა ერთა და უგანათლებულესთა მეფობულთა მათთა. დასმტკიცებულად ესე ვითარისა შირობისა იხება დიდებულებაჲმან იმჳ—სა მის—მან სრულისა ძალისა მქონებულად უგანათლებულესი კნიაზი იმპერიისა ჭრამაულისა გრიგორი ალექსანდროვიჩი. პოტემკინი, მხედართა თჳსთა დენეკლ ანშეჭი, მბრძანებელი სუბუქისა ცხენოსნისა განსწავლულისა და გაუსწავლულებისა, და სხუათა მრავალთა სამხედროთა ძალთა, სენატორი, სასულმწიფოაჲსა სამხედროაჲსა კოლლედიისა ვიცეპრეზიდენტი, ასტრახანისა და საკათოფისა, აზოვისა და ნოვოროსიისა მოადგილე კელმწიფისა, დენეკლ-პოტემკინი თჳსი და დეისტვიტელნი კამერლერი, კავალერ-ფარდისა კოჩუვისა პორუთნიკი, ლეიბფარდისა პრეობრაჟენის პოლკის პოდპოლკოვნიკი, უპრეტსლესი მთავარი პალატისა სამჭურჭლაჲსა კელოვნებისა, კავალერი ორდენთა: წმიდისა მოციქულისა ანდრეასი, ალექსანდრე ნევესკისა, სამსედრასა წმიდისა დიდისა მოწამისა გიორგისა და წმიდისა მოციქულთა სწორისა ვლადიმირისა დიდთა ჟუჳართა, კოროლთა პრუსიისა შავისა და პოლშისა თეთრისა აწვივისა, და წმიდისა სტანისლავისა, შვეციისა სერაფიმთა, დაცკისა სვილოაჲსა და დოლსტინიისა წმიდისა ანნასი, — ესე ვითართა კელმწიფობითა, რათა არყოფისა მუენ თჳსისა აღიარისმცა ნებითა თჳსითა სრულისა-ძალისა-მქონებულად ვისცა კეთილად განსაჯოს მან; რომელმან რომლისათჳს აღიარია და სრულთა-ძალითა მქონებულ ჭეო მალაღმსრულებელი უფალი მისის იმჳ—ის დ—ს არმიის დენეკლ-პორუთნიკი, ასტრახანის დუბენიის მხედრობისა მოკამანდე, მ—ს იმჳ—ს დ—ს დეისტვიტელნი კამერლერი და ორდენთა რუსეთისათა წმიდისა ალექსანდრე ნევესკისა, სამხედროაჲსა დიდის მოწამისა და ძლევისა-მომოსილისა გიორგისა და გოლსტინიის წმიდის ანნას კავალერი შავლე სერგეივიჩი პოტემკინი.

ხოლო უგ—მან ქართლისა და კახეთისა მეფისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩი-სამან აღიარია და სრულთა-ძალითა ჭეჳნა კერძოათ თჳსით ბრწუნებულენი: სამხედროაჲსა თჳსისა მემარცხენე სპასჳეტი კნიაზი თავადი იოანე გოსტანტინოვიჩი ბაგრატიონი და მისის უგ—ბისა თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, მანდატურთა უხუცესი.

სხენებულთა მათ, სრულისა-ძალისა-მქონებულთა და შეწევნითა ღთსათა საქმისა მიმართ მიწევნულთა, ნაცულისა-მკებულთა სრულისა-ძალისა-მქონებულთა ბის მიერ, მებრ ძალისა მათისა, დაადგინეს და დაამტკიცეს, და მოაწერეს შემდგომთა არტიკულთა, ანუ წევრთა:

არტიკული პირუტლი.

უგ—ბა მისი, მეფე ქართლისა და კახეთისა სახელითა თჳსითა, მეგჯდრეთა და მენაცუბეთა თჳსთა დღესასწაულობით უკუნსთქუამს ყოველსა ვალობასა, ანუ ვითარსავე ტიტლოსა ყოფლისაგან მოკიდებულებისა სპარსთასა, ანუ სხუათა

მზერობელთასა და ამით ცხად ჭეოფს წინაშე პირსა ყოფლისა სოფლისსა, ვითარს
 მედ არა შეკაცხს იგი თვსზედა და შენატყალებთა თვსთა ზედა სხუასა თვთმპურთა
 ბელსა თვნიერ უზენაესისა კელმწიფისა და მფარჭლლობისა მ—ს იმპ—ს დ—ს
 და მალათა მისთა მემკვდრეთა და მონატყალებთა სამღუთოაჲს ტახტისა ყოფ-
 ლისა რუსეთისათა, აღმთქმელი ტახტისა მის ერთგულებისა და მზაყოფისა შეწე-
 ვნისათვს სარკებელისა სკელმწიფოაჲს ყოფელსა შინა შემთხჭგასა და დროსა,
 სადაცა ესე ითხოვებოდაჲს მისდაში.

არტიკული მეორე.

დ—ბა იმპ—ისა მისისა მიმღებელი უგ—ტან მისისა ესოდენისა უზაკჭლ-
 ლისა აღთქმისა, აღთქმეჲს თანასწორადჲე და იმედუჲლ ჭეოფს იმპ—ბრითა სიტ-
 უფითა თვსითა თაფისა თვსისათვს და მოსაუდრეთა თვსთათვს, ვითარმედ მოწ-
 უალებს და მფარჭლობს თვსი უგ—სთა მეფეთა ქართლისა და კახეთისათა არ-
 თადეს მიეღების, რომლისცა დასმტკიცებულად დიდებულება მისი აძლევს იმპ—
 ებრსა თავსმდებობასა თვსსა მთლად დაცუასა ზედა აწინდელთა სამფლობელთა
 მისისა უგ—სა მეფისა ირაკელი თეიმურაზოვიჩისათა და წინადასებებს განგრცუ-
 ლებასა ესე ვითარისა თავსმდებობისასა ეს გუარსა ზედა სამფლობელისა, რათა
 რომელნიცა წარმდინარეობასა შინა დროთასა გაჭემოებითა და განჩეგვითითა
 ხატითა შესაბამად სამფლობელაჲს მისისა იპოვებიან, პოვნილნი იგი სამფლო-
 ბელაჲს მისისა მიმართ დამტკიცებიან.

არტიკული მესამე.

განცხადებასა შინა ამის უზაკველობისასა ვითარითა ხატითა უგ—ბა მისი
 მეფე ქართლისა და კახეთისა აღიარებს უზენაესისა კელმწიფებსა და მფარჭლ-
 ბასა ყოფლისა რუსეთისა იმპერატორთასა განიწესების: ვითარმედ ხსენებულნი იგი
 მეფენი თადეს იგი მიიწევან მემკვდრეობით სამეფოსა ზედა მათსა, მსწრაფელ
 აუწუებდენ ამისთვს კარსა საიმპ—როსა რუსეთისასა და ითხოვდენ დესპანთა თვსთა
 მიერ სამეფოსა ზედა თვსსა იმპ—ებრსა დამტკიცებასა ინგლისტიტურისა წერი-
 ლითა, ესე იგი არს ბოვრავი (?), ანუ დროშა ყოფლისა რუსეთისა დერ-
 ბითა, მქონებული საშუალ თვსსა ჭხსენებულთა სამეფოთა ღებრისა, კრმალი,
 კჭჭრთხი საბრძანებელი, მანტია, ანუ წარმოსსხმელი ვარყუმისა. ნიშანი ესე
 ანუ დესპანთა ერწმუნების, ანუ მესამზღუერთა მთავართა ძლით მიიწევის მეფი-
 სადში, რომელიცა მიღებასა ზედა მუნდასწრებითა რუსეთისა მინისტრისათა
 თანამდებ არს, რათა იფიცოს. დღესასწაულობით ერთგულებისათვს და გულსმოდ-
 გინებისა იმპერიისა რუსეთისა და უზენაეს შეკაცხისათვს კელმწიფებისა და
 მფარჭლლობისა ყოფლისა რუსეთისა იმპერატორთასა ესე ვითარითა ხატითა ვი-
 თარცა დადებულ არს ფიცი იგი არტიკულთა ამით თანა, წესი ესე თანა ამს აღ-
 სრულებად უგ—ლესსა მეფესა ქართლისა და კახეთისა ირაკლის თეიმურაზიჩისა.

არტიკული მეოთხე.

დამტკიცებისათვის ვითარემოდ ჭაზრი მისისა უგ—ბისა განსჯითა ესოდენ მჭირისისა შეერთებისა უოფლისა რუსეთისა იმპერიისათანა და აღსარებისათვის უზენაესისა კელმწიფებისა უოფლად უუბრწყ—სის ამის იმპერიისა მფლობელთასა, ვითარემოდ არიან უზაკუნლ, აღსთქვამს უგ—ბაჲ მისი, რათა უწინაჲს თანხმობისა უპირიჭლესისა მესამზღჭრისა მთავრისა და მინისტრისა მ—სის იმპ—ის დიდებულების ჭრწმუნებულისა არა აქუნდეს მიწკმეოწკაჲ გარემოთა მფლობელთა მიმართ, ხოლო რადეს იგი მოვალენ მათმიერ დესპანნი, ანუ წერდნი, ჭყოფს განზრახვასა უპირიჭლესისა მიმართ მესამზღჭრისა მთავრისა და მინისტრისა მ—სისა იმპ—ბის დ—სა უჭრჭტევისათვის დესპანთასა და შესაფერისათვის სიტყვსკებისა მფლობელთა მათმიერ.

არტიკული მეხუთე.

რათა ადგილად აქუნდესმცა უოფლივე იგი საჭიროჲ მიწკმეოწკაჲ და თანგობაჲ რუსეთისა საიმიპ—როჲსა კარისა თანა, ჭსურს ამისთვის უგ—სა მისისა მეფესა ირაკლის, რათა ჭყვისმცა წინაშე კარისა მის მინისტრი, ანუ რეზიდენტი; ხოლო დიდებულება იმპ—სა მისისა, მოწყალებით მიმღებელი მისი, აღსთქვამს, ვითარემოდ იგი კარსა ზედა მისისა მიღებულ იქმნების რიცხვსა შინა სხუათა მფლობელთა მინისტრთა თანაჭსწოროთა ნიშნითა თვისითა, და გარდა ამისისა ჭნებაჲს, რათა კერძოჲთცა თვისით ჭყუნლმცა მინისტრი რუსეთისა წინაშე მისისა უგ—ბისა.

არტიკული მეექვსე.

დ—ბა იმპ—სა მისისა მიმღებელი კეთილზნებობით აღსარებისა უზენაესისა კელმწიფებისა და მფარჭლლობისა სამეფოთა ზედა ჭართლისა, კახეთისა და საქართუჭლოჲსათა, აღჭსთქვამს სახელითა თვისითა და მოსაუდრეთა თვისათათ: პირიჭლად, ერთა მის სამეფოჲსათა შერაცხს უოფლად მჭირისითა გავშიროთა სრულებითა თანახმად იმპერიისათანა თვისისა, მამსადაშე, მტერთაცა მათთა შეჭრაცხს მტრად თვისსა, რომლისთვისცა პორტის ათამანისათანა, ესე იგი სონთქრისა, ანუ სპარსეთისა, ანუ სხუათა მპურობელთა და სამფლობელთათანა მშვიდობაჲ დამტკიცებულეი სათანადო არს, რათა განგრძელდეს დიდებულებისა მისისა და სსაფარჭლთა ერთაცა ამათ ზედა; მეორედ, უგ—სისა მეფესა ირაკლის თეიმურსზოფინსა და სსლისა მისისა შემკვდრეთა და შენატრესლეთა და ტომთა ღაიცავს უცრესლებულად სამეფოთა ზედა ჭართლისა და კახეთისათ; მესამედ, შინაგანსა კელმწიფებისა მმართველობასა თანაშეუფლითა მსჯავრსა და სამართალსა, და შეკრებასა მისაცემელისა ხარკისასა დაანებებს მისისა უგ—სა მეფესა სრულსა შინა ნებასა და სარკებელობასა მისისა, და დააყენებს მთავართა სამხედროსა და სამოჭალაქოლათა ადრეგად ვითარისცა იყო განწყებაჲ ერთა მათ ხსენებულთა.

არტიკული მეშვიდე.

მისი იგი უგ — ბა მეფე, დიქსთანამდებობითა კრძალულებითა მიმღეუ ბედი ესოდენ მოწყალებითისა მიეღოგნებისა მისისგან იმზ—ს დ—ს, აღჭრთა ქრამს თავისა თვისისა და ტომთა თვსთათვს: შიკრჭლად, რათა იყოს ნიადაგ მზაჲ სამსახურსა ზედა მ—ს დ—სსა მხედრობითა თვისითა; მეორედ, შთაგართას დმი რუსეთისთა, რათა იქცეოდეს სამარადისოჲთა მიწერ-მოწერითა რაჲცაღა თვსეფვის მისისა იმზ—ის დ—ისა სამსახურსა, და ხმაჴყოფდეს თხოვრათა მათთა, და უმათა მისის დ—ისთა სცვიდეს ყოველთაგან განსცდელთა და შეიწრო ებათა; მესამედ, განწყესებას შინა კაცთასა თვისისა სამფლობელოჲსთა ადგილთა ზედა და აღუჩანებას ზედა მათსა ხარისხთა შინა, ანუ აღსაფაღთა რომელთაჲ, რათა უსკუთრესად იჩქნისმცა უდიდესობაჲ მსახურებისათვს რუსეთის იმპერატორისა,—ესე ვითარსა პატივისცემისა ზედა მოკიდულ არს განსჭნება და ბედ ნიერება ქართლისა და კახეთისა სამეფოსაჲ.

არტიკული მერვე.

დასამტკიცებლად უსკუთრესისა მონარხიულის კეთილნებობისა მისის უგ —ს მეფისადმი და ერთა მიმართ მისთა, და უმეტესისა შეერთებისა რუსეთისა თანა ამათ ერთმორწმუნეთა ერთა თანა, ინებებს მისი იგი დიდებულებაჲ, ვითარ მუდ კათალიკოზსა, ანუ უმთაფრესსა არხიეპისკოპოზსა მათსა, რათა აქუნდეს ადგილი რიცხვთა შორის მღჴდელმთავართასა მკრეპსა შინა ხარისხსა, ესე იგი არს შემდგომად ტობოლსკისა, და ყოფლად უმოწყალებით მიუბოძებს მას ნიადაგ ტიტულსა უწმინდესისა სინოდის ჩვენობისსა, ხოლო მართებისათვს საქართჭლად მას ეკვლესიანთასა და მიწერ-მოწერათასა, თუ ვითარსა სათანადო არს რუსეთისა სინოდისადმი,—ამისთვს უგჭლ დაიწერების სხჭა არტიკული.

არტიკული მეცხრე.

განგრელებითათვს მოწყალებისა თვისისა უმათადმი მისისა უგ—ს მეფისათა, თავადთა და აზნაურთათვს, განაწყებს დ—ბა იმზ—ს მისისა, ვითარმუდ ყოველნი იგი ყოველსა შინა ყოფლისა რუსეთისა იმპერატორისა იქმნებიან ესრეთ მსარკებელელ ყოფლითა მით უზიარჭლესობითა და სარკებელითა, რომელნიცა შეეფერებიან რუსეთისა კეთილშობილთა. ხოლო უგ —ბა მისი მიიღებს მადლობათ ესოდენ მოწყალებითა უმათადმი მისთა სიმდაბლით შთამოსჭლასა და შეიკრვის წარგზავნად კარისადმი მისისა დიდ—ბისა ნუსხსა კეთილშობილთა გჭარათასა, რათამცა მით შესაძლებელ იყოს ცნობად ნამდვილი ზემოწყვნილობაჲ—თუ რომელსა ვითარმიე ეშესაბამების სამართალი.

არტიკული მეათე.

განიწყების, ვითარმუდ ყოველნი საზოგადოდ შობილნი ქართლისა და კახეთისანი შემდებელ არიან რუსეთსა შინა დასახლებად და კვლად უგჭლქცევაღმევე

დაუყოვნებლად; ხოლო ტუჩქნი, უკეთუ საჭურჭელითა, ანუ გამოხსნითა რომელი-
თამე თურქთაგან და სპარსთა, ანუ სხუათა ერთაგან განთავისუფლდინ, რათა გან-
ტევიბულ იქმნენ ქუჩუანასა თვისსა წადილისაებრ თვისსა, მაგრამ რაღა იგი წარ-
ტევიბულ არს გამოხსნასა და მოუჭანებას ზედა მათსა, გარდაიხდონ იგი; თუთ
უკუჩქ ამასვე უბ — ბაბუა მისი მეფე აღქსთქუამს წმიდად აღსრულებად განჭს-
ჯილთა რუსთა ტუჩქთათვს, რომელნიცა დატუჩქევიბულ იქმნეს მეზობელთაგან.

არტიკული მეათერთმეტი.

ვაჭრობასა ქართლისა და კახეთისასა აქვს თავისუფლება, რათა განავაჭ-
როს საფაჭრო თვისი რუსეთსა შინა, და ისარტებლონ მითვე სამართლითა და
პატივისცემითა, რომლითაცა მკვდრნი რუსეთისანი სარტებლობენ; ნაცუღადვე
მისსა აღქსთქუამს მეფეცა განწყებად თავთა მთავართა შესამზღურეთა, ანუ მი-
ნისტრთა მისის დ—სათა ყოფლითა ძალითა აღსუბუქებად ვაჭრობისა რუსთასა
საფაჭროთა შინა სამფლობელოთა შინა თვისთა, ანუ მგზავრ-განმფელეთა რუსთა
ვაჭრობისათვს სხუათა შინა ადგილთა, ამისთვს რომელ გარდა ეს გუარისა ნამ-
ფილისა განწყებისა და ზაფისა სარტებელთათვს ვაჭრობისათა ადგილი ქონებად
შეუძლებულ არს, ესე იგი არს, სხუა გვარ ვაჭრობად შეუძლებულ არს.

არტიკული მეათორმეტი.

ზაფი უკუჩქ ესე, ანუ პირობა, იქმნების საუკუნოდ, მაგრამ უკეთუ განხილულ
იქმნეს რაიმე საჭიროდ შეცუვალებად, ანუ დართულად ურთიერთისათვს სარტე-
ლისა, აქუჩ მას ადგილი ორთავე კერძოთა თანახმობისა.

არტიკული მეათხამეტი.

ემაყოფისათვს აწინდელისა ტრანკტატისა სათანადო არს ურთიერთ არს
შეცუვალებულ ყოფაჲ ექუსთა თთუქთა შინა კელისმოწერითა, ანუ უკეთუ უმს-
წრაფეს შესაძლებულ არს.

რომლისა დასარწმუნებლად ქვემოთმოწერელთა სრულისა ძალისა მქონებულ-
თა მეგრ ძალისა სრულძალმქონებლობისა მათისა მოაწერეს არტიკულოთა ამით
ზედა და ამასთანა თვისნიცა დასხნეს ბუჭედნი. თუქსა იჟელისსა 24 დღესა, 1783
წელსა. გიორგის, ციხესი.

პაველ პოტემკინ.
თავადი იოანე ბატრატიონი.
თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

მე უკუშ ქვემოტსენებული აღუსთქუმ და ვითაცაჲ ამას ყოფლის შემძლე-
 ბელთა ღმრთითა, წინაშე წმინდისა სანსკობისა მისისა, ვითარმედ მნებავს და თა-
 ნამდებტა ვარ მისის იმპ—ს დ—სა ყოფლად უბრწ—ისა და უმპერობელესისა
 დიდისა კელმწიფისა იმპერატორისა და თვთმპერობელისა ყოფლისა რუსეთისა
 ეკატერინა აღექსინებასა, და მისისა ყოფლადსაყვარელისა ძისა, ედ უბრწ—სა
 კელმწ—სა ტვარეფინისა და დიდისა კინაზისა ჰაფლე პეტროფინისა, ყოფლისა რუ-
 სეთისა საიმპერატორისა ტახტისა ტსჟულიერისა შემკვიდრისა და ყოფელთა
 მადალთა მოსაუდრეთა მის ტახტისათა, რათა ვიყო ერთგულ, სარწმუნო და კეთი-
 ლისმწადნელ, — აღვიარებ სსხელითა ჩემითა სსმეფოთა და სსმეფობელთა ჩემთა
 საუგუნოდ უმადლესსა მფარტჭლობასა და უსენაესსა კელმწიფობასა მისის იმპ—ს
 დ—სა და ყოფელთა მადალთა მოსაუდრეთა მისთასა ჩემზედა და მოსაუდრეთა
 ჩემთა ქართლისა და კახეთისა მეფეთა ზედა, რომლისადა შედგომითა განგადებ
 ყოფელსა ჩემ ზედა და სსმეფობელთა ჩემთა ზედა, ვითართმე მისაღუ-
 ბელთა ტიტლოთა, ანუ წინადადებთა ვითარისავე უფლებისა, ანუ კელმწიფობისა
 სსხათა კელმწიფეთა და მპერობელთასა, და უარყოფ მფარტჭლობასა მათსა, შე-
 ვიკრფი წმინდითა ქრისტიანებითა სუნდისითა ჩემითა, ვითარმედ მტერთა რუ-
 სეთისა საკელმწიფოთა მანათა ვარცხდე საკუთრად მტრად ჩემდა, ვითარმედ ვიყო
 მორჩილ და შის ყოფელსა შინა დროსა სადაც სსხმარ ვიყო მსახურებსა შინა მი-
 სისა იმპ—ის დ—ბისა და ყოფლისა რუსეთისა საკელმწიფოთა მანათა, და ამას შინა
 ყოფლითურთ არა შევიწყალო სიცოცხლე ჩემი ვიდრე უკანასკნელ წვეთამდე
 სისხლისა. სსმედროთა და სსმეფობელთა მისისა დ—სა მთავართა მიმართ
 და მსახურთა ვიქცეოდე უმწიფრესლესითა თანახმობითა; და უკეთუ ვითარმე
 საწყენი სარგებელისა და დიდებისა მისისა დ—ბისა და მისისა იმპერიისა ვსტნა
 საქმეა, ანუ ჰაზრი, მვის განგატხადო იგი. მოკლედ უკუშ ვიტყვი, ესრეთ ვიქცე-
 თდე, ვითარცა ერთმორწმუნე რუსეთისა ერთადმი და შეკრულებისა ძლით ჩემისა
 განსჯითა მფარტჭლობისა და უსენაესისა კელმწიფობისა მისის იმპ—ის დ—სათა
 შესაბამ და თანამდებობით. ხოლო დასასრულ ჩემისა ამის თვტისა ამოტრს უყოფ
 სიტუვასა და ჟუარსა მაცხოვრისა ჩემისასა, ამინ.

მსახურებს სსხე ესე ყოფადთადა შინა შემდგომთა მეფეთა ქართლისა და
 კახეთისათა ყოფისთაჲ თვტითისა აღთქმისა მეფობად მომავალთა, რდეს იგი
 მიიღებენ დამტკიცებითა წიგნსა და ინფესტიტურთა, ბოძებულთა რუსეთისა
 საიმპერატორისაგან კარისა, რომლისადა დასარწმუნებლად ქმშმომომწერელთა
 სრულისა ძალისა მქონებელთა მებრ ძალისა სრულძალმქონებლობითა მოგაწე-
 რეთ სსხესა ამას ზედა და დაფებტდეთ ბეჭდითა ჩმწნითა. თქმსა იჟლისსა 24
 დელსა, 1783 წელსა. გიორგიის ტახტითა.

ჰაფელ პეტროფინ.
 თავადი იოანე ბატრატორნი.
 თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

ქედუგანათლებულენი და სსვ. (იმპერატორის კაპიტრინეს ტიტული...) და ირაკლი მეორე, წყალობითა ღთსათა და თქუენის იმპ—ის დ—სა კეთილნებო ბით მეფე ქართლისა, მეფე კახეთისა და სხვათა, მფლობელი და მბრძანებელი ტანჯისა და ერეკისა.

ფითარტა განწყებსასა ზედა სრულისძალისმქონებულსა თქუენის იმპ—ს დ—სა და ჩუენთა სრულისძალისმქონებულთაგან პირობისა მიღებისათჳს ჩუენისა სამეფოთ და სამფლობელოთ ჩუენით უმაღლესსა მფარტულობასა ქუენთა თქუენის იმპ—ს დ—ბისასა და უზენაესისა კელმწიფებისა უმჯობესისათჳს სარაკებელისა ჩუენისა დაიმტკიცენ ოთხნი სეპარატისა აკტიკულნი, სახელით:

ზეპარტისა არტიკული პირტული.

ჭაზრი მტკიცე მისისა იმპ—ის დ—ისა, რათა ერთმორწმუნენიმა ერისა მისისანი ესოდენ მჭირსითა საკრტულითა შეერთებულნი მისისა თანა იმპერისა ეგენ ურთიერთარს მეგობრობასა შინა და სრულსა თანგობასა საშიშრად მთა შურნეთა მეზობელთა მათთა და მოსწყულტლად შეერთებულთა ძალითა მათდა, რომელნცა შეეხებან ფებად თავისუფლებასა, განსტუნებასა და კეთილდღეობასა მათსა, რომლისათჳს უკრტ აღიძრჳს დადებულება მისი მისისა უგანათლებუ—სადმი მეფისა ქართლისა და კახეთისა ირაკლი თეიმურაზოვიანისა მიტრეად მეგობრობითისა ჭაზრისა და განზრახჳს (ესე იგი ტრჩევისა) დატჳსათჳს მეგობრობისა და კეთილისა თანხმობისა უგანთლ—სისა მიმართ იმერთასა სოლომონისა განწყებისათჳს ყოფლისა მის რაოდენა შესაძლებელ არს ოდენ ღონიერყოფად, წინათუტსწრობად ყოფლისა გერგულისსაყოფელისა, აღტსთა ქუამს იმპერატ — რითა სიტყუათა თჳსითა არათუ ოდენ შეწეგნად მეტადინობითა თჳსითა ყოფისათჳს ესოდენ სასარკებლომას ამის საქმისა, არამედ ამას ესე ფითარსა ზედა მშვიდობასა და თანტმობასა მისტრემ თჳსსა თავსმდებობასა. უგან—ბა მისი მეფე ირაკლი, მიმღებელი თანამდებობითითა მადლობითა დიდსოფლობისა მისისა დ—სა ტზრუნვისსა დატჳსათჳს მეგობრობისა ერთა შორის ერთგუართა და ერთტსჳულთა, და უმაღლესსა თავმდებობასა მისსა, აღიარებს ამით, ფითარმედ ურთიერთთა შინა საქმეთა მათთა უგ—სადმი მეფისა სოლომონისა აწ და შემდგომად შეტრატხს მისისა იმპ—ს დ—სა სრულიად მეშუამფლედ და განაგდებს მისისა მიერ უზენაესისა განზინებისა, ანუ განჩენისა გერგულისაგმისსა ყოფელთა მფოთთა შორის ორთა ამათ მფლობელთა, უფროს ყოფლისა მთალოდებისა გამოსრულთა.

არტიკული მეორე ზეპარტისა.

დატჳსათჳს სამფლობელომას ქართლისა და კახეთისათა ყოფლით კერძო შეხებისგან მეზობელთასა და სიმტკიცისათჳს მხედრობისა მისისა უგანთლ—ბისა

მეფისა დ—ბა იმზ—ის მისისა აღჭსტქჳმს შენახჳდ სმფლბელთა შინა მეფისათა რქსა ჳსრულსა ბატალიონსა ქჳწითსა ოთხითა ჳარბაზნითა, რთა მელთაღა პრლვიანტი და სჳჭმელი უსიტყუთა ხარისხისაებრ მსედრობისაგანთა მათ მიეცემის, და პრლვიანტი იგი და სჳჭმელი უსიტყუთა სუიდეულ იქმნების ნჳყოფიუა რჳებისა ძლით ქჳწყანასა თანხმობითა მისის უგ—სითა თჳვისა თანამესაზღჳრეთა მთჳპართა დადებულთა ფასითა.

არტიკული მეხამე სეპარაციისა.

დროსა ბრძოლისასა უთავესი იგი მთავარი მესამედურჳ მისისა იმზ—ს დ—სა კერძო.ათ ნიადაგ სრულისა ძალისა ქონებად თანამდებ არს, რათა უგ—ბასა მისისა მეფესა ქართლისა და კახეთისასა უთანხმოსმცა და დაჭსდჳს ჳზარი შეწეა ვინსათჳს თქმულთა მათ ქჳწყანათა და წინააღდგომისა მტერთასა მოქმედებითა, რომელიცა არ ჳსრუებრ, არამედ ვითარცა სჳერთოდ მტრად შერცხუად სათანადო არს. ამასთანა განიწესების ესეცა, ვითარმედ უკეთუ რადენიმე მკედრობა ქართლისა და კახეთისა გმარებულ იქმნეს სამსახურისათჳს მისისა იმზ—ს დიდუბულეებისა. გარკუან სჳზღჳრთა მათთა, მაშინ განიჩინებოს. მათთჳს შესანახავი სრული, თანასწორი მისისა დ—ბისა მკედართა.

არტიკული მეოთხე სეპარაციისა.

დ—ბა იმზ—სა მისისა აღჭსტქჳმს, რათა დროსა ბრძოლისასა იგმაროსმცა უოველი შემძლებელბაჳ მცნადინობისა ღონითა სჳჭურჭლისათა, ხლლო დროსა მშჯდობისასა დაზავებისა მიერ უმოქცევისათჳს ქჳწყანისა და ადგილთა მტერთაგან ქონებულთა და ძჳწლადვე სამეფო.ახსა მიმართ ქართლისა და კახეთისა შეარცხილთა—ესენი უკჳწ დაჭმთებთან სმფლბელოდ მუნებურთა მეფეთა სჳფუძჳწლსა ჳედს თქმულთა ჳზრთასა, რომელიცა ითქმნენ მფარჭჳწლბისათჳს და უზენაესისა კელმწიფებისა უოფლისა რუსეთის იმჳერატორთა.

ამათ სეპარაციისა არტიკულთა აქჳსთ ესე ვითარივე ძალი, ვითარცა თჳთ ჳემოწერილნი იგი ტრაქტატნი ჳემოწერილისაებრ ლექსითი ლექსად შემოყჳსა ნილ ქმნილ-იუჳნენ, რომლისათჳსცა სრულყოფასა ამისსა იგივე ჳემანი აქჳს შეცნულებასა ჳედა, ანუ დატოჳსა.

სრულისა ძალისა მქონებულთა, მეგრ ძალისა სრულძალმქონებლობისა მათისა, მოაწერეს არტიკულთა მათ ჳედა და ამისთანა თჳსნიცა დაჭსხნეს ბეჳედნი, გიორგის ციხეში, იჳლის 24 დღესა, 1783 წელსა.

ჳავლე პოტემკინი (აზის ბეჳედი), თჳფადი ილანე ბაგრატიონი (ბჳ.), თჳფადი გარსეჳან ჳავჳჳაძე.

ჩჳწ, მიმდებელნი ამათნი, თანამდებობითთა კრძალულებითა დამამტკიცეა ბელნი უოფლისა მის, რა.აღა ჩჳწნთა სრულის ძალის მქონებულთაგან მუნ განი-

წესნენ, აღწესტქმამთ მეფობითითა სიტყუთა ჩუწნითა დონითა ამის მოქმედებო
 სათა, რომელიცა კელითა ჩუწნითა მოწერილ აჩს და სამეფოთა ბეჭდითა ჩუწ-
 ნითა განმტკიცებულ, წინაშე ღმრთისა და უსამღუდელოკისისა თქუწნის იმპ—ბის
 საყდრისა ჩუწნთჳს და მენაცუალეთა ჩუწნთათჳს, და უოგლისა სამეფოსა, და სამ-
 ფლობელოსა ჩუწნისათჳს წმიდად, მთლად და დაუკსნელად დატუად, და აღსრულებად.
 დასასრულ ამის მოწყალებისა და კეთილნებობისა თქუწნს იმპ — ს დ — ბას მო-
 ვაბარებთ თაგსა ჩუწნსა და სამეფოსა სახლსა ჩუწნსა უოგლითა სამფლობელოათა
 ჩუწნითა. სატახტოსა ქალაქსა შინა ჩუწნსა ტფილისს, თუწსა იანუაჩს 24, წელსა
 შობითგან ქა 1784, მეფობისა ჩუწნისა მეორმოცესა წელსა.

ქ რ ე ბ ლ ე.

თაგადი ორბელოანი დაგით.

თაგადი ქაიხოსრო ჩოლოყოვი.

მიმტკმელი დიქსთანამდებობითისა კრძალულებისა ესოდენტა თ — ს
 იმპ—ს დ—ს მოწყალებათა ჩუწნსდამო, ორმთა და ერთა ჩუწნთა ზედა ჩუწ-
 ნებულთათჳს, ჩუწნ დღესასწაულობითთა ამით მოქმედებთა კელითა ჩუწნითა
 მოწერილთა და სამეფოათა ბეჭდითა ჩუწნითა განმტკიცებულთა მიმტკმელი და
 დამმტკიცებელი უოგელთა ქმნილთა და განწუბულთა ჩუწნთა სრულიძალის-
 მქონებულთაგან აღვიარებთ, ვითარმედ იგი კმა ჭეოფს სრულეობით წადილსა ჩუწნ-
 სა და იმედებულ გუფოფს დროთა აწინდელთა და შემდგომთა სახლისა და მამუ-
 ლისა ჩუწნისა განსწუწნებათა და კეთილდღეობათა, რომლისათჳსცა აღწესტქმამთ
 მეფობითითა სიტყუთა ჩუწნითა წინაშე ღმრთისა უოგლისაშემძლებელისა, წინაშე
 უსამღუდელოკისისა თქუწნის იმპ—ის საყდრისა და წინაშე ვიქსა უოგლისა სოფ-
 ლისისა ჩუწნთჳს და მენაცუალეთა ჩუწნთა და უოგლისა სამეფოსა და სამფლობე-
 ლოსა ჩუწნისათჳს, ვითარმედ უოგელი ვირობასა ამას შინა აღტქმული ნამდჯლსა
 ძალსა და სწორკესა გულისუკხისუოფასა შინა იქმნების წმიდად, მრთლად და დაუკ-
 სნელად დატული და აღსრულებული. დასასრულ ამისა მოწყალებისა და კეთილ-
 ნებობისა თქ—ს იმ—ს დიდ—ბას მოვაბარებთ თაგსა ჩუწნსა და სამეფოსა სახლ-
 სა ჩუწნსა უოგლითურთ სამფლობელოათ ჩუწნით. სატახტოსა ქალაქსა შინა
 ჩუწნსა ტფილისს, თთუწსა იანუაჩსა 24 დღესა, 1784 წელსა შობიდაგან ქრის-
 ტესა, მეფობისა ჩუწნისა მეორმოცესა წელსა.

ქ რ ე ბ ლ ე.

თაგადი დაგით ორბელოანი.

თაგადი ქაიხოსრო ჩოლოყოვი.

77. Д. XXIII. 23 Мая 1784 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Енаторинъ II.

მომრთმედი წიგნისა ამის კნიაზ გარსევიან ჭაფჭავაძე თქვენის იმპერატორების დიდებულებისადმი წარმოგზავნეთ სამყოფელად უმაღლესა კარსა ზედა თქვ. იმპ. დიდ — სს, ძალითა ედ მოწყალებითისა ტრაკტატისათა, მუხუთისა არტიკულისა, რომელსაცა შევედრებ მოწყალებითსა მთარველობასა თქვ. იმპ. დიდ — სს ფითარცა შეიღსა ზემსა და სარწმუნოსა ყოველსა საქმესა შინა, რომელსაცა აქვს რწმუნებულ ყოველნი საქმენი ჩვენნი მოსახსენებულნი უმაღლესისადმი კარისა თქვ. იმპ. დიდ — სს.

მაისს კბ, წელსა ჩვებდ.

78. Д. XXIII. 23 Декабря 1786 г. Сообщение въ Иностр. Коллегію отъ кн. Гарсевана Ревазовича Чавчавадзе.

კნიაზ ციციანოვი, რომელიც წასულ იყო სპარსეთში თავის ნათესავების სსახსავად, იმჟამად აღაშამადხან, სარდალს, დაუჭირა ისპანი და მთელი ჭერანი, რომელსაც რომ ჭყავს თავის მონებაში თრმოცი ათასი ჯარი. ამ შემოხსენებულს სარდალს აღაშამადხანს გამოესტუმრებინა ეს კნიაზ ციციანოვი მათს სიმაღლეს მეფეს ერეკლესთან და ასრე დაეპარებინა: მე თქვენთან დიდის დოსტობისა და მეგობრობის მონდომე ვარ, მსურს, რომ მე და შენს შუა სიყვარული და მეგობრობა იყოს. ამ პირობასაც აძლევს: ადრიბეჯანის ალაგები, რომელიც თქვენი მხარე-პრავინციები იყოს, თქვენთვის მიიღევით სამეგვიდროდ, რატორც ერევანი გიჭირავსთ, და კიდევ ექებს რუსეთის ედ მოწყალის ხელმწიფის ერთგულობას მეფე ირაკლის შუამდგომელობითა და სიტყვითა, და ჰპატიოებს მეფეს, რომ რუსეთსა და იმას შუა საქმის დამწყობი იყოს და თავის მხრიდამ ნებას აძლევს, — ესეები კნიაზ ციციანოვისათვის დაეპარებინა.

79. Д. XXIII. 2 Марта 1787 г. Письмо кн. Г. Р. Чавчавадзе къ гр. И. А. Остерману.

ჩემს პეტერბურს უოფნაში თქვენის ღრამობის ბრწყინვალეობისაგან ნასტავაღნიე მუბანა, რომ მოსკოვიდამ ცოლშვილით მოდიღევს მათს უგ — სს კნიაზ პოტემკინს ვსლუბოდი. გზა დიას ავი შეგვხვდა და დიას შეგვაწუხა, და სხვა მიწეზიც მოგვეცა, რომელიც გარჩევით მანდ რომ თათრულის მწერალი მირზა აბუ-

თურა განსაყვანთ იმისთვის მომიწერია, რომ თქვენს ბრწყინვალეობას თავი აღარ ვაწუნიო, მიხაილ მიტროჩინის პირით მოგხსენდებათ; ამ მიზეზის გამო ჩემი ცოლი დიან ავით განსაყვან, წასვლა ვეღარ შეიძლო და მე, თქვენის ბრძანების მოკრძალებით განსაყვან, აღარც მე გაუშვი და აღარცა წაგულ; იმის უგანათლებულესობას წიგნი გასულ და ყოველი ჩვენი თანამდებობა გამოუტყდა: მე აქიმის ბრძანების მარჯვნივ ვარ, როგორც ბრძანება მომივა, ისე უნდა ვქნა. მე ჩემ თანამდებობად ვიცი ცოლი, რომ ესე ჩემი ვითარება თქვენის ბრწყინვალეობისათვისაც გამოემეტება ბინა.

და ვითხოვ თქვენის ღრმადობის ბრწყინვალეობისაგან დაუგდებელი ვიყო, და მე მიგულეებდეთ იმავე ერთგულებით თანშეკრულს, როგორც ყოფილვარ და ვარ.

პოლნომაჩინი მინისტრი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

მარტის 2, წელს 1787.

80. Д. XXIV. 17 Января 1793 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатерины II.

ქ. ქრისტეანებრითა აღთქმითა მსჯეს ყოველივე ძალი ჩემი გამოსადეგულ ყოველსა დროსა და ადგილსა მონებრ მსახურებად უდიდებულესობისა თქვენისა და მსჯეს იმედოვნება ედ უმოწყალებობისა თქვენისაგან, რათამცა დედობრივითა უმოწყალებობითა ბოძებულა ეკატერინასადრადში დაშთომილი არტილერია გვი ბოძოს თავისის გაწყობით, რომლითა დირსმეოს ღთნ მტერთა ზედა რუსეთის იმპერიისათა უღრმესითა ერთგულებითა მსახურებად.

იანვრის 17, წელს 1793.

81. Д. XXIV. 10 Февраля 1793 г. Представление имп. Екатерины II о Союзномъ договорѣ, заключенномъ между царями и владѣтелями Грузіи.

ადრითგანვე უმაღლესი კარს უდიდ—სა თქვენისა ყოველითა წერილითა და პირითა ელჩითათა ნიადაგ ვალდებულ გვეოფდა ამასზედა, რათამცა შეერთებულ ვიქმნეთ ჩვენ, მეუენი ყოველისა ივერიისანი, რომლისათვისცა საუკუნითა ამით ტრანსტატითა შეერთებულ იქმნა თანახმობა ჩვენ, მეუეთა და მთავართა ქართლისა, კახეთისა, იმერეთისა, ოდიშისა და გურჯისტისათა ესრეთ მტკიცედ, ვითარცა ესე ცხად არს ტრანსტატის ამას შინა ერთგვარად შეერთებისა ჩვენისასა. ამიერიდგან ქრისტეანებრითა ერთგულებითა ყოველისა ივერიისა მეუეთა და მთავართა გვისურს მოა

ნებრ მსახურება უდიდებულესობისა თქვენისა ვითარცა ქრისტეანესა მონარქონისა, და ვითარცა თანმარწმუნენი ესოდენი ქრისტეანენი ვითხოვთ ვედრებით, რათა არა განყოფილ იქმნას საუკუნოდ ერნი ქართლისა, კახეთისა, იმერეთა, რაღმისა და გურიისა რუსთა იმპერიასა ზედა მიწერილთა, და რათა მზგავსად სჯარტყელადსა მთელი ივერია იუოს მიწერილ იმპერიასა ზედა რუსეთისა ტრას-ტატისა ამის ჩვენისაებრ მთარველობითა თქვენისა უაგვურტესისა კარისათა, და თუ ვითარცა და რამელითა ღონითა იქმნების ესე, მოგანდობთ ამის ყოველთ ქრისტეანეთა ზედა დედობრივსა კეთილმზრუნველობასა უდიდებულესობისა თქვენისასა, და ვითხოვთ გულსმოდგინედ, რათა იმპერიისათვის რასისისა მონებრ მსახურებად შეერთებულნი ესე ყოფილისა ივერიისა მეფენი და მთავარნი უნდ უმოწყა-ლესითა საერთოთა მთარველობითა განკვათავისუფლოთ ხელთაგან მოხმადიანთა მონარქთასა, რამელითა ვეგებით ნიადაგ.

მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა ერეკლე.
მეფე სრულად იმერეთისა და სხვათა სოლომონ.
მთავარი რაღმისა და სხვათა გრიგოლ.
მთავარი გურიისა ვასტანგი.

(ქართულს დედანს არ უზის არც ბეჭედი, არც რიცხვი).

82. Д. XXIV. 25 Февраля 1793 г. Письмо царя Ираклія къ С. Л. Лашнареву.

კეთილმოქმედება თქვენი განმრავლებულ არს ჩვენდა მომართ, რომელსაცა ცხად ჭეოფ ნიადაგ. ამასწინად ჩვენს სარწმუნოს მეგობარს მალაქკეთილშო-ბილს დოხტურს იაკობს ჩვენთვის წიგნი მოეწერა და თქვენის მალაქმსველელ-ბისაგან ჩვენდა მომართ ბოძებული ბევრის რიგის სხუელებისა სამკურნალ-წამლები წარმოგზავნა, რომ სრულებით მოგვივიდა, რომლისათვის დიდათ მად-ლობელი განლავარ და დავადგენ თავსა ჩემსა უსარწმუნოესად მეგობრად და სამ-სახურის მოწადინეთ მალაქმსველელობისა თქვენისა, რათა ჩვენცა შემძლებელ ვიქმნეთ სიამოვნისა თქვენისა. ამ მეგობრობისა მწყალობლობითა გვაქვს იმე-დოვნება, რომ კეთილნებობით შეიწყნაროთ ჩვენ მიერ წარმოგზავნილი ესე თა-ვადი ბებუთოფი აგეტიკიჩი დარჩია, რომელიც ჩვენი ნამსახური არის, და ეს გვარი ფიცხელი სენი ეკუმთა, რომ აქაურ მკურნალთა გამართლება ვერ შეიძლე-ს, და რასიის იმპერიად წარმოგზავნეთ; ვითხოვ გულმოდგინეთ მალაქმსველელ-ბისა თქვენისაგან, რომ ამასედა კეთილმზრუნველობით ბრძანდებოდეთ, რომელიც უგეტესი პროფესორი იუოს მკურნალობისა ამის მოვლასედა გულსმოდგინე-ჭეოთ.

წელს ჩღვტ, თებერვლის გე.

83. Д. XXVI. 12 Декабря 1793 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II.

ვინადგან ედ უმოწაულესობითმან მფარველობამან უდიდებულესობის თქვენისმან არა დაუტევა კეთილმზრუნველობა ჩვენი შერიკებას შინა პოეტო-სასა და ინება უმოწაულესობამან თქვენმან უსახსროდ განთავისუფლება ტრევთა საქართველოსათა, — ამასზედა ედ უმდაბლესად ვმადლობთ უდიდებულესობას თქვენსა, რომლისათვისცა ესოდენტა ქრისტიანეთა ნიფთად შუამდგომელობის ჩვენისა გვაქვს სახელი ქრისტესი, და ესე კმაიუაგნ მსხვერპლად შეწულების ჩვენისა წინაშე უდიდებულესობისა თქვენისა, და რაფდენიცა აზრნი დამჭირეობის ჩვენისანი მდგომარესა ამას ჟამსა წერილით განგვიცხადებეს უმადლესის კარისადმი, ვითხოფთ უმდაბლესად, რათა კეთილმზრუნველობით მიიღოთ, ედ უმოწაულესო ხელმწიფეო.

დეკემბერს იბ, წელსა ჩღვტ.

84. Д. XXIII. 12 Декабря 1793 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II.

ტრანსტატის შა, ედ უმოწაულესის ბრძანებისამებრ უაფლუსტესისა, მუნუთის არტიკულისა, გვაქვს თანამდებობა, რათამცა უმადლეს კარზე იმეოფებოდეს კაცი საწმუნო ჩვენი, რომლისათვისცა მონებრითა ერთგულებითა წარმოგვგზავნეთ უმადლესის კარისადმი პოლნამოშინი მინისტრი ჩვენი, ლენკლად ადიუტანტი და ნამესნიკი უაზახისა კიაზ გარსევან ჭავჭავაძე, უერთგულისი ძე მამულისათვისისა, რომელსაცა შევედრებ ედ უმოწაულესობასა უდიდებულესობის თქვენისასა, ვითარცა უსაწმუნოესსა მისანდოს ჩვენსა.

დეკემბერს 12, წელსა 1793.

85. Д. XXIV. 12 Декабря 1793 г. Письмо царя Ираклія къ гр. П. А. Зубову.

შეგრატნეთ საქებულად სიკეთე ჰატიოსნების თქვენისა და სურს გონებას ჩვენსა ნიადაგ პიტოფისცემა თქვენი, რათამცა განმრავლებულ იქმნას ჩვენ შორის ნიფთი უმტვიცესი სიუფარულისა, რომლისათვისცა მიზეზ განმადგობებულ მექმნა მე წერილითა ამით განცხადება მეგობრობისა ჩემისა თქვენდა ამომართ. წიჯნი უფლის პოლკოვნიკის იაკობ რეინილისა, რომელიცა ცხადყოფდა ფრანდსა გუ-

თიღმწაღწელობასა თქვენსა ჩემდა მომართ, რომელ წარმოგეგლინესთ ჩვენთვის წამალნი სახელთარსება სიტყვებისა, ვმადლობთ ფრად ბრწინებასა თქვენსა და ვითხოვთ გულისმოდგინეთ, რათამცა ჩვენ მიერ უმადლესისა კარისადმი წარმოგზავნილი ესე პოლნამოძმნი მინისტრი ჩვენი, ღენერალ ადუტანტი და ნაშენიკი უაზასისა კნიაზ გარსევან ჭავჭავაძე კეთილნებობით შეიწყინარათ, რათამცა უდიდებულესობისა მათისაგან აზრთა თხოვილთა ჩვენთა ზედა, რომელიცა კნიაზ გარსევან ჭავჭავაძისაგან განეტყვადების ბრწინებასა თქვენსა, ჩვენდამომართ კეთილმზრუნველობითა თქვენითა მივიღეთ ყდ უმოწყალესი რეზოლუცია.

დეპეშეებს იბ, წელს ჩვტბ.

86. Д. XXIII. 9 Апрель 1794 г. Письмо княг. Марии Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву.

უმადბლესის პატრიარქით მოკითხვას მოგახსენებ, თქვენს მშვიდობის ცხოვრების ამბავს ვისურვებ, მარადის მშვიდობით იმყოფებოდეთ თქვენის საყვარლის შეილებით. ვიცი მწყალობ—კადნიერებისათვის არ გამიწყებები, ამისათვის გაგებდეთ თქვენთან წიგნის მოწერა: რასანია ჩემის კნიაზისა არა ვიცი რა, არცა რა ჩემის ძმის გიორგისა, მისთვის ვწუხარ; აქ ხმა დაატდეს ვთომ ჩემი კნიაზი წამოასულიყოს. თუ მართლა წამოასულ იყოს, მაგათთან მოწერილი წიგნი თქვენთან ღარჩეს, თუ არა და, წყალობას ვითხოვ ეტ ისევ ჩემს კნიაზ უბოძო. ვითხოვ თქვენის მაღალმსვლელობისაგან: ვინცა ვინ ჩემნი იქ იმყოფებიან დაუტკბებენი იყვნენ თქვენგან, და თუ მეც არ დამატებ, მადლობელი ვიქმნები.

თქვენის მაღალ მსვლელობის მდაბალი მოსამსახურა კნეინა მარია ჭავჭავაძე.

თქვენს საყვარელს შეილებს თავს დაუტკავ, მოკითხვას მოგახსენებ; ალექსანდრემ თავი დაგიკრათ თქვენცა და თქვენს შეილებსაც.

87. Д. XXIII. 19 Октября 1794 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ гр. А. А. Безбородно.

მათის მაღალმსვლელობის იგან ვასილიჩის ღუდოგიჩისაგან რომელიც ჩემთან გამოტანებულნი რევიტარნი იყვნენ—ამათ თავისი თანამდებობა გულისმოდგინებით აღასრულეს და მადლიერიცა ვარ, ახლა აქ ჩემთვისაც საჭირო აღარ არიან და თვითცა წასულა სურსთ, ვითხოვ, რომ განსტუმროთ; და უმეტესად ჩემთან ყოფილმან პრისტავმან მაიარმან ასევე დოვმან შექლებისა მეტრ თვისისა

მისცა სისრულე თანამდებობასა თვისსა, და ამისათვის ვითხოვ თქვენის ღკაფა ბის ბრწუნვალუბისაგან, რომ ამ მადონს ახეყდღავს ებოძოს უიზლარის ტარნი ზონის პირველის ბატალიონის კამენდირობა, და ან მისვე უიზლარის პოკრანინის ტამოყნის დირექტორობა, და ეგრეთვე ეს ორნი ოფიცირნი, პოდპორუნიკი დუბინინი და პრპორშნიკი როსთეფანოვი, დაუგდებულ ჰყოთ, რომლისათვისცა დიდთ ვალდებულ შეყოფთ.

საქარტველარ პოდპორანი მინისტრი თავადი გარსევან
ჰაგვავაძე.

ოკტომბრის ით, წელს ჩღჲდ.

88. Д. XXIV. 17 Января 1795 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екатеринѣ II.

ჟერტოვლესი შეკრულება ჩემი სამშეკარტაროსა უმადლესისა კარისადმი ვალდებულ შეოფს მე განცხადებად დამჭირებობისა ჩემისა წინაშე უდიდებულესობისა თქვენისა და საქმეთა ებე ვითართა მოხსენებად, რომელიცა სარგებულ ექმნების იმშეკარისა დიდისა რუსეთისსა; აზრნი ესე ჩემნი წერილით განმიცხადებთეს მინისტრისა ჩემისა კნიაზ გარსევან ჰაგვავაძისადმი და ვითხოვ მონებრ უმდაბლესად, რათამცა ღთის საკურთხეველსა მაგას გონებასა წმიდასა უდიდებულესობისა თქვენისსა დასდგათ მსხვერპლად შუამდგომელობისა ჩემისა სხელი ქრისტესი, რომელითაცა აზრთა თხოვილთა ჩემთა მისცეთ დაუგვიანებლად უმოწყალებითი რეზოლუცია.

იანვრის 17, წელს 1795.

89. Д. XXIV. 27 Января 1795 г. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородно.

ვიცი ნიადგ კეთილის მოქმედება თქვენი ჩემდა მომარტ და გმადლობ ესო დენტა ქრისტანეთათვის კეთილმზრუნველსა მამაკაცსა; ვითხოვ პირველად, რათამცა იყო მეგობარ ჩემდა საუგუნო, და მეორედ, რათამცა წერილით ზრახვას ჩემი კეთილმზადნელობით მიიღო და ჩემიერ უმადლესისა კარისადმი უმდაბლესად მოხსენებულთა აზრთაზედა, რომელიცა მინისტრისა ჩემისა კნიაზ გარსევან ჰაგვავაძისა მიერ განცხადების ბრწუნვალუბისა თქვენსა, მისცეთ შეწევნა წინაშე უდიდებულესობისა მათისა, რათამცა მივიღოთ დაუგვიანებლად უდ უმოწყალებითი რეზოლუცია.

იანვრის 27, წელს ჩღჲჲ.

90. Д. XXIV. 1795 г. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегію.

ოჯეს მიღებულ იქმნა საქართველო მფარველობას ქვეშე უმაღლესის რუსეთის იმპერიისსა, ტრანსტატის ძალით, ებოძა ორი ბატალიონი, რომ უნდა უოფილ იუფნეს მათს უმაღლესობას მეფესთან და ეგრეთვე უოფილთა ერთა ნიშნად მფარველობისა, და რომ მტრეთა ჩვენთა ნახეს ესრეთი მფარველობა, იწყეს პატივად და განგდებად თვისის ჩვეულებრივის ბოროტმოქმედებისა, და ერნი ჩვენნი, განმხნობილნი. ამით, აღვლენდნენ ითისადმი მადლობითსა ხმისა ძლიერისა ამის მფარველობისათვის უღლისაგან აწმარწმუნეთა ქრისტესთა.

და როდისაც ათამანის პორტმა არა სამართლით გამოაცხადა ომი რუსეთის უმაღლესს კარს, მაშინ ჩვენ ვსასრებდით, რომ ამ ზემოხსენებულის ორის ბატალიონის სიმკაცრისთვის მოემატება სხვა ჯარიც და გვსურდა, რომ ჩვენის მხრიდან მაც მონური სამსახური და ერთგულება გვეჩვენა საერთო მტერზე, და შე წინაღობა ამისა იქ მეოფი მინისტრი და ბატალიონებიც წამოვიდნენ თვით საჭიროს დროს, და დაგვიჩინებენ ჩვენს მტრების წინაშე და გაფატრეთ დრო შეკრიბებამდინ ჩვენის მტრის ძალით ჩაიღებენ ჩვენგან შეიძლებადა.

და შე შეკრისა თანა მშვიდობისა შორის უმაღლესის კარისა და ათამანის პორტისა მოხსენებულმან თვისისა ოფისისა და შეკრულებისა მეფემან ჩემმან უმაღლესისადმი კარისა იწება წამოვლინება ჩემი ძალისაგებრ ტრანსტატისა, მეხუთისა აკტიკულისა, იმ წიგნებით, რომელიც თვით ჩემგან მიერთო, და მე მოწყალებით მიღებულ გიქმენ, და მებძანა, რომ პასუხი მებრძანება, რომელიცა ჟერეთვე გელი მოსახსენებულად მეფისა ჩემისა.

გინადგან ცვლილებისაგან ჟამისა განძლიერდა აღა მამადაცხან და დაუახლოვდა უკვე სამზღვართა ჩვენთა, რომელიც იმეოფება ახლა არდაველს, და აქვს განზრახვა, რათა საქართველო მოიუფანოს იმ მდგომარეობაში, გითარცა უოფილთა ჟამისა სპანსეთის უაენებისსა მძლავრებით.

მეფესა ჩემსა აქვს უძლიერესი მფარველი ახლანდელის დროთმჩემებელისაგან, რომლისაგანცა ითხოვს შე და მოწყალებითს შეწევნას, რათა მიეცეს შეწევნა ნანუ ხუთის პოლიკის რეგულის ქვეითის ჯარისა, და უწინ ჯარის გასტუმრებისა საჭირო არის, რომ გაისტუმროთ პრავიანტმეისტრი მოსამზადებლად პურისა, და მეფე თავისის მხრიდან მისცემს ჭეშმარიტს ბრძანებას, რათა გასასყიდი პური იყოს ზომიერი თასით ჩაიღებენ შეიძლება; თუმცა თანამდებოდა აქვს მეფესა და ექსა რათა სრულ ჭეოზ რუსეთის ჯარი სურსათით, მაგრამ რადგან ჭეოზს ახლანდელს დროებაში შეკრილი სხვა და სხვა ხალხი ჯარათ, რომლისაგან თანამდებ არის მიცემად მათდა უოფლისაგე ჯამაგირისა, და ამ მიზეზით არღარ შემძლება არს თავისის ხარჯით განმზადებად სურსათის უმაღლესისა ხელმწიფის ჯარისათვის.

უკეთეს უმაღლესი მოწესალება და მფარველობა ჩვენი განიწესების, საჭირო არს, რომ ამავე შემოდგომასვე იქ ჯარმა მიაწიოს, რადგან იმ ადგილს არის უთბილესი ჭაერი და სამთარი არ დამაუენებელ ექმნება მოლაშქრეს, და თუ მეფეს და ერს არ ექმნებათ საფარველი, მიიწვიან დროთმჩემებელის განზრახულისადმი და უძკინკეს უბედურებაში ჩთავივიან, რომლისაგანცა დაიფაროს მაღალთა შა მყოფმა.

მეფე ითხოვს: რომელიც უწინდელის საკბასუნების დარჩომილი არის, რომელიც უწინგე ებოძა, ის ებოძოს, და ერთი აკტილერის გასწავლებული აფიცერი უბოძოთ.

მოწესალებით მიიღოთ ეს სავედრებელი ამას უმაღლესად ფითხოვ თქვეუნის ბრწუენვალებისაგან და მოესმარნეთ თქვეუნის მხრიდამ შუამდგომელობათ წინაშე მონახინას ტახტისა, კათა გვებოძოს მოწესალებით რეზოლუტად, რომელიც თქვენ სრულებით მოტესენებათ თუ გითარი დამჭირნება აქვს მეფეს ჩემსადრე შეწვენისა, კათა ჭსტნას თვისი მდგომარეობა, რომელითაცა შეიძლოს უწინარეს მიღებად საჭიროთა ზომათა პირისპირ წინამდგისა თვისისა.

91. Д. XXIII. 24 Марта 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ графу А. А. Безбородно.

თუმცა მეფის ჩემისგან არ მიმიღია წერილით ბრძანება, მაგრამ ეს უწყება ერთს ჩემს საწმუნო მეტობრისგან მივიღე და ჯერჯერად ვცადე თქვენს ბრწუენვალებას გამოეცხადო: ამ წარსულს შემოდგომას რაოდენიმე ათასი თურქის და ლეკის ჯარი ჩასულა ახალციხიდან იმერეთში მეფედ უოფილის პრინცის დავითის შემწედ, კათა ისივ დაუდგინად იმერეთის მეფედ.

იმერეთის მეფეს სოლომონს უთხოვია შეწვენა მეფის ირაკლისთვის, რომელსაც წარუტყავინა თავის შვილი აკტილერით და მხედრობით შემწედ მეფის სოლომონისა, და იმერეთში ჩასულს თურქის ჯარს შებმინა, ღთის შეწვენით ჩვენს ჯარს გაუმარჯუნია და რამთონიმე ათასიც დაუხტიათ, და დარჩომილი თურქის ჯარი დამარტსებული გაბრუნებულა, და პრინცი დავითიც თანგატყუალა ამ დამარტსებულს ჯარს, და ახლაც ახალციხეს იმყოფება.

მარტის 24, წელს 1795.

92. Д. XXIV. 1 Июня 1795 г. Письмо царя Ираклия къ гр. А. А. Безбородно.

ჩვენ მიერ წარმოვლინებულს ამას კნიაზ გიორგი ივანის ავალოვს, ბაზო.

კრთხუტკეს და კაბინეთ-სეკლატარსა ჩვენსა შევედრებ ბრწინებალასა თქვენსა, რათა დაუგდებელ ჭეოთ კეთილმწადნელობისა თქვენისაგან.

ივნისის 3, წელსა 1795.

93. Д. XXVI. 6 Июня 1795 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Екатеринѣ II.

დამჭირნეობა ესოდენტა ქრისტიანეთა შაიძულებს მე გედრებად უდიდ—ისა თქვენისადმი, რათამცა აღთქმისაებრ უდ უმოწყალებისა ტრანსტატისა ინებოთ შეწევნა ჩვენი აღმაჰმადსანს ზედა, რომელიცა მასდობეჲად ჩვენდა მდგომარე არს აწმითა თვისითა და ცდილობს დაპურობასა ქვეყნისა ჩვენისასა, რომლისა თვისცა ცრემლით გვედრები, უდიდებულესო ხელმწიფეო, შეიწყალებ ესოდენნი ქრისტიანენი ბრძანებითა ანაშეთის ღუდოფინისათა, რათა მოგვეცეს შეწევნა უძლეველითა მსჯერობითა, რომლითა ხსნილნი მტერთაგან მმადლობენი დაფშოტებით.

ივნისის 6, წელსა ჩლე.

94. Д. XXIV. 22 Июня 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ графу А. А. Безбородно.

ჩემის მოსულის უდ სერკეი ლასარჩის [ლასქარევის] შიერთ მებძანა, რომ თქვენი ბრწინებალასა დამიბარებს და ჩემი მეფისაგან მობარებულს გამისიასე მელაპარაკებით, — იმ ჟამის შემდგომად გელი თქვენს ბრწინებალას. აქამდინ მრავლის საქმის გამო ვერ შეგაწახუთ, და ახლა უოგელთვის ჩემის მეფისაგან წიგნი მომდის და პასუხსა მთხოვს, რომ მივართო. წყალობას ვითხოვ ჟამი და მინიშნოთ და ინებოთ ჩემთან საქმეებზე ლაპარაკი.

წელს 1795, ივნისის 22.

95. Д. XVIII. 3 Ноября 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе къ С. Л. Лашкареву.

ნიკოლა პეტროვიჩი სკვარცოვი პარუჩივი, რომელიც ივანე ვასილიჩინამ გამოტანებულთა ჩემის ფამილიისათვის, ამ ხსენებულის რთიცარისა დიას მადლობენი განლავან, რომ გზასედ დიას გარჯილა და კარტა უმისხურნია, და თუ წინამაჲგი არ იყოს და შეიძლებოდეს, ვითხოვ ჩემის მეგობრობისათვის განსარჯო.

და მათს ბრწყინვალებას ღრთუ აღუქსანდრე ანდრეინს [ბეზბოროდკოს] სთხოთ
ჩემ მატეორ ამის ერთის ხარისხის მომატება, რომელითაც მე გალდებულ მყოფ.

ნოემბრის 6, წელს ჩლქუ.

**96. Д. XXIII. 3 Ноября 1795 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе
къ графу А. А. Безбородко.**

რომელიც ჩემზედ სახელმწიფო ბოძებული ხარჯი იყოს ყოვლისა რისამე
ვითხოვ ერთიანად გარდაჭრით თეთრად მებოძებოდეს, რადგანაც ახლად ფაშადლით
ფცხლავრებ პეტრებურდს და ჟამიც განსხვავებულს მდგომარეობასა მთხოვს.

ნოემბრის 6, წელს ჩლქუ.

97. Д. XXIII. 23 Ноября 1795 г. Записка кн. Г. Чавчавадзе въ Иностр. Коллегию.

თუმცა თბილისიდან გასულა აღამაჭმადხან, მაგრამ შოკის არ არის, და მეს
მის, რომ დაღისტანსაც ელამაკაკება და იწვევს კახეთზედ მრავლის თეთრის დაპო
რებით, თითონაც დაახ საფიქრებელი არის, რომ არ დაუბრუნდეს, ამისათვის რომ
აქაური ჭყარი არ დააყენებს იმ დროს დაშქრობას, და ამ სამთრობითვე იმათ
ასეთს ძვირს შეამთხვევს, რომ განათხულებს თქვენგან მიშველება იმათთვის უსარ
გებლად იქმნება, და ან სრულიად თავის ნებას და მოჩილებასზედ მიიყვანს,—მე
ჩემს თანამდებად ვიცი, რომ ეს თქვენს ბრწყინვალებას განუტხადო და მოგახსენო:
თუ ამ სამთრობით ასეთს ძალას არ ისტუმრებდეთ, რომ მევეს იმათზედ მისვლას
შაქდლოს, მაშინ საჭირო არის და უმდაბლესად ვთხოვ ამ სამთრობისთვის, თუ უმე
ტვის არა, ორი პოლეი მანინც წარმოგზავნოს თავისის პრავიანტით, რომ ეს ახლან
დელი შეწევნა ყოვლის იჭვიდამ გამოიყვანს იქაურს ხალხსა, და ამით განმხნო
ბილნი განათხულებდინ თავიანთ თავს მშვიდობით დაიცვენ მანამდინ აქედამ
სრული შეწევნა გარდავა.

და თუ მთის მიზეზით ვინმე აბრკოლებდეს და გარწმუნებდეთ, რომ გარდა
სვლას და ან პრავიანტის გარდატანა შეუძლებელი იყოს, მე, როგორც პატრონის
კაცი და ერთგული ძე მამულისა, ისე მივიღებ ამ კამისას, რომ მთას აქეთ ჩვენს
გრანდამდინ, რომელ არს პირველი შენობა სტეფან-წმიდა, იქ მომზარდეს ჯა
რიცა და რაც გარდასატანი არის—ისიც, იმას იქით ჩემი თანამდებობა იყოს იმათ
მთას მშვიდობით გარდაყვანა.

თქვენის ბრწყინვალების ჩემგან მოხსენებით დამძიმების მიზეზი პირველი
ეს არის: რომელიც აბიდა აღამაჭმადხანმა დიდს რუსეთს უყუ საჭარტოველს

წახდენით, იმაში უმადლეს კაცსაც გაჩვენო ჩემი მონუკი სმისხუკი და ჩემს მშობელს ჭკუეანასაც, და მეორე, რომ ამ თანამდებობაში ვარ შეკრული, სიტუვას არტუკრთის მსკოდამ არა მომადტეს რა, და ნება თქვენის ბრწუინვალუბისა არის, რომელმაც განზომას საქმეთა უმჯობესად იტით.

პოლნომოჩნი მინისტრი თავადი გარსეგან ჭავჭავაძე.

ნოემბრის 23, წელს 1795.

98. Д. XXIV. 31 Декабря 1795 г. Письмо царя Ираклія къ гр. А. А. Безбородно.

პატრიარქუმელი წიგნი ბრწუინვალუბისა თქვენისა, დ სკადემბერს დაწერილი, კზ რადომბერს ხელითა კაპიტნის თელიპესითა მივიღე მადლობით, რომლითა სიმწაფლე კეთილმოქმედებისა თქვენისა ჩემდა მომართ უოველთა დროთა შინა კეთილმწადნელობით მიღებისათვის ვედრებისა ჩემისა ვალდებულ მეოფის მე მადლობად დთისმსახურისა მაგის ბრწუინვალუბისა თქვენისა, რომლისათვისცა ამ მდგომარეს ჟამში მოწუენილისა ჩვენსედა განსაცდელისათვის დიდად დამჭირნენი ტევედრებით, რათამცა წინაშე მათის იმპ—ის დიდ—სა ინებოთ კუალად შეწევნა ჩვენი უმდაბლესად თხოვითა აზრთა ჩვენთა სედა, რომელიცა მინისტრისა ჩვეუნისა კნისა გარსეგან ჭავჭავაძისა მიერ განეტხადების ბრწუინვალუბასა თქვენსა.

დეკემბერს 31, წელს 1795.

99. Д. XXIV. Январь 1796 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Екатеринѣ II.

ნუკეშინისმცემელი უკაზი ედ უმოწუალესობისა თქვენისა, თვით ხელითა თვითმზერობელითა უმოწუალესობით დაწერილი, მივიღე უმდაბლესად თაყვანისცემით, რომელიცა წამოკუზაგნა ჩვენდამომართ კნისა გარსეგან რევაზოფის ხელითა კაპიტნის თელიპესითა, რომლისათვის მონებრ უმდაბლესად ვმადლობ უმადლესსა მფარველობასა უდიდებ. თქვენისასა; და განსაცდელისა ამის ჩვენსედა მოწუენილისათვის, ესოდენტა ტუვედ მიცემულთა ერთათვის, უზომოსა მწუხასა რუბასა შინა მეოფი, წინაშე დიდებ. თქვენისა უხილავად მუხლთა სედა მდგომარე, ედ უმდაბლესად ტევედრებით: ტუვეეთათვის, ჩჩვილთა, მოხუცებულთა და ჭაბუკთა, რომელთა ტანჯვითა უწუალოთა და დაწვითა ეკკლესიებისათა განმწარკებული გული ჩემი შეიწუაღეთ, ედ უმოწუალესა ხელმწიფეგ, რათა მივიღოთ უმოწუალესი რუზოლუგია თხოვისა მის, რომელიცა მეფისა ჩვენისაგან მოხსენდების იმპ. თქვენისა

სასა, და თუ ამავე სამთარს უსჯელი ღენარალ ღუდლოფინი არ მოგვეშველა, ვითარტა გიბრძანებუბით უმადლესითა უკანუბითა, უთუოთ კიდევ წაფბდებით, და იუფ ნება უოველსა შინა მოწყალებსა თქვენისა ჩვენდამო.

იანვარს, წელსა 1796.

100. Д. XXIV. Январь 1796 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

მივიდე უკან უსჯელსტესისა მთარველობისა ედ უმოწყალებობისა თქვენისაგან, რომელიტა წარმოკზანას ჩვენდამომართ კნიაზ გარსევან ჩუფაზოფინს ხუდითა კაპიტნის ფილიპესითა, რომლითა ნუტეშისტემუფნი ვიქმნენით, რომ, თხოვისა ჩვენისაებრ, უმადლესი ბრძანება მოკრტა უფალს ღენეკალს ანაშეთს ღუდლოფინს შეწვენად ჩვენდა უძლეველითა მსედრობითა და არტულიკითა პირისპირ აღამაჭმადხანისა. უღიკისისა ამის ჩვენდამომართ მოწყალებითისა უკანისათვის ერთობით სჯართველო, ედ უმდაბლესად მმადლობენი უდიდებ. თქვენისანი, ტეგუდრებით, ედ უმოწყალებო ხელმწიფეგ, კვალადტა შეიწყალებო ქვეყანა ესე, მონდობილი მთარველობასა უდიდებ. თქვენისასა, რათა მივიღოთ უმდაბლესად თხოვისა ჩვენისა ედ უმოწყალებო რზოლუტია.

იანვარს, წელსა 1796.

101. Д. XXIV. 8 Января 1796 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Екаторинѣ II.

თქვენის დიდებ. ტრანტატის ბძანებით გვაქვინდა იმედი თქვენის უძლეველის მსედრობის მალე მოშველებისა, ვედარ მოგვასწრო და წაგვანდინეს, რომოკა დატ გარსევან ჭავჭავაძისაგან მოგხსენებათ; და აქამდინ რომ ვერ მოვასხენეთ დიდებ. თქვენსა, ბეგის სხვას და სხვას მიზეზებისაგან მოხდა. უმოწყალებო ხელმწიფეგ, აღამაჭმადხან, თუმტა მალე და სჯაროთ დაბრუნდა ჩვენის ქვეყნიდამ, მაგრამ შოკს არ წასულა, მუღანის სშვალს ადგილსა დგას, რომელიტ ჩვენდამ იქამდინ სამასამდინ ვერსი იქმნება, და იქიდამ კიდევ სათუოთ არ არის ჩვენსედ იმისი მოსვლა, თუ კიდევ თქვენი უძლეველი მსედრობა ღინიიდამ მსწკათლად არ მოგვეშველა და შიშმა არ დააყენა, იმას სხვა სჯემე არ აქვსრა, თუ არ ჩვენ და შუშის იბრეი მხან. ამ დეკემბრის თთვეში თქვენის დიდებ. უძლეველი მსედრობა გვებოძა, — ამასედ ვმადლობთ ედ ძლიერსა ღთსა და თქვენსა დედობრივსა ჩვენსედ მზრუნველობასა, და დგვიტს თაფი ჩვენი თქვენის დიდებ. ერთგულობასა ზედა ესრეთ

გიდრე წვეთამდე სისხლისა. ხელმწიფეო ჩვენი, ღ'თს ქვეშეთ ჩვენი სსსოება თქვენ
ზედ არის დადებული და ჩვენი ცხოვრებაც თქვენზედ. არის დამოკიდებული, თუ
აღგვადგენ ამაგ სამთარს და მოგვრემ ხელსა წყალობისსა, ყოფლითურთ წარმარ
თებულ იქმნება ჩვენი საქმე, და თუ ამაგ სამთარ თქვენი უძლეველი და იმის მო-
პირდაპირე გამსაყოფელი მსედრობა არ გგებოდება, უიჭოთ წაგვასდენს, და ჩვენი,
საქართველოს ხალხნი, დიდს განსაცდელში ვიქმნებით და ვართ; და სხვანი, რომე-
ლიც ქვეუნიები ჯერ არ დაუბურია, ზოგთ შიშით და ზოგთ ძალით დამოწმებდეს;
იქმნება სხვანიც, რომელნიც დიდნი და ერთსარწმუნოებისანი არიან, ისინიც შე-
იიოგოს, და მასუკან უფრო დასამძიმებელი საქმეები გამოჩნდეს; ახლა კიდევ
არც თაფისი სარდარი სულეიმანხან და მუსტაფახან, და ნუხის სელიმხან თა-
ფის ქვეუნიის ხალხით აურლინი არიან და სიმაგრეში დგანან დახისხულებნი, რომელნიც
დროს მასუკებლებნი არიან, და თუ აღამაჭმადხანს, ან თქვენი რისხვით, და ან სხვა
განსაცდელი არა მიადგა რა, შირვანსაც სრულად დაიჭერს; და იმ ჯარისგანაც
ჩვენს ქვეუნიანს ნიადგდელ შიში აქვს, რომელნიც ახლა ნუხას არიან, და ნუხის
განსაცდელად ჩვენი ქვეუნიის, კახეთის, გრანდამდინ ოცი, ანუ ოცდა ათი ვერსი იქ-
მნება, აწ, თქვენად სადღეგრძელოდ, აღდეკ და კვალად ხელი წყალობისა აღგვიყარ,
და გვებოძე ამ სამუდამოს ჯარს გარდა ამაგ სამთარს, ვითარცა თქვენს დიდებ.
უბძანებოეს, იმის მოპირდაპირე ჯარი, რომ ჩვენს მტერთ ღ'თისა და თქვენი რის-
ხვა მივაგოთ, და იმდენი სული ტუფე რომ ჭყავთ წაყვანილნი, ღ'თით გამოვიხსნათ
თქვენად სადღეგრძელოდ, და როდესაც თქვენს იმპ. დიდებ. ნებადეს, ის ჯარი
ისევ ბქძანებით წაიყვანეთ ამ ოცი ათასს ჯარს გარდა, და ესენი კი ჩემთან იყვნენ.

წელს 1796, იანვრის 8.

102. Д. XXIV. 8 Января 1796 г. Письмо царя Ираклия
къ гр. Остерману.

აზრი ვედრებისა ჩემისა ეს არის თქვენს ბრწყინვალეობასთან, რომ უმაღლესის
კარისათვის კვლავაც მოგვიხსენებია: ორმოცდახუთი წელიწადი არის ეკევიანი
ჩვენი იყო, და იმას უწინაც ბევრჯერ სჯერია ჩვენს ოჯახს ეკევიანი, და იმისის დიდებ.
მოგარეულობას ქვეშ განჯითა და ეკევიანთ შემოგვლით; აღამაჭმადხანმა ორიგ წაგ-
ვართვა, და ახლა კიდევ ჩვენი სამთფლობელო ფაშააკი, უასანნი და ბორჩალო
ფარმანით ეკევიანის ხანისათვის მიუტია, რომ თვით ეკევიანელებისგან უასანთათვის
მოწერილი წიგნი კნიაზ გარსევიან რევაზოვიჩისათვის გამოგვიგზავნია, იმისგან მონ-
სენდება თქვენს ბრწყინვალეობას. თუმცა ეს ჩვენი სამთფლობელო ფაშააკი, უასანნი
და ბორჩალო შორს არიან აღამაჭმადხანის მოწმინდებისაგან, და არც უნდათ იმისი
მონებას ქვეშ შესვლა, მაგრამ, თუ ამაგ სამთარს უძლეველის მსედრობით გამ-
საყოფელი შეწევნა ვერ მივიღეთ, ესენიცა და სხვა ჩვენთან შემოერთებულნი შე-

ზომებიც, უილაჯობით, იმისნი შეიქმნებიან, რომლისთვისაც ვიდრებით ვითხოვთ კეთილმწადნელობისა თქვენისაგან, რომ წინაშე მათის იმპ. დიდებ. იმპერატორისა შეწევნა ჩვენს, რომ ამავე სამთაგან რვა ათასი რიტხვი მხედრობისა უდრე უმარჯველესობით გვებოძოს, რომელთაც აღამაჰმადხანისაგან მიტაცებული ზემო-სსენებული ადგილები ისევ დავიპურათ და იმოდენი რიტხვი ქრისტიანურეგენი, რომელნიცა განჯასა, ერევანსა და ნუხას იმეოფებიან, ისინი გამოვიხსნათ.

ინგაჩს 8, წელს 1796.

103. Д. XXIII. 7 Марта 1796 г. Представление отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Екатеринѣ II.

მის სიმაღლემან მეფემან ირაკლი, ხელმწიფემან ჩემმან, მომიფლანა მე წერობითი ბრძანება თვისი, წათა თქვენის იმპ. დიდებ., უოფლად უმარჯველესსა ხელმწიფესა, მფარველსა და შემწესა ქართლისა და კახეთისა და სხვათა ქვეყანათსა, რომელთაცა არს იგი მბრძანებულ, უოფლად უმეებრიველად მოვახსენო, რომელნიცა არიან შემდგომნი:

პირველი, შემდგომად უმაღლესისა თქვენის იმპ. დიდ. ბრძანებისა, რომელიცა მიფლენილ არს უფლისა ღებურაღასანშეფ ღუდოფინისადმი შესწავნელად მეოფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, მხედრობითა, არტილერიითა და სხვებითა პირისპირ მტრისა ჩვენისა აღამაჰმადხანისა, — ბრძანებითა მისის სიმაღლისათა, დაუკარგავად უამისა, დაწებულა კეთება გზათა თბილისით ვიდრე ჩვენს სარდფრამდე, ვა მთას აქეთ, ეგრეცა იქით გამართულ და გაკეთებულ არიან, არა თუ აღენ განსატარებულად მხედრობათა, ად, სიამედოთ, მხედრობათათვის, არტილერიისა, ბარკთა და უოფელთა სიმძიმეთა, რომელთაცა აწ გარდატანა ძალურთ თვინიერ მტრისა შრომისა.

მეორე, მომზადებასა ძლევაშემოსილთა თქვენის იმპ. დიდ. მხედრობათათვის სურსათისათა, მეფე, ხელმწიფე ჩემი, წმიდად არწმუნებს, რომელ იგი მიღებისამებრ ზომისა დამზადებულ იქმნება არა თუ აღენ კმასყოფელი ათისა, ანუ თათხმეტის ათასის მხედრობათათვის, არამედ, უკეთუ სახმარ იქნება, უმეტესიცა, მაშინ არა ექნება მათ ნაკლულეგანება და მხედრობა არა მოიჭირებეს სურსათისათვის.

მესამე, უფალს ღებურაღასანშეფს ღუდოფინს მიეწერა მეფისათვის, რომელ იგი ნებითა თქვენის იმპ. დიდებ. უფლინებს ორი ათასსა მხედრობასა, რომელიცა უკვე მისულა, რომლისთვისაცა მისი სიმაღლე, მომღები თქვენის დიდებულებისადმი სარწმუნო უმეებრივისა მადლობისა, უდ უმწვერვალესად სთხოვს თქვენს იმპ. დიდებ., წათა უჩვენოთ მას აწინდელსა უბედურებითსა მდგომარეობასა შინა მისსა უდ-უმარჯველესი შემწეობა მიფლენებითა მისდამი

განგრძობებისავე წამთრისას კდ რვა ათასისა ძღვეა შემოსილის მხედრობის თქვენისათა უზრუნველობისათვის თვისისა და სამთვლობელისა მისისა მტრისა გან მისისა აღმამადადნისა, და მოსაბრუნებელად მისგან მიტაცებულთა ტყვეთა ქრისტიანთა, რომელნიცა იმყოფებიან აწ განჯასა შინა და სხვათა მეზობელთა აღატა.

ადრბეჟანის ხანები ვა ვლ, ეგრეთცა აწ საუბართა შა თვისთა ატხადებენ, რლ, უკეთუ კმასაყოფელი რიტხვი რუსეთის მხედრობათა შესაწევნელად საქართა ველისა არა იქმნება მოფლენილ, მაშა მათ, სუსტალობისმებრ თვისისა, არ ძალა უძსთ პირისპირ დგომა აღამაჭამადნისა, რომელითაცა ჩვენ დავშთებით დათრუგვნილ, ად, უკეთუ მიიფლენება კმასაყოფი შეწევნა, მაშინ იგინი თანხმობენ ყოაფად მოჩხილებასა მეფისასა და აღსრულებასა ნებისა მისისასა.

ოფიცრა შეუდგების ედ უმაღლესი ბრძანება მისაფლენად მეფისადმი მხედრობათა ამასვე წამთრისა, მაშინ შესაძლებელ არს დამოჩხილება ყოფელთა მათ აღაგილთა, რომელნიცა მდებარებენ აქეთ კერძო აკეზისა; დაღესტნის თავადებიცა, რომელთაცა ჟერეთ არ მიუღიანთ რუსეთის ყმობა, იწყებენ ძიებასა შემთხვევისასა შესასვლელად მას შინა. თანასწორითავე ხატითა ელნიცა იგი ხალხნი, რომელნიცა აკრავან დარბანდს, შეერთდებიან ზოგად ჩვენთანა და აღელდებიან პირისპირ აღამაჭამადნისა. ად, უკეთუ მოლოდება ესე არა შეუდგეს, მაშინ აწ ჩვენთან თანხმანი ხანნი და დაღესტნის ხალხნი, სუსტალობისმებრ თვისისა, იძულებულ იქმნებიან აღსრულებად ბრძანებათა აღამაჭამადნისათა. და ოღესცა დასწრობს იგი დამოჩხილებასა ხანთა მათ და დაღესტნელთასა, მაშინ უკვე ადვილ ქზოგებს მეგობრობასა ოთამანის პოტრისათანაცა; და ამით საქმენი ჩვენნი მიიღებენ ავსა სხესა, ვიდრედა ვითარსაცა შა აწ იმყოფება, და საქართველო შთაფარდება თვით უბედურებითსა მდგომარეობასა შინა.

მეოთხე, შემთხვევისმებრ ვინაღჯან იტვირთა საქართველომან აღამაჭამადნისაგან უკიდურესი დაქტევა, უტილოდ სარგირო არს გამტკიცება და განმართება მისი მოყვანად მისსა უმჯობესსა მდგომარეობასა შინა პირისპირ მტრისა მისისა, ამის სიმაღლე მეფე ედუჟემესად სთხოვს თქვენს იმპერატორების დიდებულებსა, რათა უბოძოთ მას სესხად ერთი მილიონი რუბლისა, ყავლითა, ვითარსაცა ინებებთ დანიშნად, თანასწორვე გარდასდაცა კერძკერძად; და რათა ყოფელი იგი აღსრულებულ იყოს ნამდვილათ, მეფე წინდად ზემოსხენებულისა ჟამისა წარადგენს სამთვლობელისა თვისისა, და შდ მისსა შემგვიდრეთა მისთასა.

მეხუთე, უვანებისმებრ მოხსენებისა ჩემისა მეფისადმი, რლ თქვენის დიდებულებისაგან ნაბოძებისა მის სიმაღლისადმი არტილერიისა დანაშთომისა ნახევისა, შედგომითა უმაღლესისა ბრძანებისა თქვენისათა, მიუტანენ მას, გარნა მეფესა იგი არა მისვლია, და უწყებაცა მისთვის რუსეთის მხედრობითაფრისაგან არა აქვს, მაშა არა სათნო იხნთა აბრძანებად, რათა ხსენებული არტილერიისა მეფეს მიუტანონ?

მეჭქესე, წადილითა მეფისათა უმაღლესი თქვენის იმჟე—ის დიდ. შეუდგა
ნება, რათა თავი-მთავარი ღუნერადი გუდოფინი შეეყაროს მის უმაღლესობას სს
ჭირათათვის საქმეთა პირის-პირ; გარნა ჟამმან და გარემოებათა დაბრკოლა
მისდამი; აწ მეფე ითხოვს, რელ შედ გასაფხულისა ნება გტეს მას, ანუ ვისდა
რწმუნებულ ექმნება სამხედრო საქმე გერძოთა მათ, რათა შეეყაროს მის სიმა
ღლეს სალაშარაკოთა.

უოგელთამებრ დანიშნულთა პუნკტთა მეფემან, ხელმწიფემან ჩემმან, სსხუ
ლითა თვისითა მარწმუნა მე, ვა სარწმუნოსა ძესა მამულისა, რათა დაფსდგა უო
გელი ქადაღდა ზედა და წარუდგინო თქვენს იმჟ. დიდ—, რელ ამით აღმასრუ
ლები, დაფამსობ თავისა თვისისა უდ-უსამდედოელებსდმი ფერხთა თქვენისა იმჟ. დი
დებ., და, სიბოკლისმებრ ჟამისა, მივიღებ კადნიერებასა უდ-უემეს თხოვად თქვენისა
დიდ—გან უმაღლესისა მასზედა ბრძანებისა, რელიტა აცხოფნებს ვა მეფესა, ხელ
მწიფესა ჩემსა, ეტკოტრა უღთა ერთგულთა ერთა, უბედურებითა მდგომარეობასა
შინს მყოფთა.

მარტის 8, წელსა ჩღჟგ.

104. Д. XXIII. 5 Апрель 1796 г. Записка кн. Г. Чавча-
вадзе въ Иностр. Коллегию.

რუსეთის საიმპერატორის მინისტრების ამ წლის 8 თ მარტის ჩემდა ზიარ
უოფილისა წერილისა ძლით, ჩემად სათანადოდ ვრატხ მისდა უმდაბლესად მახსუ
ნებად.

განტხადებისათვის ჩემდა რუსეთის საიმპერატორის მინისტრებისათაგან სსუ
ნებულსა წერილსა შა მ. იმჟ. დიდ. უმაღლესისა ნებობის შედგომისა შეუენებითსა
ქმნულებასა შა ჩემით წარდგინებულსა ნებისამებრ მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა,
სხვათა და სხვათა აწმყოთა გარემოებითთა მორთმეულთა თხოვილთათვის, და
ფამსობ მე უდ უმარწალებისა ხელმწიფისად ქვეშემვრდომებისა ერთგულებითსა
მადლობასა. შედგომასაგათანა უმაღლესისა ნებისა, მე, არა მტრიკედ დამუონებელი,
საგანკებოთა გურიერთა მოფანსენებ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა; ვითარტა უმაღ
ლესობა მისი, ესრეთვე უოგელი ქვეშემვრდომნი მისნი იქმნებიან გამოუთქმე
ლად მხარულნი დაუგდებლობისათვის მათისა უდ უმარწალებითა შემწეობითა
და ძლიერითა საფარველითა თვისითა, რელ რომლისათვისტა არიან უგვე მინისტრ
ბულნი მისისა დიდებულებისმიერ სათანადოითა მიწერილობითა და მოძღვრე
ბითა შეითავრენი რუსეთის საიმპერატორის მხედრობათა სსქართველსა და მის
დამი მდებარეთა ადგილთა შა, უფალნი ღუნერადანშეფ ღუდოფინი და ღუნერად
პორუჩიკი დრათი ზუბოფი; მასინ უფანებისამებრ ამისა ვიკადნიერებ რუსეთის

საიმპერატოროს მინისტრებისათვის უნდა უმადლესად თხოვად მონიჭებისათვის ჩემდა უწყებისა შედგომილთა დანიშნულთა მოწყობებათა მ. იმპ. დიდ. მიწერილობათათვის, რამცა უძლურ მე გარემოებათა მათთა მოხსენებად მისისა უმაღლესობისად და უფროს მისის მით მინარყოლმყოფად.

უკეთეს კეთილსათნო იქმნეს მ. იმპ. დიდ. წარგზავნა ჩემი აქათ სამსახურისა ჩვენებისათვის რუსეთის საიმპერატოროს კარისა და მამულისა ჩემისა აწინდელთა გარემოებითა ჟამთაშიერ დახმარებად საქმესა შა, მაშინ ვითხოვ მოსამანდვით მე უმაღლესითა ნებობითთა უწყება აღსარულბელებად ერთმთაფრინისა ნებისა, რელსა თვით მეფე, ჩი ხელმწიფე, შეუდგებისცა.

თუმცა არა მქონან მე არცამცირედნი კანონნი თხოვად მონიჭებისა წარსვლისათვის ჩემისა და შენახვისათვის თავისა ჩემისა დროსა მათ ადგილთა შა უოფენისა, გარნა უბედურებითისა შემთხვევისა თბილისის ქალაქისა და მოკლებული მეფე იქნისა თვისისა ქონებისა ძლით, ვიკანდირებ შემფრდომებად თავისა მადლისა ერთმთაფრინისა მოწყობებასა და კეთილნებობასა შა, და ვინადგან მეუფლე ჩემი შთებისა აქა, მაშინ არა კეთილსათნო იჩენსა აწ ჩემდა წარმოებულისა ერთმთაფრინისა სიუხვისაშიერ რაჭიკისა მდგომარესა სტოლისა თეთრთა შა, ეტლთა, შებმათა და რთა მსახურთასა მოქცევად საკვიბელსა შა მისისა მის, და თვით თეთრთა მიტყებითა, რელითაცა ძალელება მას ვერობა თავისა შეწყობებად.

კურთხეად წარმოგზავნილსა ჩემდა ხელმწიფისაგან ჩემისა კაპიტანს ფილიპ იატოროვს უკუნაქტევ მე მისისა უმაღლესობისადმი სასიხარულოთა მოხსენებთა, რელისათვისცა ვითხოვ მინიჭებულყოთ კურთხეობითა პოდაროვნითა თბილისისადმი.

ახრლის ე, წელს ჩლეფ.

105. Д. XXIII. 6 Февраля 1797 г. Письмо Ираклия къ гр. Безбородно.

თქვენს ბრწინვალებას რომელიც ჩვენის დესპანის კნიაზ ჯავახიანისგან ჩვენი საქმეები მოხსენდება, გთხოვ, ვითარცა საწმუნოსა მეტობარსა, რათა აჩვენოთ ამ საჭიროებითს დროს კეთილისმოქმედობა თქვენი ჩვენზე და სამუფოსა ჩვენსა ზედა, რომელსაც უსაკუთრესად მოგანდობ თქვენს ბრწინვალებასა უოველსა სასარგებლოსა ჩვენსა, და დაგშთები უსრულესითა იმედოვნებითა.

ფებრვალს 3, 1797 წელს. თბილისი.

106. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Остерману.

თუმცა მტრებსან შეგვხდა ერთათ უოფნა, მაგრამ თვისის კეთილმოქმედუბით და პატრონისის უოფაქტევით მოვალედ შემქმნა უფალმა ღენერალ ალექსანდრე მიხაილიჩ რომისკოვსკოვმა, რომ თქვენს ბრწ—ას გამოუცხადო, და მსურს, თუ თქვენი ბრწ—ება აქაგ ჩვენის მხრის თვისდაში რწმუნებული კომისია კვალად ხსენებულსა ამას ღენერალსა ერწმუნოს, რომლისათვისცა მე ვაღებულ მუოფ, და სხვებრ უოფელსა მოვანდობ თქვენის ბრწ—ს ჩვენდამო კეთილმოზრუნველობასა.

ფებერვალს 3, 1797 წელსა. თბილისი.

107. Д. XXIII. 3 Февраля 1797 г. Письмо царя Ираклия къ гр. Остерману.

მე, მიმღებელმან ედ უმაღლესისა შემაწუნებელისა ხმისა და მასთანავე ნუგეშინისცემულმან, თანამდებობად ვრაცხე თქვენის ბრწ—დში განცხადება მხიარულებისა ჩემისა აღსვლისათვის სიმშვეტაროსა უოფლისა რუსეთისა სამეგვიდროსა საუდარსაზედა ხელმწიფისა ჩვენისა პავლე პირველისა, და წარმოგზავნეთ შინაშე მათის იმპ. დიდ. პალატომხნი მიხილტრი ჩვენი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, რომლისგანაც მიიღებთ წერილსა ამას, და ამისმიერვე სცნობტა უოფელსა ჩემს მიერსა საჭირობითსა თხოვასა, რომლისათვისცა ვითხოვ და ვსასაკებ, რომელ ექლსა შინა აჩუჭნებთ შემწეობასა, ვითარცა მაჭვს იმედოვნება; თქვენის ბრწ—გან. ბრწინგალო დრათო, თქვენგან ჩვენთვის სსარკებლად მოწერილი წერილი ზემოაჩესხენებულის თავადის გარსევან ჭავჭავაძისგან მივიღე, რომლისათვისცა, უმაღლესად უმეტესისა მაღლობისა მომრთმევი, დავებთ თავსა ჩემსა თქვენ კერძო თანამდებად, ვინადგან ვართ თქვენ მიერ მარადის საქმესა შინა დაუფიწებულ და ჩვენის სარკებლობისათვის იღვწით მარადის.

ფებერვალს 3, 1797 წელსა. თბილისით.

108. Д. XXII. 3 Февраля 1798 г. Письмо царя Ираклия къ С. Л. Лашкареву.

თქვენის მსვლელობისგან ჩვენს საქმეზედ გარჯა და თქვენმიერ ნიადგ ჩვენთვის კეთილისმწადნელობა განცხადებული გვაქვს, და სარწმუნო ვართ, რად

განც ამ ქვეყნის შვილი ხართ, ამას იქითაც ამ ქვეყნის ბედნიერობისათვის მოღვაწეობა გექმნებათ და გარჯას არ დააკლებთ, ამისთვის მადლობელი ვართ თქვენის მსგელობისა.

ამჟამად პოლნომოჩნი მინისტრი, ჩვენი თავადი გარსევან ჭავჭავაძე, უმაღლესს კარზედ გამოვისტუმრეთ: ჩუწნს ანბასა და ამ ქვეყნის ფითარებას უოგელსავე ამისა გან სცნობთ, და მოლოდება გვაქვს, რომ თქვენი მსგელობა ჩვენის სასრებლო ბისათვის ჩვეულებრივ კეთილმოქმედებას არ დააკლებთ, და ჩვენ ვეგებოთ სრულითა პატივისცემითა.

ფებერვალს 3, 1797 წელს. თბილისი.

109. Д. ХХІІІ. 3 Февраля 1797 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу.

თქვენის იმპ. დიდ—ის მიერ სამკვიდროსა უოგლისა რუსეთის საიმპერატორს სუდარსაზედა აღსვლისათვის მოხარულ ქმნილთა, თანამდებობად ჩემდა ვრაცხვე წინაშე თქვენის დიდებულებისა ჩემგან სრულ—ძალაქონებელის დესპანის თავადის გარსევან ჭავჭავაძის ცხადუოფა, რომლისათვის, ედ უმდაბლესად მომლოცველი თქვენის იმპერატორების დიდებულებისადმი, შევავრდომებ უმაღლესსა საფარველსა თქვენსა თვით თავსა, სახლსა და სამეფოსა ჩემსა, და ესრეთვე უოგლისა რუსეთის უძლეველის მხედრობისმიერ განჯის დაპურობისა, და მისით შეამოსლუდვისათვის ჩვენისა, უმდაბლესისა მადლობისა მომლები, დაგშთები უერთგულესისა გრძობითა. ედ უმოწყალესო ხელმწიფევე, თქვენის იმპ. დიდ. წინაშე ჩემგან უოგელსა შინა რწმუნებულს დესპანს და ამის მიერ ჩვენის მოხსენების რეზოლუციის ბოძებას მოვანდობ ედ უმოწყალესსა ნებასა.

თებერვლის 3, 1797 წელს. თფილისი.

110. Д. ХХІІІ. 3 Февраля 1797 г. Представленіе отъ царя Ираклія имп. Павлу.

ვინათგან უოგლისა შემძლებელისა და ედ უმაღლესისა ნების მებრ ფრიად საუვარელსა მშობელსა თქვენსა და უოგლად უმოწყალესსა ხელმწიფასა ჩვენსა იმპერატრიცა დიდსა ეკატერინა მეორესა შეეცვალა ცხოვრება თვისი საუკუნოსა ცხოვრებისადმი, ამისათვის ჩვენცა, ქვეშევრდომებსა თანამდებობასა შინა მუოფუკიდურესითა შეჭირვებითა ჩვენითა, გვაგო უოგლით სახლეუდით და სამეფო—

სემიოურთ საგლოველს მწუხარებას შინა, რომლისადა უმდაბლესად ცხადყოფს ნუგეშმცემს აღსვლა უოფლის რუსეთის საიმპერატოროსა საუდარსა ზედა უდიდ. თქვენისა, რომლისა მიერ დაუშები მსასრუ უოფლად უმოწყალებისა ნებისა.

ფებერვლის 3, 1797 წელს. თბილისი.

111. Д. XXIII. 4 Февраля 1797 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Маріи Θεодоровнѣ.

ვინადგან ულისა შემძლებელმან ღთმან უდ უმოწყალესი ხელმწიფე ჩვენს ზეგულ პეტროვინი თქვენის იმჟ. დიდ—თურთ აღიუფანს სამკვიდროსა ულისა რუსეთისა საიმპერატოროსა საუდარსაზედა, ამისთვის, უდ უდიდებულესო იმპერატრიცაჲ, სათანადოთ ვრაცხე მოსარულის გულით ქვეშემგრდამებრივი ერთსულთბითი მლოცვას თქვენისა იმპერატორებისადმი, რლისა შემდგომადგა უდ კრძალულებით ვითხოვ, რომ შემწე ექმნათ მათისა იმჟ. დიდუ—დმი მეფისა ჩვენისა თხოვილსა, რ ღიცა უდ უმდაბლესად მოხსენდება მათს დიდებულებას მეფისა მიერ წარმოგზავნილის დესპანისაგან.

ფებერვლის 4, 1797 წელს. თელავი.

112. Д. XXIII. 4 Февраля 1797 г. Письмо царицы Дарин къ имп. Павлу.

ვინადგან ნებისმებრ უდ შემძლებელისა ღთისა ფდ საუფარელსა მშობელსა თქვენსა და უდ უმოწყალესსა ხელმწიფასა ჩვენსა იმპერატრიცა დიდსა კატირინას მეორესა შეეცვალა ცხოვრება თვისი საუკონოსა ცხოვრებისადმი, ამისთვისა მეცა, თანამდებობასა შა მეოფი, უმწვერვალესითა შეჭირვებითა მაგო საგლოველსა მწუხარებასა შა, რომლისა მიერ გავბედე უდ უმდაბლესი მოხსენება ესე, და ამასთანავე განცხადება მსიარულებისა ჩვენისა აღსვლისთვისა უოფლისა რუსეთისა საიმპერატოროსა საუდარსა ზედა უდიდებულესობისა თქვენისა, და ამისთვისა, უმდაბლესად მომლოცველი და მთხოვნილი ღთისდა მიმართ განძლიერებისთვისა თქვენისა, გვედრები, უდ უმოწყალესო ხელმწიფეჲ, რათა მეფისა ჩვენისა მოხსენებულსა საჭიროებითსა თხოვასა და წარმოგზავნილსა დესპანს მისცეთ მოხსენებულისა ვედრებისა მოწყალებით აღსრულებისა რესოლუცია, რომელსადა გვამედოვნებს უდ განმდიდრებული კეთილნებობა თქვენი.

ფებერვლის 4, 1797 წელს. თელავი.

113. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Письмо царя Ираклія къ А. А. Безбородно.

გიოთარტა მე, ეგრეთვე წინაპართა ჩემთა ჭქონდათ სურვილი და აღწიოგანვე ვართ შემოკვედრებულ უმაღლესისა რუსეთის საიმპერატორის ტახტისა, რომელიცა განთენილ და განცხადებულ არს ყოველსა ქვეყანასა ზედა, რომლისათვის ჩვენცა საწმუნოდ მოიმიჯენი ვართ, რომ მათი იმპერატორობის დიდებულება ჩვენ საფარველს არ მოგვამოკრებს, მაკამ ახლა მესმა, რომ კადგანაც რუსეთის ძლევის შემოსილის მხედრობით სპასკეთში ამჟამად დაშქრობა დაეყენებულა, რაც ჩვენს მფარველად რუსეთის ჯარი იმოფება—ამათაც წასვლა ეკულებათ, რომელმაც დიდსა შერევაში და მწუხარებაში შეგვიყვანა.

მოქსენება თქვენს ბრწყინვალეობას თუ ვითარცა დაქტევა შესთხვია აღამამად ხანმა თბილისისა და მრავალი სული ქრისტიანე დაატყვევა, ამისათვის რომელიცა და ტის ერთგულობითი ყოფა საქართველოსი მათის იმპერატორების დიდებულების საფარველსა ქვეშე, და ჩვენ, კადგანაც რუსეთის დიდებულის ტახტისადმი უმეტესად მტკიცე შეკრულება გვქონდა, ღის მადლობის მიტოვებით, ყველა მოფითმინეთ.

ბრწყინვალეო გრაფო, უმეტეს ჰიკველისა ჩვენს სამტეროდ მოქადულ და განძვინებულ იქმნა აღამაჭმადხან, რომლისცა მოწერილი მუქარის წიგნი აწ უმაღლესს კარს მოკერთმევა, და ჩვენი მოხსენება ეს არის, რომ, თუ ახლა რუსეთის უმაღლესი საფარველი ახდელი ნახეს, რომელნიცა აქამომდე ჩემს მუხობლებაში მოკებულნი კაცნი მუყანდნენ, ისინიც მტერ მექნებიან, და უეჭველია, რომ საქართვლო წახლება, კაკლესიები ახრდება და ამდენი სული ქრისტიანე დატყვევდება, ამისათვის უმაღლესად გთხოვ შეიწყალე უმაღლესის ტახტისა მაგის საფარველ ქვეშ მყოფი ქვეყანა ესე და ესოდენი მტერთა წარწყმედისაგან, და შეგვეწიონით მათის იმპერატორების დიდებულების წინაშე, რომ მოწყალეების მოიმიჯენი უნუგებოდ არ დაგრჩეთ, რომ თვით თავი და ქვეყანა ესე, სამეთო ჩემი, შდ ღისა, უსაკუთრესად მონდობილი არის უდ მოწყალის ჩვენის ხელმწიფის მოწყალეობა ზედ. და ახლა ჩვენი თხოვა ეს არის: მათმა უდიდებულესობამ ინებოს მფარველად ჩვენდა რის, ანუ სამს წლამდე ოთხი ათასი კაცი, ვიდრემდის ჩვენცა ძალი შევიმატოთ, და შემდგომად მისსა ნება მათის იმპერატორობის დიდებულებისა აღსრულდეს—რა ერთიც ინებოს, იმდონი დააყენოს; და რაოდენ ჩვენგან შესაძლო იყოს უმაღლესის კარისაგან სამსახური გამოკვეცხადოს, და ან ჩვენ გვებძინოს, რომ მოგასსენოთ, რომელითაც ჩვენი გონება უფრო მხიარული იქმნება და მოწყალეობად მივიღებთ. და სხვანიცა ჩვენი ვითარებანი უმაღლესად მოხსენდება უმაღლესისა კარსა ზოლნამოჩნი მინისტრის ჩემის კნიაზ გარსეეან ჭავჭავაძისაგან, რომელიცა უწინარეს ამისა, თებერვლის 5, წარმოგზავნილ არს ჩემმიერ უმაღლესისა მოხსენებითა.

აპრილის 16, 1797 წელსა. თბილისი.

114. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Представление отъ царя Ираклія имп. Павлу.

ვითარცა მე, ეგრეთცა წინაპართაცა ჩემთა ჭქონდათ სურვილი და ადრითა განვე ვართ შემოგედრებულ უმაღლესისა რუსეთის სიმშვერატოროს ტახტისა თქვენისა, რომელიც განფენილ და განცხადებულ არს უოგელსა ქვეყანასა ზა, რომლისათვის ჩვენც სარწმუნოდ მოიძევენი ვართ, რომ თქვენი უდიდებულეს სობა ჩვენ საფარველს არ მოგვაშორებს, მაგრამ ახლა მესმა, რომ რადგანაც რუსეთის ძლევაშემოსილის მსედრობით სპარსეთში დაშქრობა ამჟამად დაუენებულა, რაც ჩვენს მფარველად თქვენის იმჰ. დიდ. ჟარი აქ იმყოფება, ამათაც წასვლა ეგულეებათ, რომელმაც დიდსა შერუეფასა და მწუნარებაში შეგვიუფანა. მოესენება თქვენს იმჰ. დიდ. თუ ვითარი დაქტევა შეამთხვია აღამაჭმადხანმა თბილისსა, და მრავალი სული ქრისტიანე დაატუევა, ამისათვის, რომელ იცოდა საქართეულოსი ჭეშმარიტის ერთგულობითი ყოფა თქვენის იმჰ. დიდ. საფარველ ქვეშე, და ჩვენ, რადგანც თქვენის უმაღლესის ტახტისადმი უმეტესად მტკიცე შეკრულება გვქონდა, ღის მადლობის მირთმევეთ, ეველა მოფითმინეთ. ედ უაღვისტუსო ხელ მწიფევე, უმეტეს ჰირველისა ჩვენს სამტეროდ მოქაღულ და განძინებულ იქმნა აღამაჭმადხან, რომლისაც მოწიკილი მუქარის წიგნი აწ თქვენს უდიდებულესობას მოერთმევა, და ჩვენი მოხსენება ეს არის, რომ, თუ ახლა თქვენი უმაღლესი საფარველი ჩვენსად ახდილად ნახეს, რომელნიც აქამომდე ჩემს მეზობლეებში მოგებული კაცნი მუვანდნენ, ისინიც მტერ მექმნებოან, და უუჭველია, რომ საქართეულო წახდება, ეკვლისები ახრდება და ამდენი სული ქრისტიანე დატუევედება, ამისათვის უმდაბლესად გთხოვ და უმონებრიკსად მუხლდადგმით გვედრები, ედ უმოწყაღესო ხელმწიფევე, გარდმოხედე სიმაღლისაგან ტახტისა თქვენისათა და შეიწყაღე თქვენს საფარველს ქვეშე მყოფი ქვეყანა ესე და ესოდენი ქრისტიანე მტერთა წარწემუნდისაგან, და ინებეთ მფარველად ჩვენდა ბოძება ეგოდენისა ძლევაშემოსილისა მსედრობისაგან ოთხი ათასი კაცი ორსა, ან სამს წლამდე, ვიდრემდის ჩვენცა ძალი შევიმატოთ, და შემდგომად მისსა თქვენის იმშვერატორების დიდებულეების ნება აღსრულდეს, — რაერთიც ინებოს, იმდენი დაარჩინოს, და რაოდენ ჩვენგან შესძლო იუოს თქვენგანაც სამსახური გამოგვეცხადოს, და ან ჩვენ გვებოძანოს, რომ მოგახსენოთ, რომლითაც ჩვენი გონება უფრო მსიარულ იქმნება და მოწყაღებად მივიდებთ. ნუ დაგვატებთ თქვენის ედ მოწყაღების მოიმედეთა, რომ თვით თავი და ქვეყანა ესე, სამეფო ჩემი, შემდგომად ღისა, უსაკუთრესად მონდობილ არის თქვენს მოწყაღებაზედ. სხვანიცა ჩვენი ვითარებანი უმდაბლესად მოხსენდება უმაღლესს კარსა დესპანისა ჩემის კნიაზ გარსევეან ჭავჭავაძისაგან, რომელიც უწინარეს ამისსა, თებერვლის 5, წარმოგზავნილ არს.

აზრილის 16, 1797 წელსა. თფაღისით.

115. Д. XXIII. 16 Апрель 1797 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Маріи Теодоровнѣ.

აწინდელს დროს შინა შეიწრებული მეოფობა ჩვენი კადნიერ მეოფს მე, რათა თვით თავით ჩემით მოგართო თქვენს დიდებულებას უმდაბლესი მოხსენება ესე, რომლისათვისცა ქვეშევრდომით გავბედავთ თქვენდა მიმართ უქვეანას ვედრებასა, რათა უოფლადსაყვარელისა ძეგბითურთ თქვენით გვექნათ შემწე და შუამდგომელი წინაშე მათის იმპ—ის დიდ—სა თქვენს საფარველ ქვეშე მეოფთ ქრისტიანეთა ერსა ამას, რომელნიცა, მონდობილნი მხოლოდ თქვენის საფარველისა აწ უკუნქცევითა საქართუჭლოდოთ რუსეთის უძლეველის მხედრობისათა, მოაუთმენელსა მწუხარებასა შა მეოფნი, მოგელით მტერთაგან წარწყმედასა, რომლი სათვისცა, უმდაბლესად მთხოველნი, ვსასრუბთ განახლებად დამტკიცებისა უმაღლესისა საფარველისასა, და მოგანდობ ვედრებასა ამას ჩემსა ედ უმოწყაელსა განმსინჯველობასა თქვენსა, რათა გვაიმეოფოთ მათის იმპ. დიდ. მფარველობასა ქვეშე სისრულის სასრუბასა შინა რწმუნებულნი.

აპრილის 16, 1797 წელს. თბილისით.

116. Д. XXIII. 28 Апрель 1797 г. Отношение отъ кн. Г. Р. Чавчавадзе къ кн. А. А. Безбородно.

ვინაგან ვხედავ, რომ ამჟამს მრავლის საქმისაგან ჰერობილ ხარ და წარსასულიც ხარ, ამისათვის აწ რომელიცა მეუფისა ჩემის ხელმწიფისაგან თქვენთან გამოსაცხადებელნი საქმენი მქონან დაუიდუმებ და ჰეტრებურხს მივიღებ გამოცხადების პატივსა, და ახლა მხოლოდ ამას ვსთხოვ თქვენსა უგანათლებულესობას: თუ საქართველოში რუსეთის მხედრობის დარჩომის ბრძანება არ წასულ იყო, ესძნარს ღინიასე მეოფს მთაკარს, რომ იქიღამა ჯარის გარდმოყვანა არ დააშუროს მანამდის ჩემგან ჩემის მეუფის დაბარებულობა მოგხსენდებათ, და შედრო გორც ინებებთ, ნება თქვენისა უგანათლებულესობისა არის.

აპრილის 28, წელს 1797. მოსკოვი.

117. XXIII. 9 Июня 1797 г. Грузинскій переводъ фирмана, полученнаго въ Тифлисѣ отъ Аги-Магомедъ-хана Персидскаго на имя царя Ираклія.

ჩვენი დიდებულების ბრძანება არის: უმაღლესო საქართველოს ვალი ერეკლე-სან.

ღის წყალობის შდ ჩვენის ხელმწიფობის წყალობით შენი თავი ამაღლადეს! ასე იცოდე, რომ რუსეთის საქმე და ცხოვრება ყოველს ჟამს აღებმიცემა, ვაჭრობა ბაგრასტისა და მუდის სუიდვას არის, არას დროს იმათგან სრმდისა, შუბისა და ომის იარაღის მოხმარება არას კაცს არ უნახავს. გაბედეს და ჩვენის დაჰკრილის ქვეყნების სამზღვარში შემოვიდნენ, — ამათი გარდახდევინება და ამოწყვეტა ჩვენს მაღალს გონებაში გამოვისხეთ და ჩვენი ბედნიერი დროშები აქეთს მხარეს გამოემართა. იმ რუსებმა რომ ჩვენის ბედნიერის დროშების ამ მხარეს წარმომართოთა გაიგონეს, თავიანთის სპაგელის ადგილებისაკენვე დაბრუნდნენ. და ახლა ჩვენის ხელმწიფობის თვალნი ამას მჭურჭეტელბენ, რომ რომელიც (?) გარდავხდევინოთ და ამოვწყვეტოთ, ამისათვის ჩვენის ხელმწიფობის დიდებულების ნათელი ამ ადგილებს მოჟეინა და ამ მხარის ადგილებს მოჟეინა, და ამ მხარის ადგილების მიმდრევი ჩვენის ბედნიერის კარგების დასადგომელი ადგილი შეიქმნა. რადგან შენი სიმაღლე კანის ქვეყნებში დიდის გვარისა და ჭსტიბრისა პატრონი არის, შენის პატრივის სიმძიმე ჩვენის მწყალობელის თავადთა წე დამტკიცებული არის, ამისათვის ამ წყალობის კალმით იწერება, რომ პირველს ჟიმიდამ აქამომდე წყალობა და სიკეთე შენს სიმაღლესეუდ ნიადაგ ჩუჭნის ხელმწიფობის გულში დამტკიცებულ იყო, და წყალობისა და სიკეთის გარდა ჩვენს გულში შენთვის არა იყო რა. ის საქმე, რომ მაშინ მოხდა, (თბილისის აოხრება) — ის შენგან დაიბადა. რადგან ჩვენი წყალობა ყოველგან მიიფენილი არის, ჩვენის სამართლიანის გონების სავალად ეს არის დამტკიცებული, რომ შენმა სიმაღლემ და შენმა შეილებმა ჩუჭნის დიდებულების სიმდიდრისაგან წყალობის წილი მიიღოთ და დიდს ადგილს მიწვენის წყალობა მოიპოოთ, ამიტომ ეს ჩუჭნი ფარმანი შენ მოგვევლინება, რომ ჩუჭნის ხელმწიფობის კარები შენს სწავლელს პირსეუდ ღია გვეტონოს, და რა გოცრე ერთგულების რიგი და ჩვენის ხელმწიფობის წადილი არის, ამისმზგავსად სამსახურის გზასეუდ უნდა დასდგე, — ან შენ და ან ერთი შენი შეილებიდამ, დიად იმედინად და ხათრიჭამობით, ჩვენის ხელმწიფობის კარსეუდ მოხვიდეთ, და ჩვენგან ფერადი წყალობა მიიღოთ, და თუ რაც გვიბრძანებია იმას გარდახდი, და რომელიც გვიბრძანებია ასე არა ჭქმენ, — შენ იცი.

118. Д. XXIII. 10 Июня 1797 г. Письмо царя Ираклия къ кн. А. А. Безбородко.

ძლევაშემოსილის სამხედროსათანას მათის იმშ. დიდ. თანამოგზაუჭი ამათი მაღალ ედ სამდვდელოება იოსებ, არხივისკოპოზი რუსეთში მუოფთ ჭაოსონთა, კნიაზ დოღგოტრუკი-არდუთოფი მოვიდა აქა, საქართველესა შინა, ნუკუშინისმცემელად ქრისტიანეთა ერთა, და გამომაცხადი თვისისა ერთგულობის მათის იმშ. დიდ. უმაღლესის ტახტისადმი, და მექმნა მეტა ამას მწუხარესა ჟამს

შინა ნუგეშინისმცემელ სამეფოთურთ ჩემით, რომელსაც ადრე მოსწრათესა თაუ-
 განისსაცემელად მათის დიდ — ბის საიმბ. ტახტისსა ექმნა მიზეზი დამაყენებუ-
 ლი, ვინათგან აქყოფა ამისი იუო სახმარი. აწ სურვილით მომავალი, რადესცა დირს
 იქმნება თაგანისცემასა წმიდისა და უმაღლესისა ტახტისსა, უკეთუ ინებებს
 მათი იმბ. დიდ. მოწყალებით კითხვას შეწუხებულისა ვითარებისა ჩემისა და ქვე-
 უანისა ჩემისსა, მაღალ უდ საღმრდელოსა ამას, თვით თვალთა თვისითა მხილველსა,
 ძალუცს უმაღლესად მოხსენება და ეგრეთვე ჩემისა მსურვალე ერთგულობისა
 ჭეშმარიტად ცხადყოფა. ჩვენ ამჟამად მათის იმბ. დიდ. პირისპირ მოხსენება
 ამისათვის ვერ მოვართვი, ვინადგან პოლნომოჩნი მინისტრის ჩემის კნიაზ გარსე-
 ვან ჭეგუგაძისა მიერ ჩემის მოხსენებისა ჟერ პასუხი არ მიმიღია, და ახლა კიდევ
 მოხსენება ველარ ვიკადრე, და თქვენს უკან. მოვართვი წერილი ესე.

ივნისის 10, 1797 წელსა. თბილისით.

119. Д. XXIII. 11 Июня 1797 г. Письмо Ираклия къ кн. Г. Р. Чавчавадзе.

ბრწყინვალეო თავადო გარსევან ჭეგუგაძე! თუმცა მსურდა მათის იმბ.
 დიდ. ამჟამად წერილი მომერთმევიან, და რადგანც შენგან მათის დიდებულების
 წინაშე უმაღლესად შირთმეულის ჩემის სათხოვრის პასუხი არ მივიღია, ამისათ-
 ვის ველარ ვიკადნიერე, და როგორც შენს შენის მამულისათვის მხრუნველობას
 შენადეს, ისე მსურვალის გულთ ეცადე ჩვენის საქმის წარმართებას და ჩვენის
 ვითარების უმაღლესს კარზედ ცხადყოფასა. მართალია ახლა დიდად შესაწუხებელი
 მდგომარეობა გვაქვს, რომ მტერი ჩვენს წასახდენად არის წამოსული, მაგრამ
 ჩვენ უდ მოწყალის ხელმწიფის მოწყალებისა და საფარველის მისარებელნი ვართ,
 რომ დიდებულის ხელმწიფისაგან დაუგდებელნი ვართ; აქ მეოფის რუსეთის უძლე-
 ველის მხედრობით და ჩვენის ჯარით მომავალს მტერს დაუხვდებით, და ღვთის
 მოწყალებით მოიმედენი ვართ, რომ პასუხი გავსცეთ. აქ თუმცა პური თბილისში
 პუდი ორმილანთუღ ხუთ შაურათ გაიყიდა რამდენსამე ხანს და ახლა კი ორ-
 მილანთუღად ისუიდება, მაგრამ რუსეთის მხედრობანი კი პუდს ისევ ცხრა
 შაურათ უიდულობდნენ და უიდულობენ, ორის თვისაც ნასუიდი აქვსთ, და სხვაც
 მრავალი მოსდით სასუიდელი პური, რ ღითაც კმანი არიან.

ერევნიდამ ალიყულიხანს ჯარი გამოეგზავნა ჩვენის ელების წასახდენათ,
 რ ღთაც საქონელი მოიტაცეს, და ჩვენი შვილი ალექსანდრე მოსწეოდა რადენი-
 სამე კაციოთ, საქონელიც წაერთმევიან, კიდევ დაემარცხებინა და ორსამილან კაციც
 მოკლათ.

დღეს რომ ამ თვის ცხრა იუო და ეს წიგნი დაესწერეთ, ჩვენი კაცი საფარა
 მოვიდა განჯიდამ და ეს ანბაფი მოგვიტანა: აღამაჰმადხანის ჯარი არეზის პირ-

ზედ რომ მოვიდაო, იბრეიშხან მაშინვე შუშის ციხიდან აიყარა, ცოლშვილით და ნათესავებით შირვანისაკენ წავიდა, და დაღისტანში მივიდა, თუმცა ზოგიერთა თაფის დაშლია უწინვე გაესტუმრებინა, მაგრამ მანამდის აღამაჰმადხანის ჯარი არუზის პირზედ არ მოსულა, თითონ შუშის ციხიდან არ აყრილა, შდ ისიც ღამით გაქცეულა. იბრეიშხანის გაქცევის სამს დღეს უკან აღამაჰმადხან შუშის ციხეში შემოსულა, და არუზის გამოსვლაშია ცოცხათასი კაცი დარჩობია, და კიდევ განჯის ჯაფათხანიც აღამაჰმადხანის დაბარებული ყოფილა, და წასულა. და უკანასკნელ წერილისა ამის აღამაჰმადხანის სიკვდილის ამბავიც მოგვივიდა, რომ ციხეში შემოსული მეხუთეს დღეს, ხუთს ივნისს, თავის მოსამსახურეთ მოუკლავთ, — სარწმუნო არის, რომელსედაც კვების მიღება არა გმართებსო.

მათაღია აქ მუოფს რუსეთის მხედრობას ბძანება მოუვიდა აქვ მოცდის, მაგრამ მოქმედების ბძანება აქვსო, თუ არა, — არ ვიცო; ეცადე, რომ აქ მუოფს ჯარს ებძანოს საფარში ჩვენთან გამოყოლა, რომ ჩვენ ჩვენს საზღვრებში და ჩვენს შიხანგანს უღთვის მსოფოთებულს ჭარეთზე ვილაშქრებთ, და ესენიც თან გამოგვყვანენ, და ატრეთვე ჩვენი ახლანდელი დაკარგული მამულები, რა ღლითაც რუსეთის უმაღლესს საფარველს ქვეშ შემოვიდით, ესე იგი განჯა ერევნითურთ, ჩვენთანვე უძლეველის საჭურველის ჩრდილის ქვეშ დაცვიით მოვიბრუნოთ, და გარე საზღვრისა, თუ არა მათის იმჰ. დიდ. უმაღლესის ბძანებით, არსად მივსცე სახე წასვლისა, და არც ასეთს კერძოს შევეხო, რომ ან ხვანთქრის აშლა იყოს, და ან ჩვეულის უღ მოწყალესის ხელმწიფის ნების წინააღმდეგად დასანახველი იყოს; და სხვებრ ჩვენი თხოვა ისიც არის, რლიც შენთვის ან წერილით, და ან სიტყვიით გვიწმუნებია, და როგორც შეგიძლოს, ვისთანაც მართებული იყოს ჩვენს საქმეში მუოფს გვამებთან, — ეცადე, რომ მათის შუამავლობით დიდებულმა ხელმწიფემ, მტრის ხელით გამომსხველმა, ჩვენზედ თვისი უმაღლესი მოწყალება დაამჩნობლოს, და ჩვენი შემოსუნებულნი სათხოვრები დაპყრობით დაგვიმტკიცოს. რაოდენ შენგან შეიძლება დეს უღის ჩვენის მოხსენებულის ჰასუნი ჟამზედ გვაცოდინე, რადგანაც დიდად მარჯვე დრო გვაქვს, რომ ეს სასარგებლო და მარჯვე დრო არ დაგვკარგოთ.

ივნისის ია, წელსა ჩუჟს. თბილისიდან.

120. Д. XXIII. 11 Июня 1797 г. Представление отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу.

მათს იმპერატორების დიდებულებას საქართველოს მეფისაგან სრულდაქმნილის დესპანის თავადის ჭავჭავაძისა მიერ უღ ქვეშეშეგრობებრი მოხსენება.

მათმა უმაღლესობამ მეფემ ირაკლიმ თეიმურაზოვიჩმან, ხელმწიფემან ჩემმან, წარმომგზავნა მე დასაფრდობელად უსამღრთოესისა თქვენის იმჰ. დიდებ.

ჭვრეტადების მიმართ და მოსალოცად უაღუესტესის აღსვლისათვის თქვენის სსქესოსა სამკვიდროსა უოფლისა რუსეთისა საიმპერატოროსა საყდაცა უკა; სრულდაღმქონებულ მუჟა მე, რათა წარუდგინო თქვენს იმჰ. დიდებ. რომელნივე სათხოვარნი კერძოსა მისისანი, ვითარცა წერილსა შინა მისსა, ჩემ მიერ მღაბლად მოკთმეულსა, მოხსენებულ არს მისთვის, რომლისათვისცა უდ ქვეშემდებლობა ვითა და თანამდებობითთა კეთილკერძალულებითა დიდისა იმპერატორისა მიმართ ცხადეჭყოფი შემიდგამათ:

ა. სათნო იყო უოფლისა შემძლებელისა და შდ მისა სანატრელად სანსოფას რისა მშობლისა თქვენისა დიდებულებისა ხელმწიფთა იმპერატრიცა დიდისა კატორინასი მიღება საქართველოსა და კახეთის მუფისა, ჩემისა ხელმწიფისა, უოფლითა მისითა თავადებთა, აზნაურებთა და ერთთა უდ მოწყალებითა საფარველსა და ქვეშემდებლობასა შა, დამტკიცება მისთანა მას ტრაკტატსა შა სეპარატის არა ტიულისსა ჩღჰკ წელსა, ივლისის კ დღესა, რომლის იმედოვნებისა ძლით მეფე, ჩემი ხელმწიფე, და უოფელი ერთი მისი არა თუ რადენ აჭამომდე იყო მოსვლენებულ, ად აწ უმეტესიცა მიიღო სანსოება აღსვლით თქვენის იმჰ—ბის დიდებ. უოფლისა რუსეთის საიმპერატოროსა საყდაცა უკა სანიღველად მისა და ერისა მისისა შესაძლებელთა ნიშანთა და თქვენის იმჰ. უდ ძლიერის ხელისაგან მფარველობათა და უმაღლესთა მოწყალებათა, ვინაიდგან უფროს აწინდელი შესაბნალებელი და შეწკებულე, და დაცუული მდგომარეობა მისი განცხადებულ აჭვეს თქვენს დიდებულებას.

ბ. მეფემან, ხელმწიფემან ჩემმან, და ერმან მისმან არა უწყინ და არცა სარჩო არს ცნობა თუ ვითარცა მიზეზთათვის რუსეთის იმპერატორის მხედრობას მიეცა ბქძანება, რათამცა გამოვიდნენ სძარსეთით და დაუტეონ საზღვარნი მისნი, მაგრამ მსოფლოდ უმაღლესობა მისი და უოფელი ერთი მისი უდ ქვეშემდებლობი ითხოვენ, რა მისცეთ უმაღლესი ბქძანება აწ საქართველოსა შინა მეფისა რუსეთის მხედრობის დასსა, რომ დაშთნენ მუნ ვადის აწინდელნი აღკუელნი განკუთმებისა განფილდნენ, და შდ მისსა, ძალისა მუბრ სეპარატის არტიკულისა, შესაძლებელ არს დაშთნენ მუნ რადენ რიცხენი იგი, ვა ინებებს თქვენი იმჰ. დიდებ. მსგავსად დანიშნულისა ტრაკტატისა უდ მოწყალებით მუნ დაშთომის ბქძანებას. ხ მეფეცა, ჩემი ხელმწიფე, არ იკანდიერებს მასთან მეფის რუსეთის მხედრობისსა, თუ არ უსაკუთრესის უმაღლესის ბქძანებით, საქართველოს საზღვარს განკუთმებას, და მეზობლებთა თვისთადმიცა იქმნების მქტეველ თვით უმეგობრესითა სახითა მას ჟამადმდე ვადის იქმნების იგი სათნო თქვენის იმჰ. დიდებ. და ებქძანების მას განგრძობა მისი, და თვითცა თავით თვისით არა რამსათვის და არა ვინათან არა ვითარსამე საქმესა უკა იწყებს შებედასა, თუ არ თქვენის მაღალმონაწილობითის მას უკა ნებობით, და უოფლით იქმნების მქმეველი ღონისა მეზობლებთა მისთანადი მშვიდად, სიყვარულით, მეტობრად და თანმობით ცხოვრებისათვის. მუნ უოფლსა მხედრობისა ამის აძლევეს მეფესა და ერსა ვა რომლამე საფარს

გელს და დიდს სიმხეს განსვენებითისა და უშიშროებითისა ცხოვრებისათვის მათისა, და გარდა ამისადა აზურობს უოველს თანამდებობას შინა თვისსა; და უკეთუ ვინმე ქვეშეგდომთა მისთაგანმან ვწითამე ბოროტანზრანსებითა მონადომოს დაკლევას უღ საზოგადოსა მშვიდობისა და განსვენებისა, მაშინ ესე ვითარისა ჟამისათვის შემძლებელ იფინენ იგინი ბრძანების ქონებით მოსახმარებულად დამშვიდებისათვის მათისა. მხედრობასა მას უოფნასა მუნ თვისა თაფისათვის საზრდოდ სახმარებელსა სურსათსა და სხვათადა სათადარიგოთა სორატთა შინა დღემდე არა ვწინამე დამჭინებობანი არა აქვს და შედგა არა ექმნებათ, ვინადგან მეფე, ჩემი ხელმწიფე, ძლითა თვისითა მზრუნველობითა გადამატებით შეჭკრებს, რელ უოველივე იყოს კეთილ დრომისათვის მზა, რომელიცა ახლას არს თვით მცირეს ფასად, რომლისათვისცა მუნ მეოფს ღენებას და უოველთა მთავრებთა პოლკათა ძალუცთ მოწმობა. ესრეთუწ საქართუწლოსა შინა ჭაკი არს უოველთათვის მრთელ და არა როგორმე მწვენიელ აჭურვისა მხედრობისა, და შირისაშირ მისა არს უოველთათვის ვა მშობელი ქვეყანა.

ბ. მეფე, მნილველი თვისისა მოხუცებულებითისა წელსა, რომ სისურტენი მძლე ექმნებანი მას და დღენიცა ცხოვრებისა მისისანი ჭშოთიანი მცირენი, და აღმარჩევი და შედ თვისისა სჯულიერისა მეკვიდრის სამეფოსათვის ძისა თვისისა გოროტისა, უღ უმდაბლესად სთხოვს თქვენს დიდებ., რათა გაგზავნოთ თქვენის უმაღლესის კარდამერთი აჭურვი უფალი, რომლისადა ნება იქმნეს უმაღლესის და სამტოციტებულად და ანუ განსამატებულად მეკვიდრისა ამის, და საცნობულად მისა ხალხისათვის მისისა, და წარსტავნელითა ამით მისცეთ მეფესა და ერსა მას ჭსჯული უოველისა რუსეთისა მმართველობისათვის სახელმწიფოსა მისისა, რთმცა მის ძლით აღმოაფხვრან რომელიმე ძველადვე მიფარულნი აზიის უსა მართლობითნი სამართლისა წარმოებანი, რელიცა მსახურებს საწყენად და წინა აღმდეკად მართლსადადებულსა ქრისტიანებრსა აღსარებასა.

დ. ქართლსა და კახეთსა, რელიცა არს სიმატენი დღემდე უკეთესსა მდგომარეობასა შინა,—მათი უმაღლესობა და ერი მისი ითხოვენ მდაბლად, რათა მიიღოთ თქვენის იმპ. ცნობასა შინა შესაბამად, რომლისათვისცა კერძოთ თვისით იგი და ერისად ერთი (ერთხელ და) მანადის მიუთხრობს, რელ იგინი მდგომარებენ ჩრდილსა და ხელმწიფობასა ქვეშე თქვენის იმპ. დიდებ.—სათა;—დაწესებისათვის მათ სიმატრეთა შინა მთავართა, ანუ კომენდანტთა სდებს უმაღლესსა ნებასა ზედა თქვენის იმპ. დიდებ.—სასა.

ე. ქართლსა და კახეთს სხვათა და სხვათა ადგილთა შა არიან სხვა და სხვანი მადანი, მომტენი უსვად რქროსსა, გეცნლისა და სხვათადა ნივთთა, უოველითურთ სახმარნი და სასარკებლონი, და რადგანაც მეფესა, ჩემსა ხელმწიფეს, არა აქვს შეძლება, რომ ისარკებლოს მათით და არცა ჭყვანან მტოდენნი კარნი, და გერცა მისა ცემულად მათთა სხვის საწმუნებობის მექონთა ერწმუნების, ვინათგან იმიშვის მის ძლით არა გამდიდრდენ უწმუნონი და არა განმრავლდენ სამეფოსა შა თვისისა

მხმადიანნი, უდ ქვეშემწვდომებრიგ წინა უღებს თქვენს იმჰ. დიდებ. და ჭსთხვგს, რა გავზაუნათ ერთი, ანუ რაი მეტნიერი კაცი გასახხრეკელად მათდა, და მასვე დროსა მოწმობისათვის, რომელ მოხსენება მისი ამისთვის არის მართალ. რადესცა უმაღლესი ნება შეუდგების სწარმოებულად მისა, მოქმედებასა შა მისსა, მაშინ არიან რდენ სჭირთ მტოდნენი მთაფარნი, და (ხოლო) მუშაკნი მტირკესა სხელმწიფოსა შა მისსა იპობიან ზომიერის სასუიდელოთ, რ ლისათვის არ არს სჭირებება, რა გამოგზაუნოს იგინი უშორების ადგილით; და რადესცა უმაღლესი კარი იხილავს სარტებელსა მოხსენებულთა მადნებთაგან, მაშინ მეფე, ჩემი ხელმწიფე, სასრებს, რომ ებრძანების მას უმაღლესის მონარხობითის მოწყალებისაგან ისარტებელს, რ ლითამე მათ შემოსავალთა მიერ.

გ. ვინადგან საქართველოსა შა მარადის კეთდების უოგელი მონეთი რქრისი, ვერცხლისა და სპილენძისა ფრად მტირე რადენობა, ამისთვის მათი უმაღლესობა მეფე ითხვგს, რა უდ უმოწყალებით ღირს ჭკოთ იგი და ქვეშემწვდომნი მისნი ბრძანებითა მით, რომ ერთ კერძოს გამოსახულ იუას პორტრეთი თქვენის იმჰ. დიდებ—სა, ანუ ასრნი დამნიშვნელნი საღმთოსა თქვენის იმჰ. სხელისა, და მეორესა კერძოსა ზედა ნიშანი მეფისა და საქართველოჲსა, მხოლოდ მისთვის, რათამცა ამის ძლით შესაძლებელ იუას ცნობა, რომ მონეთი იგი მოჭრილ არს საქართველოსა შინა: რქრა და ვერცხლი საქართველოსი არს გამოცდილებით უპირველესი, ვითარცა დასაბამიდგან მარადის იუა.

ზ. მეფე, ჩემი ხელმწიფე, უდ ქვეშემწვდომებრიგ სთხვგს თქვენს იმჰ. დიდებ—სა, უკეთუ ვინმე მეფის ჭამილიისა მის ძეთა და შვილისშვილთაგანი სთხვგს მშობელსა, თვისსა ხელმწიფესა, რუსეთში შემოსვლას თქვენის იმჰ. სამსახურსა შინა შესვლისათვის და იგი იქმნების მეფისა მისგან ქმნილ საიმპერატორსა კახის მდაბალს სასარტებლოდ, რომ მიიღონ იგინი თქვენის იმჰ. დიდებ. სამსახურსა შინა, და მიეტყოს შესამზღვრეს უპირველსმთაფარს ესე ვ რი ბრძანება, რომ თავისუფლად აქეთ გამოემავს, გამოცხადებითა მით თუ საღით ჯერ უჩნთ მათ წარსვლა.

ტ. განსჯასა შინა წარსულთა დაგარტებათა და განსცადლებათა, რომელნიცა დაითმინა მან მეფემ და ერმან მისმან მოსვლითა ადამაჭმადხანისათა და წარტაცუბისა ძლით უღთა მისთა ხაზინათა და სხვათა ქონებათა, უდ ქვეშემწვდომებრიგ ითხვგს მეფე იგი ბოძებისათვის მისსა სესხის სახედ ჯამთა რაერთსაცა ინებებთ, ვა უოგლისათვის მტირკეთა რიცხვთა საქართველოს მხედრობათასა, ესრეთვე განმარტვისათვის საქმეთა თვისთა აწინდელთა გარემობათა შა, რომელსაცა ჯამისა იქმნების იგი მომქტეველ დანიშნულთა დროთა, ანუ ჰემანთა ზედა, და რ ლისაცა ძლეურს ალებს მისგან მუნ საყოფელს აქაურს მინისტრს აქაურის შემოსავლიდამ.

ესე ვ რის მათის უმაღლესობის ჩემის ხელმწიფის სათხვგრით მოსკოვს მოსვლასა ჩემსა ვერ ვიკადნიერე მე დამძიმება თქვენის იმჰ. დიდებ., ვინათგან არცა დრონი და არცა ჟამნი უდ მხარულბითნი დაგვირგვინებანი თქვენის დიდეს

ბულებიანი მამის ქმნას მისს ან მიბრძანებდნენ მე, და აწ, დამრდომი თავის თვისისა უსაღმრთოებისა თქვენის იმჴ. დიდებ. კვარცხლბეკის მიმართ, ედ ქვე შემგდომებრი ფითნოფ დირს ჴეთ სათხოვარნი იგი ჩემისა ხელმწიფისანი მალა მონარხობისა სმენასა თქვენსა, და მამანიჭოთ მე ედ უმწუაღესობითნი რეზოლუცია, რამცა ფიქლო მე, რომ მათს უმაღლესობას, ხელმწიფეს ჩემსა, დღემდე უამბოთ დაშთობილს და თვის შს მთვიქრებელს აწმუთა შემჭიდროს ებუღთა და უღონოქმნილთა მდგომარეობათა მისთა ზიარ უფითთა თქვენის დიდებ. უმაღლესის რეზოლუციისთა განმწერტელს მწუხარებას შინა მისს ნუტეშვსტე და მონარხულ ვჭყო, ანუ მდგომარეობამან მისმან გამომსახელომან სწორედ მისსავე მოწოდოს მას და ექსა მისსა ედ სახელისათვის თქვენის ცხადგებისა მიმართ.

თქვენის იმჴ. დიდებ. ედ ქვეშემგდომი, საქართულოს მეფის ჩემის სრულადმქონებელი დესპანი თავადი გარსევან ჴავჭავაძე.

ივნისის ია დღესა, წელსა ჩღჴს.

121. Д. XXIII. 23 Июня 1797 г. Письмо царя Ираклия кь кн. А. А. Безбородко.

რომელიც მათის დიდებ. ედ მოწოდის ხელმწიფისათვის ჩვენი თხოვა მოგვისქენებია, რათგანაც ჟერეთ ზასუნი არა გებრძანებია, ამისათვის თქვენს უგანათლებულესობას სხვა საქმისათვის თავი არ უნდა ვაწეინოთ, მაგრამ ქრისტიალები მოგაღობა არ გვიტევენ, რომ ამ წინამდებარე აზრისათვის ჩვენი თანამდებობა არ აღვასრულოთ და თქვენს უგან. არ მოგახსენოთ: უარაბასში მყოფნი სომხის მელიქები, რომელნიც წარმართთაგან დიდს შეიწროებას და მწუხარებაში არიან მიტეზულნი, ამათ აღრით ჟამითგანვე ქქონდათ სურვილი, რომ იმათის ხელითგან გამოსხნილიყვნენ და ქრისტეანობაში დიხსებოდათ უფო და ცხოვრება, და აწ ამ დროს შესგდა ჟამი კნიაზ მელიქ შაჴნაზარისშვილს, მელიქ ჟიმშიტს და კნიაზ მელიქ ბეგლარისშვილს, მელიქ ფერიდონს, რომელნიც უარაბადამ გამოქცეულნი აქ ჩვენთან თავანთის ამალით მოვიდნენ, და აქვსთ ამისი წადილი და ნდობა, რათა უარაბასში მცხოვრებნი სომეხნი ქრისტეანობაში მოიყვანონ და დაეპევიდნენ, რომელთაც მოინდომეს უმაღლეს კარს წამოსვლა, და ვინათგან ამათი ედ უსამღვდელოესობა ჴაქსიანთ გვართ არქიეპისკოპოსი იოსებ მხარაგრაძე უმაღლესის ბრძანებით რუსეთის უძლეველს მხედრობას თანა მოჭყვად აქ ჩვენთან იმყოფებოდა, და აწ რუსეთადვე წამოვიდა, ხსენებულნი კნიაზ მელიქები ამათს ედ უსამღვდელოებასთან გამოგატანეთ, რომელთაც რეკუმენდაციას მოგახსენებთ თქვენს უგანათ—ს, რათა კნიაზ მელიქ ჟიმშიტ და კნიაზ მელიქ

ფრიდონ დაუგდებულნი იყვნენ თქვენის მოწყალეებისაგან, და უკეთუ ღირს იქმნეს
ბიან და მანდ მოაწვევენ, თავეთის საქმის ვითარებას თვით ესენი მოახსენებენ
თქვენს უგანათ—ს. მდაბლად ვითხოვ, რადგანაც ქრისტიანენი არიან და მათი შრომა
და ღვაწლი ქრისტიანეთ გამოსწორებისათვის არის, ამათ თხოვას მათს დიდებ. უკ
მოწყალეს ხელმწიფესთან შეწევნა მისცეთ.

წელსა 1797, ივნისის 23.

**122. Д. XXIII. 23 Июня 1797 г. Сообщение кн. Г. Р. Чавча-
вадзе въ Иностр. Коллегию.**

თუმცა ჩვენსაგ იქ ყოფნასა ვეჭონდა ეს გაგონილი, რომ აღმამაძმადნან გა-
ზაფხულზედ ჩვენის საზღვრისაკენ აზიკებდა წამოსვლას, და ახლაც მესმის გარკვე-
მდრობათაგან, რომ სხენებული კაცი თავის ადგილიდან დაძრულა და ჩვენს საზღ-
ვრებს დაახლოებია, მაგრამ ჩემის მეთვისაგან კი ამ ყამად წერილი არ მომსვლია, რთ-
მელსაც, ვგონებ, ეგების გზებზედ რჩებოდეს სადმე ჩემის უბედურებით, და ახლ-
ყოვლად უმდაბლესად ვითხოვ, რომ რაც ზასუხი ჩემგან მოერთმეულს წერილს
ეპოქებოდეს, მეუბნანოს, რომ ჩემს მეფეს, ჩემგან უფროსის თვისის ზასუხის მომ-
ლოდნეს, მსწრაფლად მოგახსენო, რომელმაც თავისი აწინდელი მდგომარეობის
ქრევა ჩემგან გაგზავნილის ამბავით სცნას, რა ეს უკანასკნელი საცთური უძვირეს
პირველისა არ მოუხდესთ.

ივნისის კბ, წელსა ჩლფზ.

**123. Д. XXIII. 18 Сентября 1797 г. Сообщение кн. Г. Чавча-
вадзе кн. А. А. Безбородно.**

თუმცა უმაღლესობა მისი მეფე, ჩემი ხელმწიფე, წერილითა ამით თვისითა
ითხოვს ურუმელთ მტროვრებელთ საქართველოში მოყვანისათვის შეწევნას, მაგ-
რამ ახლა რადგანაც ზამთარი არის წამომდგარი, ამისათვის გაზაფხულადმდე და-
შთების აღუსრულებლად. უკეთუ ნება იქმნების მოხედვად ყოვლად უმოწყალესითა
კეთილმეოფობითა მეფესა ზედა ჩემსა და ერსა ზედა მისსა, ფიციით თქვენდამი
ქვეშემდომსა, მაშინ მე უმდაბლესად მოგახსენებ: ახლა უპირველესი საზრებელი
მეფისა ჩემისა და ყოვლისა სამეოფლისა მისისა მდგომარეობს მას შა, რომ დაგამდაბ-
ლოთ ახლანი მტრნი, მეზობელნი მისნი, ჭარს მტროვრებელნი, რომლისათვისცა
საჭირო არის, რომ ებნანოსთ საქართველოში მეოფის რუსეთის იმპერატორის
მხედრობას დაშთენ დასათარკვლად მეფისა ჩემისა და ერისა მისისა, და ამავ ზამ-

თარ ერთათ საქართველოს მხედრობასთან ილაშქრენ ჭარულთა ზედა, ვინათგან ჭარულნი იგი გეშორეენ ჩვენ ოცდა ათის ვერსით, სადაც სამთარი არ არის ციცი და არცა ძალუძს დაბრკოლება ჯარისა საქმეს შინა, და დროსა ზაფხულისსა არა ესრეთ შეიძლება; ამისთვის სჯობს, რომ საზოგადოსა სარკებელბისთვის ვიდო მოქმედოთ მათზედ სამთრით.

სეკდენბრის იმ, წელსა ჩღჟზ. ს. პეტერბურსს.

124. Д. XXIII. 30 Сентября 1797 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кн. А. А. Безбородно.

რამთენიმე წერილი მოგართვი თქვენს უგანათლ. მათის მსგულლობის სერკუი ლაზარჩის ლაშქაროვის ხელით, რომლისაც ვასუხი ჟერეთცა თქვენგან არ მბრძანებია რა და ვერცა რა მე მიმიწერია მეუფის ჩემის ხელწიფისათვის. ჩემგან ამდენს ხანს წიგნის მიურთმეველობისა და თვისის საქმის მოუხსენებლობისათვის მიწერების მეფე ჩემი და მომდის წერილი, რომ გარემონი მტერნი ჩვენნი არიან წარმომდგარნი მისზედა, და ითმენსცა, ჩემგან უპასუხო, მეზობელთაგან თვისთა უპირველესთა განსაცდელთა, ვიდრეცა წარსრულთა; და აწ მე, რადგანაც აქამომდე თქვენის უგანათლ. საქმესა ზედა, ხილვით, ვერ მივიღე პატივი, შემოხსენებულს ლაშქაროვს ვსთხოვ ხშირად, რომ თქვენის მხრით მატრობოს რამე, და ის მარადის მეუბნების, რომ თქვენ თვით ინებებთ და მიბძანებთ თქვენთან ხლებას, და ვასუხის თქმის პიროსპირ ღიწმყოფოთ, და, რადგანაც საგანსაცდელი მდგომარეობა ჩვენი ვერ ითმენს დაგვიანებასა, ამისათვის უმდაბლესად ვსთხოვ თქვენს უგანათლ., ვითარცა კეთილმზრუნველსა ჩვენსა, რაოდენცა შეიძლებადეს ჩემის მოხსენებულის საქმეებისა, მიბრძანოთ რამე, რათა მეფემან, ჩემმან ხელწიფემან, და სამეფომან მისმან, განსაცდელსა შა მეოფთა, სტანა ძალი თვისისა უგანსკევისა მდგომარეობისა, რლისათვის უღი საზოგადოება დაუშობით უმდაბლესითა მადლობითა.

სეკდემბრის ლ, წელსა ქღჟზ. ს. პეტერბურსს.

125. Д. XXIII. 8 Декабря 1797 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кн. А. А. Безбородно.

სხელითა ყოფლისა საქართველოს ერისათა ვიკადნიერებ სათხოვრითა ამით დამძიებასა თქვენისა უგანათლ—სა:
დროსა წამოსვლისა ჩემისა საქართველოთ ყოფელთა მუნებურთა მტხოვრებთა დამდევს მე ყოფლად უმდაბლესად გთხოვო თქვენ, უგანათლებულესო თავა

დო, მოწყალებისანი შეამავლობა მათი მათს იმჟ. დიდებ. დაუგდებულობისათვის მათისა შდგთა შა.

წელსა ტიბ (312) შდ ქრისტეს შობისა, დროსა მეფის მიწიან ხოსროიან ხოსროიანისასა, წმიდანინას მიერ მოტანილი ჟგარი მაცხოვრისა ჩვენისა საქართ- ველსა შა, რომელითაცა მოაქცივა უოველი მამული ჩვენი კერძთ-მსახურებითგა მომართლმადიდებულობასა შა, — ჟგარი იგი, შდ საქართველოთ წამოსვლისა რუ- სეთსა შა ნეტარად სსხენებულის საქართველოს მეფის ფანტანგისა, საქართვე- ლოს არქიელის რომანოზისაგან საიდუმლოდ წამოღებული აქეთ და მიტეპული დის მისანა იგოროფონას ბაქარ ტარევიჩის მეუღლისადმი, დღემდე არის სსხლსა შა სსენებულის კნიენას შვილისშვილის, საქართველოს თავადის გიორგისასა, რომლისათვისცა უოველნი მუნებურნი მცხოვრებნი, დამდებნი სსოებისა თვისისა თქვენს უგანათლებულესობასა და მართლმსაჯულებასა წა მათს იმჟ. დიდებ—სსსა, ჩემ მიერისა ამით უდ უმდაბლესად გთხოვენ მიტევიისათვის ჟგარისა მის უფლისა საქართველოს ერისადმი, გა წმიდისა მთარველისა მისისა, და რომელიცა უოველ- სს სიმართლესა შა ესთანადობის მას სამარადისოთ სამეგვიდროდ მისა. მიდუ- ბითა მისითა გული ერისა განმხნდების, მიიღებს ახალსა გრძობასა და მზოვნელნი თავისა თვისისათვის სსინარყოფილასა კმაყოფისა, მით უმეტეს დაშთებთან მმად- ლობელ თქვენისადმი უგანათლ—სა.

დეკემბერს 6, წელსა ჩღჟზ. ს. პეტერბურლს.

126. Д. XXIII. 31 Декабря 1797 г. Представление отъ кн. Г. Чавчавадзе имп. Павлу.

დღესასწაულებითისა დაარსებულისა შემაკავშირებელის დაზავების ძლისა მებრ თქვენის იმჟ. დიდებ. იმპერიისა და საქართველოსა სამეფოისა შს მათმა უმაღლესობამ, მეფემან საქართველოსამან, უუმოწყალებსმან ხელმწიფემან ჩემმან, და ჩემგან სრულშემძლებულობითა განმამხნობელმან წარმოამტყუნა უმაღლესსა კარისადმი თქვენისა, გა თქვენის იმჟ. დიდებ. სამეგვიდროსა წინაპართა საუდრისა, კეთილმადებით მიღების მოლოცვისათვის, რომლისცა მაქვენდა უკვე პატივი სრულ- უოფად.

ესრეთვე მოსასწენებულადცა თქვენის იმჟ. დიდებ., ძლისა მებრ მის ტრას- სტატისა, უდ უმდაბლესთა სათხოვართა მეფისა მის და ერისა მისისა, რომლთა- თვისცა არა დაურტევე მე წერილით ცხადყოფას უფალს კანცელარს უგანათლ. თა- ვადს ბეზბოროდკას მოსართმეველად თქვენის იმჟ. დიდებ., გა, შდ ღისა, მხო- ლოდ მთარველისა და მფლობელისა მეფეთა საქართველოსათა, — დ დღემდე უღთა სათხოვართა მეფისა ჩემისათა სთანადოითა პასუხითა გ და არა ვარ ღიქსქმნილ, ნ მთქმიუს უკვე მე ლიტონის სიტყვით უფლის დეისტგ. სტ. სოგ. დაშქაროვი

საგან, გულსათხროვანნი მეფის ჩემისანი არ ხელსწიფებულ არიან დღეს გამოეფად, რომლისათვისცა, უკეთეს ესრეთ სათხრო იქმნებოდა უმადლესის კარისა, ჟურონიუმსა გუბრძანებოდა უწინარეს წლისა, მაშინ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა, შეუკდლო მიღება სხვათა საზომთა დასაცვევლად სამეფოაჲსა თვისისა; და მეცა არა ხელმწიფების უბრძანო თავსა თვისსა ფიქრსა, გულსა თქვენო იმჲ. დიდებ., კეთილ მსახურსა, უღის რუსეთის საუდრის შემკვიდრევე, რად საღმრთოთა მადლათა წინაპართა თქვენთა შეკრულებათა ხელმწიფებდით უღის რუსეთისადმი საუკუნოდ ქვეშემგრდომად მოსულის მეფის სქეს-ტომითა და ერთთა თვისითა ესე ვითართა პასუხთა მიცემასა, და დაუტყდნობილი სიწმიდეთა მათ ორისავე კერძოთ დღესასწაულებით შეკრულებათა მეფის ჩემისა და სამეფოსა მისისა დაურღვეველად და ცუდთა წა, ოდესცა არცა მან და არცა ერმან მისმან არა დაზოგეს სისხლი თვისი სხვერპლებად მათთვის, — მივიღებ უღ დამდაბლებულსა კანდიკებსა უღთა მათ ხსენებულთა სათხროვანთა მეფის ჩემისათა უსაშვალათა ამით მოგატონო თქვენს დიდებულებსა და უღ ქვეშემგრდომებრივ გთხოვო: ინებებთა შენ, დიდო და თვით-მპყრობელო ხელმწიფევე, პურობასა ტრახტატისსა მის წლისა მეტრ ძალისა შა თვისსა და ინებებთა, მიცემასა მეფის ჩემისა, ტრახტატისა მის შეკრულებათა გამო, შემკვიდრებულსა მდგომბასა შა მიყვანებულსა, აღთქმისა მისებრ, შეწყვიტასა? არუ დროდმდე, რომელთამე მიხეცთა მიერ, ქმნა მისი შეუძლებელ არს?

დიდო ხელმწიფევე, დიქს ჭყავ გამოყვან ჩემი უტნობელობისა გამო, და მოლოდობა უღისა საქართველოაჲსა უმოწყალებითა ამის წა პასუხითა, რათამცა მათი უმადლესობა მეფე, ჩემი ხელმწიფე, და ერი მისი, და შთომილნი მას უტნობელობასა შა, ვითარცა მე ვარ ამ დროდმდე და შთომილი, აღთქმითა მით საღმრთოთა ტრახტატისათა და თქვენის დიდ — დმი ერთგულებითისა ფიტისა ქმნითა — არა იყვნენ მიყვანილნი სრულსა წარწყმედასა შინა, და რათამცა მან, უფლებისა მქონემან საქმნელად ვითარამე მცობლებთა თვისთა ადებუყანისა მესაზღვრეთ, სპარსეთისა ხანებთა და მთიურთა დაღისტნისა მფლობელებთადმი საჭიროთა დასაცვევლად სამეფოსა მისსა მეტობრულისა მიწერ-მოწერისა დასაკვირველისა, — ძალიდგარ წარდგომა მყოფმან საუკუნოდ სუფით თვისით შენდამი ერთგულებითა და თანამგრდომობითა.

მეორეს სეპარატის არტიკულსა ზემოდანიშნულსა შემავსებლებელსა ტრახტატისა შა დაწესებულ არს მათის სიმაღლის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, წინაშე პურობა ორის სრულის ბატალიონის რუსეთის ქვეითის მხედრობისა ოთხითა წარბაზნითა, რადნიცა აძლევედა ქართველთა დიდთა სიმხნეთა და იმედოვნებათა, ხ მეზობლებთაცა დიქსწმუნებულ ჭყოფდა მას შა, გულსა სამეფო იგი მდგომარებსა საფარველსა ქვეშე უღის რუსეთის უმადლესის კარისსა, და აყენებდაცა მათ უმოქმედობასა შა; და რადგანცა ბატალიონნი იგი არიან აქედამ გამოყვანილნი, მაშინ უღ უმადლესად გთხოვ უბრძანოთ მათ მიბრუნება მუნვე, მარწმუნებელი, გულსა მეფე, ჩემი ხელმწიფე, თვინიერ უმადლესისა თქვენის დიდებ. ნებისა, არასდამე

იკადნიერებს ხმაურებსა მათსა, და დააყენებს ქალაქსა შა თბილისს, მხოლოდ ში-
შისათვის მტერთა საქართველოსათა დასარწმუნებულად, ვიდ მადლი თქვენის იმპ.
დიდ. საფარველი არს სამეფოსა შა მისსა აწცა, ვა ვლ.

და უკეთუ ჯერაჩს, ვიდ უმადმდე სამეფო საქართველოჲსა უზენაესისა
მბრძანებელისა თვისისა და მფლობელისა გამო შთებოდეს შეუწევნელად, და უკეთუ
ჯერაჩს, ვიდ იგი საკუთართთა, არა დიადითა, ძალითა თვისითა ქსცვიდეს თავსა
თვისსა მტერთა გამო,—უბრძანე მესახლეკეთა მთავართა შენთა არა დაბრკოლონ
ჩერქეზნი, ვირგელისა მებრ, ხარჯთა ჩვენთა ზედა ჩვენთვის აღელგებულნი, ვი-
რისპირ მტერთა მსახურებად ჩვენდა,—ჩვენ, ნუ უკვე ედ ძლიერისა შეწვენასთანა,
ვიპოებით, ვიდ მდგომარეობასა შა მისაქცევად შიშთა მამულთაგან და წართმევად
მტერთა ჩნ შა დასხმისა ხალისთა დამცველნი მდის ერთსარწმუნოებისა ძლით
საუდრისადმი შენისა, საუდრისა მართლსადადებელისა, უტეუველისა, ქრისტიანე-
ბრებისა თანამგრძობებისა.

ვდ უუმოწე. ხელმწიფევე, შემგომად მათსა ბრძანე მიქცევა მამულსა შა ჩემსა
ჯვარისა უფლისა წას ნინას მიერ მუნი მოტანილისა და სდ საქართველოს სამეფოს
კერძთმსახურებით გამო მართლსადადებელსა ქრისტიანებრსა აღმსარებლობასა შა
მოქცევისა. ჯვარი იგი უფლისა დროსა საქართველოდამ სანატრელად სანსენებუ-
ლის მეფის ფანტანტის გამოსვლისსა რლისამე მუნებურის არქიერისაგან საიდუმ-
ლოდ წამოღებულ იქმნა მუნით მონასტრით გამო, და შდ რუსეთსა შინა მოტა-
ნის მიერსა საქართველოს ბაქარ მეფის შვილის ცოლს, ცარეუნას ანასა იეგოროფ-
ნას, და დღეს მულოფობს შვილის შვილის ძის, საქართველოს თავადის გიორგისას;
აწმეოთა მდგომარეობათაგამო უბედურნი ქართველნი, ვდ ნიჭად თვისად მიმ-
ღებნი ჯვარისა მის, სიწმიდითა მისითა განმხნდებიან, დამამტკიცებულნი თავისა
თვისისანი სანსარიელსა იმედოვნებასა შა, და შდ ესოდნეთა სანჯელთა და ვნე-
ბათა მტერთაგამო მათთა, შთამოვალს ვდ მათშა საღმრთო მადლი, და შდცა
მისსა სტნობენ, ვდ შენ, დიდო ხელმწიფევე და იმპერატორო ყოფლის როსისისა,
და მფლობელო სამეფოთა მათ, არა უტევებ მათ საფარველითა თვისითა.

ბრძანე ესრეთვე გაშეება საქართველოსა შა ზარბაზნებთა და უუმბარებთა
მატცა; მუნებურის ღერბით შთამოსხმულთა უმადლესითა ბრძანებითა სანატრე-
ლისა და საუკუნოდ ხსოვნის ღირსის საუფარველის თქვენის დიდებულების მშობ-
ლისათა, რლისიგა უბოძა მან მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა, და რომელნიცა დღევმდე
მუნით არ არიან გაშეებულნი, და არიან ღინისა ზედა იეგორევის ცხესა შა. სა-
ქართველო, მხილველი მათისა თვისთანა, შერაცხს მსცა არა მცირედ ნუტეშად თვი-
სად და მიიღებს ვა წინდას მადლამონარხობისა თქვენისა მისდამი კეთილნებო-
ბისსა.

განსადადებულადვე მათის უმადლესობის მეფის ჩემის უსაფარველის ხელ-
მწიფის მოხურებისა, რლი როდენცა სიღრმეთაგამო წელთა თვისთათა და უფ-
როს მამულისათვის გულისა მისისა განმწერტელისა ჭირისაგან ნუ უკვე მდება-

რბდეს დღეს სასიკუდიანეს ცხედასა წა, ანუ უკვე საგლოგელად ულის სამეფოს, მიცვალებულ არს, დიარს ჭყავ წარგზავნა უმოწყალებისა შენის იმპერატორების მანუკეშებელის წერილის მისდამი, სამეფოსა, შემეგვიდრისა და კრისადმი მისისა რადენცა წინდად მალაღმონარობისა შენისა მათდამი კეთილნებობისა, კოდენცა უფროს განმამხნობელად, ვდ მათ დაიცვან თავნი და სამეფო თვისი ძალისმებრ შემოკრე დანიშნულისა მეოფის ტრანსტატისა უზენაესისა ხელმწიფებისა და მფარველობისა შა შენსა, და უდ უმოწყალებითადა ბრძანე დღეს მუხით წარსულსა ჩემი, ვა დამოწმებისათვის მის მეფის ჩემის უსაყვარლისა ხელმწიფის, შენისა მისდამი კეთილმდგომობისა, უკეთუ დავახელებ მას ცოცხლად, ანუ ვიქმნე მელოგელ სხვათა თანა სადრმთოისა გვამისა მისისა, ესრეთცა შემეგვიდრისა მის და კრისა მისათხრობელად შენტა მათდამი მალაღმონარებათა, და ვდ ესრეთვე დავესწრა სამეფოსა წა დამტკიცებასა თანა მისისა; და ამასთანადა უდ ქვეშეგრდომებრივ გთხროვ რაჭიკისა წა დასაშთომელთა აქა სახელულობათა ჩემთა, ვა წარსრულესადა ჩღჟჟ წელსა, დროსა წასვლისა ჩემისასა საქართველოსა შინა ჩვენებულ იყო უმაღლესი მოწყალება,—განაკრძალ წარმეება თვით რაჭიკისა მისგე, ვითა რითადა აქამომდე მალაღმონარობის უხვებით გამო მაქვს ბედნიერება საჩვეულობად.

შენებასავე მისსა რდეს მამულსა შინა ჩემსა მივიტყვევი მე უკუნ—ვითარნი მხილებანი მივცნე მე მუნ მეფესა, ჩემსა ხელმწიფესა, დიდშემძლეთა მისთა და კრსა, და ვრნი მივცნე მათ რწმუნებანი, ვდ მდგომარბდენ მტკიცედ ფიცთა შა თვისთა, მათ მიერ ულის რუსეთის საიმპერიოს საუდრის და მეფობელისა და მალაღმონარობისა მისდამი შინა მიტყველთა? ამისათვის მინისტრისა თვისი დიარს ჭყავ ესრეთვე ბრძანებად: განმამხნონ მე წერილობითთა მოძღვრებითა, ვდ შემძლებელი მე მამულისა ჩემისა სამსახურისა, არა განხეშორარცა მალაღმონარობისა ნებასა შენსა, ვა მხალასა ტრანსტატისა ძლით საქართველოსა შა უზენაესისა ხელმწიფებისა მპურობელსა, და არა ფსცოდოთ არცა უდ ძლიერსა წე დთისა და არცა წე შენის იმპ. დიდებ—სა. უდ უუგანათლებულესა მონარობ, ვა ერთგული ქვეშეგრდომი, დამგრდომი თქვენის იმპ. დიდებ. უსამღრთოესთა კვარცხლებკათადმი, გთხროვ განმამხნოთ მე წერილისა ამის ძლით ადრეთვე მოლოდებულისა შასუხით, რათამცა კეთილდროთ უძლო მე მუნ მიტანა მისი.

დეკემბრის და დღეს, წელსა ჩღჟჟ.

127. Д. XXVI. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Дарии к имп. Павлу.

უმაღლესი უკაზი თქვენის იმპ. დიდებ. გაქცეულის სალდათებისათვის, მოწერილი მეფისა მიმართ ჩემისა, მივიღე თაყვანისცემითა, და უმდაბლესად მოგახსენე

ნებ თქვენს იმჟ. დიდებ., რომ მეფემან ჩემან ვერ შეიძლო წაკითხვა თქვენის ბძანებისა, ეგრეთვე ჰასუხის მოხსენება, რადგანც არის თვე ექვსი, რომ სნეულია, და ჟამს ამას უმეტესად შეწუხებული არის დიდათ, ამ მიზეზით გაგებდა და მე მოგახსენებ, რომ არც ერთი სალდათი არ მიღებულ იყოს ჩემის მეფისაგან. რა დესაც მხედრობა თქვენის იმჟ. დიდებ. საქართველოდამ გამოემგზავრა, მეფე ჩემი მისინაც სნეული იყო, და ეგრეთვე იმჟამად ომარხანც დაღისტნის ჯარით ამ ქვეყანასე ექვს ალაჟზე დადგა სამტრეოდა, და იქმნება მოხსენებულად ტქონდესთ, კახეთში ექვსი დიდი სოფელი დაატყვევა და სრულებით დასწვა, სხვა სოფლებიც აურილნი და სიმაგრეებში იუგნენ დახიზნულნი; და ამისთანას დროს რომ მოხდა აურა და წამოსვლა თქვენის დიდებულების უძლეველის მხედრობისა, მოცალება დაწა გვექონდა, რომ გაპარული სალდათები დაჭერილ იუგნენ; და უფრო მრავალნი სხვას საბძანებულ ქვეყნებში გასულ იუგნენ. და ესეც გაფიცონეთ, რომ იმათს უფროსსაც ურიტო უოფატვევა ეხმარებინოს, რომ თუ ვისმე გზასე შეხვედრია და გაქრეული სალდათი მიუყვანია, მიმუყანს ავად მოპურობია და დაუშინებია. შეუძლეუ ბელიიყო ჩვენგან და ჩვენს ერთგულთაგან, რომ თქვენის სალდათის მობიკება მომხდარ იყო, რადგანც გვსურს, რომ თვით ჩვენი შვილებიც თქვენს სამსახურში იმყოფებოდნენ და უოგელთვის ჩვენს დაფარვასაც თქვენის იმჟ. დიდებ. მოწყალეებით მოგვლით, ამისათვის გვედრები, რომ ჩვენი შეწუხებული მდგომარეობა შეიწყალეთ, და თქვენი უდ მოწყალე გული ჩვენზე არ შესცვალოთ. რომელნიც დამალულნი ამ სამეფოს სოფლებში იქმნებიან—იმათ ბეჟითად ვაძებინებ, რომადუნინიც კიდევ მომიყვანინებია დაჭერილნი, რომ ახლა თქვენს დენეკალს გრათ გუდო ვინს მიებატება, და ამის გარდა რამდენისაც პოვნას შევიძლებთ, უკლებრად იმასაც საჩქაროდ გამოგზავნით. ამასეუდ თქვენს უდიდებ. ვარწმუნებ, რომ აქ არც ერთს სალდათს არ დაჟაუნებ, და ამასეუდ კი ვსასოებ, რომ რომელნიც ჩვენს ქვეყანაში არ არიან და არც ჩვენი ძალი იმათზეუდ იმოქმედებს—იმათთვის არ გაგვიწერებით. უგან. კნიაზს ბეზობროდკასა ჩვენგან წერილით ერთი განცხადება მოკრთმევა, და გვედრები ისიც მოწყალეებით მოიხსენათ. შ დ ღისა თქვენს საფარველს მოგებაარებ ძეთა ჩვენთა და საზოგადოსა ამას შეწუხებულთა ქრისტიანეთა.

ანჟანს 5, წელს 1798. თელავით.

128. Д. XXIV. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Дарии къ имп. Маріи Феодоровнѣ.

მათის იმჟ. დიდ. ჩვენს უდ მოწყალეს ხელმწიფესა უკახი ებოძებინა ჩემის მეფისათვის, რომელიც გაქრეული სალდათებისათვის იყო მოწყვრილი, მაგრამ, რადგანც მეფე ჩემი ექვსი თვე არის, რომ სნეულია და უმეტესად ამჟამად შეწუხებული იყო, ფერც წაკითხვა შეიძლო და ვერც ჰასუხის მოხსენება, ამისთვის მე,

მოვალეობით დიდად შეწუხებულმა, გაგბედე და ჰასუსი მოვასხენე, და უოველი მი-
 ზეზი თვით მათის იმჰ. დიდებ. წიგნით განმიტხადებია, რადგანაც უწინარეს ამო-
 საც თქვენის დიდებულების შემოგადრებულნი ვართ, გულისმოდგინედ ვითხოვ
 და გვედრები, რომ ჩვენი შეწუხებული მდგომარეობა შეიწყალეთ და ჩვენს უო-
 ლად მოწყალეს ხელმწიფესთან შეგვეწიგნეთ, რომ მათის იმჰ. დიდ. უმაღლესი
 მთარგველობა და ნუტეში არ მოგვაკლდეს; უმეტესად ვარწმუნებ თქვენს დიდებუ-
 ლებს, რომ ჩვენი სსრეობა მსოფლად მათის იმჰ. დიდებ. უდ მოწყალეების მონ-
 დობილია, — თქვენს შემწიფობას შევვედრებთ ძეთა ჩვენთა და საზოგადოებასა ამის
 შეწუხებულთა ქრისტიანთა.

იანვარს 5, წელსა 1798. თელავით.

**12. Д. XXIV. 5 Января 1798 г. Письмо царицы Дарии къ
 кн. А. А. Безбородно.**

გაქტეულის სალდათებისათვის მოწერილი მათის იმჰ. დიდებ. უჭაზი გამოკე-
 ზანა გრათ ლენერალ ივან ვასილიჩსა. თუმცა ჩვენს მეფესთან იუო მოწერილი,
 მაგრამ ვერც წაკითხვა შეიძლო და ვერც ჰასუსის მოხსენება, რადგანაც ექვსი თვე
 არის, რომ სნეულია, და უმეტესად ამჟამად იუო შეწუხებული, ამისათვის მე, მო-
 ვალეობით დიდად შეწუხებულმა, გაგბედე და მათს იმჰ. დიდებ. მოვასხენე ჰასუსი,
 და რაც მომიხსენებია, გიცი თქვენი უტ — ბა იუწუებს: ჩვენი თხოვა და ვედრება ეს
 არის, რომ თქვენის ჩვეულებრივის კეთილმოქმედებით ჩვენი შემწე ბძანდებო-
 დეთ, რომ მათის იმჰ. დიდებ. უმაღლესი მთარგველობა და ნუტეში არ მოგვაკლდეს,
 რომ მსოფლად ჩვენის უდ მოწყალის ხელმწიფის საფარველისა და მოწყალეების
 მონდობილნი ვართ.

იანვრის 5, წელსა 1798. თელავით.

**130. Д. XXIV. 10 Марта 1798 г. Письмо царицы Дарии къ
 имп. Павлу.**

უადუსტესო ერთმთავარო,
 უდ მოწყალესო ხელმწიფე!

კეთილწილეობით მონაწილეობისა მიღებითა სნეულებასა ზედა მეფისა
 ჩვენისასა უმეტესად განეცხადა თქვენის იმჰ. დიდებ. ჩვენდამო აურაცხელი მო-
 უალეობა და სიბრალული, ვინადაც უდ უმოწყალეობით ინებეთ ბოძება გამოცდო-
 ლისა მეურნალისა სწამლებულად მეფისა ჩვენისა, ეგრეთვე მსახურისადა თქვენისა,
 ძისა ჩვენისა მიწიანისა, ათოთხმეტ წელ ჩვენგან უნახვისა, სახილველად მისა დას-

ტურისა ბოძება, რომელსაცა აქვინდა წმუნებულ, რათა უმაღლესითა თქვენის იმპ. დიდებ. სახელითა ეწადა მისთვის მსწრაფელ განკურნება, გარნა სვემან ესრედ უბედური ქუჩა სახლი მისი, რომელ მეფე ჩვენი, ვიდრე ზეცოებისა მოწყალებისა ამის თქვენისა მისდამო მოწყვამდე, იანვრის 11 მიიცვალა, რომელმანცა დაგვადლო მე და შეიღწი ჩემნი დაბლებული და არა გვიფიც ჩვენ სხვა ნუგეშინისმცემელი და შემწე, შემდგომ მღვთისა, გარდა თქვენის იმპერატორების დიდებ.—ისა; და ვინადგან განსვენებულმანცა მეფემან ჩვენმან, დღეს აღსასრულისა თვისისა განმამეორა მე ჩვეულებრივი ბრძანება თვისი, რათა თავი ჩემი შეიღებოთ თვისით მარადის ვამოფოთო უმაღლესსა საფარველსა ქვეშე და ერთგულობითა სამსახურსა შინა თქვენის იმპ. დიდებებისა, ამისათვის დავამხრო წინაშე უმაღლესისა ტახტისა თქვენისა თავსა და დაბლებულთა შეიღებოთ ჩემთა, დიდებულთა ხელმწიფეთა, გარდამოხედვითა მარადისა თვალთა უბედურებისა ჩვენსა და ინებე, რათა უმაღლესი საფარველი თქვენი გვაქვინდეს ჩვენ ნუგეშად და მაცხოვრებად, და დიდებულ უმაღლესისა თქვენის დიდებულებისა სახელისა, რამეთუ მასზედა დამოკიდულ არს ყოველი სასოება ჩვენი. თქვენის იმპ. დიდებ. უდ უმოწყალესობით ბოძებულისა მკურნალობისა ღვრცოებისა ესდენ მუნ დაგვიანებისათვის უდ უმდაბლესად ვითხოვ, რათა არა განმირისხდეთ, ვინადგან აწ სწამლობს იგი რომელთავე ძნელთა სხეულთა სახლისა ჩვენისათა, გარნა მომავალს აზრელს უთუოთ გამოფიცოთ ჩემის ძის მიწინაბითურთ; და მოსასაცა ამას თქვენსა, ძეს ჩემსა მიწინა, შევედრებ თქვენს იმპ. დიდ. და ვითხოვ თქვად უმდაბლესად, რათა ჩვეულებრივი უმაღლესი მოწყალება თქვენი ამას არა მოაკლდეს, ვინადგან ბედნიერობა ამისი დამოკიდებულ არს თქვენის იმპ. დიდებ. სათნოფოფაზედა, რომელითაცა არა მცირედ მიიღებს ნუგეშსა განმწარებული მწუსარებითა გული ჩემი; და აწინდელი აჭარბი მდგომარეობა ამისივე წყრილით მოხსენდება თქვენს იმპ. დიდ.—ს.

მარტის 10, წელსა 1798. თელავით.

მეფისა გიორგისა, შვილისა ჩემისათვის აღარ დაუმძიმე თქვენს დიდებულებას, რადგან თითონ ამჴადებს კაცს დამტკიცებისათვის და ვედრებისა არწინს მოკთმევით, რომელითაც უმდაბლესად გთხოვ მოწყალებით მიიღოთ ეს საბრძოლო ქვეყანა, დთისგან თქვენდა მიზარებული.

131. Д. XXVI. 10 Марта 1798 г. Письмо царицы Дарии къ имп. Маріи Феодоровнѣ.

უდ უაფფესტესო ერთმთავრინავ,
უდ უმოწყალესო ხელმწიფავ!

თვით თავით თვისით ვერ გავბედავდი, რომელ აწინდელისა მდგომარეობისა ჩემისა მოხსენებითა დამემძიმებინა თქვენი იმპ. დიდებ., უკეთუ ყოველთა შეწუხე-

ბულთა მოწუალე და შემბრალე გული თქვენი, სოფელსა შინა განცხადებული, მიზეზად კანდიერებისა ამის არა შეჩინადა, რომელმანცა აღმისდა მე კრეტისაზელი კრძალვის მოხსენებად დიდებულებისა თქვენისა.

თქვენს იმჟ. დიდებ. მოქსენება, რომელ დიდის რუსეთის სამიშვრატორო ტანტისა მაღალი მთარველობა მანადის ქქონია რუსისა ჩვენსა და უმეტესად აწინდელთა დროთა შინა, და გინადგან სვემან ესრეთი მოიღო უწუალეობა, რომელ მან გაგვაუბედურა და დაგვაობლა მე და შეიღნი ჩემნი მეფისა ჩვენისა გარდაცვალებითა, რომელთაცა არ გვაქვს სხვა გზა მანცოვარებისადმი, შემდგომ ღმთისა, გარდა დიდისა იმპერატორისა ჩვენისა; ამისათვის მუსულმანდგმით შეგმრდომი გეგედრები შუამდგომლობასა, გინადგან მტირეცა სიტყვა დიდებულებისა თქვენისა დიდად შემწე მექმნება წინაშე მისა, რათა ღუთუებრ მოწუალითა თვლითა მოხედონ მდგომარეობასა ჩვენსა და მაღალი საფარველი თვისი მე და ნაშობთა ჩემთა არ მოგვაკლონ, გითარცა იმის იმჟ. დიდ. ერთგულთა მოხსმისხურეთ.

მარტის 10, წელს 1798. თელავით.

132. Д. XXIV. Апрель 1798 г. Сообщение въ Иностр. Коллегию отъ Груз. посланника кн. Г. Чавчавадзе.

აპრილის 14 შტაფეტით წიგნები მივიღე მათის უმაღლესობის დედოფლისაგან, რომელიც მათს მსგულლობას უფალს სერკუი ლაზარჩიისთვის მიმართივეა, რომ თავთაფის აღაგს მიაწოვას და მხოლოდ ამას მწერენ: შდ გარდაცვალებისა ნეტარად სხსოვარის მეფის ჩემის ირაკლისა მიუღია უფლობა სჯულიერს შემკვიდრეს მისსა გიორგის, რომელიც თვითან ამჟამდებს უმაღლეს კარზე გამოსაცხადებს კაცს უფლის თვისის საქმეების გედრებით, და ამჟამად თითონ ამისთვის აღარას იწერება, რადგან მზავლის გარემოების საქმის გამო არა ქქონია მოცალეობა, როგორც თქვენც მოტკსენებათ, არის ჩვეულება ამისთანა უბედურ შემთხვეულების დროსთვის.

აპრილს, წელს 1798.

133. Д. XXIV. 14 Мая 1798 г. Письмо царицы Дарии къ имп. Павлу.

შდ უმაღლესსა მოხსენებსა ჩემისა ზედა განმეტხადა მე წერილით უფლისა დენკალ-ლეიტენანტისა გრაფ მარკოვისაგან თქვენის იმჟ. დიდ. საქართველოს მეფის სახლისადმი კეთილმოაზრეობა და ტანგანროცის პოლიის პოდა პოლიკოვნიკის სპეშნევისაგან პირისპირ უმაღლესთა მოხსენებულთა ჩემგან მუსლთა პასუხისა მოთხოვა, და, შემდგომად პოვისა მისისა, დამნაშავედ მიტყმად

იგი სამხედროს მსჯავრს ქვეშე, ხოლო მე მსმენელი ზემოხსენებულისა ღთებრ მოწულებისა თქვენისა, რომლისადაცა ნაცვლად არა ძალმიცს სხვისა რაისაჲ მოღუბად წინაშე უმადლესისა ტახტისა, — მზავარ შეიღებითურთ ჩემით მარადის თქვენის იმჲ. დიდებ. სამსახურად ვიდრე სისხლთა ჩვენთა უკანასკნელ წვეთამდე. მსახურსა თქვენსა, ძეს ჩემსა მირიანს, თუმიცა ვისტუმრებდი მე სამსახურად, გარნა მოუვიდა მას უტრათ ბრძანება თქვენის იმჲ. დიდებ. სამხედროს კოლედიდამ, რომელთაცა განეტანდა ნებითა თქვენის დიდებ. სამსახურიდამ განთავისუფლება, რომლისათა ვისცა ჭკრეთ დავაუოგნეთ გამოსტუმრება, და ელის მწუხარე უმადლესსა კეთილ ნებობასა.

1798 წელსა, 14 მაისს. ქალაქსა თელავს.

134. Д. XXIV. 18 Мая 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

უმადლესითა კეთილნებობითა დიდებ. თქვენისათა გამოცხადნილი საწამლეუბელად განსვენებულისა მეფისა ჩვენისა დოხტური დერტიუს, რომელიცა უკვე გამოგვისტუმრება ადგილსა თვისსა მაისის 13, დიდად შეგვეწია გამოცდილუბითა სამკურნალოსა ხელოვნებისათა და კეთილმცდელობითა თვისითა სასტიკისა მწუხარებისაგამო შემთხვეულთა სენთა შინა ჩვენ და სახლისა ჩვენისათა, ეტრეთვე მოცემულმან მისგან რჩევამან ქალაქსა ჩვენსა ტფილისსა მომსგრელი სენი მწროთელ აღუმსუბუქა, რომლისათვისცა უმწვერვალესსა მადლობასა უდ უმდაბლესად მოგიღებ წინაშე უმადლესისა ტახტისა თქვენისა; ხოლო ვინადაცა კეთილმზრუნველ მამად ქვეყნისა ამის ჩვენისა გესავთ დიდებ. თქვენსა, ამისგამო გაკვადნიერდები მოხსენებად, რომელ საქართველო ფრიად ნაკლულეყვან არს მკურნალობისა ხელოვნობითა, და მიზეზითა ამით არა მცირედი გვაკლდება უდროოდ ერი, რომლისათვისცა უდ უმდაბლესად ვევედრები, რათა ზემოხსენებული დოხტური დერტიუს სათნოიზინათ რაოდენსამე ხანს ბოძებად განსელოვნებად მკურნალოსა ჩვენთა, რომლისამიერცა ფრიადსა სასუიდელსა ჭყოთთ ერისადმი ჩვენისა.

1798 წელსა, 18 მაისს. ქალაქსა თელავს.

135. Д. XXIV. 30 Июня 1798 г. Представленіе отъ царя Георгія имп. Павлу.

ყოველი სოფელი ამისა თანახმა არს, ფითარმედ დიდებსა და ჩინებულებასა თანასწორი აქვს ბრწუნინვალება კეთილმოქმედისა გულისა თქვენისათანა. თუმცადა სიყრმით ჩემითგან მატუნდა ნიადაც წარმატება სურვილისა უფროს წინა-

ზართა ჩემთა შემოსავრდომელად სამეფოთურთ ჩემით კალთისა ქვეშე პორფირისა თქვენისათა ტყემარითთა ერთგულებითა, მაგრა დღესაჲმდითი მდგომობა ჩემი მაქუნდა შუაკედლად, რომელსაცა არ ძალმეფა სურვილისა ჩემისა შესრულებით აღმოჩინა, და ვინადაც თარდა ესე აღძრველიაქმნა, ამაღ, აღმხილული თვალისა, აღვიარებ ჩემად უადუსტეს მონარხსად და ჩემად ხელმწიფედ, და ვსასოებ, რათამცა თქვენის იმჲ. დიდ—დმი განხურობილი ხელი ჩემი თქვენი დიდებულეობისაგან არ უგულბედიქმნას და ჩემს ვედრებას ნიადაგ აქუნდეს ადგილი თქვენს წინაშე, რომელ ესე, რათამცა თქვენის დიდებულეობისაგან არ აღგვეპარცოს ის მოწყალეობა, რომელიცა რათიფიკაციაში ხელმწიფურის სიტყვით აღგვეთქვა მე და კურთხეულს მამა ჩემს, და რაგვარადცა თქვენგან მე ვიყო დაუტყვებელ, ეგრეთვე შემიგვიდრე ჩემი დავით; და უკეთუ დიდებულეობისა თქვენისა საფარველი მე და ჩემს სამეფოს აღზდილი გვექნება, მაშინ მეცა და სამეფოცა ჩემი ესე ვითარითა უბედურებითა განსაზღვრულ ვიქნებით, რომელ ყოველთვის თათართა მფლობელობისა შემაყურებელ უნდა ვიყუნეთ ყოფლითურთ უღონოაქმნილი.—და შემდგომად, რადესცა სჯულიერისა მიმკვიდრებითა მივიდე ტახტი ჩემი და ვიქმენ მეფედ, ის თავისავე ჟამში თქვენს დიდებულეობას გრათ გუდოფინის ხელით მოვასხენე, რომელმანც წიგნმან ზემოხსენებულს გრათს ვერ მოუწერა ლინიაზედ, და არ ვიცი თუ რა იქნა.

1798 წელსა, იუნისის 30. თელავს.

136. Д. XXIV. 28 Июля 1798 г. Письмо изъ Тифлиса къ арм. архіеп. Іосифу (Аргутинскому) отъ царевича Давида Георгіевича.

აქაურს ამბავს იკითხავ, — ბახახანი ურუმიას მოვიდა და აქ ჩვენს ბატონთან იმისგან გამოგზავნილი უაჯარო ნასახნიბაში მამადხან ვინმე მოვიდა და შეიღოს სთხოვს, და ფარმანიც მოეწერა; მე ფარმანი ვსთარკებნი და ღრათს მარკოფს გამოა უგზავნე: «თუ შეიღოს არ მოგვცემ, რაც ბიძა ჩემმა გიყო — სამს იმოღენს მოელოდე ჩვენგანაო». და ახლა ამისმა უმაღლესობამ მეფემ ტიბრძანა, რომ კნიაზ ბესბოა როტკოსთან და კნიაზ კურაკინთან გამოაცხადო, რომ ჩვენი ახლანდელი მდგომარეობა დიდად საწუხარო არის ჩვენთვის: თუ მაგათზედ ხელი ავიღოთ, გგრცხვენიან ჩვენის პირისა და ნამუსისა, რომ მაგათზედ ხელი როგორ უნდა ავიღოთ, და ჩვენ შორის მყოფისა ფიცისაც გვემინან, და თუ ხელს ვერ ავიღებთ, როგორც მეფის ირაკლის ღრთს თხრება მოუხდა საქართველოს, უმეტესი მოსდის ესლა, და ამისათვის დიდს იჭვეში ფართ მიტეპულნი. ეცადე, წყალობას ვითხოვოთ, რომ, თუ ქართლი გინდათ და სხმარად რაცნთ ამ საქმეს, სჩქაროდ ერთი წამალი დაადგათ რამე. და უფრო მეტი ჩემი სამწუხარო ეს არის, რომ, თუ ეს ქვეყანა მაგათის სა-

ფარგულიდამ გავიდა, მე ჩემი პიკმშოება მაგათ უნდა შევსწირო, ამისთვის, რომ ჩემის ხელმწიფის მუხანათი ვერ შევიქნები და მაგათს სამსახურში აღრიცხისათვის მეც არაფერ დამინდობს. ჩვენ ხელმწიფესთან და დროფთან რომ წიგნები დაფსწერეთ ხუთს დღეს უკან, მოხდა ეს ამბავი. ვითხოვ, რომ ეტადო და ამისი პასუხი სჩქაროთ გამომიტანო. სერგეი ლაზარჩინის რაც მოგეწერა—ისიც გავარკებ.

უსაკუთრესი მეფის ძე დავით.

ივან ლაზარჩი და ეკატერინა ივანოვნა აგრატინათი და წაიცოკები მოა მიკითხე.

ივლისის 28, 1798 წელს. თელავს.

137. Д. XXIV. 30 Августа 1798 г. Письмо неизвестного (С. Л. Лашкарева?) изъ С.Петербурга къ царю Георгію.

თქვენის სიმაღლის ბოძებული დრამოტა მაღლობით მივიღე და მაღლობელი ვარ თქვენი წაღობისა, და ჩემის მხრიდამ თქვენს სიმაღლეს ვაწმუნებ, რაც შემადლებლობა მაქვს თქვენი სამეფო სახლისა და სამეფოს ერთგული და შემატების მცდეელი ვარ, და ღთ საქმეს აქამდინაც მოვაწეინეთ, რომელსაც თქვენის სიმაღლის დესპანი უფალი კნიაზ ჭავჭავაძეც მიმოწმებს, და თუ კნიაზ გიორგი ავალოცი გამოკებრუნებინათ, ახლა საქმე სრულებით როგორც თქვენი სამეფო სახლის შესამატი იყო, ისე შესრულებული იქნებოდა. კიდევ ბრძანება არის ჩვენის უფალ მოწყალის მისის იმპ. დიდ., რომა უი აღსრულდეს. სხვას არას მოგველით, ყველათ მზათა ვართ, მარტო ავალოცის მოსვლას თქვენის სათხოვარის წიგნებითა.

წელს 1798, ავგისტოს დ. ს. ტ პეტერბურდით.

138. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Грамота царя Георгія князю Г. Чавчавадзе.

ჩვენს დესპანს თავადს გარსევანს ჭავჭავაძეს! სანატრელის მეფის მამის ჩვენისაგან რუსეთის უმაღლეს კარზედ სრულისანებისმქონებულ მინისტრად თქვენ იუავით გამოარჩეული. ახლაც თქვენთვისვე გვიბრძანებია, და როგორცა ნება გქონდათ, ისივე გქონდესთ, და მანდ იმეოფებოდეთ მეორეს ბრძანებამდე. სადაც ჯერ იყო ამ ჩვენის ბრძანებით იქ გამოცხადდით, ჩვენს წიგნებს შესაფერი აუდენცია უთხოვეთ და თქვენი თავი ჩვენს ელჩად გამოაცხადეთ. სხვებზე ჩვენ მარადის თქვენად კეთილისმყოფელად ვგებით.

ოკდომბერს ია, წელს ჩელვ. თელავი.

13. Д. XXII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ С. Л. Лашкареву.

თქვენი მაღალმსვლელობის წიგნი მოგვივიდა, დიდის პატივით მივიღე და რაც მოგაწერათ უველა ვსცანით, და გმადლობთ ესეოდენ კეთილმზრუნველობისათვის. რომელიც ჩვენი სათხოველი მაგათის იმჟ. დიდებ. წინაშე არის უოველივე ჩვენი სრული თხოვა რამდენისაშე პუნკტებით მოგვისსენებთ და იმ ჩვენის სათხოვრის პუნკტების პირი თქვენთვისაც გამოგვიგზავნის, და გთხოვთ თქვენი მაღალმსვლელობა უოველს ალავს დიდის გულმოდგინებით განისარჯოს ამ ჩვენს საქმეზედ და სრულება სცეთ თხოვისამებრ ჩვენისა, რომლითაც უმეტეს ვალდებულ გვეოფთ.

ოკდომბრის ია, წელს ჩღჟჭ. თელავს.

140. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородно.

ჩემგან წარმოვლენილს თავადს გიორგი იოანეს ძეს ავალავს უოველიოურთ შემოვავადრებთ თქვენს უგანათლებულესობას, რომლისათვისცა მე ვეცები უღრმესსა სამსახურისა წადილსა შინა.

ოკდომბრის ია, წელს ჩღჟჭ. თელავს.

141. Д. XXIII. 11 Октября 1798 г. Письмо царя Георгія къ кн. А. А. Безбородно.

პატივისცემელმან თქვენმან წიგნმან თქვენი ჩვენზედ კეთილი განზრახვა და შეწევნის წადილი გვარწმუნა, რომლისათვის უმდაბლესად მრავალს მადლობას მოგახსენებთ. თქვენმა უგანათლებულესობამ იცის, როგორცს მეზობლებითა ვართ გარეშეცული, ან იმათ ჩვენზედ რაოდენის ხარისხით მეტი აქუსთ ძალი. ერთს მეზობლად ის სპარსნი არიან, რომელთაც წარსრულს წელიწადს ასე მოგვაოხრეს, რომ დღესაც ჩვენ და ჩვენს დაგლახებულს ხალხს ერთმანერთი ვეღარ გვიპოვნის, მეორედ ოსმალნი, რომელთაც წარსულს თვეს ლეკის ჯარი აიყვანეს და მრავალს ტყვესთან ჩვენი დისწული თავადი ციციანოვი დაჭირეს და დღესაც ახალციხეს ტყვეთა ჭეავთ. მესამედ ლეკნი. მეორე საუკუნო არის, რომ ჩვენად სსოებად რუსეთის უმაღლესი კარი გუაქუს და ხსენებულს მეზობლებთან შეკრიგობასა და დაგებას ვეკრიდებით: პირველად, ქრისტეს სარწმუნოების გამო, და მეორეთ, უმაღლესს ტახტთან ფიცით შეკრულობის გამო. ჩვენ, ამისთანა მდგომარეოა

ბაში მუჟთ, აჩას დროს მაკ კარზედ შემწე და ჩვენთვის მზრუნველი აჩა გვეუ-
ლია. სანატრელს მამა ჩვენს ჭქონდა სასოება დადებული კნიაზ პატემკინზედ,
მაგრამ ის ჩვენ გვატყუებდა, ის მხოლოდ თავის სახელის განდიდებას ეძებდა და
აჩაგის სხვისთვის ზრუნევდა. დიდხანია მე თქვენი კაცთმოყვარება და მამულის-
მოყვარება ვიცი, და ამისათვის ჩვენს თავსა და ჩვენს სამეფოს თქვენს უგანათლე-
ბუღესობას შემოგაყვადრებ: თქვენ უნდა იუთ დღეისიქით ყდ მოწუალე ხელმწიფეს-
თან ჩვენი შუამდგომელი და შემწე. ახლა რამდენიმე პუნკტები დიდებულს ხელმ-
წიფეს მოვართვით, რომლისაც პირი აქა ძეგს; თქვენის მამებრების ქველის გუ-
ლისაგან ამას ვითხვავ, რომ იფორმალნის არსასა და პუნკტებს სხვის სათხოვრი-
სასა ჩვენი მინისტრი მოართმევს,—იმას თქვენის წინამძღომლობით უთხოთ
აუღენცია.

ოკდომბერს ია, წელსა ჩღჟჭ. თელავი.

**142. Д. XXIII. 16 Октября 1798 г. Представленіе отъ ца-
рицы Маріи, супруги царя Георгія, имп. Маріи Θεодоровнѣ.**

დედობრივი თქვენის იმპ. დიდებ. სიმდაბლით გარდამობდომა ყოველ
თადმი ჩრდილსა ქვეშე შორფიროსა თქვენისა შემოფრდომილთა აჩა უსახო ჭეოფს
მათ წარმოდგომად წინაშე უმაღლესისა ტახტისა თქვენისა მოსახებულად უმაღ-
ლესისა საფარველისა, რომელთაგანი მეტა ვიკადრებ უმონებრივისთა გედრებითა
თხოვასა, რათა თქვენმა დიდებულებამ დირს მუჟს აღრიცხვად რიტხვსა შინა ერთ-
გულთა თქვენთასა და სიმაღლითგან ტახტისა თქვენისა მომმადლოთ ნება ყო-
ველთა შორის სადღესასწაულოდ სიქადულისა, ვითარმედ გვოე.

ოკდომბერს იგ, წელსა ჩღჟჭ. თელავი.

**143. Д. XXIII. Октябрь 1798 г. Представленіе отъ царя
Георгія имп. Павлу.**

ითხოვს აღსრული ჭსჯულიერსა თვისსა სამეფოსა ტახტსა ზედა, შემდგო-
მად აღსასრულისა მამისა თვისისა მეფისა ირაკლი მეორისა, მეფე ქართლისა და
კახეთისა გიორგი მეათსამეტე, რომელსადა შეუდგებიან:

პუნკტი

ა.

წელსა ჩღჟჭ გუქქნდა ჩვენ აღთქმა, რომ საქართველოსა ტახტსა ზედა აღ-
სრულმან მოვასხენოთ იმპ. თქენისა დიდებ—სა ჩვენი სამკვიდროსა და ჭსჯულიერსა
ტახტსა ზედა აღსრულა და თქვენის იმპ. დიდ—გან ვითხოვოთ ამის დამტკიცება.

ამ სათხოვედს

ბ.

აწ, აღსრული ჭსუულიერსა და სამკვიდროსა ჩემსა საქართველოსა და კახეთისა ტახტისა ზედა, უმდაბლესად ვითხოვ თქვენის იმპ. დიდ—გან ამისსა დამტკიცებასა და ჩემთანა პირმშოსა ჩემისა შვილისა, იმპ. თქვენის დიდებუ. მაღალ-სახელგანსა სამსახურსა შინა მყოფისა ლენკალ-მაიოროსად, და ვითის ჩემად შემკვიდრედ მიღებასა და დამტკიცებასა.

მეფე ქაროდისა და კახეთისა და სსვათა გიორგი მეათამეფე

ყოფლად მოწყალეუ ხელმწიფეუ, უმონებრივად ვითხოვ თქვენის იმპ. დიდ—საგან ამ ჩემს სათხოვარს სისრულე უბოძოთ. ოკლომბერს, წელსა ჩღჟჟ.

ხედს ვაჟურ.

144. Д. XXIII. Октябрь 1798 г. Представление отъ царя Георгія имп. Павлу.

მონაწილისა მოწყალეობითა აღვსილი თქვენის იმპ. დიდებუ. ღრამოტა გრამოფის მარკოფის ხელით გვებოძა, რომელმანცა აღმაშლელა უმეტეს თავისა ჩემისა და განადიდა ჩემ შორის გრძობა ერთგულობისა უმაღლესისადმი ტახტისა თქვენისა, რომლისადმი წინაპართა ჩემთა მარადის აქუნდათ. მსურის წარმატება ერთგულთა ბისა მათგან და ღირა შემეწოდეს ამა აზრსა შინა; გარნა მაქვს საგედრებელი თქვენისადმი დიდებულებისა, რომლისათვის უმონებრივად ვითხოვ, რათა განაპყრობილი ხელი ჩემი თქვენდამი არა უტულებულსჭყოთ და ყოფლად მოწყალეობით სიმამლიდგან ტახტისა მოხედოთ.

სანატრელსა მეფესა, მამასა ჩემსა, აქუნდა ჩვეულებად მოწყობა დამჭირნეობისა თვისისა მოსამზღურის მთავრისა მიმართ, და ამით ესოდენ გრძელდებოდა და გვიანდებოდა საქმე—რადენ აგრძნა თფილისმან ხელითა მტაცებელისა აღმაჭმადსანისათა, ამისათვის ვითხოვ, რათა მაქუნდეს ნება მოწყობად პირისპირ თქვენდა და მოტკრთეოდესთ ხელითა თქვენისა მინისტრისათა, რომელსა მოსართმევს ჩვენი მინისტრი.

მოუცილებელი ჩემი დამჭირნეობა ითხოვს, რომ ვითხოვო უმეტეს ყოფლისა ესე, რათა საფარველი თქვენისა დიდებულებისა საუკუნოდ გვედვას, რომ აღარ ვიყო დამჭირნე სხვისა რომლისავე კარისა შეგრდამასა, ანუ შევედრებასა.

მსგავსად უმაღლესისა თქვენისა გრამოტისა დაამტკიცეთ ჩემი მეფობა და შემკვიდრეთ ჩემად შვილი ჩემი და ვით, და ნუფინ შემამხილება სამეფოსა ჩემსა შინა განმკებასა შინა, და ნუფინ უპატრიო ჭყოფს თავადთა, აზნაურთა და გლეხთა ჩემთა თვინიერ ნებისა ჩემისა.

განმამხრევთ ამა ხელმწიფურის განმზნობითა, რათა შემკვიდრესა და მო-
ნატყვალთა ჩვენთა აქუნდეს საუკუნოდ და შეურყეველად.

დასამტკიცებულად თქვენის ჩემზედ უხვის მოწყალებისა მებოძოს სამი ათა-
სი სალდათი თავისის ზარბაზნებით და ხარჯით უგვდავად და საუკუნოდ ვიდრე
აღსასრულამდე სოფლისა.

როდისაჲ საქართველოში ძლევასემოსილი რუსეთის ჯარსი ყოფილა უო-
ფელთების ავს კაცებს იმ ჯარის კამანდირებთან ჩვენი ენა უტარებიათ, ამის გამო
უოფელთების შფოთი და უთანხმოება გვქონია, — უმონებრესად ვითხოვ თქვენის იმპ.
დიდ—გან, რომ ჩემთან მეოფის ჯარის კამანდირს ებძანოს, რომ მსოფლად
ჩემთან ჰქონდეს საქმე და არა სხვას გუჟამთან, რომელსაჲ ჩემგან არა ჰქონდეს
ჰქრწმუნებულნი, რათა მონარხულისა მოწყალებისაგან არ დაფშოვდეთ.

თუ რაღესმე საქმემ დაგვზატყოს და ჩვენ აქ მეოფის ჯარის კამანდირი
რომელსმე ჩვენს სამხლავარსად მისყოლად მივიწვიოთ, ნუ დატყუებება, მოტ-
ფუვებოდეს ჯარითა, და თუ საზღვარს გარეთ დაგვჭირდება, მაშინ თქვენს დიდუ-
ბულებას მოვასხენებთ.

ვინადაცან ქრისტიანებრითა ვართ შევრდომილ ნრდილსა ქვეშე პოტფირისა
თქვენისათა, მისთვის უმონებრესად ვითხოვ, თუ რაღესმე სპარსთა, ან სხვის
მძღავრს ჯარს ჩვენზედ მოსვლა ეკუთვებოდეს, ამისათვის ღინაზედ მეოფს
ღენკრალს ჰქონდეს ბრძანება მოუხსენებლად შვიდი ათასი სალდათი მოტყაშეკ-
ლოს და არა უმეტეს ამისა, ჩვენის პურით. უაგვისტოესო მონარხო, თქვენის
იმპ. დიდ—გან უმონებრესად ვითხოვ აქ მოხსენებულნი აზრები კადნიერებად არ
შემეკარხოს და თქვენი მონარხული ყოვლადმოწყალება ჩემზედ მიიღოთ, და
ამით დასამტკიცოთ თქვენი ჩემზედ სიუხვე, რომ მერობლებთან შევიძლო სალ-
ღესასწაულად და კადნიერად დაქალება.

ოტდომბერს, წელსა ჩულვ. თელავი.

**145. Д. XXIV. 1798 г. Списокъ инвеституръ и подарковъ, полу-
ченныхъ царемъ Георгіемъ отъ имп. Павла.**

სია მათის იმპ. დიდებ. ყოვლად უმოწყალების ხელმწიფისა სრულიად რუ-
სეთისა, რომელნიც წყალობა-ინვესტიტურნი, სამეფონნი ნიშანნი და სხვა ნივთი
ტყებოძა ჩვენ, მეფეს სრულიად ქართლისა და კახეთისასა, და ფამილიას ჩვენსა უფ-
ლის მინისტრის სტ. სოფ. პეტრე ივანიჩის კოვალენსკის მიერ.

სამეფო გვირგვინი ოქროსი, ჩაწყობილი ქვათა არასშირათა, სკიპტრა —
ეგრეთვე არასშირათა მოჭედილი.

ხმალი მოჭედილი ოქროთი, მდინარითა თვლითა.

პოეტური სამეფო ხასყირმინის ხაყერდისა, ქვეშსადები უარეუმი კუდებიანი, რომელსა ზედა ნაკერი აქვს ღერბი რუსეთისა და საქართველოსი, ორის ფუნჯებით.

თეთრი დროშა ორთაგის აწვივით შუაზედ, რომელშიც ღერბია საქართველოსი, ორის ოქროს დიდრანის ფუნჯებით.

ტახტი ხასყირმინის ხაყერდისა გარეშემოფლილი პოდზოროთა და მოკერებული განიერის ოქროს ბუზმენტითა.

აგრეთვე სამი ბალიში, შიგნით ტახტში—ღერბი საქართველოსი, გარეშემო—ღერბი რუსეთისა.

ტახტზედ ორი სტოლი დაბურვილია აგრეთვე ხაყერდითა, ბუზმენტითა.

სტოლისათვის თითო ბალიში.

სამი ორდენი აღმასებით შემკული წმიდისა პირველ წოდებულისა მოციქულისა ანდრეასი, წმიდისა დიდისა კვატირინასი და წმიდისა ანასი პირველი კლასისა.

მათს უმაღლესობას დედოფალს მარიაშს გიორგის ასულს კონაოქროსი, რომ ეწოდების «ბუკეთ», ბრლიანტითა და რუსული მდიდარი ტანსაცმელი გარემოდებულის განიერის უარეუმი თაგის კუდებით.

ჩვენს შვიდს შვილებს—ბეჭედი, და მერვესა—სათი ოქროსი მარგალიტითა.

ჩვენს ორს ასულთ, გაიანეს ოქროს სათი ბრლიანტითა და ოქროს ჯაჭვითა, თამარს—ბეჭედი ბრლიანტისა.

ახნიმანდრიტს ეუთვიმეს—ჯვარი ოქროსი აქვამარინათი და ოქროს ჯაჭვითა.

ჩვენს სიძეს კნიაზ ბაკრატიონს—ოქროს კოლოფი ემალთ და დახატული სურათით, და ბრლიანტით ნაპირდებულთა.

ჩვენს სიამშს კნიაზ ციციონს—ბეჭედი დიდის ღრნატომპორწყულის ფერისა, მოჭედილი ბრლიანტითა.

გიორგი.

146. Д. XXIV. 12 Ноября 1798 г. Письмо царицы Даріи къ имп. Павлу.

შემდგომად გარდაცვალების მეფისა ჩვენისათა, გაუბედურებისა ჩემისა, ვასხელ არზი დიდებულებასა თქვენსა წარსრულსა მარტის 14, რომლითაცა შევედრეთ თავი ჩემი შვილებითურთ თვისით უმაღლესსა კეთილნებობასა, რომელსაცა ზედას უმარწყალესობითისა ზასუნის მიღებას ვერ ვეღიწებნით. აწ ვცან სხვათაგან, რომელ უმაღლესი ბრძანება დიდებულებისა თქვენისა, მოსვლია აწინდელსა მეფესა საქართველოსასა, რომელიცა მე არაფისგან გამამცნადებია.

დიდებულებასა თქვენსა კმად მოესვენება, რომელ განსვენებულსა მეფესა ჩვენსა აქვდა მისამართად თვისდა მხოლოდ უმაღლესი ტახტი დიდებულებისა

თქვენისა, და სასმენელნიცა ჩვენნი არა ჩვეულ არიან სხვათა ხელმწიფეთა ბრძანებისა სმენასა, ამისთვის, მუხლდადგმით განმეორებული თხოვისა ჩემისა, გვედარები, უკეთილმისხურესო ხელმწიფეო, მოგვხედე მამობრივ მოწყალეთა თვალთა მე და შეილთა ჩემთა, ობლობით განმწარებულთა, და განგვამტკიცე უმაღლესითა საფარველთა თქვენითა, რათა ვერ ძალ ჰქონ მტერთა ჩვენთა დაჩაგვრა ჩვენი, და დავასრულათ სიტყვასე ჩვენი უმაღლესსა სამსახურსა შინა დიდებულებისა თქვენისისა, რომელსაცა ზედა დამოკიდებულ არს მაცხოვრება ჩვენი.

1798 წელს, ნოემბერს 12. ანანურის ქალაქით.

147. Д. XXIV. 12 Ноября 1798 г. Письмо царицы Дарии къ кн. А. А. Безбородно.

თუმცა თქვენისა ჩემდამო ესდენ კეთილისმყოფლობის წილ ჩვენ ჯერეთ არა რაჟთ გვიმსახურია განათლებულებისა თქვენისათვის, რომლისაცა დამაბრკალებელ მიზეზად შეგვესწრენ სხვა და სხვა სახედ ცვლილებანი მდგომარეობათა ჩვენთანნი, რომელნიცა თქვენდა კმად საცნაურ არიან.

აწ მათს იმჟ. დიდ. მოვართვი მეორედ უმდაბლესი წერილი ჩემი, რომლითაცა შევედრე უბედური თავი ჩემი შეილებითურთ თვისით და ერთი უმაღლესსა საფარველსა ქვეშე და მამობრივსა მოწყალებასა იმის იმჟ. დიდ., ამისთვის ფითხოვან განათლებულებისა თვენისაგან, რათა პირველი კეთილი გული თქვენი არ დაივიწყეთ და შეგვაბრძლოთ მოწყალებას ხელმწიფესა, რომლითაცა ფაღდებულ მყოფთ მე მარადის შესაბამითა ჭეშმარიტითა პატივისცემითა პატივისცემასა თქვენსა.

1798 წელს, ნოემბერს 12. ანანურის ქალაქს.

148. Д. XXIII. 16 Декабря 1798 г. Сообщение кн. Г. И. Авалова въ Ин. Коллегию.

ოდესცა მიველ მე რუსიით საქართველას შინა და ვიუწუეცა, ვიდ სამეზო მდოას შინა მისსა მყოფობს ერთის ლეკის მთაგრისს ტუვედ მოსამსახურე მათის იმჟ. დიდ. უნტერაფიცერი ანდრია ალექსევი, წაუვანილი მათგან ტუვედ დროს სპარსეთით რუსიისადმი ყოფლისა რუსიის ძღვევამოსილის მხედრობის უკუტყვიისას, მაშინ განმადიდემან ქვეშემფრდომებრივისა დამოკიდულებისა მეფისა ჩემისა და ერდგულებრივისა მისის თანამფრდომობისა მათის დიდებულების ტახტისადმი, და ესრეთვეცა ერდგულებითისა გვაჯობის ძლით ჩემისა — არა დავჭაყოფნე მე გამოყიდვას მისი, და, მომქტევი ქართლით აქათადმი, უკუნმოყვანაცა მისი

თვისთანა, რელიცა წარუყენე მე გიორგის კრეპოსტსა შინა მის ბრწინებასს
 ღრსთ ირავლი იფანინს მორკოვს, რელიცა, არა სანთო მყოფელმან აქ მოყვანისა
 მისისა, დაუტყვა იგი კრეპოსტსა მას შინა მძლეველმან ჩემდა მისთვის ხმარებუ-
 ლისა ჩემ მიერ მისად სასყიდელად თეთრისა, ხოლო ოდესცა უოფელივე ჰაზრი
 ჩემი მდგომარება მხოლოდ მის შორის, მით რელ დავემოწმო შემოუსაზღვრელსა
 ელთულებასა ჩემსა მათის იმჟ. ტახტისადმი, და მოხარულმან სუელითა, ველ მაქვს
 ნდა მე ბედნიერობა ჩვენებად ესდენ მტრისა სამსახურისა ჩემისა, ამისათვის არა
 მივიღე მე მის მიერ თეთრი იგი, რლისათვისცა უოფლად ქვეშემგრდომებრივი
 გამომაცხადებელი და მომსენებელი მით, რამეთუ ჩემ მიერ მოსყიდულსა მას
 მიმღებულსა თვისისა თავისუფლებისა აქვს გვაჭიური სურვილი განგძობად მას
 თის დიდებულების სამსახურისა, ვიდრე უკანასკნელად მინურადმდე ცხარებისა
 თვისისა, უმდაბლესად ვსთხოვ მათის იმჟ. დიდ. განმადიდებელი ტყვეობასა შა
 დათმენილისა ალექსევისა მის მიერ არა დაგდოს იგი გადმოუთხველად მას შა
 თვისისა უმადლესისა მოწყალებისა.

თავადი გიორგი აგალაფი.

**149. Д. XXIV. 2 Января 1799 г. Сообщение въ Ин. Коллегию
 отъ Груз. посл. кн. Г. Чавчавадзе.**

ჩემ მაგიერ მიცემულითა მალელ დიდებულისა მინისტრისადმი წერილებითა
 და სხვათა და სხვათა დროთა შინა სიტუაციითა ცხადყოფითა არა ერთგონს
 მაქვსდა პატივი მინისტრისა მოხსენებად, ვითარმედ, ოსმალის პარტიის ნებისა
 ქვეშე მყოფი ახალციხის ფაშა, მტერ ქმნილი საქართველსა შა, რათა უოფლის
 გზით ამიზეზოს მას ვნება, ინახავს მამულსა შინა თვისისა წარმტაცთა ლეკის ერთა
 და უშუებს მათ სადავსა, რელ მარადის ეგვეთებოდნენ საქართველსა, რელიცა
 ითმენს მისგამო უმწვერვალესა დაქტევასა და აკლდების მრავალთა სახლეულობა-
 თაცა, რელიცა ლეკთა მათ უოფელსა მომრბეველობასა თანამიჭყაფთ ტყვედ, ვითა-
 რითაცა სახითა წარიუყანეს მათ თავადი ციციანოვი და მიატოვეს მას, რამლისა-
 თვისცა ითხოვს მისთვის ნათესაფთაგან მისთა გამოსასხნელად მისა სამას თუმანს
 და დღემდე ლეკისა ურნი იგი, მარადის მქტველნი მისნი, არ აძლევენ არცა მცო-
 რესა მოსვენებასა. დღეს ვუწეით ჩვენ ვითარცა კავშირი არსებობს ორთა დიდთა
 იმპერიათა ჩვენის მფარველის უოფლის რუსეთის და ოსმალთა შორის, და ჩვენ-
 თვის წარმოდგომილის რუსეთის იმპერიასა არ ძალუცს არცა მტრისა მიზეზისა
 მიცემას დასარღვეველად ორისა იმპერიისა ამას შორის დატყულის თანხმობისა,
 მაშა ველ უმდაბლესად ვითხოვ, მალაღდიდებულ მინისტრთაგ, მიიღოთ განსად-
 ებულად ესე ვითარი მდგომარება ქვეშემგრდომისა თქვენისა საქართუშლომასა, — მის-
 წიკით კონსტანტინეპოლში მყოფს აქაურს უფალს, რათამცა მან ხმარებულ ჰქონს

პოეტის თანადღობილება თვისი ფიტხელად მიწერისათვის ახლცისის ფაშა
 სადმი, ვ'დ. მან ზემოხსენებულნი ლეკნი მამულსა შა თვისსა აწა მიიღოს, და
 ამიერიდგან სრულიად არ იყოლიოს იტინი; სოლო ქართველნი იგი ლეკთა მიერ
 დღემდე ტყვედ წარუგანდნი იყვნენცა მოქცეულ ჩვენდა; და უკეთუ ესე ფაშის მის
 მიერ არა იქმნების ქმნილ, მაშინ მისა და საქართველოს შორის არა ღდეს იქ
 მხების მ შეიღობა, და ესე ვითარსა ჟამის მომხატლსა ღრისა შა არა გერატხდნენ
 ჩვენ მიზეზად, რომლისათვისცა მაჭეს ზატოფი მალაღდიდებულისა მინისტრისა
 მისთვის მოხსენებდა.

პოლნომჩნი მინისტრი თავადი გარსეგან ჭავჭავაძე.
 იანვრის 2, წელს ჩდეთ.

**150. Д. XXIV. 8 Января 1799 г. Письмо къ кн. Безбо-
 родко отъ кн. Г. Чавчавадзе.**

ღდეს ახლცისის ფაშა ვ'დ იურის ჭარის ლეკისასა და ინახეს მათ თვისთანა,
 რომლისა ძალითა საქართველოს, მამულსა ჩვენსა, ჭმარებეს ჭქონდეს დიდი განუ-
 სვენებლობაი, რლისა მიხედვასცა შინა უმდაბლესად ვსთხოვ თქვენს უგანათლეს
 სულესობას ბძანებისათვის შუამავალობისა, რათამცა აწ რუსეთის კარდამ ცაწო
 გრადს შა წარსაგზავნელმან დესპანმან, ძალის მებრ აწმულისა ოთამანის პორთის
 მშვიდობისა და მეგობრობისა დაწავებისათანა, წინადაუგოს მუნ ახლცისეს შუა
 უკრებულაბა ლეკის ჭარისა და გაუგანცა მათი, რ'ლნიცა აწ მოსანადიკებულად და
 შესამჭიდროებულად სამეფოაჲს ჩვენისა ჭუაფთ შეუჩილი. ესრეთვე ვ'დ უმდაბლესად
 გთხოვ, უგანათლებულესო თავადო, არა ერთგვის მრავალთა ჩემმიერ მართს
 შეუღთს საქმეთს წა წერილნი თქვენისა უგან—მი არ მისცეთ დავიწყებასა, ვინადა
 გან მე, არა მექონი მათთვის რეზოლუციისა, ვშეთები წინაშე მეფისა ჩემისა დღემ-
 დე უზასრებებასა შა.

უფროს ვიკადნიეკებ მოხსენებამა მდგომარეობისათვის ჩვენისა თქვენისა
 უგან—დმი, რომელ ღდეს ადგილსა ზედა აღამაჭმადსანისსა არს მეორე, რომე-
 ლიცა ეტდება, ვ'დ ჩვენკეძოთ აღვიაროთ ჩვენ იგი დიდებულს ხელმწიფედ, ამისა
 თვის საჭირო არს, რათა გვამტნოთ ჩვენ რამე—თუ ამას წა ვითარისა უსრუხისა
 მიცემად შემძლებელ ვიქმნეთ, რომლითაცა არა იწარმოოს პირისპირ თქვენსა
 საწყენი და ჩვენთვის შემარყველი სახე.

**151. Д. XXIII. 18 Января 1799 г. Записка отъ кн. Г. Чав-
 чавадзе въ Ин. Коллегию.**

რადგანც ინება მათმან იმპ. დიდ. და ვ'დ უმოწყალესმან მფარველმან მეფისა
 და უფლისა სამეფოაჲს მისისამან დიქსუროფა მალაღმონარსულითა განდიდებითა

თვისითა უდ ქვეშემგრდომებრთა თხროფითა მისთა, მასშინ მე, მჭონებულსა მეფისა მის ჩემისა წოდებისა და ჩემ წა მის მიერ დადებულისა საკუთარისა ბრძანებისა, მკვეს ვიტოვი მოხსენებად შემდგომთა სსთხოვართა მალლისა მინისტრკობისა:

ა. და, ვდ მისი უმაღლესობა მეფე, ხელმწიფე ჩემი, მიმღები სათანადოადა მალსარებლობითა მალაღმონარხიულისა მისის იმპ. დიდებ. მიერ განდიდებისა თხოვითადმი მისთა პირველადე მისაქტეველად ეთა უწესობათა ფითარნიცა იშობებისა, უდ ქვეშემგრდომებრივ ითხოვს, რომ ამჟამად საქართველსა შა მისის დიდებულების უმაღლესის ნებით რუსეთის განსაცხადელს ჯარში არაფინ იფენენ ქართველთაგანნი მიმსვლელნი მუნ ძალთათანა, ხოლო უფროს პოლეკონიკი თავადი დიმიტრი ორბელიანი ოფი, რომელიცა, უკეთუ აქაურთა ჯართა თანა იქმნების მუნ გაგზავნილ, შეუძლებელი არის, რომ ჩემის მეფის ხელმწიფის საჭეო და საწყენი არ იუოს.

ბ. ვა სამეფო საქართველოაჲს მოცულ არს ერთკერძოთ გავგასიის მთობითა და ჭარკელთა ერთთა, ესრეთვე მეორე ადირბეჯანის მხარეს თვით არეზით, მასშინ ამისთვის ითხოვს უდ ქვეშემგრდომებრივ მეფე, ჩემი ხელმწიფე, დროზედ, უკეთუ საჭიროება და აუცილებლობა მოითხოვს თვით მხედრობით წარსვლასა მისსა, ანუ რომელისამე მხედართმთავრისა თვისისა გაგზავნასა დამშვიდებისათვის ზემოხსენებულთა, ოდესმე შემაწახებულთა მისთა, მეზობლებთა წა, რომ მხედართმთავარს რუსეთის მხედრობისასა საქართველსა შა დღეს და ერთგვის ჭქონდეს აქედამ მიცემული უმაღლესი ბრძანება წარვიდეს მშვიდობით თვისთერთად საქართველოაჲს მხედრობისათანა ოდესცა მას ებრძანების მეფისა კერძოთ თვისით აღმთქმელისა და ფიცით მარწმუნებულისაგან, რომ თუ არ გავგირვებულის საქმით, რუსეთის მხედრობათა მათ არა იმარებს არაოდეს, ხოლო ოდენ ჭსურს ჭეფანდეს იგინი მხედრობათა თანა თვისთა შესმინებლად მტერთა და განსაფენელად ხმისა, რომ რუსეთის მისის იმპ. დიდებ. მხედრობას საქართველოაჲს შა მეფის აქვს ბრძანება ერთად ქართლის ჯართათანა იმოქმედონ პირისა პირ მტერთა შინაგან საზღვრებისა ამის, რომ თვით ამ საქმით შეიპურებს ელთა მეზობლებთა ერთა მათ მეფე, ხელმწიფე ჩემი, სფეროთა შორის თვისთა, და გარკვე გან საზღვართა ამათ არა იკადრებს, თვინიერ უმაღლესისა მისის დიდებულების კარის მოხსენებისა, დააშვროს ძლევაშოსილი მხედრობა ელისა რუსეთისა, რომლისათვისცა, თანამდებობისამებრ ჩემისა გამომაცხადებელი, უმდაბლესად ფითხოვ ზემოცხადქმნილთა ნიშნებთათვის შდ არღა უმეტეს დამაშვროთ და მოხლოთ უმაღლესი მისის იმპ. დიდებ. ბრძანება.

152. Д. XXIII. 29 Января 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе кн. Георгию Александровичу Баграциону.

ბრძანებითა მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, და უოველთა სამეფოსა შა მისსა

ქვეშემდგომთა მისთა თხოვითა, ვსთხოვ თქვენს ბრწეინვალებას, რომ განუხსლოთ მშობელსა ქვეყანასა თქვენსა წინაპართა თქვენთა სიყვარული და დასდგათ საუკუნოა ვაღი ვითარცა მეფისა, ესრეთვე მუნებურთა მცხოვრებთა და ეკკლესიათა, მუნით წარმოდებულის წმიდის ნინას ჟგარის მუნვე წარგზავნითა, რომელიცა გაქვსთ დღეს თქვენ, და რომლისცა ძალი აჩს შემძლებელ, კეთილ სასოებისამებრ თქვენისა, მუნითცა გფარვიდეს თქვენ და საყვარელთა სახელულებათა თქვენთა.

ხოლო მე კერძოთ ჩემით დიხსწმუნებულ გჭეოთ თქვენს ბრწეინვალებას, რომ აღადგენთ მათ შორის დიდსა თქვენდა მომართსა განდიდებასა და შეჭკრავთა სამმადლობელისა ნაცვლისა საყოფელად, რომელთაგანი ერთი მეცა ვებები დღემდე ცხოვრებისა ჩემისა.

ს. პეტერბურგით.

153. Д. XXIII. 15 Февраля 1799 г. Письмо кн. Чавчавадзе въ Ин. Коллегію.

მე, მიმღებელი ადრითვე მოლოდებულისა ჩემ მიერ სასიხარულოა ამის ნოტისა მათის იმჟ. დიდებ. მადლისა მინისტრისაგან და მცნობელი მის ძლით მადამოხარხულისა მოწყალებისა მისისა სამეფოსა ზედა მეფისა ჩემისა ხელმწიფისასა, მოვიღებ თქვენ მადლისა მინისტრისადმი ერთსულობითა მადლობასა კეთილმზრუნველობით მოპოვნებისათვის ჩვენდა უზენაესისა მის კეთილნებობისა, და ვითხოვცა კვლად უმდაბლესად განახლებასა მისსა თავსაცა ზედა ჩემსა, რათა მოხროთ ვითარცა მამამან შეიღესა და გამოითხოვოთ მათის იმჟ — ის დიდ. დიდის ხელმწიფისგან უმადლესი ნება წარვლინებისათვის ჩემისა ხელმწიფისადმი სათანადოა სახითა ჭამილითურთ ჩემით, ვითარცა მოწმად დასწრებისა მუნ მათდა ჩემისა, ვინააღგან დამეფივეს აქა რაოდენიმე ჟამი და მიმიღიესცა მცირედი ცნობა შესაბამად მიღებისათვის მის მოწყალებისა, რომელიცა შეუდგების უმაღლესითა მით მოხარხულოთა კეთილნებობითა, ესრეთვე ესე ვითართა განმაცხოვრებულთა მადლისა საფარველისა და სიუხვისა მიმღებლებთა ძეთათანა საქართველოა მათა დღესასწაულებად და პირისპირ მოხსენებად მეფისა, ხელმწიფისა ჩემისა, ზოგად მათისა ამის სასიხარულოა მოწყალებისა და თქვენისაგა ეკე ვითარისა მისდამი კეთილმადრკეილებსა, რომელი ვითარცა ვჭტონებ მე, დაუკარგავად დროა სა უმადლესითა ჟერჩინებითა თვისითა ცხადჭეოთ თქვენდაცა უზაკველსა მზგავსისა უმადლესისა მოწყალებისა ამის მადლობასა; ხოლო მე კერძოთ თვისით დამეფუნებთ მაჩადის მოვალედ განსადიდებულისა მის სახისა თქვენისა, რომლისადმიცა დღემდე უდრმესითა პატვისცემლობითა ვჭტებ.

154. Д. XXIII. 22 Марта 1799 г. Выдержки из письма царевича Давида Георгиевича, представленныя княземъ Г. Чавчавадзе въ Ин. Коллегію.

გადმოწერილი ჩვეუთ წელსა, თებერვლის გ რიცხუსა, მათის უკანათლებულეს სობის საქართველოს შემკვიდრის მეფის ძის დაფითის მოწერილის წერილით ბრძანებითა მშობლისა მისისა, მათისა უმაღლესობის მეფის გიორგისათა, სრულა შემძლებელ დესპანს თავადს ჭავჭავაძესთან.

ა. «რეი თქვენი წერილი მივიღეთ, რომელშია იწერებით, რომ უღ უმაწ წყალსა ხელმწიფემ გვიწყალობა ჯარი და ღინიასუდ დარჩომილი ანტილეკია. უწყით თქვენ არაკი ქართული: ჯერაჩს, რათა იყოს საქმე თვისსა დროსა შა ხმარებულ, ხოლო სხვას ჟამს არცადათუ მსახურებს უყრადმძებლობასა; და არცა მოუხდების სამეფოსა ჩვენსა საქმე უწყებულე ყოფნებით.

ბ. დღეს, გ რიცხვს ამ თვისსა, მოვიდა ერენიდან მოსაქმე ჩვენი ჯაღათა შვილი: ერენის ხანი გვეწერს წერილითა თვისითა, ვღ დღევანდელი სზარსეთის სარდალი ბახახან ითხრეს მისგან რცადაათი ათასს თუმანს და თორმეტს ჩინეა ბულთა სსხლათგან მსუგალოთ, — თვითცა ხსენებულე ბახახან ახლანდელს გაზაფხულსუდ განზრახვას მოსვლას გოგჩად წოდებულს ტბასუდ, რცა არის მდებარე ქართლისა და ერენის სამთლობელისა შორის.

გ. გარდა ამისა წერილებით გამოგზავნილი ელჩი მათს უმაღლეს—ბას მეფესთან მოვიდა სამეფოსა შა ჩვენსა, მაგრამ დღემდე არ უნახავს მეფე, რცა თვისცა არა ძალმიცნს თვითოეულად მოწერა თქვენდა ხსენებულთა წერილთა შა მშუკობილთა ძალთა.

დ. უარბადის იბრეიმ-ხანმან მისწერა ბახახანს სარდალს, ვღ «მეფე საქარს თველომას და სღ საქართველო ითხრეენ უმაღლესისა ყოფლისა რუსეთის ტახტი სარგან სათარველსა შენგან განსარჩინებულად თავისა და სამეფოსა თვისისა», რომლითაცა მისცა მიზეზი საქართველოს სუდა დაახლოვებისა დასამოწმებულად მისა; ჩვენცა, უმაღლესისა დიდისა ხელმწიფისა კეთილნებობისა მოლოდებისა შა მყოფნი, ვაკლდებით ყოველთა შესძლებულთა ღონეთა.

ე. აუცილებელი მოსვლა სზარსეთის ხანისა ამის საქართველოსა შა გვიანულეს ჩვენ ვითხროთ შენგან ვითარნივე ამას შა სსარტებლოი რჩევა, — ვითარ ჭკონებ შენ, რაი თანაგვარს ჩვენ ყოფად მიღებადმდე ჩვენგან მისივე ხვედრისა, ვითარნიცა მივიღენით ჩვენ დასხმისა ძლით აღამაჭმად ხანისა? მეწმუნე მე, უკეთუ ძალი შემძლებელი ყოფლისა რუსეთის მხედრობისა წინაბრძოლად განზრახვისა მისისა მსწრაფლსა დროსა არა განცხადების საქართველოსა შა, საუჭველია, რომ ჭაზრი მისი არა დაგვირგვინდეს მისგამო მოლოდებულთა წარმართებითა.

ვ. მათმა უმაღლესობამ მეფემ, მშობელმან ხელმწიფემან ჩემმან, მიბრძანა

მე გაუწეო შენ ამისთვის: რაიღა შეუდგეს ცხადსაყოფელს ამას— ისწავებო ყოა
ფლითა შემძლებელბითა მოხსენებად ჩვენდა თვინიერ ყოფლისა ბრკობობისა».

ხოლო მე (გ. ჭავჭავაძე), ყოფლად უმდაბლესი იგი, ვგადნიერობ მოკრთა
მეფასა წერილით გადმოწერილისა ამისსა, რომელმანტა აჩა ერთგვის მოყასხსენე
ყოფლისა რუსეთის უმაღლესს კარს შემოტანადქმნილთა გარემოებათათვის, და
ამისთვის გითხროვ დღეს ოდენ, რათა განუტკბელებულად დროჲსა დიხსმყოთ მე
გითარცა ამას ზედა, ესრეთვე თანასწორ ყოფლად ქვეშემგრდომებნივე მოკრთმეულთა
ჩემ მიერ სხვათაცა სასარგებლოთათვის ნებასა მადადმოხარსულისა დიდისა იმპერ
ატორისა კეთილნებობისსა— გითარცა ინებებთ.— რომლისა მიღებისა შემდგომ
მად უძლოთმეტა მიღება ზომათა დატვისათვის აჩა თუ ოდენ სამეფოისა წვეუ
ლისა, ან სხვათა მესობელთა ქვეშემგრდომთა ჩვენთა შეუტირველობისთვისცა.

სრულშემძლებელი დესპანი,
თავადი გარსეგან ჭავჭავაძე.

მარტის კბ დღეს, წელსა ჩვეთ.

**155. Д. XXIV. 26 Апрель 1799 г. Письмо царевича Да-
вида къ кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса.**

ამათმა სიმაღლემ მიბრძანა თქვენთან გამოცხადებად ყარსისა და ჩვენის სამ-
დურაფისა— მიხეცი და გითარება რომდესაც სტნა ოსმალთაგან სჩინიარნი:

თუმცადა თქვენ ეს საქმე განყოფითად იცით, რომ აღამამდხანს უწინაც ნი-
ადაგ [ათომანის] კარისა და [ახალციხის] თაშის შეუკითხავად აღიბეგ ჩვენს ელებს
გვიბიკრედა და მიჭყედა თავისთან, და იქილამ აჭურდებდა და ააგვანებდა, და უმეტეს
მასშინ დაამტკიცა, რომდესაც აღამამდხანისაგან ნახა ეს ქვეყანა დასუსტებული,
რომელმაც აჩა თუ მხოლოდ ჩვენნი ელნი გარდაგვიბიჩნა, შესაზნულთაცა არღარ
მისცა ნება წამოხლად თავის მშობელს ქვეყანაში და მუნით ათარქმებს და სამ-
დურაფს უბლებს ჩვენთ უმათ ჩვენში. ეს საქმე უსუფ თაშისაც მისწერა ამათმა სი-
მაღლემ, რომელიც ახლა ვეზირად წაიყვანეს აზრუმიდამ, მაგრამ არც იმის ბრძა-
ნება შეიწინარეს და არც ჩვენი უმა დაგვანებეს, და არც ავასაკობისაგან დასტბრენ.

ოდეს ჯაფარყულიხან თავის ძმას მოადგა ხოის, მასშინ ერევნის წახდენაცა
ხწადდა, და მამადხანს რადგან ჯარნი ეთხოვნა, და შესწევნელად ერევნისათვის და
დასარგველად სარდალი და მოურაფი ტიტომილი გიორგი რომ მისშველა ჯარით,
რომელსაც დრო ითხოვდა ამა პოლიტიკასა, ეს ჯარიც დასარგველად იმ ჯარისა
წაყვანა შორაგლისაგან ამათმა სიმაღლემ. თუმცადა სხე ესე აჭუნდა ამას აღი-
ბეგისად ელებისა თხოვნისა, მაგრამ აზრი შემოხსენებული იყო, მაგრამ ოსმალთ
თავის განუნახველობით ველარ გასინჯეს საქმე, მოვიდნენ და შემოგებნენ, და მას
შინ დამარცხება ჩვენის ჯარისა პოლიტიკისაგან უცხო იქმნებოდა, და თუ სამტკ-

რომ ამათის სიმაღლისაგან წარგზავნიდ ვეოფილ-ფიუფით, მაშინ ზიანი რამე ეტე-
მოდათ მათ, და აჩათუ მსოფლად ზიანი, ტიხეებიც აიღებოდა ბაშმოკაგლისა,
უზუნქილისისა და უიზილჩახახისისა, და უმეტეს მაშინ არ შეიძლება ამ-
ათის სიმაღლისაგან რამაღთ წყენა, როდესაც კოსტანტინეპოლეს უძლეველი მხე-
დრობა რუსეთის იმპერიისა მიმშველებლად არის, ვინადგან საქართველოც რუ-
სეთზედ არის მოკიდებული.

ამათმა სიმაღლემ მომცა მე ბრძანება, რომ გამოაცხადოთ თქვენცა შესა-
ბამისად აღიღოს დაუნაშავებლობაი ჩვენი და ესრეთ მარტლად აღმოაჩინოთ უბრა-
ლოებაი ჩვენი ამით.

დავითი.

ტფილისი. 1899 წ. აპრილის 26.

დღესაც ხვანთქკის ფარვანები შინ უწევიან, რომელიც ამ ახლას ხანში მო-
უფიდათ უარის ფაშას და ალიბეკს, მაგრამ ჩვენს ელებს კიდევ მაინც არ გვაძლე-
ვენ, და თუ კი მაგათთან რამაღნი შეკრიკებულნი არიან, ამას რატომ ასე შერკ-
ბიან? ხელმწიფემ ერთი აფიცარი გამოგზავნოს, რომ ჩვენი ელი მოგვცენ.

დავით.

**156. Д. XXIII. 12 Мая 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе
къ гр. Остерману.**

უგანასკნელს წამს ჩემს თქვენის ბრწყინვალეობის ნახვასთან მინდა მომესხე-
ნებინა თქვენთვის, მაგრამ მოუხსენებლობის მიზეზად დაგიწუება მექმნა: იქნება
ჯერ უმაღლესის კაჭიდამ ჩემი წამოსვლა მეფეს, ჩემს ხელმწიფეს, არ მოხსენე-
ბოდეს, და ამისათვის, თუ ჩემს სახელზედ ჰაკეთი მოვიდეს, ვითხოვ მათს მაღალ
მსვლელობას უფაღს ტანინი სოვეტნიკს სერგეი ჯაზარჩის ჯაშყაროვს უბრძანოთ
იმან გახსნას, და თუ საჭირო იყოს რამე, მაღალადიდებულს მინისტერის მოგახ-
სენოს, რომლისათვისცა მეც საკუთარის წერილით მითხოვნიან. სხვებზე ვსარკებ,
რომ თქვენი ბრწყინვალეობა თაფის კეთილმზრუნველობას მარადის გვიჩვენებს
ვითარცა მეფესა, ხელმწიფესა ჩემსა, ესრეთვე სამეფოსაცა მისსა.

მასის იბ, წელსა ჩვეთ. მოსკოვით.

**157. Д. XXIII. 12 Мая 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе
изъ Москвы къ С. Л. Лашнареву.**

ამ თვის ათს აქ მოსკოვს მოვიდა და ღვთის მოწყალებით ვსასოებ აქედამაც
მაღე წავიდე, მაგრამ ვითხოვ თქვენის მეტობობისაგან ჩემმაგოერი თანამდებობა

თქვენ აღსრულოთ, და თუ მათის უმაღლესობის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, პაკეთი, ჩემთან წარმოგზავნილი, მოვიდეს მანდ, თქვენ გახსნათ, და რაც საჭირო იყოს მაღალადიდებულს მინისტრების მთავრობით, რომელსაც მათის ბრწყინვალეობის ფიცრუკანტლუკისათვისაც წერილით გამოგიცხადებთ ესევე ჭაზრი.

მისის იბ, წელს ჩდუთ. მოსკოვით.

158. Д. XXIII. 11 Июня 1799 г. Письмо кн. Чавчавадзе изъ Моздока къ С. Л. Лашкареву.

ერთი წიგნი მოსკოვიდამ მოგართვი, რომელიც ადრითვე მოტეხთყოდათ, და გუშინ რომ ამ თვის ათი იყო აქ, მოზდოკს, ციხელ და ღვთის მოწყალეობით აქედამაც დაუგვიანებლად წავალ.

მე ხომ ჩემის სთანამდებობის საქმის სრულყოფას ვეცდები, მაგრამ რომელიც მაღალადიდებულის მინისტრებიდამ ნოტა მეტობა და ან სიტყვა მეტობა ჟაზრისა, და ადრითვე ბოძებულის არტილერიის ხელმეორეთ ბოძებისა და გაშვებისა, ჟერაც ამ ჟამამდინ მოქმედებაში არ შესულან: ჟარიც აქვე არის, რომელსაც აქედამ დაძვრისა და საქართველოსადმი გზისშედგომის ბრძანება არ ჭბოძებიათ, და ხსენებული არტილერიაც რუსეთის სხვას და სხვას პროვინციებში არის და თანტული და დარიტებული; და ეს ჟარიც რომ გადავიდეს, ამათ თავიანთ არტილერიას გარდა არა გადმოჭეუებათს სხვა არტილერია. მე ეს ჩემ თანამდებულ ფიცრადი, რომ გამოგიცხადე, და ახლა შენი ნება არის სთანადორს ადგილს გამოცხადებაც და გამოუცხადებლობაც.

იგნისის ია, წელს ჩდუთ. მოზდოკს.

159. Д. XXIII. 16 Июня 1799 г. Письмо кн. Г. Чавчавадзе изъ Тифлиса къ С. Л. Лашкареву.

იგლისის ა აქ თბილისის ქალაქს, მოგელ, მათის უმაღლესობის მეფის, ჩემის ხელმწიფის, ნახვას დირსუქმენ, რომელიც დიდის მოწყალეობით მიმიღო.

სხვა ამბავი ასე მოგხსენდეს: მე რომ უმაღლესის კარადამ გამოტანებული დრამოტა მქონდა ამის უმაღლესობის მეფის მისართმეველად, — დიდის მაღლობით მიიღო, და რომისაც პეტრე ივანინი გავალინსკი და სანჯარ ჟარი ჩვენს გრანდში შემოვიღენ, და იმათ იქ მოსულას გრანობთ, მაშინ ამათი უმაღლესობა მეფე, ხელმწიფე ჩემი, მიიღებს ხსენებულს დრამატას სთანადორს დღესასწაულებითა სხითა, ხალხ საქმენიცა ორისავე კერძოსადმი სსარკებლონი სრულ

იყოფიან, მოგვლენან რა ივინი აქა, და საქმით სრულსადა წერილსა მიიღებთ მაშინ. სხვებზე ვითხარე, თუ აქედამ ჩემთან მოწერილი წიგნები მიტედასთ რამე, ნახული ხომ გქნებათ, და მიხარეთ, თუ სახმარო იყოს.

ფელისის ივ, წელსა ჩვეთ. თბილისს.

160. Д. XXII. 14 Января 1800 г. Объявление отъ царя Георгія Русскому посланнику при Груз. дворѣ ст. сов. П. И. Коваленскому.

ესრეთ განეტყვიან: ამ ჟამად უმადლეს კარზედ უმდაბლესის მადლობის მოსახსენებლად ჩვენს ელჩებს რომ ვისტუმრებთ თქვენის მამაშვილობისაგან ამას მოგვლით: რომელიც ამით პატივი და ჩინი აქვსთ, ჩვენგან ბოძებული, თქვენც უმადლეს კარზედ ამ პატივით და ჩინით გამოაცხადეთ—სრულშემძლებელი დეკანოზი, დიდი პოსოლი, სპასპეტი, თავადი გარსჯიან შავჭავჭავაძე, საიდუმლოდთანამშრომელი გელაშვილი თავადი გიორგი ავალოვი, სამოქალაქო მხრეველი მდივანთაუხუცესი თავადი ელიასარ ფალავანდოვი.

მეორე წიგნიც ამასვედ მისწერეთ, რომ ჩვენმა ყმამ მოქალაქე თოვლინაშვილმა ჩვენის ყმის ბუთაღმანი საქონელი ინდოეთიდან გამოიტანა და აქ აღარ მოდის, და აღარც იმ ჩვენის ყმის ბუთაღმანი საქონელი მოაქვს; ამის წიგნი რომ მისწერეთ თავის შესაფერ აღატ—ის ამ ჩვენს ელჩებს გაატანეთ, რომელიც რიგი არის ამით ისე მოქმედონ იმ საქონლის საქმეზედ. ესეც მისწერეთ, რომ მოსადოგში კონსოლად სტეფანე აშუტროფი დაადგინონ, რომ ჩვენის ქვეყნიდან მისულის კაცის პაშხართი და მისგლამან გასწიკოგოს ყოველთვის.

წელს ჩუ, იანვრის იდ. თბილისს.

161. Д. XXVI. 27 Января 1800 г. Объявление отъ царя Георгія ст. сов. П. И. Коваленскому.

თქვენ რომ გვითხარეთ ჩვენის ელჩების მისატანელი არსა რა არის,—თუმცა ამას წინათ ჩვენ სიტყვითაც გამოგიცხადეთ, ახლა წერილითაც გწერთ, რომ ჩვენი სათხოვრებნი ეს არის:

- ა. სამიათასი კაცი აქ საუკუნოდ სამყოფელად.
- ბ. პაპასხანთან ჩვენისა და ადრიბეჟანის გრანიტის დადება.
- გ. ახალციხის ფაშისაგან ლეკის ჯარის მოუყვანლობა და წაუხდენლობა ჩვენის ქვეყნისა.
- დ. ღაღისტინის ბეგებისაგან ჩვენზედ დიდროფანის ჯარებით მტერობით ხელისალება.

ე. არტილერიის რეგიმენტის — იმ არტილერიის დანარჩენების ბოძება.

ვ. საზოგადოებაში — როგორც ჩვენს ქვეყანაში პური ფასობდეს, ისე (რუსეთის) იმათმა ჯარმა იუიდას.

მეშვიდეთ და შეწყვედ, — ეს ზეპირად დაჭბაკებით: მათს უწმიდესობას (ქათა-ლიკოზის), ჩვენს ძმას, და ჩვენს ძმას ფანტანტს, და ჩვენს შვილს იოანეს კავალერიის უთხარან.

ეს ზემოთქმული ექვსი ნოტები ჩვენს ელჩებს ინსტრუქციით მისცემიათ, რომ იმათ იარსონ თავიანთის კანონით.

ჩუ წელსა, იანვრის კვ.

162. Д. XXIV. 14 Марта 1800 г. Грамота царя Георгия арм. архієпископу Іосифу Мхаргдзели (Аргут.-Долгорукому)

ვ დ სამღვდელთების აჩხიპისკოპოზის
უფალს იოსებს.

ჩვენგან მარჯვენის მთხვევან და მრავალი მოკითხვა მოგხსენდესთ. მეჩუ ბო-
ლოს ჩვენი სიტყვა და მოწევა ეს არის, რომ ალარ დაიგვიანოთ და წამობანდეთ.
თქვენ რომ მოტეწათ, ჩვენ ის საქმე ადრევე გარბეუბული გვეტანდა, მანამდის
თქვენი წიგნი მოგვივიდოდა გარბეუბული იყო, და ალარ უნდა დაიგვიანოთ; ეს
არის რომ წამობანდეთ და ალარ შეიცადოთ, დაგვიანება უოგელს საქმეს მოშლის.
სწორე ეს არის, რომ ოცს აპრილამდის აქ უნდა მობანდეთ, ამ ვადას ალარ უნდა
გადატოლო და ამ ვადამდის მობანდეთ; თუ დაიგვიანეთ, დაგვიანება უოგელს საქ-
მეს მოშლის. ოცს აპრილამდის უნდა რომ აქ მობანდეთ, სწორე ეს არის, ტფი-
ლისის ქალაქში უნდა ბრძანდებოდეთ. წმინდა ლახარის აქა ბრძანდება, და მისმა
მადლობა და ძლიერება უოგელი სნეულება განაქარება და განსდევნა, და უნდოდეთ,
რომ წასვინებინათ, მაგრამ თქვენ მოტეწისთ, რომ თქვენ წასვინოთ და თქვენ
წაიღოთ, და ის ოცი ეპისკოპოზის რომ გეთხოვნათ, ისინი მანამდინ მანდ მოვი-
დოდენ დიდი ხანი გამოვიდოდა, ისინი ფოშტით ხომ ვერ იგლიდნენ და ნელა
უნდა ეგლოთ, და ამაში სავი თთვე (ან) ოთხი დაუგვიანდებოდეთ, და აბა როგორ იქმ-
ნებოდ? რომელიც მუჟალამა გეთხოვნა იქიდას, ის მუჟალამა გამოგეზავნეთ; ეპის-
კოპოზებისათვის, რომ მოგვეტანდა და იმათის ხელით გამოგეგეზავნა, სავი
და ოთხს თთვეს დაიგვიანებდა, ის მუჟალამაც მოტეწთმეფა და ალარ დაიგვიანოთ და
მობრძანდეთ.

მეფე უოგლისა საქართველოჲსა და სხვათა გ ი რ გ ი.

წელსა ჩუ, მარტის იდ. თბილისით.

163. Д. XXIV. 16 Июня 1800 г. Письмо царя Георгія къ ген. Кноррингу.

ამ თვის თ ბაბახანის გამოგზავნილი კაცი მოვიდა და ფარვანი მოეწერა; ჩვენ ამ კაცის მოსვლა და ფარვანის მოტანა მისს მალაღმობილებას სტატუსკი სოფეტნიკს, მათის იმპ. დიდებ. ხელმწიფის მინისტრს, ჰეტრ ივანიჩს კოვალენსკის გამოეცხადა; ჩვენ და მინისტრი ერთად შევიყარებით და ის ბაბახანიდამ მოსული კაცი ისე მოვაყვანინეთ, და ერთათ ვნახეთ, და რაც ფარვანში ეწერა, ის სიტყვა ჭქონდა დაბაკებული, და ან ჩვენგან რაც ეთხოვნა—შევიტყუებით. მასუკან ჩვენ და მათის იმპ. დიდებ. ხელმწიფის მინისტრი ერთათ შევიყარებით და რაც ჩვენს ქვეყანას უჭობს, და ან დაწყება გაეწყობა, ვაჩხივით, და იმას მასუკან ეს ჩვენი საყვარელი უფალი მინისტრი ჰეტრე ივანიჩი მოგეწერსთ; და რომელიც ბაბახანიდამ და მისის შეიღისა, და სარდლიდამ მოსული ფარვანები, და წიგნები იყო ისინიც მანდ მოგართვით, და რაც თხოვილი იყო იმათგან იმსაც ამისის მალაღმობილების უფლის მინისტრის მოწერილობით სცნობთ და იმ ფარვანებითაც მოგახსენებთ; ეს ფარვანები და ამბავი ტყუილი არ გეგონოსთ და ან საეჭოთ არა გქონდესთ, ეს მოწერილობა და ამბავი მართალი არის; ჩვენცა გვეყვს კაცნი გაგზავნილი ჟამუშათა, რომ იმათგანაც ვიცით და შევიტყუებით, რომ მართალი არის ეს ამბავი. ამას ვითხოვთ თქვენის მალაღმოსვლელობისაგან, რომ რომელიც თქვენს საბძანებელს ქვეშე მხედრობა იმყოფება რაერთიც შეიძლოთ სწრაფად შემწყობა გვიბოძოთ, რომ ეს ქვეყანა მეორედ არ წახდეს. ვითხოვთ და ვევედრებით თქვენს მალაღმოსვლეობას, რომ არ დაგვიანოთ ჩვენი შემწყვნი მხედრობანი, რომ ჩვენზედ მომსვლელები მტერნი მრავლობით არიან, დაუგვიანებლად მოგვას შეელოთ.

ჩუ წელსა, ივნისის იზ. თფილისს.

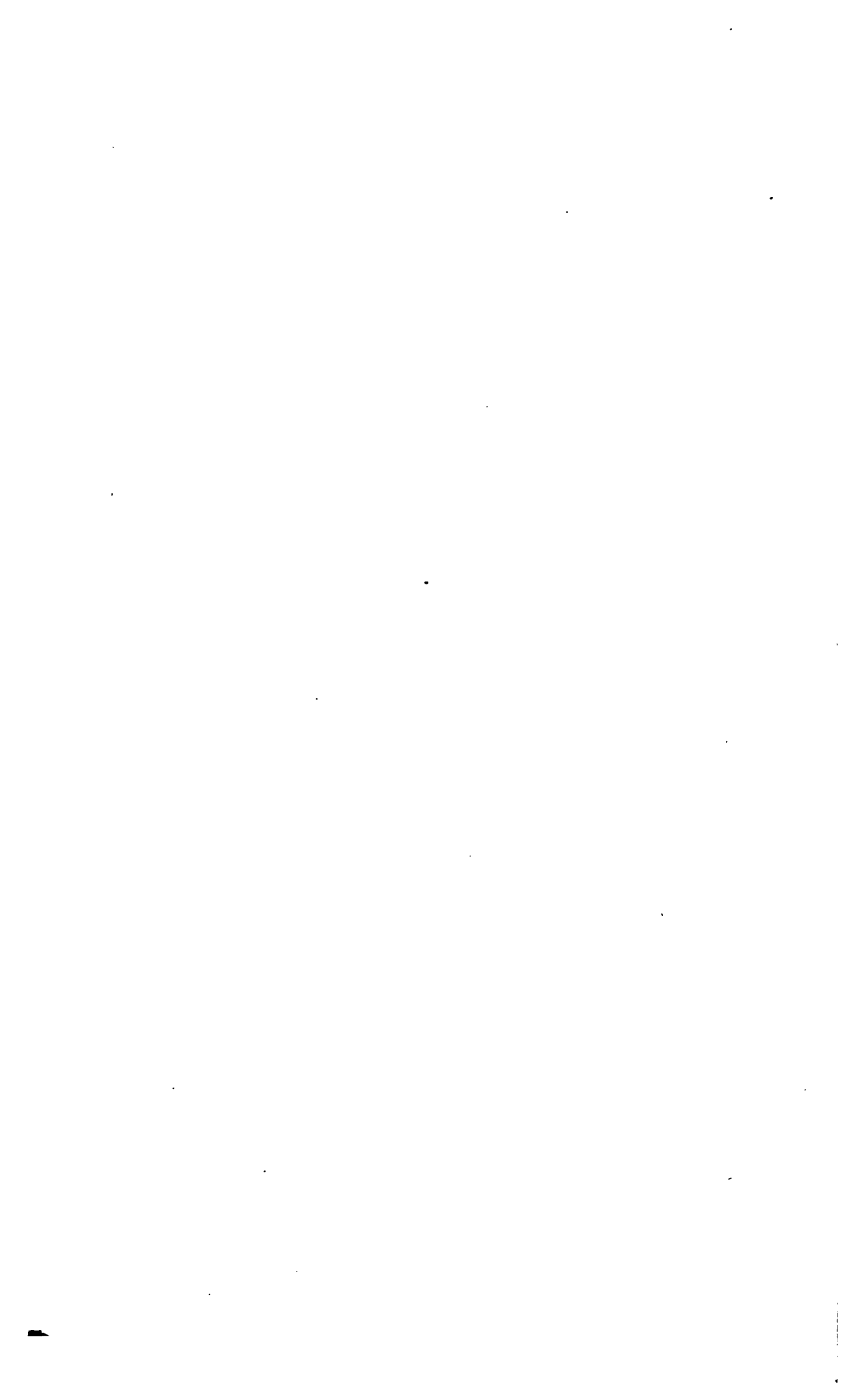
164. Д. XXIV. 1800 г. Письмо царя Георгія къ кн. Г. Чавчавадзе

თქვენის კავკასიის ღინიიდან წასვლის შდ არც წერილი მიმიღია თქვენი და არცაა ამბავი მსმენია, რომლისათვისაცა ახლა დრო არის, რომ მწერდე. თუმცა აჭაურის გაკომოების უწინარეს ამისა კიდევ მოგწერე შენ, გარნა ჟერაჩს გამცნობდ და სასარგებლონი იგი ჩვენნი, რ ღითათვისსა ადრითვე გთქმია, რომ მეზობელები ჩვენნი ჭარებელი გვაწყობებენ ჩვენ მარადის, და მეორედ, ადრბეყანელთ, ხოის პროვინციაში მცხოვრებელთ, ურუმელთაგან მოვიდა ჩვენთან კაცი ასოლების წერილით, რ ღინიცა ერთხმობით ითხოვენ მოყვანას თვისსა საქართველოს სამეფოსა შა; ყოველნი იგი არიან ჯგ [15 ათასი] გვარი. ერი ესე დროსა სანატრელად

სახსოვნელის ჩემის მშობელის მეუბნისას სთხოვდნენ მიღებას თვისსა, მაგრამ არა გვეჭონდა დრო აღსასრულებელად სურვილისათვის მათისა; ამისათვის თანაგაცნენ შენ მოახსენებ უმაღლესს კარსა, და როგორც შეკედლეს ეტადო, ამაღ უფრო, რომ აწინდელი გარემოება მწე გვეყოფიან ჩვენ კეთილისა ამისა სჯიმისა, უგანსცდულოდ და მეზობელთ უწეინრად, აღმასრულებელად, და მათგან გამოგზავნილი კაცი დღემდე აქ ჩემთან მეოფობს, მომლოდნელი ამისთვის უმაღლესისა ნებობისა.

და შედ აქ მეოფი რუსეთის იმპერატორის მხედრობა, უკეთუ იქმნების ნება, რათამცა უღნი გამოგვეყენნ ჩვენ, და უკეთუ არა შეიძლებოდეს ყოფლისა, მაშინ ნახევარს რიცხვს ქვეითისას უდ უმოწყალებით ებძანოს ჩვენთან გამოყოფა ზემომოხსენებულთ გვართ მისაღებულად. გვასრებთ ღთისაგან, რომ აწინდელის მუნებურის მდგომარეობის მიზეზის ძლით მოყვანა მათი იქმნების რიგინად და სარგადოს სასარგებლოდ,—ერწი ესე არიან ბეჭდენნი, ასრარნი და სომეხნი. მოახსენე ჩემს უდ მოწყალებს ხელმწიფესა და მფარველსა, რომ ესე ვითარის სჯიმე ჩემს მტირეს სამეფოს მოსტემს რადენსამე სარგებელს. თანაგაცნენ შენ მაკადის გარჯა სსენებულისა ჟარისათვის, რომ მოეტეს მას ბძანება, რათა გამოგვეყენ ჩვენ მუნით, სადითმცა ითხოვს დამჭირებობა. მრავალჯის მოგწერე მე, რომ მათის დიდებულების უმაღლესის კარის ხაზინიდამ ვალის სახედ ითხოვო რცი ათასი თუმანი, რადენისაც დროს განწესებას ინებებენ, რომლის ჟამისასაც აღვსთქვავ დადებულს დროზედ მოტანა აღვასრულო. უკეთუ მდაბალსა სასარგებლოსა ამას ჩვენსა—გა გამოყოფასა ჟარისასა, ესრეთვე უდ უმოწყალებით ვალის სახედ ჩვენთვის თეთრის ბოძებას არა შეუდგების მოწყალებითი კეთილნებობა და უმადლესი მოხედვა, მაშინ ჩვენ დაგშებით შემჭიდრობულსა და შესაბარლებულს მდგომარეობასა შა, გა მოუხედველნი.

(ხელმოწერელია, უბეჭდო და ურიცხვო).

ДОПОЛНЕНІЯ.

165. Д. XXV. 10 Ноября 1774 г. Представление отъ царя Соломона имп. Екатеринѣ II.

უსაზოგადოესო დედაო ყოფელთა მართლმადისაწეთა აღმოსავლეთისა ძუთაო! ღმერთმან მამან, მრჩობლ-მარჯვენემან ცით მოგცა უწიაღკერძო ძალი, ვა დიდსა კოსტანტინეს, ავთესლთა მამამადიანთა დამამხობელად და მკვიდროანსა ზედა უხგება, და ძლევაშემოსილთა ლაშკართა სიმრავლე, ხოლო შენმან დედო ბრიგმან და ღმერთებრიგმან მოწყალებამან ზღვა და კმელი სწორებით აღავსო, და კრი ქრისტეს მოსახელეთა ქრისტიანეთა, მრავალს ქვეყანასა და ქალაქსოფელთა შინა უცხოეთსლთაგან დაჩაგრულნი და დამონებულნი, ტყვეობისაგან განთავისო სუფულდენ და შეგინებულთა მამამადიანთა ხელისაგან გამოიკისენ.

აჲ მცხა, კინი მონა შენი, მეფე სოლომონ კჲდ და კჲდ მუხლდადგმით და ცრემლით გვედრები—ნუ დაგვივიწყებ, ნუ დაგვაგდებ, უდ უუმპერობელესო აღურტესო: თათაროქმანთა მონებაში ტყვენი ვიყვენით, ამ ქვეყნის ეკკლესიანი იმათგან იყო შეგინებული და დაკლგული, ხოლო რადეს სახიერებით ინებე და თქვენი უძლეველი ხელი დასდევ ჩვენ ზედა, თქვენმან ღმერთებრიგმან მოწყალებამან და ძლევაშემოსილმან ჯარმან გამოგვიხსნა, დაკლგულნი ეკკლესიანი ისევ აღეშენენ და ქრისტიანობა, შენის შეწყებითა და წყალობითა, კეთილმსახურებაზე წაკრძალთა. კჲდ მცირე მონა შენი მეფე სოლომონ და ამა ქვეყანისა ქრისტიანეთა კრნი, დიდნი და მცირენი, სამღვდელთათა თანა და მდაბიურთა ყოფელნივე ერთსიმობით მუხლმოდრეკით და ცრემლით ვვედრებით თქვენს მადალს და უდ უდიდებულესს იმპერატორობის ტახტსა, რომელიც რომ შიჩველ ინებე და აღგვითაქვი—ის წყალობა და აღთქმა აღგვირსულე და საუკუნოდ მონებად და მსახურებად შენთა მკვიდრთა მონათა თანა აღგვრაცხე და დაგვაწესე. ყოფლად უძლეველო გელა მწიფეო, თუმცა ჩვენის უბედურობითა და უმეტრებითა, უფროსდა უსწავლელობითა, თქვენს ძლევაშემოსილს ჯარსა მართებულად ვერ განუსვენეთ, ანუ მონებრივ მსახურება და მოკრძილება რომელიმე ჩვენის უცოდინრობით დაგაკელით, შენის დედობრივის სახიერებითა და მოწყალებითა ნუ მოიხსენებ, ამდენს ეკლეუსიებსა და ქრისტიანობას ამატივე და მოგვიტყვენ, ჩვენი სურვილი და წყურვილი აღავსე, რომ ყოფელთავე ერთობით თქვენი მსახურება და მონება გვსურის, და მზა ვართ სახელისა შენისათვის დათხევად სისხლისა, სადაც ინებოს სიწმიდისა ცამან და მოწყალებისა სამეარომან განებამან შენმან—იქმენს, მტრებს შეგვახოცე ვისმე, და ჩვენზე ხელს ნუოდეს აიდებ; შენი რობლნი ვართ, შენგან გამოხსნილნი ვართ, შენი მდაბლნი კრნი ვართ, ნუ მოგვიძულებ, უდ მოწყალე გელმწიფეო, და ნუ მისცემ შენგან მოგებულსა და გამოხსნილსა ქრისტიანეთა ერსა უცხოეთსლთა მამამადიანთა; ყოფელთვის ბრძოლა აქვსო ჩვენ ზედა, და შენის სახელითა და დოვლათითა ისინი იძლევიან და შეიმუსვრიან. უძლიერესო გელმწიფეო, ჩვენი და თათრების მიკარება და შეკრიება აროდეს არ იქნება, შუაში დიდი სისხლები

არის დათხუელი. ვითარ ნებებ და სადაცა ნებებ—შენი მონა ვარ, და სინამ ცოცხალ ვარ—შენ უნდა ჰური მაჯამო და შენს მტერს შევაკვდე.

თვესა ნაემბერსა ი, წელსა ხლოდ.

166. Д. XXV. 10 Ноября 1774 г. Письмо царя Соломона къ гр. Н. И. Панину.

ამას გვედრები და განუცხადებ შენს ჩემდამოს მოწყალეს მეტობობას, რომ არ დაგვაგდო, ჩვენის უმსახურობისათვის არ უგულებელს გვეო, ეს ჩვენი ძლით ვედრება ისმინო და შემწე გვექმნა. ამას ფითხოვ და გვედრები: თუმცა ეს მანზე ბრძოლა დასტყეს და გარკება მოხდეს, რომელიც მათის იმპ - ის დიდ - ს მოწყალეებით უქაზით გვებრძანა—ჩვენც სრულიადი მოწყალეებით ნათელი მოგვეფინოს და მათის ხელიდგან თავისუფალ ვიქმნეთ, მათის იმპ—ს დიდ—ს მარჯვენა გვეტყვიდეს, და მათს განძლიერებულს სიმბერეოში შეერთებულ და აღრცხილ ვიქმნეთ; ჩვენი თავი და ჩვენი ქვეყანა საუკუნოდ ვადნათ მოგატოვით. მოგახსენებთ, რომ ჩვენ და ესმანთ შუა დიად დიდი ხანია ბძოლა იყო და მრავალი სისხლი დაიქტა, არას გზით ჩვენგან იმათი გარკება და შეტება არ იქნება. ჩვენ ჩვენის ედ მოწყალის კელმწიფის გარდა სხვა გზა არა გვაქვს.

მეორესა ამას გვედრები: დიდად გესურის და გვწუხურის მათის დიდ—ის ხილვის დირსება, თუმცა წინაღმდეგი არ იყოს; დემეტს დიად დიდი ხანია ვითხოვთ ჩვენის მადლის ედ მოწყალის კელმწიფის თავყანისცემა გვედირსოს. ვითხოვთ თქვენის მოწყალისაგან ამ საქმის აღსრულებას.

მესამეს ამას ვვედრებით თქვენს მადლს ღრთობის მსგულლობას: ამ მათს დათარულს ქვეყანაში ერთი კელმწიფის კაცი იმყოფოს ჩვენთან, აქაურს ამბავს სწორებით მოახსენებდეს მათს დიდ—ს.

მრავალი თავი გაწინე, მაგრამ მწყალბელი ბძანდები, და ამისთვის ვბედავ: არ იშოვება ჩვენს ქვეყანაში, ერთი აქიმი—გვიბოძოთ, იმყოფებოდეს.

სხვას ჩვენს მოსახსენებელს სიტყვებს ჩვენი კნიაზი დავით იაკობევიჩი [კვინიხიძე] მოგახსენებს.

ნაემბრის ი, ქგს უმბ.

167. Д. XXV. 30 Марта 1775 г. Письмо имеретинскаго посланника князя Давида Квинихидзе къ гр. Н. И. Панину.

მის მადლალღრთობის ბრწინვალბას ამას მოგახსენებ: ედ უმადლესის ედ მოწყალის კელმწიფის კარზე რომ ჩვენმა მეფემ სოლომონ გამოგვგზავნა—სუთი თავადისა და აზნაურის შვილები თანგამომატანა, და მიბძანა, რომ უმდაბლესად

მივართვას: მის იმპ. დიდ-ბას იმერეთის თავადის იაშვილის შვილები—ერთი ვაჟი, თორმეტის წლისა, და ერთი ქალი, თერთმეტის წლისა, ორნივე მოუნათლავნი, დაძმანი არიან; მის იმპ.—ს სიმამლეს [ზავლეს] კნიაზ ლელაბეკიძის შვილი—ერთი ვაჟი, თორმეტის წლისა, და ერთი ქალი ბაქრაძის, აზნაურშვილის შვილი, ათის წლისა, ორნივე მონათლულნი არიან; და თქვენს მალაღრმათ-ს ბრწყ—ს ერთი ვაჟი აზნაურის შვილი, შვიდის წლისა, მოუნათლავი. ახლა თქვენს ღრმათ-ს ბრწყ—ს მდაბლად ვევედრები, რომ ჩემგან ზემოხსენებულნი თავადისა და აზნაურშვილების ვაჟნი და ქალები მიიღოთ.

მარტის კი, ქვს ჩღაიე წელსა. კნიაზ დავით კვინისიქე.

168. Д. VIII. 6 Мая 1875 г. Письмо царя Ираклія къ генераль-поручику П. С. Потемкину.

მართლისა და ჭეშმარიტის მოხსენებით იუწყე ჩემგან: ქრისტიანობის ერთგულობისგან ჩემს გონებას უმეტესი სურვილი ძალს აძლევს და მე ის მალაპარაკებს, და კიდევ სხვანი მრავალნი მიზეუბები მაქუნდა და, თუ თქვენთვისაც არ შემეტეობინებინა, არ იქნებოდა, და ამისთვის განგეცხადებთ ჩვენგან ეს, რომ შელიც ქვემოთ ზუნკტებში გამოჩნდებინა:

რადგანაც თქვენი მალაღმსუღელობა ასე ახლო მობძანდა ჯარით ამ ქვეყნებზე, რაც აქეთი ქრისტიანები არიან გონების თვალთ თქვენი მსურებელნი იმყოფებიან, სტამბოლს აქეთი ქრისტიანენი ვინც იმყოფებიან ყოველს ჩემთან პირობა აქვსთ და ეს ექვსი წელიწადია სულ მესხეწებიან, და დიად მრავალნი და უმრავლესნიც არიან, და კარგი ვაჟკაცნიც არიან, და რომელიც ამათი სავადრებელი არის—ეს იყო და ახლაც ეს არის: როდესაც რუსეთის ჯარი აქ იყო, სრულის გონებით შემოკრება უნდოდათ, მაგრამ ამათ უბედურობით იყო, თუ ჩემის უბედურობით—რამდენიც მოვინდომე—არ იქნა, და ჩემი თქმა და სიტყვა, რომელნიც ჯარის უფროსნი იყვნენ, ახარად მიიღეს.

მაგრამ ჩემს თანამდებობად ვიცი, რომ ქრისტიანეთისთვის უნდა გავისარჯო, და უფრო კიდევ ამისთვის გამოვიცხადე, რომ თქვენს მალაღმსუღელობას აქაური საქმენი სრულებით შეტეობილი ჰქონდესთ, და შეტეობის შემდგომად დაჯერებით ვიცი: როდესაც ამჟობინებთ, და ან მათის იმპერატორობის დიდებულების ბძანება იქნება—თქვენც იმას იმოქმედებთ.

მე ამას ცუდის კანდიერებით არ მოგახსენებ, —ისე რჩევით მომიწერია თქვენთვის მე ესე. თუ უმადლესის კარის მოხსენებით და ბძანებით იქნებოდეს, და ან ეტების ჩემის ყოვლადმოწყალისა დიდისა მონარხისგან ასეთი ნება გქონდესთ ბოძებულად, რომ თქვენ შემძლებელი ბძანდებოდეთ და გაისარჯნეთ ჯარით, და ახალს

შამახის მობძანდე, მე ვგონებ, რომ სრული დაღისტანი დაგემორჩილებათ და ჩვენ ყოველნი აქეთ მყოფნი ქრისტიანნი მზას ვიქნებით, როგორც თქვენი ნება იქნება, ამ საქმით.

და სალიანიდამ ნაგები მტკვარში შემოვლენ, და კახეთში სამძღვრის აღსაკუთრედ ას ვერსუდ სიხლოვეს შემოვლენ, და იქიდანაც იქნება მცირეს გარჯით უფრო მასლობელად მოვიდნენ. კიდევ ეს მოგხსენდესთ: როგორც თქვენი ნება იქნება იმ დროს—იმ მოქმედებაში შევალთ ჩვენის შეძლებით; და სალიანიდამ მშალსუდ მტკვრის ორისაგ ნაზიკებიდამ სულ ვაკე აქვს ტფილისმდინ და კახეთამდინ,—ყოველისფრით მეგზაური სულ ვაკეზედ შეუწუხებულად ივლის.

და კიდევ ამას გარდა, რომელიც გილანს სპარსნი მოჭმადიანნი იმყოფებიან და ერთი მეორისაგან შეწუხებულნი არიან—უმარჯულსნი სულ სიხარულით მოკენდობიან, და რასაც უბძანებ ყოველის მორჩილებით მიიღებენ, და ქრისტიანთ რაღა თქმა უნდა—ყოველნი ღვთის მადლობით, როგორც უბძანებ, ისე გაიხლოებიან. თუ თქვენგანაც ისინი რომელითავე სახითა მიიღებინ, სრულის ერთგულებით დაადგრებიან ყოველად მოწუხალის ხელმწიფის სამსახურს.

მე ხვანთქრის ყმებზე არ მითქომს ესე, და ამ შერიგებაში არც ამ კადნიერებას მივიღებ, რომ ხონთქრის აშლა ვაჩნო და ან იმისი ყმების დაჭერა, თუმცა იმათაც დიდი სურვილი აქვსთ რუსეთისაგან თავიანთი დაპყრობისა, მაგრამ როდესაც ღვთისა და კელმწიფის ნება იყოს, იმ დროისთვის იყოს დატლებული ის საქმი; და მე რჩევა თქვენს მადამსვლელობას მოხსენებით რომ გამოუტყნადე, რომ რა მელსაც ქვეყანას პატრონი აღარ ჰყავსთ და კიდევ იხვეწებიან, იმათზე ვაჩნო რა მელიც ზემოთ დაიწერა, და ამ საქმეებზედ თქვენგან გამოგზანილს ეფრემს თქვენს მადამსვლელობასთან სიტყვა დაგზარე, და მათის იმპერატორობის დიდებულების არსაც და პირველის მოქმედის პანინის წიგნიც, და ეგრეთვე მეორე წიგნი მოკარტვით, და ესე ყოველივე ამისგან მოგერთმევათ.

თქვენის მადამსვლელობისაგან ვითხოვ, რომ თქვენის წიგნით დაუბდე ბელ ვიფნეთ.

მაისის 6, წელს 1775.

169. Д. VII. 29 Мая 1775 г. Письмо царя Иранлія къ гр. Н. И. Панину.

ვ დ მადლის მათის იმპ—ბის ნებითა ოსმალთ შერიგებაში რომ ჩვენ და ჩვენს საქართველოში მყოფნი ერნი დიდის რუსეთის იმპერატორთან საერთოთ გახუწესებივართ და საბოლოოთ თურქთაგან ჩვენის ქვეყნისათვის ყოველითურთ უფიქრელობა უზრუნველია—ამისთვის ვ დ მოწუხალისა დიდისა კელმწიფისა, ვითაც ჩემს ერთგულებას შევინს, ესეთისა უმეტესისა მადლობისა მომკსენებელი ვარ:

ჟღ ძლიერმან ღთნ ღღეთა სიგრძითა ადიდოს მაგათის იმზ—ბის სასელი! ვართ მარადის მაგათის იმზ—ბის დიდ—ბის საფარველსა იმედსა ქვეშე მყოფნი, და, რადგანაც თქვენი მადლის ღრძობის ბრწ—ბაც ამ საქმეზედ გარჯილა,—უოფლითურთ მმადლობელნი ვართ. ღთნ ჟღ მოწყალის მადლის კელმწიფის წყალობა ნუ მოგაკლას!

თქვენის მადლის გასინჯულობით ეს მოწყალეობით გასინჯე: რადგანაც მათის იმზ—ს დიდ—ბის ნებით და თქვენის მოწყობილი წიგნებით თურქთ ავეშაღენით, რომლისაც თვით თავით ჩვენით შემძლებელნი არ ვიყავით და არც ისინი გვაძლევდნენ აშლის მიზეზსა, მაგრამ რადგან ჩვენ ავეშაღენით და საფიქრებლად გავიხადეთ ჩვენი საქმე, და ახლა შერიგებაში რუსეთის საკელმწიფოში სკრთოთ დაფარულვართ, — ამისთვის უმეტესის მადლობის მომკსენებელი ვიმყოფებით. მოკსენება თქვენს მადლს ღრძობ. ბრწე—ს, რომ ნიადაც ჩვენის ჟღ მოწყალის რუსეთის დიდის მონარხის და დიდის რუსეთის იმპერიის სრულის ერთგულობის მქონებელი ვყოფილვართ და ვართ, ამისგანა ჩემის უერთგულების გონებისაგან მართალი რომ მოგხსენდესთ, კადნიერება ნუ გეგონებათ, რომ ჩვეულება არის ერთგულის გულისაგან მართლის თქმა, ჭეშმარიტებით განცხადება. თქვენმა მადლმა გონებამ მოიგონოს: ამ რამდენსამე წელიწადში როგორათაც მათის მადლის კელმწ—ბის ნება იყო, და თქვენგან მოწყობით გამოგვეცხადა და გვებრძანა თურქთ აშლა, და ჩვენ თუ რომლის უმეტესის სურვილით მივიღეთ და სიკვდილამდინ მე და უოფლმა ჩემის ქვეყნის კაცმა თავი დავდევით, და ეგრეთვე დახარჯვითაც უოფლითურთ დაუზოგავთ დავხარჯვით. ამაგ ხარჯის რაერთობაც უმადლესს კარს ჭეშმარიტის გამოცხადებით მოვანსენეთ და ვერ მივიღეთ მაგიერი პასუხი. წარსულს წელიწადებში ჩემი ძმა კათალიკოსი და ძე ჩემი ლეონ, რომელს ნიც ფიდის წიგნით წარმოგვსახენ მათის იმზ—ბის დიდ—ბის წინაშე და უოფლითურთ ჩემი თავი და ჩემი ქვეყანა მათის ჟღ მადლის კელმწიფობის ნებასა ზედან დაკამტაცე, რომლისაც ამ ზემოთ აღწერილს საქმეებზე თვით თქვენივე მოწყობილი წიგნები შემოწმების, და ამ ჩემის სასურველის საქმეებისა გარეგან დავრჩი და არცაა ამ საქმეებისა ვითარების მცირედისაც რისმე შემტურობელ ვიქმენ.

მრავალჯერ მოვანსენე თქვენის მადლის ღრძობ—ბის ბრწ—ბას აქეთის მხრის ქრისტიანეთათვის—რას წადიერებით იუვენ მრავლის ათასის ჯარით ჩვენთან შემოაერთებისათვის რომელსაც რუსეთის გარბუსი ამ ქვეყანაში იყო, თუ როგორ დიდის ვადრებით იხვეწებოდნენ, რომ დღესაც აქავ არიან იმაგ წადილით; ანობოდნენ კიდევ უმადლეს კარს წამოსვლას, მაგრამ რადგანაც შერიგება შეიტვეს, ამისთვის ვლარ გაბედეს. ამისთანა საქმეებით ესენიც და ამ მხარეს მყოფნი ქრისტიანენიც უმეტესს იმედის გარდაწვევტაში ჩადვიდნენ. ახლა დარბანდისაკენ რამდენიმე ათასის რუსეთის ჯარის გამოსვლა რომ მოგვესმა და მათის იმზ—ს დიდ—ბის ბედნიერობით ლეკებიც მრავალი დახტვილა იმათგან, და რამდენიმე ლეკის სოფლებიც წაუხდენიათ, რაც ან ლეკები არიან და ან აქეთის მხრის კაცნი მატმადინნი—

ასეთი შეშინებულნი არიან, რომ რაც ახლა დარბანდის მხარეს რუსეთის ჯარი იმყოფება—იმათი არათუ შებმა შეიძლოს ვინმე, არამედ სარწმუნოთ იცოდეთ, რომ რაც დარბანდსა და ჩვენ შუა ქრისტიანენი არიან, თუ მატყმადანნი—ყველანი მათის იმპ—ს დიდ—ბის სრულის მორჩილების მქონებულნი შეიქნებიან. თუ ის ჯარი საბოლოოთ იმ მხარეს დგომას გააკეთებს, ამ მხარეს ქრისტიანეთათვის დიდი ნუგეშინისცემა იქნების, და უოფლითურთ ძალსა და სიმტკიცესა მიიღებენ; და თუ ის რუსეთის ჯარი ან წინ არ წამოდგება, და ან იქ დგომას არ გააკეთებს,—ამ მხრის ქრისტიანეთათვის დიდი სამწუხარი და საფიქრებელი შეიქნება. — მე ეს თქვენ ღრატ—ს ბრწ—ბას ამბათ მოგახსენე.

შემდგომად ამისა შემოგვედრებ თავსა ჩემსა და ქვეყანასა ჩემსა, რომ თქვენის მადლის ღრატ—ს ბრწ—საგან დაუგდებელი ვიყოთ და განსოფდეთ, და რომელიც უემოთ ჩვენი აზრები და ნუჟდა დაგვეწეროს— იმისი მაგიერის სიტუფისა და საქმისა მიმღებელ გვამოფოთ.

დაიწერა ქალაქსა ტფილისს. მაისის 29 დღესა, წელსა 1775.

170. Д. XXV. Май, 1784 г. Представленіе отъ имеретинскаго царя Давида имп. Екатеринѣ II.

სულისა ტრფიალებითა ძლით, უსაცუროდ სსსკებისა დამდებელი უდ უმდაბლესითა კრძალულებითა გამოუთქმელისა ტანტისა წინაშე თავფანისცემასა განვატხადებ, და უდ უმოწყალესისა იმპერატორობისა ქვეშე ფერკთა შევრდომით, ჩვენისაცა აღმართებისა და აღდგინებისა უმკურფალესსა ვედრებსა განვიკენ.

უდ უდიდებულესო კელმწიფეგ, მონარხობითისა შეწყალებისა ჩვენისა და მეორედ აღმართებისა, გამოხსნისა რა ნუგეშინისცემის დრონი და ჟამნი არიან, და ვინაიდგან თქვენის მოწყალეობით გამოხსნილი არის ეს ქვეყნები, და ჩვენ უსაჟულოთა მათ ოსმანთანაგან მრავალი ხანი არის, რომ განფთავისუფლებულ ვართ და ვესაფთ დიდებულსა კელმწიფობასა თქვენსა, და ვადიდებთ, აურაცხელსა მოწყალეობასა თქვენსა. აწ უმეტესად საზრუნავი არის იმერეთის შეწყალება, როდესაცა თქვენი ერთგული მონა და კურთხეული მეფე ჩვენი სოლომონ უწყალემან სიკვადილისა მახვილმან მიწასა შინა დაამკვიდრა, და ამისნი მსმენელნი, უდ ბოროტნი მტერნი ჩვენნი, ოსმალნი გარემოს ქვეყნებისა ჩვენისა საზღვრებთა ზედა დადგენ და მარადდღე წარტუფენისა და აზრების მუქარას გვეწკენ, და ფრადის ღაშქრებით ჩვენსედ მახლობელ არიან, ვითარცა თვით მათგან მოწყრილის წიგნებით და ბეჭდებით, და თვით ზვანტქრის გამოგზავნილის ფარვანით განეტხადება უდ დიდებულსა კელმწიფეობასა თქვენსა. ჩვენ თუნდა მის ვართ ქრისტიანობისათვის სისხლთა ჩვენთა დათხევად, და ჩვენის შეძლებისაებრ თავსა ჩვენსა აღარ მიჭვსცემთ მონად და არცადა ჩვენგან მათი უმობა იქნება, და დიერამან ნუ ჰქოს, მაგ-

რამ უმეტესის ჯარებით და შეძლებით მოვიდნენ, და მასობულ აჩინ ჩვენზედ, ესრეთ, რომელ ყოველ ჟამ ომისა და შებმის თეიქრით მზა ვართ სისხლთა დათხუვად და არღარა დამოკრძილებად სატყვინოსა უფლებისა მათისა. ამისთვის სწრაფის მტყაყრობით გვიასლებია დიდი უფალი და მწყემსთ-მთავარი ჩვენი, ამისი უწმინდესობა კათოლიკოსი ყოფლისა საიმერეთოჲს და აფხაზეთისა მატქსიმიე, და ამასთანა ჩვენი ქვეყნის უნიკატესი საკდალი და სახლთუხუცესი, და სიძე ჩემი კნიაზი წერეთელი ზუკაბ, და ამასთანა მდივანბეგი ჩვენი კნიაზი დავით, რომელნიცა ერთობით თანაკანზრხვითა ჩვენითა, დიდთა და მცირეთა, ერთბამად აღვარჩიეთ, და დაგვიწმუნებია ყოველი სათხოველი ვედრება ჩვენი, და ესენი განაცხადებენ თითოეულად საზრუნველსა ჩვენსა, მოხსენებითა უგანათლეუბუღესისა დიდისა ფელდმარშალისა და უწარჩინებულესისა დიდისა თავადის გრიგორი აღუქსანდროვიჩისათა, ხალა სქესით ვიდრემე პატემკინისათა, რომლისა მამართ კურთხეულსა ძმასა ჩემსა, მეფესა სოლომონს, ბრძანებული იმედი ჭქონდა თქვენი უმოწყ—ის კელმწ—ისა მიერ.

აჲ ჩვენცა თქვანდის ვედრებით ვთხოვთ მსგე მოწყალებას, რათა კელთა ქვეშე მატისთა დარული ვიქმნეთ და ყოველი საქმე ჩვენი მატის უგანათლებ—ბს მოხსენებულადეს, და კეთილად განაგებდეს ყოველსა ქვეყანისა ჩვენიისა საჭიროსა საქმესა, რომლისა მიმართ ყოფლის ჩემის მიხედობით მეცა ესრეთ იმედუელ ვარ, და მოკრძილებითა ყოფლისაგე შეძლებისა ჩემისაგებ, და აწცა ჩემმიერი საწადელი სავედრებელი საქმეები მატის უგან—სა მიერ უნაკლულად განაცხადდეს, და საერათოდ დამტკიცებული კელითწერილი ბეჭდებისა სიმტკიცითა და აღთქმითა მოკრთმევა ღვთის-მოყვანებასა თქვენსა.

დავით.

171. Д. XXV. 15 Сентября 1784 г. Представление от императорского царя Давида, духовенства и вельмож имп. Екаторинѣ II.

ურიცხვთა ბრალთა და ცოდვთა ჩვენთა ძლით მიწაქმნილნი და ედ დამდაბლებულნი, სრულისა საიმერეთოჲს მკვიდრნი, ესე იგი უწმინდესი ქათალიკოზი, ედ სამღუდელონი მიტროპოლიტნი და ეპისკოპოსნი, და ყოველი სამღუდელონი წესნი, და ამათანა ერთობით ქვემოჲს ივერიისა მთავარ-ერისთავნი, სპასპეტნი, თავადნი, აზნაურნი და ყოველი საერო მხედრობა და წესნი — ერთბამად ერთურთისა თანახმანხვითა ვიკადრებთ თავყანისცემად უმაღლესისა ტახტისა წინაშე და მღუღარითა ცრემლითა მვედრებულნი განგაცხადებთ ჭირთა ჩვენთა, რომელთაცა ძლიერად მოღვაწე, ჩვენი გამომხსნელი კელმწიფე, მეფე სოლომონ უწყალოსა სიკვდილისა მიერ მიკვლად და ჩვენ ერთობით ობლად დატყვებულ ვართ, მისთვის ყოველივე მისისა დამიწებისა მგლოვანენი და მარადის სულთქმით მომხსენებულნი მისნი, რომლისა სახელი იყავნ საუკუნოდ კურთხეულ უფლისა მიერ.

აწ უდ მონაწილეების თქვენისა და დ'თს მოყვარისა კელმწიფობისა მიხედვითა ამათ შემდგომად აღსრულებისა მისისა ერთობით ყოველთა აღვირნიეთ მეუფედ და პატრონად ჩვენდა, ანდერძისა მისისაებრ, შემკვიდრე იმერეთისა ბაგრატიონი, უხუცესი ურმათა შორის, ძე მეფისძისა გიორგისა — და ვით, და დავაწაწაღეთ სამეფოსა სახლსა შინა თვისსა და ყოველსა ამას სამკვიდროსა ზედა ამისსა, რომლისათანა ჩვენ ყოველნი ერთობით მეფითურთ ჩვენით, პირველისა მის მეფის ანდერძისა მეზრ, განცხადებულად აღვსთქვამთ და აღვიარებთ კელმწიფობისა თქვენისა და საუკუნოდ ერთგულად უმად შემკვიდრეთათვის რუსეთისათა, ვითარცა ერთგულ და დამორჩილებულ არიან მკვიდრნი დიდისა რუსეთის იმპერიისანი, რათამცა ვიყვნეთ ერთგულად მონებად და უმობად კელმწიფობისა თქვენისა, და უმადლესთა შემდგომთა შემკვიდრეთა რუსეთისათა, რომლისთვისცა ყოველით სიტყვიით და საქმით ჩვენით უარკვეყოფიეს სხვანი კელმწიფენი და თვითმპყრობენი, და უცხო ვყოფთ თავთა ჩვენთა და ყოველსა ამას ქვეყანასა მათგან, და არა რაჲ გუნებაჲ სხვა მფლობელთა თვინიერ უზენაესისა მფარველობისა და კელმწიფობისა თქვენისა; და ამიერიტგან მეფე ესე ჩვენი და ვით და შემკვიდრენი ამის ქვეყნისანი, და ჩვენ ყოველნი, საღმთონი და საერონი, შეუვრდებით გამოუთქმელსა და უზენაესსა ტახტსა ქვეშე და ვითხოვთ, პირველად, რათამცა ესენებულსა ამას უგანათლებულესსა მეფესა ჩვენსა ზედა მოაფლინათ თქვენის უდ მონაწილეებისა ფარგნი, და ჩვენდა პატრონად და მეფედ დამტკიცოს მონაწილემან კელმან თქვენმან, და მეფობისა ნიშანი, ვითარცა ქართლისა და კახეთისა მეფესა ზედა მოაფლინა, მის მსგავსის მონაწილეებით ამისი ახლგანი სიტკბოეკ და მეფობაც განანათლეთ, რომელსაცა ყოველივე სასოება თქვენის უდიდმოწყალესობისადმი დაუცს, და მზა არს სისხლით თვისით მსახურებად კელმწიფობისა თქვენისა, და ჩვენ ქრისტიანეთათვისცა იღვწის და ზრუნავს ყოველის შემძლებით თვისით, და განაცხადებს ყოველთა მანლობელთა და შორიელთა შორის დიდის რუსეთის კელმწიფისა და შემკვიდრეთა მისთასა უმობასა, და უშიშრად აღვიარებთ თქვენის დიდებულების ერთგულობასა.

უდ დიდებულთა კელმწიფეჲ, თქვენის უძლეველის ძალით გამოკნინდეს ქვეყანას გარემოადგენ და ოხერყოფასა ეკლესიასასა და წარტუენვასა გვექადიან უდ ბორტინ თათარ-ოსმანნი, რომელთაცა დიდად უხარისთ კურთხეულის ჩვენის მეფის სოლომონის სიკვდილი, და ჭარბით ჩვენის ქვეყნების სამზღვრებზედ მოვიდნენ, და, პირველისა მის მსგავსად, საბატელსა საქმესა აპირებენ და ამ ქვეყნის აოხრებან. მოგვხედოს და იზრუნოს ნეტარმან დრომან თქვენმან, და იზრუნოს კ'დ გამოხსნას ჩვენი დიდებულებამან თქვენმან, და მოეცეს უხვად მონაწილეებითი საფარველი ესეოდენტა წმთა ეკლესიასა და მონასტერთა, ესეოდენტა სამღთთათა დასთა და ქრისტიანმოყვარეთა მსუდრობათა, და ერთა, რომელნიცა ერთობით პირმწიფა დადებით და სულთქმით ვედრებას განვფენთ წინაშე უმადლესისა ტახტისა.

დიდებულ კელმწიფევე, მოწყალის თვალთ შთამოგვებდეთ და ისმინეთ მოხსენება უმდაბლესი უგანათლებულესისა მეფისა ჩვენისა მიერ და ჩვენ, ყდ უმდაბლესთა ამათ ქრისტეს სამწყურთა, ნუ დაგვიტევენთ პირთა შინა მძვინვარეთა მკელთასა, და მონარხობითი შეწყალება მოაგლინეთ ჩვენზედაცა და ყოველსა ამათ ქვეყანასა ზედა, რომლისა შესავადრებულად ერთითა პირითა და ერთითა კმითა და სიტყვითა აღვირჩიეთ და გაახელით თქვენს დიდებულს კელმწიფობასა, და თქვენსა ღთის მოყვარესა იმზ—ბასა, დიდი უთაღი და მწყემსთმთავარი ჩვენი აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე, რომელსა ყოველნივე ზოგად მონდობილ ვართ სულთ ჩვენთ და კორცით, და ამასთანა ყოველისა ქვეყანისა და მეფისა ჩვენისა ერთგული თავადი წკრეთელი და სარდალ-სახლთუხუცესი ზურაბ, და ამასთანა ერთგულებით მარადის თანამზრუნველი და ნამსახური მეფეთ ჩვენთა კნაზი მდივანბეგი და ვით [კვინიხიძე], რომელთა თანა დასამტკიცებულად თვით ამისი უგან—ბა მეფე მოაწერს კელსა და დაბეჭდავს ბეჭდითა სამეფოთა, და ჩვენცა ესრეთ მოავწერთ და ესრეთ დავამტკიცებთ საუკუნოთა სიმტკიცითა და აღთქმითა. თვეს სეკადებერსა ათხუთმეტსა დღესა, კვირიაკესა, ქქეს აქეთ ჩღზდ.

მე ყოველისა სამეგრეთოჲსა უფლისწული დავით.

აზის ბეჭდები: მეფე დავითისა, იმერეთის ბატონიშვილის არჩილის შვილის ალექსანდრესი, ქათალიკოზის მაქსიმესი, ქუთაისის მიტროპოლიტის დოსითეოზისა, გელათის მიტროპოლიტის ვეთიმესი, ხონის არქიეპისკოპოზის ანტონისა, თავადი გრიგოლ წულუკიძისა, ქსნის ერისთავის ელიზბარისა, თ. ჰაპუნა წკრეთლისა, თ. ბერი წულუკიძისა.

172. 1790 г. Союзный договоръ Грузинскихъ царей и владѣтельныхъ князей *).

1.

ტრატატი, ივერიელთა მეფეთა და მთავართაგან დამტკიცებული, ქართლისა, კახეთისა, იმერთა, ოდიშისა და გურჩისა, აღწერილი სამეფოსა ქალაქსა თბილისს 1790 წელსა.

ვინაიდან ყოველთავე ივერიელთა მსახლობელთა სამეფოს შინა ქართლისა, კახეთისა, ოდიშისა და გურჩისათა აქვსთ ერთ-მორწმუნება, არიან ძენი ერთის,

*) Признаніе П. И. Иоселиани: ესე ვჰპოვე ალექსანდრე ონიკოვისა ქალაქებში, რომლისცა მამა ნიკოლოზ, კიკოლა ღიაკენად წოდებული, ახლად მწერლად მეფესა გიორგის, იყო მერეთ დეპუტაცად რუსეთშიაც და აღწერავა მოგზაურობა თვისი, არა მოწვევული დროთა ჩვენთადმი.

კათოლიკე ეპკლეისისგან შობილნი და ერთისა ენისა მქონებულნი, აქვსთ მავა-
სხებლობითიცა სიყვარული ვითარცა სისხლით ნათესავთა და მოყვრობით შეკრულ-
თა ურთიერთთა შორის, ამისთვის ჩვენ წავმოსხენებულნი ქვეყანათა ივერიისათა
მეფენი და მთავარნი, დამამტკიცებულნი საუკუნოსა ამის პირობისა, სახელითა
ყოფლად ძლიერისა ღვთისათა აღუფსოქვამთ მტკიცესა ამას ერთობასა, რომელიცა
თვითოკუულად შემდგომთა შინა ჰაზრთა ცხად იქმნების:

უფლისა იესო ქრისტეს მონა, მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, ირაკლი
მეორე ქრისტიანებრითა თანამდებობითა გარწმუნებთ ყოფლისა საიმერეთოსა
მეფესა, შვილის-შვილსა ჩემსა სოლომონს და მთავარსა რდიშისა და სხვათა
სამთავროთა დადიანს გრიგოლს, და მთავარსა გურიისას სვიმონს, და ერთობით
თავადთა, აზნაურთა და ერთა ქვემოისა ივერიისა ესრეთ:

მუნდი პირველი.

შეგრაცხო ყოველი მტერი თქვენი მტერად ჩემდა და ყოველისა სამეფოისა
ჩემისა, და ვიყო მტერი მტერისა თქვენისა და მოყვარე მოყვარისა.

მუნდი მეორე.

მსქენდეს წრუნვს დამშვიდებისთვის ქვეყნისა, და ყოფლისა შეძლებისა ჩემი-
საებრ ვიყო შემწე თქვენდა წინააღდგომად მტერთა თქვენთა.

მუნდი მესამე.

ვიყო მწადნელი ბედნიერებისა თქვენისთვის და დაცვად ძეთა იმერეთისათა
ვითარცა მამა საზოგადო მათი.

მუნდი მეოთხე.

უკეთუ აღდგეს მტერი ვინმე თქვენზედა, დიდი, ანუ მცირე, მხედრობითა
ჩემითა, ანუ სხვითა ძალითა, სიტყვითა და საქმითა შეძლებისა ჩემისაებრ მზა
ვიყო შემწედ თქვენდა.

მუნდი მესხუთე.

უზენაესისა მიმართ მთარგელობისა საიმპერატოროსა უმაღლესისა კარ-
სადმი, ვითარცა მსქენდეს შეკრულობა, ვიყო მწადნელი თქვენდაცა უბედნიერესსა
შინა მდგომარეობასა მოყვანებად მთარგელობითა ერთბამად ერთისა უაფლუსტე-
ლისა კარისათა.

მუნდი მეექვსე.

აღთქმათა ამათ შინა ჩემთა ქრისტიანებრითა შევიგვრი თანამდებობითა:

თვით ძეთა ჩემთა, თავადთა საქრთველასათა და სწოგადოდ ერთა ქსჯულ უღებ
საუკუნოდ ერთგვამად შეერთებისა ამის ქვემოცის ივერისათან და ვამცნებ უოველ-
თავე, რათა მტკიცედ ებნენ ზემო აღწერილთა აღთქმათა შინა, ვითარცა ქსჯულთა
ზედა ეკვლევიურთა, — იუაფნ ესრეთ. ვიცი ვითარია თანამდებობა ჩემი და ვმტკიცე
მტკიცედ ხელ-მოწერისა ამის ჩემისა-ებრ:

მეფე ქართლისა, კახეთისა და სხვათა ერეკლე.
დედოფალი ქართლისა, კახეთისა და სხვათა დარეჯან.
საქართველს კათალიკოსი ანტონი.
ვიცუ-კანცლერი სოლომონ ლომიძე.

2.

უფლისა იესო ქრისტეს მონა, მეფე უფლისა საიმერეთისა, შვილის-შვილი
თქვენი სოლომონ ქრისტიანებრითა აღთქმითა გაწმუნებთ უმაღლესსა მეფესა
ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, მეორესა ირაკლის, უგანათლებულესთა ძეთა
თქვენთა, თავადთა, კეთილშობილთა და ერთა ზემოცის ივერისათა ესრეთ... СЛѢ-
дуетъ повтореніе всѣхъ 6 приведенныхъ пунктовъ договора; далѣе имѣются
такіе же два списка этого договора, подписанные Григоріемъ Дадіани и Си-
мономъ Гуріели.

173. Д. XXIV. 1 Мая 1799 г. Собственноручное письмо
С. Л. Лашнарева нъ царевичу Давиду Георгіевичу.

უგანათლებულესო მეფის ძეო,
ჩემო მოწვევ კელმწიფე!

ამ უამად წამოვიდა მანდ ელხი იმისის უმაღლესობისა, თქვენი მამისა, თა
ვადი გასრევან ჭაუჭავაძე თავისის სახლობით, და ამ ბედნიერობის შემთხვევისათხ
საჭიროდ აღრიცხულ არს, რა ესეცა მანდ იპოებოდეს, და უოველსავე თათოეუ-
ლად ესე პირისპირ მოგახსენებთ.

უფალი მინისტრი კოფალინცკი უოვლის სამეფოს ნიშნებით, რაგვარადცა
გვირგვინით, ებრეთვე უითა შესაბამითა ნიფთებითა, რაჟცა თხრეყვიან მეფისა
თხრებასა, ამ ხუთს დღეზედ გამოადგება ამაებით, და უოველი ესე ამისის იმპერა-
ტორების დიდებულებისაგან შესრულებულია და კელმოწერილი.

ეგრეთვე უფალი მელიქები ამ ერთს კვირაზედ გამოადგებიან ამისის დიდუ-

ბუღების წიგნით, რლიც მაგის უმაღლესობასთან არის, და მაშინ იხილავთ რისაც
საფუძველით ესენი წარმოიგზავნენ.

კიდ უსაკუთრესად შეგვედრებ ამ ელჩისათვის შინაულად გამოტანებულს
ინოსტრანის კოლეგიაში პრეზიდიუს იაკოვლევს, რლიცა ყისავე სახმარის საჭირო-
ებით წარმოგვადინე.

და ეტრეთვე ვჭტოე უოველთვს მონებრითა სხითა თქვენის
უგანათლებულესობის უმდაბლესი მონა

სერგია ლაშქაროვი.

174. 1799 г. Представление отъ царя Георгія имп. Павлу.

ყდ უავლუსტესო მონარხო,

ყდ უუმოწუალესო კელმწიფეევ!

მივიდე ყდ მოწუალებით აღსნილი გრამატა დიდებულებისა თქვენისა სსმე-
ფოსა ტახტსა მეფედ დამამტკიცებელი ჩემი უმაღლესისა კარიდამ წარმოგზავნი-
ლის ჩვენისა თავადის მინისტრის გარსევან ჭავჭავაძის კელით, და მასთანავე ვსცან
რს სხვაცა იგი მოწუალება მოწუალებით წარმოგლენილი საკუთრის თქვენის მინი-
სტრის კელით სამეფონი ნიშანნი, და მხედრობანიცა თქვენის დიდებულებისანი
დასაცველად მტრისა სამეფონისა ჩემისა,—მე უწინარეს წარმოგლენილისა მოწუა-
ბისა ამის ხილვისა და მიღებისა, მხოლოდ რწმუნებულმან უოველსა შინა თქვენის
დიდებულების საკუთარის გრამატასა ზედა კელმოწერით წარმოგზავნე ელჩად
თავადნი ჩემნი გიორგი ავალოვი და რევაზ ფალავანდოვი მოსახსენებულად უმდა-
ბლესისა მადლობისა მოწუალებათა ამათთვს.

ტარნა, ყდ უუმოწუალესო კელმწიფეევ, ინებე კვალად უმეტეს მოწუალებით
მოხედვა საფარველსა ქვეშე თქვენსა შემოგრდომილისა სამეფოსა ზედა ჩემსა და
დაადგინე აქა ექვსი ათასი მხედრობა თქვენისა დიდებულებისა მისაქტეველად და
განსაქარგებულად მტრისა ჩვენისა, ჩვენთა მავნებელთა ფიქრთა, იუოფებოდეს
მარად ჩვენ შორის თვინიერ უოვლისა უკუნქტევისა.

ხოლო სხვებრ დღეინდელი გარემოება ჩვენი ითხოვს, რომ თქვენს აქ
მეფოს მინისტრს ებრძანოს ჩვენი და ადრიბუჟანის გრანინცის გაჭრა, რადგანაც
დღესაც იმათ ელჩი შინ გვიზის და შვილსა გვთხოვს, და თუ სხვა თქვენი უმეტესი
მოწუალება ადრე არ მოგვეშეგლება, ეს მტირე ჭარი ჩვენთვის უხმარი იქნება და
შვილსაც გამოგვართმევს, რომლისაც ახლა შვილი და სარდალი გამარჯვებულნი
ხოის დგანან, და მარადდღე კაცი მომდის და გველავნარაკების, და თუ თქვენნი
საფარველი ადრე არ შეგვეწევა, მამ როგოზ იქნება, რომ იმათ შვილი არ მივსცეთ,
და თუ ჭარი არ მოგვემატება, ისე მტირეს ჭარით არც გრანინცის გაჭრა იქნება

და არც ჩვენი საქმის სიმტკიცე, და რადგანაც ჯარის მომატება არ იქნება და არც ადრე შემწეობა მოგვიყვას, ესენი შეიღწავე გამოგვარებენ და სხვას პირობასაც, და მაშინ სრულიად განშორებულნი ვიქნებით თქვენის მოკიდებულებიდან. სანა-ტრელს ვაპას ჩვენს მეფეს თეიმურაზს ერთის შეიღწის მეტი არა ჭეყანდა (ე. ი. ერეკლე) და ქვეყნის ხსენისათვის მისცა იმათ (ნადირშაჰს), და მე ამდენის ჩემის შეიღწიდან რომ ერთი, ამდენის ჩემის ქვეყნის ხსენისათვის, მივსცე—რა იქნება, თუ თქვენი მოწელება ადრე არ შეგვეწევას?! მაგრამ, რომელიც ჩემი პირობა შეიღწი არის და თქვენს სამსახურსა შინა ყოფი ღებულად-მანიოჩი (დავით) იმას მთხოვენ, და ჩემის შეიღწით რომ გამოვიმეტო და მივსცე, თქვენს სამსახურში ყოფის ღებულად-მანიოჩის მიცემა როგორ ძალმიცს? და ან ამის უმტროს ჩემს შეიღწ რომელსავე რომ დამჭედნენ და მივსცე, მაშინ აბა როგორ იქნება, რომ თქვენს სამსახურშიდაც მუყანდეს შეიღწი და იმათ სამსახურშიდაც? და თქვენმან იმპერატორების დიდებულებამ გასინჯოს და ნება თქვენის დიდებულებისა არის; და შემდგომად ვითხოვ, რომ ეს ჩემი ვედრებაები უტულებულს არა ჭეოთ და ვასურს ადრე გვებრძანოს მოწელებით, არა თუ უწყალობით,—ნუ იყოფინ.

175. 7 Сентября 1799 г. Полномочіе, данное царемъ Георгіемъ посланникамъ своимъ, отправленнымъ имъ въ С.-Петербургъ.

წელს ჩღუთ, სეკდემბრის 6. ჩვენ მიერ მოცემულნი წინაშე მათის იმპერატორების დიდებულების წასაყენებლნი აზრი-მოხსენებანი, რომელიცა ჩვენგან წარვლინებულთა ჩვენს ერთგულთ ყმათ უფალთ დესპანთ მოკეტათ:

უმსხვერპლეთ ყოველი სამეფო და სამფლობელო ჩემი უსაყველითა და ქრისტიანებრითა ჭეშმარიტებითა მსხვერპლებითა, და დაუდევით არა თუ მფარველობასა ქვეშე უდიდებულესსა დიდსა რუსეთისა საიმპერატორისა ტანტსა, არა მედ დანებეთ სრულსა ნებასა და მზრუნველობასა მათსა, რათა ამიერიდგან დაიდგას სამეფო ქართლისიანთა საიმპერიოდ რუსეთისად წესითა მით ვითარცა სხვანი იგი რუსეთსა შინა პერობილნი პრავინციანი სარგებლობენ.

შემდგომად მსხვერპლებისა ყოვლად უმდაბლესად წარუდგინეთ იმპერატორსა დიდისა რუსეთისასა, რათა ჟამსა მისგან საქართველოსა სამეფოს სრულსა ძალსა და ნებასა შინა თვისისა მიღებისასა განამხროს პუნკტსა ამას თხოვლი ჩემი ყოვლად უმოწყაღესითა აღთქმითითა წერილითა, ვითარმედ სახლსა შინა ჩემსა არა აღაყენოს მეფენი, გარნა ოდენ ამეფოს შემკვიდრითი-შემკვიდრედ ვითარცა წინაპარნი ჩემნი.

ეგრეთვე ითხოვთ უდ მოწყაღისა კელმწიფისაგან უდ უმდაბლესად თქვენ მიერ მირთმეულთა წერილითა ყოვლისა რუსეთისა იმპერიასა შინა საშესაბამო

აგარაკნი ჩემთვის და ძეთა ჩემთათვის საბ.აღლოდ და სამკვიდროდ, რომლისადა
ბოძება იქმნების ჩემთვის უმწვერვალესისა შეკრულებისა ნიშნად.

მეფე სრულად საქართველომასა გიორგი.

ესრეთვე ითხოვეთ ჟამაგირიცა შესაბამისა სხითთა შემდგომად სრულყო-
ფისა ზემოაჲ მოხსენებულთა აზრთასა.

მეფე სრულად საქართველომასი გიორგი.

თავადი გარსევან ჭავჭავაძე.

**176. 10 Декабря 1800 г. Представление царю Георгию отъ
графа Ап. Ап. Мусина-Пушкина и резолюція этого царя.**

წინამოსწრათუბითნი მაგალითებრიენი მუხლნი საფუძველთათვის,
რომელთა ზედა მადანთა საქარდველელთა ძალუძთ განახლებად და
წარმართვად რუსეთის მიერ, უკეთუ ეშესაბამების თანამდებებლობა
იმისისა იმპერატორებრივისა დიდებულებისა, რათა დამტკიცებულ იქ-
მნას მათზედა ფორმალნი პირობა მისისა უმაღლესობისა საქართვე-
ლომას მეფისათანა.

ვინათგან მადანნი საქართველომასი, თუმცა მრავალნი მათგან ჰპირდებიან, რომ
მელ მიაგონ სასყიდელი მუშაობათა მათშინა სახმართა, გარნა უფროს წილობით,
ვითარცა გარსებებისაგან ომარსჩანის მიერ, ეგრეთვე საბრალოობისაგან მუშაკთა
ბერძენთა, არიან სრულსა დაფრდომასა და გაურციებლობასა შინა, და არა სხვაებრ
ძალუძთ წარმართვად, ვიდრე ოდენ არა მცირედისა ხარჯისა მოხმარებითა და
საკმარისა რიცხვითა კაცთათა, ხოლო რომლისათანა ჟურარს მიმატება დასაცველად
მადანთა,—ამისთვის არა ვკადნიერებ დაწყებად ესოდენ მძიმისა საქმისათვის პირო-
ბისდებასა, ვიდრე არა პირველ სრულად რწმუნებულ ვიქმნები თქვენის უმაღლეს-
ობისა მიერ, რომელ თქვენკერძოდ მოცემულ იქმნებიან რუსეთისადმი კმა-
ყოფიერნი სარკებელნი, რომლითაცა ძალუდვასთ ნაცვალყოფად ვითარცა ხარჯთა,
ეგრეთვე შრომათა მისთა მოყვანებისათვის მადანთა მათ აღუყვანილებულსა მდგომ-
არეობასა შინა; და მასთანაცა ჟურარს მტკიცედ დარწმუნება, რომელ კერძოთ
რუსეთისა ესრეთი შემწეობა მოაპყრობს იმპერიას საუკუნელსა წინდსა, კმაყოფიერ-
რებისა შინა მადანთასა მეოფსა, ხოლო ამისთვისცა მივის პატივი, რათა წინა-
წარვიდგინო თქვენ ქვემოაქენი მუხლნი დასამტკიცებლად, რომლისა შემდგომად
შესაძლებელ იქმნების უკვე შემდგომ წინამოსწრათუბითსა მოხსენებისა იმისისა
იმპერატორებრივის დიდებულებისადმი პასუხისა თქვენისა, რათა ვიწყოთ ფორ-
მალნი პირობა საქმისა ამისთვის.

Пункты соглашения:

ა. ნაგვალ შემწეობათა, რომელთაცა რუსეთის მიერ ძალუძსთ მოცემულადა, რათა მოყვანებულ იქმნან მადანნი საქართველოსნი აღუვალია ლებულსა მდგომარეობასა შინა თანხმად ახსნა უმაღლესობა თქვენი, რომელ (მადანნი ესენი და მათთანა მდებარენი სოფელნი, ქარხნები გარეგნულნი და კულაგ გასარეგებულნი, ტყენი, წყალნი, აღსასრულებლად მოქმედებათა მათთა საჭიროანი, და საკმარი რიცხვი კაცთა გარეშე მახლობელ მდებარეთა სოფელთა კმაყოფილ იყვნენ ქარხნები ესე ფითარცა სხვათა და სხვათა მუშაობათათვის ქარხნათა მატერიალთა, გარნა არა ფითარმე წარსოცვილ იქმნას სსმართალი საკუთარებითის მიწასა ზედა ადგილთა მათ, ქარხნებთა ქონება) მიჩნეულ იქმნან თქვენ წილად და შემკვიდრეთა თქვენთა საუკუნოსა ჟამსა სრული წინდად მპყრობელობისადმი რუსეთისა არა შუამდგომელობითა ვითსა მოღობელობასა შინა, მიცემულად მას ჟამდმდე ვიდრე ქარხნები ესენი იქმნებიან არსებად.

Резолюция царя Георгія: შირველის მუხლის პასუხი.

დანიშნულის მუხლების სრულებით თანხმად ვარ და კვლავაც გამომიტანდებიან მათის იმპერატორების დიდებულობისათვის, და ვაძლეე საუკუნოდ რაც მოუნდებათ მიწა, და აგრევე მსახლობელნი ერნი მოსხმარებლად, და აგრევე ტყეთა.

ბ. მიგანინათა სწორზომად, ეგრეთა ცავე წინდად და მასვე ჟამდმდე ესრეთნი გამატრებანი, რომელნიცა საჭიროდ მიღებულ იპატიონ უშიშრობისათვის ქარხნათა მათ საჭიროსა რადენობისათურთ მიწისსა სსნაგად და სთიბათ მაცხლფრებულთათვის ციხეთა მათ შინა.

პასუხი მუხლისა მეორისა.

ეგრეთვე კიდევ თანხმად ვარ, რომ ციხეების გასაკეთებლად ვაძლეე ადგილსა სსნაგისსა, სთესავისსა და სთიბისსა მსახლობელთა ერთათვის.

ჰასუხი მუხლისა მესამისა.

გ. თანხმა იქნებითა ეგრეთვე, რომელ რომელნიცა კვლავ იპოებიან მადანნი სამფლობელოს შინა თქვენსა იქმნენ იგინიცა ამაზემოთა წერილთა რითა მუხლთა ქვეშე.

ამისიცა თანხმავარ, რომ სარა ახალი მადანი გამოჩნდეს ეგრეთვე საფუძველს ზედ მდგომარეობდეს, როგორცდაც ძველი მადნები.

ჰასუხი მუხლისა მეოთხისა.

დ. ვითარისა შემწეობისა მოცემასანიუბებთ ჟამსა დასახლებისასა მადანთა და ქარხანათა თანა ახლთა მუშათა, ვითარცა მონათა რუსეთისათა, ეგრეთვე უცხო ქვეყნის კაცთა, და უსაკუთრეს ბერძენთა, რომელთაც ძალუძსთ მანდ გარდმოასახლება.

შევიძლებ რომ იმეკეთილად, რაჴა რომ არის, მუშა მოვიყვანო, აგრევე ქართლიდამ, კახეთიდამ, ჩვენის უმის ოსებიდამ, უაზანდამ, ბორჩხალოდამ, და ჩვენის მეზობლების ქვეყნებიდამ თავისის ფასით; დასახლებულთაც მივსცემთ ალაგსა და შემწეობასა როგორცდაც შვენიის ახლსა დასახლებულულსა ერსა.

ჰასუხი მეხუთის მუხლისა.

ე. რათა შეუწყნარ იქმნებოდეს პირველს სუთთა წელთა, რომელთაცა შინა ვერ ეწითების ქარხანისა გააჩიგებლობას მოსვლად სრულებასა შინა პრაფანტისა მათთვის.

შევიძლებთ, რომ ჰური ვიშოვნოთ ქართლიდამ, კახეთიდამ, უაზანდამ, ბორჩხალოდამ და ჩვენის უმის ოსებიდამ თავისის ფასითა, ოდესცა როგორც ფასობდეს.

ჰასუხი მუხლისა მეექვსისა.

ვ. უკეთუ რიცხვსა და გვარისათვის მხედრობათა საჭიროთ უშიშრობისათვის შენობათა მათ მამინ ჟუარის წინადადებად ოდესცა დაწეულ იქმნება ფორმალნი პირობა, გარნა საწადელ არს ცოდნა წინა მოსწრაფებით მაგალითებრივად მაინც, რადენი რიცხვი გგონიესთ საქმისა ამისთვის საჭიროდ?

რაც ტფილისში ჟარი არის ამას გარდა საჭირო არის, რომ დასაცვლად მადნებისათვის იუოსკიდევსამათასი სამხედრო ჟარი.

ჰასუსი მეშვიდის მუსლისა.

ზ. ხოლო რა უფელთა ამით შენობათა-
გან ჟერ არს, რათა მდინარეობ-
დეს უმაღლესობისადა თქვენისათვის
სარკებელი, მაშა ვითარსა ნაწილსა
სარკებლისა ქარხნათსა, უფლის
ხარჯისა გმორიცხვის გარდა, წინა-
შტკებთ თქვენთვის?

უკეთუ წინამოსწრათებითნი მა-
გალითებრივნი წინადადებულბანი
ესენი მიღებულ იქმნებიან უმაღ-
ლესობისა თქვენისა მიერ, კეთილ
ინებოერეთ დამტკიცება თვითო-
ულსა მუსლსა კელმოწერით, ანუ წუ-
რითით უარყოფა მისი წინააღმ-
დეკ თვითოულსა მათგანისა რაჲ-
იცა მიიხნით დიკსყოფად გა-
მოცვლისა.

დასასრულებად, უკეთუ ესრეთნი
წინამოსწრათებითნი დებულბანი
დამტკიცებულ იქმნებიან, საჭირო
არს, რათა ბეჭდნი ანასტასი და
მონე, რომელიც იყო ჩემთან ჟამისა
მგზავრობისა ჩემისასა, წარმოგზაფ-
ნილი იყვნენ ჩემთანა აქა, დიკრდი-
ევსკს; უმაღლესობამან თქვენმან
კეთილ ინებოეროს, რათა მუსლთა
მათზედა დიკსყოფს ჰასუსსა ვი-
თარ მსწრათულ შეიძლებოდეს და ჩა-
ახარათ დიტტენჭეფარტელს
ეინჭედეს, რომელ ძალმედვან მე
უმსწრათულად მოხსენება იმისის
იმპერატორებრივის დიდებულბო-
სადმი. ხოლო უმდაბლესად ვითხოფ,
რათა ჰასუსისათანა თქვენისა და
დამტკიცებისა, ანუ რომლისამე

რაც იმისის იმპერატორების დი-
დებულბის ნება იქმნება—მეც თანხმად
ვარ და ვაძლეე ამ ჩემის ქვეყნის საუნ-
ჯერ, რომელიცა არის მადნები, ჩემდა
დასაცვლად, და თუ ჩემთვის მოწყალება
ქნებება თავისის ხაზინიდანაც მიბო-
ძებს, და ნება იმისის დიდებულბისა
იყოს—რასაც განმიწყესებს. თავადისა
და აზნაურისა მამულში რაც მად-
ნები გამოჩნდეს—იმისიც კელმოწიფის
ნება არის—რასაც უბოძებს.

ამას წინათაც ჩემი უფელი საქმე
იმისის დიდებულბისათვის მიმიართ-
მეფია ჩემის მინისტრის ჯანჯანაძის გუ-
ლით და ახლაც ეს არის თქვენის გუ-
ლით მიტვირთმეფია: იმისის დიდებუ-
ლების ნება არის, როგორც ენებებოდ-
ეს, ისე ბძანოს. ჩემი მოხსენება გარდა-
წუგეტილი ეს არის: იმისი დიდებუ-
ლების ნება არის, როგორც არის იმა-
ზედა დაფიცებულნიცა ვართ და კელ-
მოწერილნიცა, — როგორც იმისის დი-
დებულბის ნება არის, რასაკურფელია,
უფელიგე ისე უნდა აღსრულდეს.

უარისყოფასა წინამოსწრათებითა
მუხლებთა ჩემგნით წინადადებულთ-
ზედა, იუარ თარგმანიცა რუსულად,
რომლისა სიმაართლესა და წარმარ-
თულობასა ზედა ძალმეფვას მე სრუ-
ლიად იმედეუყოფად.

დეისტვიტულინი კამეკლეკი ღრამ აპოლონი მუსინპუშკინი.

ეს ღრამისაგან მოწერილიდამ გარდმოვსწერე. შვიდის მუხლის პასუხებიც
მათთან უმაღლესობამ მეფემან გიორგიმ მე, მათს მონას თუმანიშვილს მდო-
ვანს ეგნატის, დამაწერინა წელსა ჩუ, დეკემბერს.

**177. 28 Декабря 1800 г. Циркуляръ ген.-м. Лазарева къ
жителямъ Кахетии. Переводъ съ Русскаго.**

ერთობით კახეთის საზღალო, თაფადო, აზნაურთ და გლეხთ, ქიზიყელთ და
ერთობით სხვათ.

უშინაგანისისა მწუხარებითა ჩემითა მმართვეს მე გამოცხადებად წინაშე
თქვენისა მათის უმაღლესობისა მეფისა თქვენისა მიცვალება, და ამასთანვე ვრაცხ
მე ვაღად გამოცხადებასა მისის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ნებო-
სასა: მანამდისინ იმისი ბძანება არ მოვიდეს, საქართველოს მეფობის მიხედუ-
ბით იუარს, და მანამდისინ უველანი უნდა დაშთებოდნენ პატრიარქისა შინა
მეფის გვარისასა, რომელიც უნდა იყოფებოდეს ამავე მდგომარეობასა შინა, და
ხალხნი მორჩილებასა შინა, და ყოველი ბძანებაები დაიბეჭდებიან პატარის შვი-
ლის იოანეს ბეჭდით და მდივნის ეგნატის ბეჭდით, და ჩემის ბეჭდით.

დეკემბერს 6^ს, წელსა ჩუ. ტფილისისა.

**178. 3 Января 1801 г. Письмо ген.-м. Лазарева къ царевичу
Давиду Георгиевичу. Переводъ съ Русскаго.**

უგანათლებულესო მეფის ძევ,
მოწუალეე გელმწიფეე!

მე შესმის, რომ კახეთს სხვა და სხვა ხმანი მოქმედებენ მითომ ჩემი წიგნი
მისვლადესთ მათის უგანათლებულესობის მეფის ძის დავითის მეფედ დამკვიდ-
რებისა, ხოლო მე ვაღად ვრაცხ უწუებად თქვენდა, რომ წიგნისა შინა ჩემსა იყო-
ესე სიტყვანი: «მათის იმპერატორების დიდებულებისა, ჩემის მოწუალის გელმ-
წიფის ნება არს — მანამ მისი ბძანება არ მოვიდეს, საქართველოს მეფედ არაფინ
აღიჩიოს, და მანამდინ ყოველნი დაშთენ მეფეთ გვარის პატრიარქისა შინა, და

ხალხნიც განტების მარჩილებსა შინა»,—და ამ მიზეზით ეტ ხმები იმ წიგნის დიად წინააღმდეგია, რომელიც მე თქვენს უგანათლებულესობას და კახეთის ხალხს მოგ-
წერეთ, და ამისთვის ვთხოვ თქვენს უგანათლ—ბას მაგისტრანს ხმები დაახუმოთ.

იანვრის 3, წელსა 1801.

179. 3 Января 1801 г. Циркуляръ Грузинскихъ дворянъ къ жителямъ Ахмета и Тіанети.

ქ. მათს ბრწყინვალეობას ერთობით აღმეტაში და თიანეთში მყოფთ თა-
ვადთა და კეთილშობილთა, და მოხელეთა, და ერთობით ხალხსა!

თანამძნანი-ერნი სრულიად ქართლისანი, — თავადნი, კეთილშობილნი და
სხვანი მრავალს სიყვარულით აღვსილს მოკითხვას მოგახსენებთ.

შემდგომად ესრეთ მოგხსენდეთ: ყველამ იცით დიდმა და მცირემა სანატ-
რელს შეუფეს ერეკლეს შთლად სქართველოზედ როგორი ღვაწლი და ამაგი აქვს,
აგრეთვე თუთოს და თუთოს ოჯახზედ, და აგრეთვე თუთოს და თუთოს კაცზედ;
მრავალჯერ თავიდაუდგია ჩვენის გულისათვის, ვინც ვართ—მისგან აღზრდილნი და
კაცთა გამოყენებულნი ვართ, აგრევე რამდენი ტყვეობილნი არიან დახსნილნი. ესეც
კარგათ იცით: ამრიგათ ღვაწლდადებულმან მეუფემ ჩვენის ქვეყნის აურევლობი-
სათვის ანდერძი დაჭსწერა, —ამაზედ ყველას კელი მოგვიწერია და ბეჭ-
დით დაგვიმტკიცებია. ესეც ხომ კარგათ მოგახსენებათ და გახსოვსთ—
თუთონ მეუფემ გიორგიმ ამის დასამტკიცებელი წერილი თავის ძმებს
მოხცა, — დღეს კელში უჭირავსთ. გვგონია ესეც ყველამ იცოდეთ: ჩვენის
უბედურებით ახლა მეუფე გიორგი რომ გარდაიცვალა, — ნეტავი ეს არ მოგვსუ-
ლოდა და იმის ჭირისსანაცვლოთ შეეჭმინელიყავით, მაგრამ რადგან მოხდა,
ღვთის ნება არის, — ესე გვმართებს, ჩვენ ამაზედ ვდგევართ: რაც შეუფეს ერეკ-
ლეს განუწყესებია—სასიგვდილოთ თავი უნდა მივცეთ, ჩვენგან «ანდერძის» გარ-
დასვლა არ იქნება. ჩვენ ერთად შევიყარებით, ბატონისშვილს იულონს და ფარ-
ნაოზს (მეორე სახელი სხვა ხელით არის ჩართული) ვინხელით მეუფის ერეკლეს
დადებულის «ანდერძით» და თითფან გიორგი მეუფის მიტეხულის წერილით,—
მეუფობა ახლა ამისი (იულონისა) არის, კიდევ შეგჭთიცეთ, მეუფეთაღ ადვიარეთ. ჩვენ-
ზედ ამის გარდა სხვისა არცავის მეუფობა იქნება და ვერც მეუფეს ერეკლეს «ანდერძს»
გარდავალოთ. მუჟღამა გავვიკეთებია, კელმწითისათვისაც მიგვიერთმევიან, ისპეტო-
რისათვისაც და ქალაქში (თბილისში) მყოფის იანანალისათვისაც; —არც ამაზედ კელის-
ალება იქნება, ვერც ავიღებთ. თქვენ ხომ ჩვენი ძმანი ხართ, და არც ეთმანეთის მო-
შორება იქნება. მეუფის ერეკლეს ღვაწლი და ამაგი მოიგონეთ, თქვენც იმის «ან-
დერძის» გაუტყულობას შეუდგით; კიდევ გირჩეოთ თქვენ და კიდევ გევედრებით,
და უმჯობელი იმედიც ხომ ასე გვაქვს, თქვენში სხვა არმა არამ იმუშაოს რა, ჩვენთან

უნდა შემოგვერთდეთ, თქვენდამ უფროს უფროსი კანნი რომელნიც არიან აქ იახელით, მეუფის ერეკლეს დადებული «ანდერძი» აღსრულებთ. დღევანდლამდის სისხლი ერთათ და ერთმანერეთისათუხ დაგვიქტევათ, ახლაც ისე უნდა ვქმნათ: მეუფის ერეკლეს ჩვენზედ ღვაწლი და ამაგი იმისი «ანდერძის» მტკიცედ აღსრულებითა და გარდაუსულელობით უნდა გარდავიხადოთ. ჩვენ თვითთა ამგვარი წიგნი ქალაქში მუოფთ და იმ მხრის ხალხთა და მთლად კახეთისათუხ ყველგან მოგვიწერია; თქვენც ამ საქმის დამტკიცებისათუხ მუჟალამა უნდა გააკეთოთ გელმწიფესთან მისაწთმეფი, ისპეტროტანაც მისწერათ და ქალაქში მუოფს იარანალსაც ამ საქმის შედგომა გამოუცხადოთ; აგრევე ქალაქის ხალხს და იმ მხრის თავადთა, იოანე სარდალს და სხვათ თავადთა და აზნაურთ მოსწერეთ ამ ჩვენის წიგნის მზგავსი წიგნი—რომ ჩვენ ძმანი ვართ, მეუფის ერეკლეს სისხლით შეერთებულნი, ყველანი ერთხმა უნდა ვიქმნეთ, ამაზედ ჩვენი თავი სისიკვდილოთ გადავდოთ და მეუფის ერეკლეს დადებული «ანდერძი» არავის გაფატეხინოთ, ჩვენის ქვეუნი დამშვიდება და აგრეველობაც ამით იქნება, და სლმითსა და კაცობრივის სჯულისაღსრულებაც.

ჩვენ ეს წიგნი მოგვიწერია: რომელმაც პირველად ნახოთ, თუ დამალათ, და ვისთანაც მოგვიწერია ვეკლას არ გამოუცხადოთ,—შეჩვენებულ იყავით და უდ წმიდის სამეპისკან სუფით და ხორციით დაწვევულნი. იანფრის გ, ქქს უპთ.

Слѣдуютъ 13 печатей и подписей, изъ которыхъ разбираются слѣдующія: ამილახვარი ოთარ, გიორგი, ნიკოლოზ; ამილახვარი ღუარსაბ, რევაზ; ერთობრივ ფალაგანდიანი, ბეცია მახაბელი, ამილახვარიშვილი იოვანე, ხერხეულიძე ჟამასპი, ფავლენიშვილი რევაზ, თეიმურაზ; ავალიშვილი იესე, სოლომონ; ავალიშვილი ავალი და პეტრე, შალიკოვი იოსებ, ავალიშვილი ანტონ, ამილახვარიშვილი ავთანდილ, ციციშვილი ელიზბარ, აბაშიძე ჰავლე (?), ნათლისშვილი ფარემბაში გარჟასპ (?), თუმანოვი იოსებ, თუმანოვი ზაზა (?), თუმანოვი იესე, ფრიდონ; თარხნისშვილი დიმიტრი, ფავლენისშვილი არჩილ, თაქთაქიშვილი იასე (?), სულხან მდივნის ძე როსტომ ბეგთაბეგოვ, ხერხეულიძე ზაზა, კრასტი სარდალი.

180. 3 Января 1801 г. Такой же циркуляръ къ жителямъ Кахетіи.

ქ. მათს ბრწყინვალეობას ერთობით მადნარადამ მოკიდებული ნათარეულამდინ ვინცა ვინ თავადნი, ანუ კეთილშობილნი, და ერთობით ერნი, სამღუდელონი და საერონი, დიდნი და მცირენი!

თანამძნანიერნი სრულად ქართლისანი... და სხვ. Совершенно сходенъ съ предшествующимъ документомъ по содержанию, датѣ, почерку (მხედრული) и по бумагѣ (сѣровой, in folio); также точно скрепленъ печатами и подписями лицъ, подписавшихъ предшествующій циркуляръ.

181. Апрель, 1801 г. Нота, врученная министерству Грузинскими послами.

1.

პურობილებისამებრ ჭანისა პირველისა მის პუნქტისა, რომელიცა მოცუ-
მულ იქმნა ჩვენგან ვიდრე სიკვდილამდე მისისა სიმაღლისა მეფისა საქართვე-
ლოსა, ხელმწიფისა ჩვენისა, სახელითავე მისითა მაღლისა მინისტრისადმი, რომე-
ლიცა პრძანებისამებრ მისისა *) იმპერატორობისა დიდებულებისაგან წარგზავნილ
იქმნა საქართველოსა შინა წიკილებითა. ამისთვის გვაჭგს ჩვენ პატრიფად ქვეშე-
გრდომით მოხსენება ამისა, რომელ დიდშემდეგებელი საქართველოსანი, სამღ-
ვდელები და საერონი კრნი, ყოველივე მოსწრათე არიან და სურსთ ყოფად ერთა
ამითა მოქმედებითა სამარადისოსა შინა მონებისა მაღალ განდიდებულისა იმპე-
როისა რუსეთისას, და შეკრულქყოფენ თავსა თვისსა ამით, რომელ წმინდათ
აღასრულონ ყოველივე იგი, რაივესაცა აღასრულებენ მონანი მისნი, და არა უარ-
ჭუნ არა რომელიმე სხული და ბრძანება რადენცა სამეფოსა მისგან იქმნების
შესაძლო, და მცნობელცა იყენენ ყოფლისა რუსეთისა იმპერატორისა თვისად
შთამომავლობითად ხელმწიფედ და თვითმპერობეჲად; და ესრეთ ვინაიდგან
ზემო დანიშნულნი ნატანი იგი და სხვანიცა პუნქტნი ყოველინი მისის იმპერა-
ტორობისა დიდებულებისაგან პირველვე მაღალ-მნიებულებით განხილულ იქმნა,
და სამეფო იგი საუკუნო ჟამობით მონად ყოფლისა რუსეთისა სამიპერატოროსა
ტანტისად მიღებულ-იქმნა, ამისთვის ამის შედგომილებისამებრ ყოფლად უმონე-
ბრიყსად ვითხოფთ მისის დიდებულებისა ყოფლადმოწყალისა ხელმწიფისა ჩვე-
ნისაგან, რათა დამტკიცებულ-ჭყოს მიღება სამეფოსა მის დღესასწაულობითითა
დამტკიცებითა ორითავე მხრით სან იმპერატოროსა აკტსა შინა, რომელსაცა
შინა ჟამსა იქმნენ იგინი იმედოფანად ამისა, რომელ ვითარცა თვით, ეგრეთვე შემდ-
გომნი ამისნი შემკვიდრენი იპურობენ მათ მარადის მამობრივის კეთილმხედვე-
ლობასა შინა, და საკუთრად იქმნებიანცა მღვწელ კეთილ-დღეობათათვის მათ
ერთა, რომელთაცა ნებით თვისით მისცეს თავი თვისი საუკუნოსა მონებისა, და
ესრეთვე მიენიჭოსთ მათ ყოველივე წესი, სარგებლობა და წინებულება ესე ვითა-
რი, რომელითაცა ძველნი ყმანი მისის იმპერატორებისა დიდებულებისანი სარგებ-
ლობენ, და დანულ იქმნას, ვითარცა სამეფო, ეგრეთვე სამზღვარნი მისნი ყოველთა
მეცობელთა მათ მტკრთ თავ-დასმისაგან, და ვნებისა, და ყოველთა მათთა წინა-
აღმდგომობათაგან, და განუწყებს ყოველსა მას მსახურებასა ესე გვარსა, რომელს-
საცა შემდეგელ იქმნენ ახლისამებრ მონებისა თვისისა ტვირთვად, დაცვად და
აღსრულებად.

*) Примѣчанія П. И. Юселиани: აქა თვით გარსევან ქავჭავაძეს ღურთავს ლექსი: «ხანა ცრელინსა».

2.

ზუნგტს ამის შინა კვლადც აწ დაშტეიტებულ ვჭყოთ, და ყოფლითუროთ განგრეტელებით მივიღებთ ამას, რომელ რომელიცა კეთილ-ნებებულ იქმნას მისის იმპერატორებითის დიდებულებისაგან და დანიშნულ მმართველად საქართველოსა სამეფოსად ერთად რომელიმე მეფის-ძეთაგანი, იგი იწოდებოდეს იმპერატორისა მოადგილედ *), და იხსენიებოდეს მეფეთ საქართველოსად, და მიეტეს მას თანაშემწედ მარადის მუნ მეფედ ერთი რომელიმე დიდის რუსეთის დიდშემძლეუბელთაგანი, რათა მან მმართველობასა შინა მისის განუმატოს მას მისდაში მიტეუმი იმპერატორებითი ქსჯულნი, ბრძანებანი და სხვანცა ესე გვარნი, და რათა თვინიერ თანახმობისა მისისა მან, იმპერატორის მოადგილემან და მუნ მეფედ წოდებულმან, არა რომელითავე სხითა თვით თავით თვისით არა კადნიერ იქმნეს განწესებად რომელისავე ქსჯულისა, ბრძანებისა და რიგთა, და რათა არა მოაწეროს ხელი მან მხალად თვინიერ ხელმოწერისა მისდაში განწესებულისა მის თანაშემწისა; ამისთვის ჟერაარს, რათა თვითაყოულთა მათ ბრძანებათა, ანუთუ განწესებასა ზედსა სჯულიერისა ძალისა მექონთასა, პირველად მოაწეროს ხელი დიდის რუსეთის დიდშემძლებელმან მან, რომელმანვე დააგდოს ზემოთ ადგილი ხელმოწერისათვის მეფისა მის. და ამას მოხსენებას ვიკადნიერებთ ყოფლად უმისა ნებრივეთითა სხითა ამისთვის, რომელ პირველსა ამას შესდომილებასა შინა მიუტელებლად საჭირო არს, რათა ამით განმხიარულებულ და განმხიარობილ იქმნენ ერნი იგი ვიდრე პირველ განჩვევამდე. და ამას მეფესა აქვნიდეს მხალად სხელი მეფობისა, და სხვებრ ყოველსა ჩვენ, ვითარცა სარწმუნონი მონანი, მიფანდობთ უდიდებულესობისა კეთილმინებებულობასა, და ვითარცა, რათა მოგვეტეოს, უკეთუ ჰყვავთ მეტნი და უადგილნი წინადადებანი ვითარცა სხლად იმპერატორისა სრულიად რუსეთისა ტახტისა ქვეშევრდომილებისა ჩვენისთვის კადნიერ ქმნილთა.

ესე კვლადვე განხილვებასა შინა საჭიროდ იხვეწების, რათა სხვანცა მუნებურნი თავადნი და აზნაურნი მნებებულობითა ყოფლად უდიდებულესისათა განწესებულ იქმნეს სხვადა-სხვათა სსამართლათა შინა ადგილთა და მათ შორის იგიონი იყვნენ პირველნი, და მეორენი შემდგომნი მათნი რუსეთის მოხელეთაგანი თანამდებობითითა ამით შეკრულებითა; და ყოველსავე მას რადენ გზის სათანადოდ იქმნების მათ სსამართლათა ადგილთაგან მოხსენებად,—არა ჟერაარს, რათა მხალად ერთისა იმპერატორისა მოადგილესა მას და მეფესა მოახსენებდენ, არამედ რათავე ზემოთქმულთა მათ გვამთა, რომელთა დმიცა ჟერაარსვე, რათა ყოა

*) თანახმად ცრაქტაცისა და წერილისაჲ მეფისა გიორგისა, დესპანთადმი მიწერილისა: «რათა სახლსა შინა ჩემსა არა აღაყენოს მეფობა» ე. ი. რათა არა გაუქმდეს მეფობა, ანუ მოადგილეობა ხელმწიფე იმპერატორისა მეფეთა გვარშია. ესე უნებდა ამა წესითა, ვითარცა ძველად იწოდებოდა საქართველო «ვალისცანად სპარსთა შაენებოსა», და თვით მეფესა საქართველოსასა უწოდებდენ ყაენნი «ვალი გურჯისცანისა».

ველსავე მოახსენებდენ უმტირესნი ადგილნი უპირველესთა, და ყოველნი თანამდებ არიან მოხსენებად სრულისადმი შეკრულებისა.

ხოლო სიმტირისათვის ადგილთა საქართველოსა დასდებთ ესრეთ, რომელ საკმაო იქმნების ხუთნი სასამართლონი ადგილნი, რომელთაგანიცა პირველი იწოდებოდეს ესრეთ, ვითარცა კეთილმნებელ იქმნების, — სოვეტად, ანუ დეპარტამენტად სენატისა, სადაც ჟურაჲს, რათა იმყოფებოდეს ზემოხსენებული იგი მოადგილე, ანუ მეფე, და შემდგომად მიტრეული მისდა თანამემწე დიდის რუსეთისა დიდშემძლებელთაგანი, და სამნი მუნებულთა თავადთა და აზნაურთაგანი. მუნვე სათანადო არს, რათა იმყოფებოდეს უპირველესი მეფე რუსეთის მუნ მყოფთაგანისა მხედრობისა, რომელიცა შეკრულ არს უფროჲ მათთა კერძოთა ღვწისადმი, და სხვანიცა მოხელენი ვითარცა ქართველნი, ეგრეთვე დიდისა რუსეთისაგანნი წესრილთ მტოდნენი განწესებულ იქმნენ ეკოდენი, რადენიცა განხილვისამებრ საჭირო იქმნების.

მეორე ადგილი, რომელიც სათანადო არს, რათა იყოს ბრძანებასა ქვეშე პირველისასა, ჟურაჲს, რათა იწოდებოდეს სამეფოსა მართველობად, რომლისაგანცა სხვანი იგი სამთა მათ პროვინციათა შინა მყოფნი განიყოფიან თვითოჲ ულად, და მათ ყოველთავე ეწოდებოდეს უიეზდნი, ანუთუ ვითარცა კეთილმნებულ იყვნეს, ვინაიდაც სიმტირისათვის სამშურობელსა სამეფოსა მას საქართველოსა, ესენი ყოველითურთ საკმაო იქმნებიან, ამაღ რომელ, უკეთუ რომლისაღ მიტა მცხოვრებელსა გარეგან სატახტოსა მის ქალაქისა მოუნდეს დამჭირებობა მიუტრილებელად და წარმოვიდეს რომელთაჲ საჩიფრითა სატახტოსა მას ქალაქსა შინა თფილისსა, — ამისთვის არა არს ადგილი ესე ვითარი, რომელიცა განშორებით მდებარე იყოს უფროს ოთხისა დღისა სავალისა.

3.

ქალაქსა შინა თფილისს ჟურაჲს, რათა განწესდეს წესი პოლიციისა, და განიწესოს ერთი მუნებურთა ჩინებულთაგანი ობერპოლიცმანისტრად, და მას მიეტეს თანამემწედ ერთი დიდის რუსეთისა ხარისხისა მქონებული ვინმე, ამაღ რომელ მუნებურთა მათ ერთათვის დიდად საჭირო არს ესე, რათა მით დარბნი მუნ მოსახლენი შემძლებელ იყვნენ ქალაქსა მას შინა განსვენებით ცხოვრებად, და რათა გლესთა მათ მაჰქუნდესთ სახმარნი ნიფთნი ქალაქათვის თფინიერ ყოვლისა სხვათაგან შევიწროებისა, და რათავე იმოქმედონ თვითოჲულმან თავისუფლებით ხელაგება თვისი, და არა ესრეთ ვითარცა არს აზიის ჩვეულება, რომელ რომელნიცა არს ძლიერ, მას აქვს სავაჭროსა მას შინა ყოველივე მძლავრება და მოსახლეთაღმი ჭყორთს შეიწროებას.

თვით მასვე ქალაქსა შინა თფილისსა სათანადო არს, რათა განწესდეს კვალადცა ერთი სასამართლო, და იწოდებოდეს სლოგენსად, სადაც ჟურაჲს, რათა

იულის პირველად მსაჯულად ერთი ქართველთა აზნაურთაგანი და მეორე მუნე-
ბურთა ფაჭართაგანი, და მესამე ასნაფთაგანი ვინმე, რათა მათ ოდესაც შესხედეთ
საქმე სიტყვით საზიფარი, მაშინ განაჩნობონ, განსამართლონ და ცარდასწვეტილნი
თვით მასვე დღესა, რომელსაცა შინა მოჩივარი მიფაღს საზიფართა თვისითა, და
უკეთუ არ ექმნების მათ ძალი, რათა განისამართლონ და სიფარულითა შეარჩიონ,
მაშინ წარბეზაფონ ორივე იგი სამეფოსა მმართველობასა, ანუთუ პოლიციასა
შინა განხილვისამებრ საქმეთასა.

4.

მქონებულთა საქართველოსა შინა ფაჭრობისათა მებრებულთა მათ ერთადმი
განეწყისოს სახელმწიფოსა შემოსაფლათა სარკებლობისათვის ბაჟნი, რომელთაცა
შინა პირველ დელეტორად ჟერაჩს, რათა იულის შთამომავლობით საქართველოსა
თაფადთაგანი, და ორნი შემდგომნი მისნი იუენენ ერთი მუნებურთა აზნაურთაგანი
და ერთი დიდის რუსეთისაგანი, და ესე საბაჟო იულის თბილისსა შინა; და მათთა-
გან სამზღვართა ზედა შთის ერთა, სპასხთა და თურქთასა დანინშხოდეს სამეფო-
ფად თვითოეული ქართველთა მოხელეთაგანი, და თვითოეული რუსთაგანი, და თუ
რომელთა სამზღვართა ზედა ჟერაჩს დადგენა მათი, და აგრეთვე იმერეთის
მხრით. ვიდრემდისცა არ იქმნების უკანასკნელისა დესპანისა წარბეზაფნა პოლიცი-
სადმი და სახელობით განწყისება ფორპოსტთა, მანდამდის ჩვენ აწ თქმად არა ძალ-
გვიძრ მათ განწყისებათათვის. და ესრეთ ოდესცა მივიწყებთ ჩვენ მუნ, სოანადო-
არს, რათა ესრეთგანის დამტკიცებით იქმნეს საუკუნოდ თანხმობით განწყისება ალა-
გილთა მათ, სადაცა ჟერაჩს დაუენება, რათა არა გლონ მუნ ფაჭართა საქონლითა
თვისითა, და სადაცა ჟერაჩს, რათა მუნ აქენდეს თაფისუფლებითი სვლა, რომელ
ამით სახით მიეცნენ ერთგვის სამზღვართა ზედა ბაჟნი, და მიიღონ ბილეთი, და
მიიტანონ იგი თბილისსა, ანუთუ რომელსამე უიეზდის სასამართლოსა შინა, რომ
მელ მეორეთ ადარ გარდაინადონ ბაჟნი იგი. ხოლო, უკეთუ რომელიმე მოულო-
დნელად და უმეტრებით გამოატარებს რომელსამე საქონელსა მათ ადგილთა ზედა
და სამზღვართა ზედა, სადაცა დაუენებულ იქმნების სვლა ფაჭართა, მაშინ ვიდრემ-
დისცა დაეჩუოდნენ, თუ რომელთა ადგილთა ჟერაჩს სვლა საქონლითა ამის
პირველისა შესდომისამებრ, — არა მიადგეს მათ არა რომელიმე დასჯა და გამო-
ერთვას ბაჟნი იგი თბილისსა შინა. ხოლო ვინაიდგან სამეფო საქართველოსი აწ
შეერთებულ იქმნა იმპერიისათანა უოფლისა რუსეთისა და მუნებრივნი მტროფრებნი
იქმნენ ყმათა უოფლად უადუსტისისა მონაჩისისად, მაშინსადამე ამის შედგომისა-
მებრ უბრძანოს ვისდამიცა ჟერაჩს, რათა მომტანელთა საქონლისათა მოზდოკისა
შინა ქართველთა და სხვათაცა ფაჭართა საქართველოზე მოსულთა, და მუნ საქონ-
თველოსა შინა ცარდასხედელთა განწყისებულისა ბაჟისათა, მეორედ მოზდოკისა შინა
არცა გამოერთვან, და აგრეთვე მოზდოკით საქართველოსა შინა მისრულთა; ვი-

ნადგან თანამდებ არიან განსრულნი თბილისით, და ეგრეთვე მრავალნი ვაჭარნი მისის დიდებულებისა და აწ ჩვენის უოვლად მოწყალის ხელმწიფისა მონანი რუსნი, ქართველნი, სომეხნი და სხვანი, რომელნიცა გამოვლიან რა უიზღარსა, მოზადოკსა და სხვათაცა ადგილთა, და მოიწევიან რა ორთა შორის, მაშინ არა თუ მხოლოდ აძლევენ მათ განწყობულთა მათთა მისცემელთა საქონელთა ზედა, არამედ ესეცა ფრიად ხშირად იქმნების, რომელ ისინი მომწყურნობითა ნიფთმოყვარებისათა მოაკლებენ მათ უოვლასვე ნაქონებსა თვისსა; და ამისთვის ფრაცხთ თანამდებად ჩვენდა მოხსენებასა ამას, რომელ შირველსა ამასწინა მოსვლასა რომელსავე დიდ-შემძლეულობისასა, რომელიცა რადენსავე ჟამსა დანინშნვის სავა უოვად საქართველოსა შინა მუნებურთა განწყობულებათათვის, მისდამი სხამარ არს, რათა მუნ განვლასა შინა ჭქმნას მათდამი, ესე იგი თვისთადმი, მტკიცე განწყობულება ამა საქმეთათვის, და შემდგომად ამისა მცირესა შინა ჟამსა შესაძლო არს, რათა იგი მცირედ საკაცნი ეკნინ, ძველთაგან დამონებულნი საქართველოთა შეფეთაგან, ფრიად სუბუქად მოყვანილ იქმნენ კვალადცა თანამდებობითა მორჩილებასა და მონებასა შინა; და რათავე საშვალ მოზადოკისა და საქართველოსა, სდაცა არს საჭირო, განწყიდეს რადენიმე ფორპოსტნი და დაიყენოს სამეფონი კამანდნი.

არა მცირედრე ფრაცხთ თანამდებობადვე ჩვენდა უოვლად ქვეშევრდომობითისა ამის მოხსენებისა: რომელ თვითოეული მეთვის-ძეთაგანნი, თავადნი, აზნაურნი და სამღვდელონი ართმევენ გამოსაღებთა განმგეულთა მათ, რომელნიცა ვაჭარნი გაიფლიან სამფლობელოთა მათ ზედა, ანუ ადგილის ფასთა მისგანად ბაჟთა, და ესე სათანადო არს, რათა იქმნეს დაუენებული, ამად რომელ ვაჭარი განდამხდელი ერთგვის ბაჟისა საქართველოსა შინა, შემდგომად სდაცა განგრცელებულ არს სამშურობელო ჩვენის უოვლად უაღუსტესისა ხელმწიფისა სათანადო არს, რათა მუნ იყუნენ თავისუფლად მეროდ გამოსაღებთაგან ბაჟთასა. კვალად მათ სრულ-ჭყოფისათვის კანდიერ ვიქმნებით შეერთებად მოხსენებისა ამის, რომელ საზოგადოდ მობიკებისათვის ვითარცა ქართველთა, ეგრეთვე მერობელთა მათთა ვაჭართაგან, განგრცელებისადმი ბაჟთასა და განმხნობისათვის მათისა—არა კეთილნებულ იქმნებისა განწყობა ამისა, რათა, დებულებათაებრ ათამანის პორტისათა, აღიღებოდეს საში ასსა ზედა დაფასებისაებრ საქონლისა. და უკეთუ რომელიმე ვაჭართაგანი დაფარვისა სხინთა იქმნების მომტანელ რომლისავე ნიფთისა საქარო თველოსა შინა, რომლისავე ნიფთისა დამფარველთა, მაშინ გადახდესთ ესრეთ, რომელ გამოკრთვას მას ორი წილი ნაცვლად ერთისა, რათა ამით სუბუქითა დასჯითა უმეტეს ადრე მოიქცეს ეკნი, ახლად შემოსრული მადლისა მის იმპერატორებითისა დიდებულებისა მონებასა შინა; და თვით ესევე ჭყოს ამას შინა, რომელ მოიქცნენ მამულსავე შინა მოსახლეთადმი, და შესაძლო იქმნებისცა, რათა გამგონებლობითა თვისითა განაგრცონ ვაჭრობა თვისი ბასრას, ბადდადს და უშორეს ინდიასა შინა.

5.

აწ ჩვენ სუსტივით ჩვენითა განზრახვითა კადნიერ ვიქმნებით ყოფლად უმოა-
ნებრივესად წინწარმოადგინებად ამისა, რომელ ადგილნი, ანუ სამშურობილენი
საკუთარნი მეფის ძეთა, თავადთა და აზნაურთანი ყოველივე იგი შემდგომადც
მათდამი იქმნენ დაშთომილ ვითარცა ჭსჯუელიერნი მათი საკუთარი. ხოლო უკეთუ
რომელსამე მათგანსა ძალითა, ანუთუ სხვათა რომელთამე უჯეროთა სახით, ად-
გილნი მიმძლავრებისკებრ [ეჭიროს], მაშინ იგი სამართლით სათანადო არს, რათა
განჩეულ იქმნეს და მიეტეს ივინი პატრონთა თვისთა, რომელთადმიცა ეშესბა-
შების სწორედრე მიტემა. და ესრედ მრავალნი ადგილნი, მდებარენი სამზღვართა
ზედა მთის ერთსა, სპარსეთისა, თურქთა და სხვათასა, რომელიცა არიან მპერო-
ბელობასა ჭვეშე მეფის ძეთა, თავადთა და აზნაურთა, და სამღვდელოთა ერთსა,
გვეჩვენების ჩვენ, დაღვისათვის სახელმწიფოსათა უშიშრობასა შინა, უმჯობესად,
რათა ესე ვითარნი ადგილნი მათგან გამოერთმეულ იქმნენ და ნაცვლად მათსა მიე-
ცესთ მათ სხვა შინაგან საქართველოსა, ანუ რუსეთსა შინა, და იგი ადგილნი და-
შეთეს სახელმწიფოდ სადაცა კეთილ განსილულებით იქმნეს აღშენებულ სიმამრენი
გაბრთხილებისათვის მეზობელთასა, და ამითიცა განერებიან მრავალნი ტყუილსა
ცილისწამებასა და შესმინასა ვითამცადა მათ აქვენდესთ დაფარული შეერთებუ-
ლება ორგულთათანა. ხოლო რომელნიმე თქმულთა მათ ადგილთა მქონებულთა-
განი შესაძლო არს, რათა დაშეთეს მასვე ადგილსა თვისსა ჩინებულისა მოქმედუ-
ბისა მათისა, და შესაბამად დაფიცებისათვის, და დამოწმებისათვის თვისისა
ჭსჯუელიერისა ხელმწიფისადმი, და განეწესოსცა წელისადობით ჟამაგირი, რათა
ამით მყოფნი მუნ, ვითარცა მცოდნენი ძალისა და მდგომარეობისა თვისთა მე-
ზობელთასა, შემძლებელ იყვნენ, რათა აჩვენონ სარგებლობა.

6.

ჭგრივთა დედოფალთა, ებრეთვე ჭგრივთაცა მეფის რძალთაცა და მეფის
ასულთა, რომელნიცა არ არიან გათხოვილ და წელთა თვისთა შემგზავსებით არა
ძალუძით განქორწინებად, ყოფლად მოწყალებით ებოძოსთ შესაბამი გვარისა
თვისისა უფლება რუსეთს, ანუ ჭვეყანასა შინა თვისსა, და მათნი საკუთარნი ად-
გილნი, ჩვეულებისად აქაურთა წესთასა, სოფელნი და სხვანიცა შემოსავალნი მი-
ღებულ იქმნეს სსარგებლოდ უდიდებულესისა კარისადმი; ხოლო მამაკაცთა მათ
მეფისძეთა, ძმისწულთა და ძმისძეთა მეფისა სახლისათა, ყოველთა მათ, რომელ-
თაცა სურთ რა, თვისის სიმრთელის ძალით, ანუ მოხურებულებისა გამო, დაშთუ-
ბიან ჭვეყანასა შინა თვისსა, ისარგებლონ საკუთარითა თვისითა ადგილითა.
ხოლო ივინი, რომელნიცა თვინიერ იჭვისი მიიღებენ სურვილსა და მოიწვიან, და
და შეუჩრდებიან ფერხთა ესე ვითარისა თვისისა ყოფლადმოწყალისა ხელმწიფო-
სათა, მიღებულ იყვნენ მსახურებასა შინა, და ნაცვლად მუნებურთა მათ ნაქონებთა

თვისთა მიენიჭოსთ რაიგეტა კეთილ-ნებებულ იქმნეს, და თქმულნი აღიარცხოს
სახემწიფოდ.

7.

სამღვდელოთათვის: ვითარცა არს უპირველესი აწ საქართველოს შინა სამღ-
ვდელოთა ერთა შორის ძე მიქაელისა ირაკლისა ანტონი, რომელსაცა აქვს ძვე-
ლისა იქაურთა განწესებისაებრ ტიტულად კათოლიკოსობა, კურთხეულ არს
ხელმწიფობასა შინა ნეტარსენებულისა იმპერატრიცისა პატრიცისა შინა არხი-
ეპისკოპოსისა ცარსკისელის, და მუნ წარკვანნილ იქმნა განრიგებისათვის მუნე-
ბურთა სამღვდელოთა წესთა, — ეგრეთვე დაშთეს იგი მასვე თანამდებობასა,
და სახელსა შინა; თანაწორადვე სხვანიცა ეპარხიათა შინა თვისთა მყოფნი მიტ-
როპოლიტნი, არხიეპისკოპოსნი და ილუმენნი, პროტოპოპნი, მღვდელნი და
ღიაკონნი, და სხვანიცა ეკკლესიისა მოსამსახურენი თვითყოულნი წოდებისაებრ
თვისისა და ადგილთა მათთა სახელდობით. თუ ვითარნი და რადენი არიან იგინი,
მიუცდილებულად მუნ მიწევისა ჩვენისაებრ — ყოვლად მონებრივითა სახითა ქვეყნით
მოხსენებასა.

და ვინაიღვან განსვენებული იგი უგანათლებულესი მეფე და სამეფო მისი
ითხოვდენ, რათა მიეღოთ სამოქალაქონი და პოლიტიკებრივი ქსეულნი, ამისთვის
ჩვენცა მივიღებთ კადნიერებასა, და ამისთვისვე ვითხოვთ დიდისა ჩვენისა ხელმ-
წიფისაგან, რათა მიეტყოს ბრძანება უდიდებულესსა უწმინდესსა სინოდსა, რომელ
წარმოკვანოს ჩვენთანა, ანუ შემდგომად ჩვენსა ერთი სამღვდელო ვინმე რუსე-
თისა სამიპერატორობისგან მცირეს ჟამობით არხიმანდრიტი, ანუ ილუმენი, კაცი
მდაბალი და მუდრო, რათა ჩვენს მათ განწესებულებანი აქაურნი საკუთარნი
დღესასწაულთათვის საუქმითა და სხვათაცა სახელმწიფოთა დღესასწაულთა
ბითთა დღეთა.

ხოლო მიტროპოლიტნი, არხიეპისკოპოსნი და ეპისკოპოსნი, არა მქონე-
ბულნი ეპარხიისანი, უკეთუ გამოჩნდეს ადგილი მათთვის, არამედ დაშთომილად
და უქმად, მაშინ მოხსენებისაებრ მუნებულთა მათ სამღვდელოთა და ჩვენგან, —
კეთილნებებულ იქმნების, რათა იგი დაიდგინოს მუნ, ეგრეთვე არხიმანდრიტი და
ილუმენი, რდესაცა მათგან თხოვილ იქმნების; ეგრეთვე მიტროპოლიტთა, არხი-
ეპისკოპოსთა და ეპისკოპოსთა, რომელნიც ეტეებიან უადგილოდ, ყოვლად მოწყა-
ლებით ებოძოსთ მცირედი ულუფა საზრდო განსადიდებულად ყოვლად უაფესტუ-
სისა სახელისა. და ვითხოვთ, რომელ უაველნივე იგი სამღვდელოთა წესნი იყვნენ
შეწინარებულ, პატრიარქულ დირსებისაებრ ხარისხისა მათისა თანაწორად სხვათა
ხარისხისა მქონთა რუსეთისათა, ვინათგან ქვეშევრდომილ ქმნილი იგი სამეფო
თვისისა ნებითა შეერთდა სამიპერატოროსა.

8.

და მათთანავე წინაწარმოვადგენთ ძველთა ჩვეულებათა საქართველოსათა, რომ-

მელიცა მუნ ჭიკის თვით დაწეებთგან მათით: ესე რომელ უფროსდა თვითთუელთა მეფის ძეთა და თავადთა, უოფლადსმღვდელთა საქართველოსათა ჭყავს აზნაურნი საკუთრად, რომელთაგანთაც მათ აქვსთ მიწა მიცემული, რომელსაცა ზედა არიან გლეხნი დასახლებულნი და მუნ ჭტხოგრებენ იგინი, და არა რომელსამე შეიწროუა ბასა მიმღებლბებენ მათთა ვადათაგან; ხოლო ჟამსა ბრძოლისსა წინააღგომად მტერთა უოფელივე სრულებით თვითთუელად მასთან წარგლეენ ბრძოლასა შინა, და ესრეთვე ჟამსა ნადირბობისსა, და თუ ჟამსა მასწინძლობისსა მათთანვე იმყოფებინა სრულებით, და სახლთა შინა მათთა, ვითარცა აზნაურნი, ერთბამად მათთანა ერთსა ზედა ტრახეზსა განსცხრებინა, და ოდეს რომელიმე მათგანი არა ინებებს უმეტეს უოფად უფალთა მათთანა, მასწინ ვითარცა აზნაური დაუტყვეებს მიწასა მათსა და სოფელსა, და წარგალს თვისით სახლეულბობით სხვისადმი, რომელიცა თვინიერ უოფლისა ნაკულეუვანებისა თვისადმი მიიღებს და მისცემს მასვე უზინა ტესობასა, ვითარცადა აქვსდა პირველ მისა ჟამადმდე, — და ამისთვის უოფლად უმონებრივსად წინწარმოდგომილ ვჭუოფთ მათ აზნაურთა, რომელიცა უოფლი სავე შინა საზოგადოდ გამოსადეგნი არიან და უფროსად სამხედროსა შინა სამსახურსა, რომელსაცა შინა არიან დახვეუდ, და ესე არა კეთილ ნებებულ იქმნებისა, რათა უოფელივე იგი ჩამოერთვათ უოფელთა მათ მეხატონეთა და აღიარცხენ იგინი საერთთა აზნაურთა წესთა შინა, ნაცვლად ჩამოერთმეულთა მათ მიეცესთ თანასწორობე სამკვიდრებელი, იგინი ხმაკებულ იქმნენ ღვწასა შინა უდიდებულესისა მსახურებისსა.

9.

ხოლო რაივეცა შეეხების თქმად მადანთათვის, საქართველოსა შინა მყოფთა რომელიცა არს, რომელ წინაწარუდგენთ ნებასა ჭვეშე მისის იმპერატორების დიდებულებისსა, რათა გამოცნადებით მუშაკობისათვის მათისა ებრძანოსთ წარმოსვლა განსწავლულთა კაცთა; და მუშანი გამოცდილნი იპოუბინა სამეფოსა მას შინა საკმაო რიცხვნი, რომელიცა შესაძლო არს, რათა მოიხმარებოდენ სამუდამოდ თეთრის მიცემითა.

10.

ვითარცა მეოთხესა ჰუნკტსა შინა მოერთმეულსა ჩვენგან სახელსა ზედა მეფისა და უოფლისა საქართველოსა სამეფოსა უმადლესის მისის იმპერატორობის მინისტრისადმი ნოტიო იყო — ესე, რომელ ვითხოვეთ ჩვენ სამეფოდ საქართველოსა შინა ექვსი ათასი კაცი მაღალდიდებულის რუსეთის იმპერატორის მხედრობა, ესრეთვე აწცა კადნიერ ვიქმნებით უოფლადუმონებრივსად მოხსენებად, რომელ აწინდელისა ამის მდგომარეობისამებრ პირველსა ამას შესდომილებასა შინა რიცხვი მხედრობისა საჭირო არს*) ვითარცა საზოგადოსა განსვენებისა

*) იგივე, თუ უმეტესი, მიუწერია თვით გარსევან ჭავჭავაძეს.

თვის, ეგრეთვე დამუდრეობისათვის აღშფოთებულებათა ჩვენთა მეზობელთასა. ხალხი შემდგომად რადესტა განწესებულ იქმნების მუნ შესაბამი მუდრეობა, და ყოველივე მოიყვანების შესაბამობას შინა, მაშინ თუ რადენიცა რიცხვი მხედ-რობათა ჯერაძს, ამას მივანდობთ სრულებით განხილულობას მისის იმპერატო-რების დიდებულებისას, რომელიცა შესაძლო იქმნებისცა, რათა სხედებით საიმპერატოროსა აქტის შინა დანიშნოს, და უკეთუ კეთილ-ნებებულ იქმნების, რათა ზემოხსენებულისა ამის მდგომარეობისათვის აწ მოეფოს მას საქართველოსა შინა მხედრობასა მოკმატოს, მაშინ ყოვლად ქვემდგომარეობით ვითხოვთ, რათა, უკუნქტევისათვის სიძვირეთასა მოსუიფასა შინა პრაფიანტისას, ებრძანოს მუნ მოეფოს რუსეთისა მხედართმთავრისა განმზადება მათი კეთილ-სამიყნად მუნ მოე-ფოს ბაზრის ფასისაებრ.

11.

რადენიცა შეესების დაწვებას განწესდულისა მხედრობისასა საქართველო-ს ერთასა, რომელნიცა შეეკრებად შესაძლო არს, ესე არს, რომელ ჩვენ მოხსენებად არა რა ძალგვიძს, და რადესტა წარტყანების უდიდებულებისა მისის იმპერატორო-ბის უმაღლესის კარისაგან რომელიმე გვამი საქართველოსა შინა, და იგი ჭყოფს მუნებულისა ერისა სამხედროსა აღწერასა, მაშინ დროსა მას წოდებული მეფედ ით-ხოვს რადენიცა სახმარ არს მოხმარებასა შინა მსახურებისასა ერთბამად რუსეთისა ძლევაშემოსილისა მხედრობისათა, და სადაცა იგინი თანამდებ იქმნებიან წარსვლად და მსახურებად მისის იმპერატორობის დიდებულებისა, თვისისა ყოვლადმოწყალისა, და შთამამავლობით ხელმწიფისადაში უმწვერვალესითა ძალითა მსახურებისა თვისი-სათა; ეგრეთვე განწესებულისა ჯარისაგა შესაძლო არს რადესტა აღმსრუტეებისა-თვის რუსეთის საიმპერატოროსა მხედრობისა მოხმარება მარტოდ; განხილულ იქმნების საკმაოდ აღსრულებისათვის საქმისა, და ეგრეთვე სამზღვართა ზედა მო-სახლეთა არა ძვირად შეხედების თავადსხმა და რხება მტერთაგან სხვა და სხვათა, და ამის დაყენებისათვის არა კეთილ-ნებებულ იქმნებისა, რათა მუნ უფროსად მოეფოდ დანიშნულსა ებრძანოს, რომელ ყოველთა მათ, რომელთაცა ძალ-უძსთ მსახურება საჭურველითა, აძიულათ მათ, რათა იქონიონ იგინი, და ამით საკუთ-რად თვისთა თავისა დაცვათა იყენენ შემძლებელ მარადის მზაყოფად.

აწ ჩვენ ჩვენითა სუსტითა განზრახვითა კადნიერ ვიქმნებით ყოვლად უმო-ნებრივესად წინწარდგინებად ამისა, რომელ მოეფინი გლახნი სხვა და სხვა სამო-ვლობელოსა, ტყვედ წარყვანილნი, ანუ განშენებულნი სხვა და სხვა მიზეზით სპარს-სეთს, ანუ თუ თურქს, თვისსავე მამულსა მოქტეულ—არა სათნო იქმნებისა, რათა საკუთრითა მადლის მონაწილობითისა მოწყალეობისათა ებრძანოსთ სახალხოდ გამო-ცხადება ამისა საქართველოსა, რომელ ყოველნი, რომელნიცა მოიქტევიან პირ-ველსავე თვისსა საიგვიდრებულსა, აქამდე განშორებულნი, იგინი დაშთენ თავისუფ-ლად და აღიწიონ წადილისებრ თვისისა საცხოვრებელი ადგილი, რომლისადა მიცა ენებონ აღრიცხვა თავისა თვისისა სახელსა ზედა სახელმწიფოსა, ანუ სხვისა

უფლებებისა ქვეშე, და რომელიცა მსგავსიერითა სურვილითა თვისითა, სდაცა იქმნების აღწერილი საცხარებულად იგინი, მუნ სამარადისოდ დაშთებინ; თვინიერ უცხოს ქვეყნის კაცთა, რომელთადმიცა თავისუფლად მუთაფობა ესე არა შეეხებთ, რომელნიცა დაშთებინ პირველთამებრ თავისუფლად, მას ჟამამდის უოგელიფე აღიწერებოდნენ, და ესე არა მიეხედებისთ ესე ვითარისა მოწყალებისათა, რომელ არცა ერთი მათგანი არ დაშთებინ, და უოგელიფე კვალადცა მოსურნე იქმნებინ, რათა მოიწივნეს სამკვიდრებულსა შინა თვისსა, და მისგან ექმნების სამეფოსა მას არა მტირე სარტებლობა.

ესრედვე უოვლად ქვეშეგრდომობით წინადადებულ ვოთთ გლეხთათვის საქართველასათა, რომელნიცა იმუთებინ სამეფობებულსა შინა თვისსა მებატონეთასა, რომელთადმიცა გლეხნი იგი ძველადვე მუნებურითა სჯულთა ვერ განშოკდებინ ესრეთ, რათა იგინი აიუარნენ მისგან და მივიდნენ მეორისადმი. და ეგრეთვე მებატონენი იგი ვერ მიიღებენ მათ, და ვჭკონებთ ესე იქმნების შემსგავსებული წესთადმი მადლდებულისა უოვლისა რუსეთისა სამშვიკატორასათა, რათა ვითარცა აწ სამეფო საქართველოსი შეერთებულ იქმნება ამის იმპერატორსანსა, და ამისთვისცა კანდიერ ვიქმნებით უოვლადმადლებულად თხონად ამისა, რომელ მიეცეთ ბრძანება უდიდებულესობისა ვითარცა წადადემდე, ეგრეთვე შემდგომადცა იგი გლეხნი და ვაჭარნი, რომელნიცა ირეუნიებინ მიწიკილად რომლისადმი მებატონისად, ან თუ ქალაქისად, მუნვე სამეფოსა შინა დარჩეს, და დააყენოს, რათა მუნდგან არა წარსულ იქმნას თვისისა სურვილისამებრ სხვისადმი, და რათა არცა გადმოსახლებულად შემძლებელ იყვნენ რუსეთსა შინა; ესრეთვე მსგავსად ამისა დაუენებულ იქმნეს, რათა გლეხნი რუსეთისანიცა არა ვიდოდნენ, და ესე დაქმალსთ მათ აღთქმითა საშინელისა და ფიცხელისა დაქსჯისათა.

ესრეთვე ვიდრე ამ დრომდე იყო საქართველოსა შინა ჩვეულება, რომელ მუნებურნი მებატონენი გლეხთათვის ჭყიდდნენ ვინ, როგორ, რადენისცა ინუბებდა, და ამისთვის არაკეთილ-ნებებულ იქმნებისა, რომ ესე ვითარი მსუიდეულობა აწ დაყენებულ იქმნეს, და ებრძანოსთ, რათა განყიდონ არა სხვა გვარ, არამედ ერთბამად სასლუელობით, და უძრავით მამულთ თვისითა, უკეთუ აქვსთ მათ; და ეგრეთვე არა მიჭყიდოს, თუ არ ქართველთა და დიდის რუსეთის მებატონეთა, და ეგრეთვე ტყვენი, რომელთაცა თურქთა, სპარსთა და სხვათაგან ერთსა სჯურველითა სახელმწიფოსათა ბრძოლასა შინა გამოსხნილ იქმნებინ, მათადმი მოიქცნენ ესრეთ, ვითარცა ეს გვარსა შემთხვევასა შინა იტყვიან რუსეთისა ტყვეთადმი; და რომელნიც ესე გვართაგან გამოსხნილ იქმნების ვისგანმე და პირველი იგი მებატონე მისი ინებებს მის თვისადმი კვალად მიღებასა, მაშინ იგი თანამდებ იქმნების, რათა უკუნზდოს დახარჯული იგი თუთრი გამოსხნისა ზედა, და ამის წინააღმდეგომს შემთხვევასა შინა სათანადო არს, რათა დაშთეს უფლებასა ქვეშე მისსა, რომელმანცა გამოსხნა, და ექმნეს ნება მისუიდევად ამისა სხვათადმი შინაგან სამეფოსა შინა, და არა მერობელთა უცხო ქვეყნისა კაცთადმი.

13 (12?).

ვითარცა მეფის ძეთა და ძისძეთა მეფის ფაშილიისათა, რომელნიცა მდგომარეობას შინა თვისსა პირველისა მეზრ დაშეთებინ, ეგრეთვე თავაფადნი და აზნაურნი, ექმნესთ სატკებლობა უფლითა ამით პატრიოთა და ჩინებულობითა, რომელითაცა სატკებლობენ აზნაურნი რუსეთისა იმპერიისანი, და მიიღონ ეკეთივე სახელსა ზედა თვისსა ღრამატა და ღირსებისათვის დიპლომი, და იმპერატორისა მსახურებასა შინა მიღებულსა ჩინისათვის პატენტი; ეგრეთვე სამღვდელთა წესთა მექანთა ეპარხიისა და მონასტერთა აქვნიდეს იგივე პატევი, ვითარცადა სატკებლობენ რუსეთისა სამღვდელთანი ერნი.

14.

გაჭრათ, მეღუქნეთა და ხელისხნთა ერთა აქვნიდეს იგივე სატკებლობა კოაპერაციისა შინა, ესე იგი სრულსა გაჭრებასა შინა, და შემატება მოძრაფითა და უძრაფითა საქანლითა თვისითა თვით, რაიცადა აქვსთ სატკებლობა მისი სხვათა ამით იმპერიითა შინა მყოფთა; ხალა ძველთაგან მოყვანილნი შეიწროებისაგან მტკრთა მათ მეზობელთასა სადარბებსა შინა, რომელთაცა არა მცირედი მიუღიეს შეიწრება მათგან მათ პირველსა შეხლამილებასა შორის, აუმსუბუქოს რომელსამე განწყობებულებასა პირისპირ ზემოხსენებულისა მის რუსეთის მეშვიდერთა.

15.

უფველივე სახელმწიფოთანი სათხოვარნი აწინდელნი, ანთუ შემდგომნი, და ეგრეთვე სხვათა მებატონეთა გლეხთა გამოსაღებნი სხვა და სხვანი სახელმწიფოდ, თვინიერ რომელისამე საჭიროსა სახმარისა მხედრობათასა, წარუდგენთ დიდსა მონარობასა განხილულობასა და უფლადმოწყალებისა მნებებულობისა ჩვენისა ხელმწიფოს იმპერატორებისასა, რათა მიეცესთ თავისუფლება, რაადენცა დროსა კეთილნებებულ იქმნების, და ესრეთვე ებრძანოსთ მებატონეთა. უნებისაებრ უფლისა რუსეთისა იმპერიისა ქსუფლთა ზედა განიწყების რიცხვი მათ მხედრობათა, რომელთაგანიცა შესაძლო არს, რათა განსწავლულთა აფიცართაგან და რიადოფოსაგანთა ისწავლონ სამხედრო ეგზერციცია, და დისციპლინი; გაჩნა ჩვენ კანდიერ ვიქმნებით თხოვნად მისის იმპერატორების დიდებულებისაგან სახელსა ზედა უფლისა საქართველთა ერთასა, რომელთაცა თვისისა ნებით შთავრდომილ ქუვეს თავი თვისი მონებასა მას, რათა უფლადმოწყალებით თავისუფლად ეგნენ იგინი, მსუბუქ გონებობისაებრ მათისა, რეკრუტისა მოკრებისაგან, და ეგრეთვე არა იხმარებოდენ იგინი მსახურებასა შინა ამასამხარესა აქეთ კავკასიისა მთისასა, ესე იგი შვეციასა, პრუსიასა სამზღვართა ზედა, სდაცა დაუჩვეველის ერის (ჰაერის?) ძლით თვინიერ დიდისა შრომისა იგინი მსახურებისა განგრძობად არა შემძლებულ არიან, და იხმა

რებოდენ იგი მხედრობანი შეერთებით მათთანა, რომელნიცა იმყოფებოდენ სსა-
ქართველთა შინა რუსეთის პოლკთა თანა უდიდებულესისა მსახურებასა შინა მსა-
რქესა მას წინააღმდეგად უოველთა მეზობელთა მათ მტრეთა თათართა, სპარსთა
და შთის ერთა, და ეტრეთვე გამოზრდათათვის შინაგან სამეფოსა პიკეტთა და უა-
რალთა; და ეტრეთვე უოვლად უმონებრივესად კანდიერ გიქმნებით თხოვად ამისა,
რომელ შემოსრულნი ამას ახლად მოკრებულსა მხედრობასა შინა თავადთა და აზ-
ნაურთა ძენი უოვლად მოწყალებით მიღებულ იქმნენ ობერ და უნტერ ოფიცრობ-
ბის ჩინით, და უკეთუ რომელიმე მეფის ფამილისგანი მამაკაცისა, ანუ დედათა-
განისა ძენი მასვე რიცხვსა შინა მსახურებისასა მოსურნე იქმნებიან შემოსვლად
და უიჭოტა ჭეოფენ ამას, მაშინ იგინი, უოვლად მოწყალებით პატივისცემისა-
თვის გვართა მათთანა, მიღებულ იქმნენ შტაბ-აფიცრობისა ჩინითა; და მიღები-
სკებ შტაბ-ობერუნტერ-ოფიცრობისა ქართველთაგანი, რომელნიცა მხედრობასა
შინა იქმნებიან მსახურად, მათ მოკმატებოდეს ჩინი განწყესებისკებ იმპერიისა
ამისა. ხოლო ჯარის კაცთა უოვლად მადლისა მონარხობითისა მოწყალებისგან
დაენიშნოს რაოდენიმე დრო მსახურებისა, რათა მათ კეთილ-აგმიერად იტოდნენ,
რომელ ჭმისხურონ რა 10, ანუ 15 წელსა მისის იმპერატორების დიდებულებასა
წინააღმდეგად მტრეთა რუსეთისა და ქრისტიანობისა სახელისათა, ესე იგი, პი-
რის-პირ სპარსთა, თურქთა, ლეკთა და სხვათა ესე ვითართა, შემდგომ შემძლე-
ბულ იქმნებიან, რათა მოიქცნენ სახლად თვისად, და წინაშე ერთქვეუნიერთა ერთა
თვისთა თანა განადიდონ ქება მისის უმაღლესის დიდებულების მსახურებითა ერთ-
გულებისათა, და აღავსებს მათ მონებრივისა ქვეშევრდომობითა ტახტისადმი
უოვლისა რუსეთისა; და ამით არა თუ მხოლოდ შემძლებულ იქმნებიან ჟამისკებ,
რათა განამრავლონ რიცხვი კაცთა სამხედროთა, არამედ ესე დაადგინებს მათ მზია-
რულებით წარსვლად, უკეთუ ებრძანების, თვით ვიდრე სამხედროამდე ინდიისა.
ხოლო უკეთუ მდგომარეობა საქმისა მოითხოვს, რომელ შემდგომად მოკრებისა
საქართველთა რეგულისა ჯარისა, ანუ კვალადვე თუ შემდგომად დამჭირნეობასა
კვალადვე შემოკრებისა რაოდენთამე ქართველთა განუსწავლელთა ჯართასა, მაშინ
შესაძლო არს, რათა მუნ მყოფიან მეფემან აუწუოს ესე ხელმწიფისა მოადგილესა
და სამღვდელთა, რათა ემსგავსონ ამას შინა დიდისა მონარხისა სიმდაბლით
მოქტევისა და სამზღვარ უდონ მოკრებასა მას თვისთაგან გამოსადებთასა, და მუ-
შაკობასა მსახურებისა მათისასა, რათა ამით მოწყალებითა მოუყვანებულ იქმნენ
იგინი სრულსა გლეხკაცობის მდგომარეობასა შინა.

16.

უოველთა სსსამართლოთა პირველთა და უგანასენელთა ადგილთა შინა განმ-
კეთა და მოხელეთა, ქართველთა და რუსთა, ღირსებისა და თანამდებობისა მათისა-
კებ განეწესოსთ შესაბამი უღუფა მუნ მოკრეფილისა სახელმწიფოსა შემოსვლი-

საგან, ხოლო ესრეთვე უმცირესთა მოხელეობაცა მიეტეს ულუფა მისვე შემოსავლი საგან, განწყესბულისა სამეფოსა მისგან და განსრულთა სახელოს მისგან, და ნუ ბით თვისით მუნ დაშთამილთა.

17.

ვითარცა მრავალ გვარნი კინაზნი და აზნაურთაგანი საქართველოსათა იმეოა ფებოდენ აქამდე მსახურებასა შინა კართა ზედა მეფისათა და სხვათაცა ადგილსა შინა სამეფოთასა, და აქვინდათ სხვა და სხვანი ადგილნი სამოხელეონი, რომელითაცა სარგებლობენ თანამდებობითა პატივითა, და მსახურებდენ მეფესა და ქვეყანასა თვისისა გულსმოადგინებით და ერთგულობით, ამისთვის, უკეთუ მათგანთა რა მელთა აწ მოხურებისა გამო წელთასა, და ანუ სხვათარე მიზეზითა, კვალადცა მსახურებასა შინა არა ინებონ შესულა, არა კეთილნებებულ იქმნებისა, რათა პატივს ეტესთ პირველთა მათთა მსახურებათა და მოხურებულებასა, და რათა დაშთენ პირველსავე მას პატივსა შინა, და მიეტესთ მათ პატივი თანადარწორად მათ თავადთა და აზნაურთადმი, რომელნიცა დიდებულებისა მისის იმპერატორების მსახურებასა შინა იმეოფებიან.

18.

მოყვანებისთვის იყოფთა მუნ უშიშოებისა მდგომარეობასა შინა პირველ საქმედ ვრაცნათ ამას, რათა მივიღოთ სხმარნი გაბთხილება მეზობელთა მათ ჭარკელთაგან, რომელნიცა შთამამავლობით თვისით არიან ძველნი კახეთისაგანნი, და ადგილი იგი, რომელთაცა ზედა დაშენებულ არს, აწცა კახეთისა, გარნა მათ შეურაცხნ-ქვეყს ქსჯული ქრისტიანობისა, და ემოჩილებიან მანამდის ქსჯულსა; და საშვალ მათსა არს დასახლებულნი ლეკნიცა. ესე ერნი არცადა მტირედ არიან სასაშიში და არც რიცხვითა არიან უმეტეს საში ათასიდგან ვიდრე ოთხი ათას სადმდე, გარნა ვნება მათგან არს ესე, პირველისა-მებრ, რომელ კახეთსა ზედა არიან დიდად მახლობელ და ცხოვრებენ პირის-პირ თვით კახეთისა სამეფოობელოსა ქალაქისა ქისიუისა, და საშვალ მათსა არს მდინარე ალაზანი, რომელსაცა შინა გამოდიან ცხენიანნი და ქვევითნი, მარადის მდგომარეობენ ერთი მეორისაგან ქვევითისაგან ერთის დღის საფალსა, და ადგილსა მას შინა თვინიერ მოხსენებულისა მის წულისა არა რომელიმე მთა და ბორცვი არ იპოვების ესრეთ, რომელ თვით მძიმითა ურმითა მსუბუქად შეიძლების სვლა. ესე ჭარკელნი არიან ესრეთნი რა, იუონ (?) საშინელ საქართველოსათვის, არამედ წარმოადგომილ არიან შესავედრებულად და სადგურად ყოფელთა ლეკთა ავანკთა, და თვით ომარხან ჭავჭავაძისაცა ესრეთ, რომელ ოდესცა იგინი განიზრახავენ მოკბევასა საქართველოს მიწათსა, მაშინ მოიწვიან ჭარკელთადმი და მიიღებენ თვისადმი მოსყიდვით მათგან საგაძლთა, და ყოველივე სახმართთა ნივთთა, და თვით მათცა თვისთან შეიერთებენ, და ამით განიზრახებენ ჭარკთა თვისთა, და წარიყვანენ მათგან გზის-მტოდნეთა,

და უგულვალა უხდენთა, რომელთაცა, მახლობლად მოსახლეობითა უწყიან, სადა, ანუ თუ რომელსაცა ადგილსა სტხოვრებენ ქართველნი, გაუფრთხილებულად და მოულოდებლად თავდასხმისა მის მტერთასა; და ესე არა უცნაურ არს, რომელ უკანასკნელი იგი შემოსულა ომარხანისა საქართველოსა შინა იყო იმათზედ გამოვლდით, და მხედრობაცა მათი იყო მასთან. ესე თვით მტრიც საყოფი ჭარკელთა მოქმედებს უმეტეს ამასცა, რომელ შემწყნარებლობს ორგულთა ქართველთა, სა-მართლით სსიკვდილად დასასჯელთა და სხვათაცა; და ეგრეთვე უოგულნი იგი ლეკნი, რომელნიცა წარმოგულენ საქართველოსა შინა მორბევისა და ახორებისათვის ოსმალის მხარედგან, მაშინ იგინი პირველ მოიწვიან ჭარკელთადმი და მუხნითგან სწორედ მივლენ ახალციხეს.

19.

სხნისათვის ამის სუსტისა და უპატიოსა კრისაგან ვითხოვთ უოგულდმოწყალისაგან, რათა მოგვეცეს ნება ხეგნ, რომელ წარვიდეთ სემკვიდრისა შინა მათთა და აყვაროთ იგინი, და დაგჭყოთ სხვათა და სხვათა შინა ადგილთა საქართველოსა მოსახლეთა შორის; და წმუნებულაგჭყოფით, რომელ შეერთებით ერთად უძლეველთა იმისის იმპერატორების მხედრობათა თანა ამას აღვასრულებთ მსუბუქად, დროსა ზამთრისასა, და ადგილთა მათთა დაფასხლებთ ქრისტიანებთა, ნებით თვისით მოსურნეთა, რომელთაცანიცა თვინიერ იჭვისა მოიპოვების მრავალნი მოსურნენი, ამის მიზეზისათვის, რომელ ადგილი იგი არს ნაყოფიერ, სადაცა მოდის პური მრავალ გვარი და უძრობესი სხვათაგან, და ბრინჯი, და ესრეთვე ხილი, და აბრეშუმის ხე, რომლისაგანაც ხელოსანი საკმაონი რიცხვით აკეთებენ აბრეშუმის; და ესრეცა შესაძლო არს, რათა თვით მათ ჭარკელთა აღვირკესნათ და დაწყნარებულ იქმნენ, გარნა ვინაიდგან დიდი ხნიდგან შთაცვივდენ მახმადის ჭსჯულსა შინა, ამისთვის ვრაცხთ უძრობეს, ვითარცა ზემო ვსთქვით, რათა განიფუნენ სხვა და სხვათა შინა ადგილთა, რომელ ვნება რაიმე მათგან ყოფად შესაძლო არა იყო. არა არს იჭვი ამას შინა, რომელ ოდესცა ვიიწვიის მათადმი ზამთარისა დროსა შინა რუსეთისა და საქართველოსა მხედრობა, რადენიც წარიფდინების კეთილგანსჯისამებრ, მაშინ იგი უოგულივე და თვით უპირატესნიცა მათნი არა დაუტყვებენ ამას, რომელ არა ჭყონ ალექსანდრისა, ამისთვის რომელ იქმნენ იგინი მონად ქართველთა, უკეთუ მხოლოდ მიეცესთ მათ ნება, რათა დაშოენ იგინი ადგილთა შინა თვისთა; გარნა ესე პირობა, რომელიცა არა ერთგვის მათგან ქმნილ-არს, არამედ დიან მტრიკედ აღუსრულებით, და უფროსდა უოგულთათვის გარდახდომილან, რჩევისამებრ ზემოთქმულთა მესობელთასა თურქთასა, და ამისათვის, ვითარცა არა მისანდობელთა, არს საჭირო, რათა გამოვყანილ იქმნენ და დაესახლენ სხვა და სხვასა შინა ადგილსა; ხოლო რომელნიმე უმეტესნი მათ ერთა კეთილანებებულ იქმნეს წარმოგვანად უმაღლესისა კარისადმი, ესრეთ რომელ გამოვლონ მათ მოხდოკისა და ყიზლარისა ყედა, და განიხილონ მდებარენი იგი

ადგილნი, და, უკეთუ მოეწონოსთ მათ იგი, ერთ თვისით დასახდენ მუნ; და ამას ზედ, უკეთუ თანახმა იქმნებიან იგინი, ჩვენ, ვითარცა მონანი იმისის იმპერატორების დიდებულებისანი, ნოტის ამას ვჭყოფთ მოხსენებას, რომელ შემძლებელ იქმნებიან თრიად მტარკესა ჟამსა, რათა ჭქმნან კეთილი ზაოდი აბრეშუმისა, ვინაიდგან ერი ესე ამის საქმისადმი უფროსდა გამოსადგეი არიან, ვიდრელ სხვანი.

20.

ხოლო ჩვენ, ვითარცა ახლად შემოსრულნი დიდისა იმისის იმპერატორებითის დიდებულებისა მონებასა შინა, შესაძლო არს, რომელ უცნობელობითა რუსეთისა განწესებულებისა და ჩვეულებისათა, საგუთრად ქვეშევრდომობითა ჩვენითა ვსთქვით რაიმე ნამეტნავი და უშესაზამო, ამას უოგლად უმონებრივესად ვითხოვთ შთამომავლობათა (?) ჩვენის დიდისა ხელმწიფისა იმპერატორისაგან, რათა მოგვეტუეს ჩვენ, მისთა სარწმუნოთა მონათა, რომელნიც შემოსრულნი აღსრულებასა შინა უოგლადმოწყალებითა აღთქმულისა მმართველობისა უდიდებულისა ჭსჯულთა უოგლითურთ ვრაცხოთ საქმედ, რათა ვაჩვენოთ მოსწრაფება ჩვენი თვით საქმით. ხოლო პირველსა ამას შესდომილებასა შინა არავისგან არს შესაძლო უოგელივე განჩვევით გამოცხადებად, და უფროსდა ჩვენგან თქმად, თუ ვითარ არს სარგებლობა სახელმწიფოჲსა, და ესე გვარივე უოგელთათვის სახმართა სამეფოსა საქართველოსათა აწ ქვეშე კურთხეულისა იმისის იმპერატორების დიდებულების მპყრობელობისა შეკრებულნი იმპერიასთან უოგლისა რუსეთისა. ხოლო ოდეს მივიწვევით ადგილთა მათ მისის დიდებულების კარისგან წარმოგზავნილითურთ, მაშინ უცილებელად ნაკლულევანებას ჩვენგან მოხსენებულთასა შევასრულებთ, და შთომილისა მუნ ნამესნიკისა, ანუ მეფისათა რუსეთისა უფროსად მეოფისადმი არა დაუტევეთ უოგელთა მათ ნაკლულევანებათა, ვინაიდგან, მეოფნი ადგილთა მათ შინა, უფროს სუბუქად შესაძლო არს დანიშვნად მისიცა, რაივეცა იქმნების ნაკლულევანება, და სხვებ ვითხოვთ, რათა უოგელივე ესე დიარს იქმნეს მადლისა მონარხობისა მისის იმპერატორობითის დიდებულებისგან კეთილგანხილვისა.

Acme
Bookbinding Co., Inc.
300 State Street
Boston, Mass. 02110